بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنجشېر د لوړو زده کړو مؤسسه
دښوونې او روزنې پوهنځی
پښتو څانګه

پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي
ټوټې راتګ او پرمختګ

پوهنيار تاج محمد رحيمي
: پوهاند جمشيدخان رشيدي
۱۴۰۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب د هر ډول چاپ او خپراوي حقونه له پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې
سره خوندي دي او د پنجشېر د لوړو زده‌کړو موسسې له رسمي اجازې پرته ترې
د هر ډول - بشپړې یا یوې برخې - نسخه‌اخیستنې او همدارنګه د مرجع له یادونې
پرته د دې رسالې له لیکلیو اطلاعاتو څخه د هېڅ ډول استفادې اجازه نشته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډیز

شاعران تمثیلي ټوټه د ژوند او بشري ټولنې یوه طبیعي اړتیا ده.که څوک وغواړي که ونه غواړي د خپل ژوند تمثیل به کوي او خپل ژوند به لکه د تمثیلي ټوټې پرمخ وړي..په دغه څېړنه کې به دتمثیلي ټوټو په ارزښت ، اړتیا او ګټو بحث وشي. دا چې زما موضوع د(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی،نو د دغې موضوع په لمن کې ټول راغلي موضوعات تر بحث او څېړنې لاندې نیول شوي دي.

زما د څېړنې موخه دا ده، چې ما دتمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر،پېژندنې،ډولونو او په معاصره پښتو دوره کې د ځینو تمثیل لیکوونکو لنډه پېژندنه او د ځینو لیکوالو د تمثیلي ټوټو بېلګې راوړل شوي او پلټل شوي دي.همدارنګه په دغې څېړنه کې په پښتو ادب کې په تمثیلي ټوټه شوي کار ته لنډه کتنه شوې همدارنګه تمثیلي ټوټه او ډولونه یې ښه په تفصیل سره څېړل شوي دي. په دې اثر کې د تمثیلي ټوټو بېلګې او ډرامې سره یې پرتلنه هم شوې ده.

د دغې څېړنې ډول کتابتوني او میتود یې تشریحي او توضیحي دی او ما له همدې یاد میتود نه کار اخیستی دی.د کار مواد مې د تمثیلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تمثیلي ټوټې پورې اړوند لیکنې او اثار دي. متوقع پایلې به زما د څېړنې دا وي، چې زه به وتوانېږم یوه نوې موضوع چې د(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی په دغه اثر کې مې څېړلې ده. دغه څېړنه سریزه، د سریزې اړوند توکي،اصله موضوع،پایله،مناقشه،وړاندیزونه او پر اخځونو سربېره به یو مناسب نوملړ هم ولري. دا هم جوته شوې ده ،چې تمثیلي ټوټې ته په پښتو معاصر ادب کې څومره اړتیا ده او څنګه پرمختګ کولی شي. دغه لنډیز د پورته اصولو د سپړلو نچوړ دی.

کلیدي کلمې: تمثیلي ټوټه، معاصره دوره، پرمختګ.
تراژیدي،کومیډي،تمثیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینۍ خبرې

د لوړو زده کړو وزارت د لايحې له مخې هر استاد اړ دی،چې له يوې علمي رتبې وروسته د بلې علمي رتبې لپاره چمتوالی ونيسي او د خپلې علمي رتبې لپاره يوه موضوع لومړی د اداري مراحلو له ترسره کيدو سره ثبت او بيا په خپله معلومه موده کې پرې د خپلې علمي رتبې لپاره اثر وليکي.د همدې اړتيا له مخې زه هم اړ وم،چې د خپلې پوهنملی علمي رتبې د تر لاسه کولو لپاره د استادانو سره له مشورو وروسته د خپل لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي تر لارښوونې لاندې يوه موضوع وټاکم،چې عنوان يې (پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) دی او د خپل لارښوود استاد تر لارښوونې او څارنې لاندې مې په دغې موضوع خپل کار پيل کړ. کله،چې مې د اثر لپاره دا موضوع ټاکله لومړی مې له استادانو سره مشوره وکړه،چې ايا زه کولی شم په ياده موضوع کار وکړم کنه؟ د استادانو او ملګرو لخوا راته ډاډ او نېکه مشوره راکړل شوه او وروسته له هغې مې د خپلې موضوع د ثبت کولو لپاره خاکه يا اوټ لاين چمتو او اداري پروسه مې پرې پيل کړه.دا چې اداري پروسه لږ وخت ته اړتيا لري،نو په څو مياشتو کې زما د موضوع خاکه يا اوټلاين د وزارت له تحقيق کمېټې څخه خلاص او ما ته يې د کار کولو اجازه راکړه. اصول او مقررات دا دي،چې د څېړنې په بهير کې ورسره کومې ادارې،ټولنې او شخص مرسته کړې وي بايد د هغوی څخه مننه او يادونه وشي،نو په همدې اساس غواړم د هغو ښاغلو يادونه وکړم،چې د موضوع د ماخذونو په برابرولو کې يې راسره مرسته کړې.تر ټولو دمخه راسره زما د څېړنې لارښود استاد پوهاند جمشيد خان رشيدي،د ډېرو بوختياو سره سره خپلې مشورې او لارښوونې نه دي سمپولي او هر وخت يې په ورين تندي راته لارښوونه کړې ده او د موادو په برابرولو ،علمي او تخنيکي برخه کې يې خپلې مرستې راسره کړي دي. نوموړې ته د الله ج له درباره د اوږده او نيک عمر غوښتنه او د ژوند په کارونو کې ورته د بريا دعا کوم.همدارنګه له خپلو ټولو استادانو او دوستانو څخه هم مننه کوم،چې د موضوع د غوره کولو لپاره يې تشويق کړی يم.د دې موضوع د موادو او ماخذونو په چمتو کولو کې،چې راسره هر دوست او ملګري همکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي ده له ټولو د زړه له کومي مننه کوم او ټولو ته د خير دعا غواړم.

په درنښت

تاج محمد رحيمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیکونه
مخکښه
لړلیک.. ه
لومړی څپرکی 1
سريزه... 1
د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې 2
د څېړنې ارزښت او اړتيا 3
د څېړنې موخې.. 4
د څېړنې پوښتنې 4
دويم څپرکی 6
د موضوع شاليد 6
دريم څپرکی 9
د څېړنې کړنلاره 9
څلورم څپرکی.. 13
د معاصرې دورې لنډ تحليل 13
معاصرې دورې ته لنډه کتنه.. 13
د معاصرې دورې پړاونه 22
روښانتيا پړاو.. 22
ويښتيا پړاو... 26
اوښتون پړاو 31
پنځم څپرکی 34
تمثيلي ټوټه 34
د تمثيلي ټوټې تاريخچه 35
په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير 38
د تمثيلي ټوټې پيژندنه 41
د تمثيلي ټوټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار 44
د تمثيلي ټوټې ژبه.. 47
دستخوش 49
په تمثيلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه 51
شپږم څپرکی 54
د تمثيلي ټوټې ډولونه... 54
د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 54
ستيج تمثيلي ټوټه.. 54
ستيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک... 55
راډيويي تمثيلي ټوټه.. 60
د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه 63
تلويزوني تمثيلي ټوټه.. 66
د لوستلو تمثيلي ټوټه.. 72
يو اکټيزه تمثيلي ټوټه 73

(c) ketabton.com: The Digital Library

انترکټ تمثيلي ټوټه 75
د محتوا له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه 76
تراژيدي تمثيلي ټوټه.. 76
کوميډي تمثيلي ټوټه 78
ميلو تمثيلي ټوټه 82
تراژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه 84
د موضوع له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه... 87
اخلاقي تمثيلي ټوټه 87
ولسي تمثيلي ټوټه 88
د اتلولۍ تمثيلي ټوټه 89
تاريخي تمثيلي ټوټه.. 90
غوټه لرونکي تمثيلي ټوټه.. 90
مذهبي تمثيلي ټوټه.. 90
اشاروي تمثيلي ټوټه 92
اوم څپرکی.. 97
په معاصر ادب کې تمثيلي ټوټه 97
پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ.. 97
په نندارليکونکو کې 101
په پښتو ادب کې د مشهورو تمثيل ليکونکو پېژندنه او د ځينو تمثيلي ټوټو بيلګې.................. 106
عبدالاکبر خان اکبر.. 107
عبدالله جان اسير 108
محمد اکبر پامير... 108
محمد رضا رضا مومندي 111
غلام دستګير ړنګ 115
عبدالله بختانی خدمتګار 116
د سيدو ملنګ 116
لومړی تمثيلي ټوټه يا ننداره.. 116
د عبدالرؤف قتيل خوګياني لنډه پېژندنه 122
محمد عارف ننګيار نا اشنا.. 129
تاج محمد رحيمي 131
سيد ضياء الرحمن لالاخېل.. 137
امام جان مجبور 143
سيد اختر سيدي... 143
يونس کامه وال.. 144
سلمان شهابي 145
د عبدالبصير مينه پال پېژندنه... 145
په ټولنه د تمثيلي ټوټې اغېزې 146
د تمثيلي ټوټې مثبتې اغېزې.. 147
د تمثيلي ټوټې مفنې اغېزې... 149
اتم څپرکی.. 151
د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج.. 151

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډرامې لنډه پېژندنه..151
په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه..158
جاله ډوب...159
د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه 161
نهم څپرکی..164
پايله...164
مناقشه..166
وړانديزونه 169
سرچينې 171

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

سریزه

پښـــتو ادب چې لرغونی تـاریخ لري او پـه هره دوره کې یې مختلف پرمختګونه کړي دي. په هره دوره کې نوي ژانرونو پښتو ادب ته لاره کړې ده او د پرمختګ پړاونه یې وهلي دي. معاصـره دوره هم د پښتو ادب هغه دوره ده چې نوي تحولات او پرمختګونه په کې رامنځ ته شوي دي. شعري او نثري ژانرونو په دې دوره کې پرمختګ کړی دی، چې په نثري ژانرونو کې لنډه کیســـه، ناول، تمثیلي ټوټه یا ننداریک ، ډرامه،فلم او سریالونه هغه څه دي چې معاصر ادب ته راداخل شـــوي دي. پـه دې ژانرونو کې یو هم تمثیلي ټوټـه ده چې پـه کوزه پښتونخوا او اردو ژبه کې ورته خاکه هم ویل کیږي.

دا ژانر چې له ډرامې راروسته پښتو معاصر ادب ته لاره پیدا کړې ده په لومړیو کې تر ډېره د خلکو د پام وړ نه وه. په دې ورسـتیو کلونو کې یې د خلکو پـام ځـانلـه راګرځولی دی، مختلفې تمثیلي ټوټې لیکل شوي او وړاندې شوې دي، تمثیلي ټوټه ډېر ژر اغېز ښېندونکی او د خلکو پام جلبونکی ژانر دی.که تېرو تاریخونو ته وکتل شـــي، لومړی تمثیل یا تمثیلي ټوټه ده، چې په خلکو کې عامه شـــوې او پر خلکو یې خپل اثرات کړي دي. که د یونان زوړ تاریخ ته لاړ شو او که د اریایانو تیر رســـمونه او رواجونه وپلټو په ټولو کې تمثیل ځانله یو اغېز کوونکی ژانر پاتې شـوی. د پښـــتو ادب په ټولو دورو کې کېدای شـي، د تمثیلي ټوټې څرکونه په غېر مسـتقیم ډول تر سـترګو شـي،خو معاصـــر ادب د پښـــتو ادبیاتو هغه دوره ده،چې دې ژانر ته یې غېږه پرانیستې ده او د ژوند ټول اړخونه یې په خپله لمن کې راټول کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که کوزې پښـــتونخوا ته ســر ورښـــکاره کړو،لومړنی تمثیل یا ننداریک به د خدايي خدمتګار د تحريک د لاروي اروښـــاد عبدالاکبر خان اکبر درې يتميان او خدايي خدمتګاران ننداريکونه یا تمثيلي ټوټې به را تر سترګو شي،چې له همدې ځايه په پښتو معاصر ادب کې او په ځانګړي ډول په پښـتنه سـيمه کې دې ژانر وده وکړه او خلکو ته يې د ژوند کولو مثبت او منفي اړخونه په ګوته کړل.د هنري ژانرونو څخه تمثیلي ټوټـه هغـه لنډ،خو هر اړخيز ژانر دی،چې نـه د لیدونکو ډېر وخت نيسي او نه ورته د چا زړه تنګيږي.

په ډېر کم وخت،کمو کرکټرونو ســـره د ټولنيز ژوند ډېر لوی پيغام د خلکو سـترګو او غوږونو ته رسوي.د تمثيلي ټوټې یا ننداريک دا ژانر په دې هم ډېر د خلکو خوښـــيږي،چې ژبه يې د طنز له مالګې ډکه ده او په ډېرو کمو مکالمو کې د ډېرو غټو مشکلاتو څخه پرده پورته کوي او ټولنې ته يې د ســـمون لارښـــوونه کوي.د تمثيلي ټوټې مکالمې لنډې،خو له معنا ډکې وي،ژبه يې له طنزه ډکه،خو کله کله د طنز په ژبه ژړا او خندا دواړه يوځای کوي او خلکو ته يې د هغوی د وجدان پر وړاندې ږدي،څو خلک قضـــاوت وکړي،چې په ټولنه کې سـمون ته اړتيا شـته کنه؟ د دې ژانر ارزښـت او اهميت ته په کتلو او دا چې په دې ژانر تر اوسه په منظمه او علمي توګه کوم کار ندی شوی ، نو د همدې تشـــې د ډکولو لپاره په دې څيړنيز اثر کې په تمثيلي ټوټه یا ننداريک کار شـوی او په ټولو اړخونو يې بحث او څيړنه شـوې.د تمثيلي ټوټې،ډولونه،بېلګې او د ليکوالو پېژندنه يې هم په دې اثر کې لوستلی او کتلی شی.

د مسالې بيان يا د څېړنې ستونزې

څېړنه د يوې موضـــوع د ســـتونزې په پار رامنځته کيږي.څومره چې يوې موضـــوع تـه اړتيـا وي.پـه همـاغـه کچـه نوې هم وي.ځکه چې ضــرورت د ايجاد چينه ده،نو زما د موضـوع سـتونزې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- په پښتو معاصر ادب کې د تمثیلي ټوټې په علمي توګه نه څېړل.
۲- تمثیلي ټوټه په ډرامه ور ګډول.
۳- د تمثیلي ټوټې او ډرامې توپیر نه کول.
۴- د تمثیلي ټوټې یا ننداریک په اړه د څېړنو نشتوالی،چې باید یو ځانګړی اثر ورته ډالۍ شي.ځکه،چې یاد ژانر په ټولنه کې د محبوبیت او ارزښت وړ ګڼل کېږي.

د څېړنې ارزښت او اړتیا

دا څېړنه د پښتو ادب لپاره زیاته ارزښتمنه په دې ده، چې د پښتو ژبې مینه والو او په ځانګړې توګه زده کړیالان پرې خپله ادبي او نثري مینه ماتولی شي. زده کړیالان او د پښتو ادب مینه وال د تمثیلي ټوټې ژانر څخه خبرتیا مومي.تمثیلي ټوټه هغه نثري ژانر دی چې تر اوسه پرې په سمه او علمي توګه کار ندی شوی همدا د دې څېړنې نویوالی او ارزښت دی.په دې موضوع خورې ورې مقالې او په ځینو کتابونو او اخبارونو کې پرې لیکنې شوي ،خو په منظم او علمي بڼه پرې تر اوسه چا کار ندی کړی.

د څېړنې اهمیت په دې کې دی، چې په یاده برخه کې تر دې دمه د پام وړ کار نه دی شوی او متوقع نتایج یې دا دي، چې وبه توانېږو د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر به خلکو ته روښانه او له ځینو نورو ژانرونو سره به یې پرتلنه وشي.د دې ژانر څېړنه او سپړنه ځکه د اهمیت وړ ده،چې په راتلونکي کې دا تشه به تر یوه حده ډکه شوې وي.

د څېړنې موضوع خورا په زړه پورې ده، موخې یې په پوره ډول ذکر شوي او مواد یې د هنري ژانرونو مختلف کتابونه دي. ، د کار میتود یې کتابتوني دی او متوقع پایلې یې دا دي، د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژانر په اړه به ډېر څه په لاس کې ولرو.

دا څېړنه له نورو پخوانیو مطالعاتو سره ښکاره توپیر لري او هغه څه چې زموږ د تحقیق هېنداره ده پخوا یې تصویرونه نه دي څېړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي . بل ارزښت يې دا دی،چې دغه موضوع تر دې وړاندې په دې موخه او بڼه نه ده څېړل شوې ، نو پر دې بنسټ يې ارزښت ډېر دی.

د څېړنې موخې

۱- د تمثیلي ټوټې ژانر ته وده ورکول.
۲- پښتو ژبې ته د یاد ژانر ګټې او د پښتو ژبې نثر بډاینه.
۳- د پښتو ادب زده کړیالانو او مینه والو ته د یادې موضوع په برخه کې د یو اغیزمن ماخذ وړاندې کول.
۴- د تمثیلي ټوټې ژانر له ډرامې سره پرتلنه او د جلا والي پولې يې ټاکل.
۵- د تمثیلي ټوټې ژانر په اړه پوره معلومات ورکول.

د څېړنې پوښتنې

۱- تمثیلي ټوټه څه ته وايي؟
۲- تمثیلي ټوټه په څو ډولونو ویشل شوې ده؟
۳- پښتو ادب ته د تمثیلي ټوټې ګټه څه ده؟
٤- د تمثیلي ټوټې او ډرامې ترمنځ اړیکه څه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- تمثيلي ټوټه يا ننداريک په ادب کې څه ارزښت لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

د موضوع شالید

د تمثیل په شـالید کې ویلی شـو چې لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل به یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.د تمثیل لرغونتیا د میلاد څخه شـــپږ پیړۍ دمخه وخت ته رســـیږي.تر میلاد ٤٧٦ کاله وړاندې د فنقي ښـځو په نوم یو تمثیل وړاندې شـــو چې په خلکو کې یې خوځون راوســـته.یاد تمثیل (آشـلیوس) نومې شـخص لیکلی وو.له یونان نه وروسـته په کرار کرار تمثیـل وده وکړه او پـه نورو ملتونو کې یې هم ریښـــې وغزیـدې.پـه مصـــر،روم،چین ،هند او نورو هېوادونو کې یې هم پرمختګ وکړ.د وخت په تېرېدو سره زمونږ په ټاټوبي لرغوني اریانا کې هم د ننداړو یا تمثیل بېلابېلې بڼې ولېدل شـــوې چې اوس هم پـه ځینو قومونو کې د ودونو او خوښیو په مراسمو کې ترسره کېږي.

په اوسني افغانستان کې تمثیلي توتې د لومړي ځل لپاره د امیر شـیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شـخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و نمـانځلې.نوموړي بـه ځینې تـاریخي پېښـې له رزمي شعرونو سـره یو ځای د امیر پـه وړاندې په ننداریزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضـــرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي په ۱۳۰۰ لمریز کال په پغمان کې د تیاتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثیلونه (ننداريې) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمریز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثیل وړاندې شــو چې پــه دې تمثیـل کې لوبغـاړي (عبدالعزیز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،میر محمد، کاظم هاشـــمي،ســید عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضیاء) لوبېدلي وو.د یاد تمثیل ژباړونکي او ترتیب کوونکي محمود طرزی،فیض محمد ،ذکریا او صلاح الدین سلجوقي وو چې امان الله خان یې هم ننداريې ته ناست وو. په دې وخت کې ځینې تمیثلونه وړاندې شـو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثیلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمریز پورې روان وو،خو د کورنۍ جګړو له امله سقوط سره مخ شو.

دا بهیر تر ۱۳۲۰ لمریز پورې ډېر ســـــت روان و، خو د ۱۳۲۰ لمریز نه وروســـته چې کله ســـردار محمد نعیم خان د معارف وزیر و یو شـــمېر فرهنګیانو تمثیل ته بیا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهني ننداريې) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثیل وده وکړه او په ښـــوونځیو کې یې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمریز کې د کابل ښاروالۍ په چوکاټ کې د (روحي روزنه یا شهري ننداريې) په نوم یو تیاتر په فعالیت پیل وکړ.

په ۱۳۳٦ لمریز کال د ښځو لپاره د (زینب ننداريې) په نوم تیاتر جوړ شو او په۱۳۳۸ لمریز کال د عسکري کلوپ په چوکاټ کې (لښکري ننداريې) تآسیس او په همدې وخت کې د کابل ننداريې بنسټ هم کېښودل شـــو. په ۱۹٦۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور وزارت په چوکاټ کې د ښکلیو هنرونو د مؤسسې تآسیس په ۱۹٦٦ م کال د پښتو تیاتر فعالیت پیل کړ.د کابل راډیو په جوړیدو ســـره تمثیل یا ننداريې نوره هم وده وکړه.همدارنګه په پښـــتونخوا کې هم د پښـــتو تمثیل په برخه کې ډېر کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (ډرامه) اثر ليکوال افضل رضا د ليکنې له مخې پېښور ته تمثيل يا ننداره په ۱۹۰٤م کې راغلې ده په دې لړ کې سـيد فضـل علي شـاه په ۱۹۰٦م کې په پېښور کې تياتر پرانستی دی.د دې موضوع د شاليد او پسمنظر په برخه کې همدومره يادونه بسنه کوي.
د يوې خبرې يـادونـه اړينـه بولم هغـه دا،چې پـه تمثيلي ټوټـه يوازې د مقالې تر کچې پرې کار شـــوی او لنډې خورې ورې ليکنې پرې ليکل شوي ،خو په منظمه او سستيماتيکه توګه پرې چا کار ندی کړی،چې په دې څېړنه کې په علمي او منظم ډول څېړل شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د څېړنې کړنلاره

د غه څېړ نه کتابتوني بڼه لري او میتود یې تشـــریحي دی او د کتابونو څخه په نقلي ډول بیتونه راخستل شوي دي، په لومړي قدم کې د ســـکالو اړو ند اخځلیکو نه راټول شـــوي دي د تمثیلي توټو اړو ند معلومات ترې په نقلي ډول را ایستل شوي دي چې د دې موضوع اړند پریمانه کتابو نه موجود دي البته په لړه او بره پښـــتونخوا کې له نیکه مرغه په دې اړه کتابونه،ویډوګانې او غړیزه بڼه باندې ډېر مواد موجود دي او په اړه یې معلومات تر لاسه کېدلی شي.

د څېړنې اســـتراتیژې مې په دې ډول ده چې لومړی مې تمثیل یا تثمیلي ټوټو په اړه معلومات راټول کړي او هره برخه مې په خپل ځای کې ځای پر ځای کړې ده او بیا مې هرې موضوع اړوند پوره معلومات تشـریح،توضـیح او تفسـیر کړي او هره موضـوع پر خپل ځای څېړل شـوې ده.دا چې دا یو نقلي تحقیقي موضـوع ده نو د وخت محدودیت په کې موجود نه و ځکه چې دې ډول موضـوع لپاره وخت کوم شـرط نه شي کیدای.

د خوښـی خبره دا ده چې اوس د نورو وختونو په پرتله د کتاب لوسـتلو بازار یو څه تود دی په همدې اسـاس په هیواد کې ګڼ شـمېر کتابتونونه وجود لري چې د دې لپـاره مې بېلابېلو کتـابتونونو څخـه د موضـــوع اړوند کتابونه راټول کړي دي چې ټول کتابونه د پښـتو ژبې اړوند دي، دې لپاره چې څېړنه مې ښــه او په غوره ډول بشــپړه شــي نو د کوزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونخوا(پېښور)څخه مې هم ماخذونه ترلاسه کړي دي، د یادولو ده چې هر کتابتون ته مې لاس رسی شوی دی د موضوع اړوند مأخذ مې ترې ترلاســـه کړی دی او دا مې پر ځان لازمه ګڼلې چې له هر ځایه کتابونه تر لاســـه کړم او خپله موضـــوع پرې غني کړمه .له اوږدې مطالعې وروسته ورته لیکنې بڼه ورکول شوې ده البته دغه مطالعه به پوره وخت ونیسي.یاده موضوع به په ټاکلي وخت بشپړه شي.

دغه څېړنه به د پښـــتو ادب ته د تمثیلي ټوټو پر راتګ او پرمختګ ترسـره شـي، دا چې څېړنه کتابتوني ده نو د څېړنې مواد مې کتابونه، مجلې ، راډیوګانې ،تلویزونونه ، سـي ډي کیسـټونه او نور اړوند توکي دي.څرنګه چې د موضـوع په تړاو ډېر کتابونه پیداکیږي نو د اړتیا پر وخت مې له رسـنیو څخه هم په کې ګټه اخیسـتې او د موضـوع اړوند مواد مې ترې تر لاسه کړي دي.

په دغه څېړنه کې چې له کومو اخځلیکونو کار اخسـتل شـوی دی اکثره یې د کتاب په شکل دي ځکه چې اوس مهال د نور مهال په پرتله د کتاب لوستلو بازار ډېر تود دی او هر رنګه کتابونه په کتابتونونو کې پیدا کیږي، نو زه هم د هیواد بېلابېلو ولایاتو ته لکه کابل کې د علومو اکادمۍ کتابتون، اکسـوس کتابتون، سـمون کتابتون، انتشـارات نویسـا ؛ سـید محی الدین هاشـمي کتابتون ،عامه کتابتون،اطلاعات او کتلور کتـابتون، دانش کتـابتون او پـه ننګرهـار کې مومنـد کتـابتون، ختیځ کتابتون، صـمیم کتابتون، ګودر کتابتون؛په لغمان کې دانش کتابتون؛ او همدارنګه مې پنځه ماخذونه له پېښـوره هم راغوښـتي دي چې په خپله څېړنه کې مې ترې کار اخستی دی.

د یـادولو وړ بولم چې پښـــتو ژبـه لکـه د نورو ژبو پـه څېر پـه انټرنیټ کې ډېره ونډه نه لري او د کار وړ مواد ترې سـړی په لاس نه شي راوړلی په دې برخه کې باید د پښتو ادب سرلاري او مینه وال بې غوره پاتې نشي او د خپلې ژبې د بډاینې لپاره د کار مټې را بډ وهي تر څو مو د خپلې مورنۍ ژبې حق تر یوه حده پرځای کړی وي او د نورو سیالو ژبو سره مو په یوه لیکه کې درولې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورته بحث څخه مې وروســـته د اخځلیکونو کې لومړی تمثیل معرفي کړی،بیا مې د هر تمثیل لپاره بېلګه او د هغوی په اړه بحث او تفســیر کړی دی.هره برخه مې تر خپلې وســـې تحلیل کړې او اړونده موضـوع باندې بحث او تفسیر شوی دی.چې په همدې ډول سره مې د ټولې موضـــوع عنوانونـه ځېړلي دي اوپـای کې ځېړنـه پـه پـابلې، وړاندیزونو او اځلیکونو راټوله شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

د معاصرې دورې لنډ تحليل

د موضـــوع په دې برخه کې به په معاصـــر ادب لنډ،خو هر اړخيز بحث وشـي او دا به هم روښـانه شـي،چې پښتو معاصر ادب له کومه وخته پيل دی او کوم پړاونه يې وهلي دي.همدارنګه د دې پړاونو په واضـحه کولو سـره به دا هم روښـانه شـي،چې کوم ژانرونه په دې پړاونو کې منځ ته راغلل او ګڼه يې څه وه؟.

معاصرې دورې ته لنډه کتنه

دا،چې معاصـــر ادب لـه څـه وخت نـه پيليږي پـه دې بـه لږ وروسته بحث وکړو لومړی به د معاصر ادب له اصطلاح سره ځان اشنا کړو،چې معاصر څه ته ويل کيږي؟ سرمحقق محمد صديق روهي په خپل کتاب (د پښـــتو ادبياتو تاريخ دويم ټوک) کې ليکي چې : ((د ځينو ادب پوهانو په عقيده،ټول ادبي جريانونه په درې ډولو وېشـــل کېدای شي: فولکلوري ادب،کلاسيک ادب او موډرن (نوی يا معاصر) ادب)) دلته بحث د معاصر ادب دی. روهي صـاحب د معاصـر ادب خبره داســې کوي. ((په پښـتو کې معاصـر ادب څخه مراد هغه ادب دی،چې د موډرن ژوند صنعتي،ټولنيزې،سياسي او فرهنګي پديدې يې په نويو ايماژونو يا انځورونو کې انګازه کړې وي او د اوسني عصر د مفکورو، غوښـــتنو،ارزښـــتونو او ايـډيـالونو هينـداره وي.)) (روهي،۱۳۸۴: ۴۵).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يادوني وړ ده،چې په پښتو کې د معاصر ادب اصطلاح په انګريزي کې د معاصر ادب له اصطلاح سره په خپل مفهوم کې توپير لري.په انګريزي ژبه کې معاصر ادب د پښتو ژبې له معاصر ادب سره هم عصره دی،تقريبا له پيليدو سره د نهيلۍ،اروايي بحران او بدبينۍ ادبيات راپيدا شول.ددې په خلاف،د پښتو معاصر ادب د خوشبينۍ او د چټکې ترقۍ او عصري کيدلو ارزو سره پيل شول.(روهي،۱۳۸۴ : ۴۵).

د پښتو ادب د پيلامې په اړه محمد صديق روهي نظرونه په داسې ډول ورکړي دي،چې ببرته يې هر نظر د تامل وړ ګڼلی او دا يې ثابته کړې ده،چې پښتو معاصر ادب له کومه پيل کړو او کومې ځانګړنې بايد ولري. نومووړی په خپل کتاب کې وايي چې د ځينو ليکوالو په اند معاصر ادب هند ته د انګريزانو له راتګ سره پيلېږي.دويم نظر دا دی،چې د پښتو معاصر ادب افغانستان ته د انګريزانو له راتګ (۱۸۳۹ ع) څخه پيلېږي.دريم نظر دا دی،چې پښتو معاصر ادب د امير شير علي خان د پاچاهۍ په دوهمه دوره کې شروع کيږي او څلورم نظر داسې دی،چې د پښتو معاصر ادب په تېره د هنري نثر بنسټ د نولسمې پيړۍ په اويايمو کلونو کې ايښودل شوی دی،پنځم نظر کې ويل شوي ،چې د افغانستان د خپلواکۍ د جګړې (۱۹۱۹ع) سره سم تيغونه او وده کوي او په دې اړه وروستی نظر دا دی،چې د پښتو اوسنۍ دوره له (۱۳۵۰ ل) څخه پيلېږي.روهي صاحب وايي،چې دا ټولې نظريې د تامل وړ دي او بايد بحث پرې وشي او په خپل کتاب کې يې پرې بحث هم کړی دی.

نومووړی ،د لومړي نظريې په اړه وايي،چې د دې نظر خاوندان پلويان په دې ټکي استناد کوي،چې لوديز ادب د انګريزانو له خوا په هند کې دود شوی او پښتو ته رانوتی دی.په دې نظر کې دا نيمګړتيا ده،چې انګريزان د شرق الهند د کمپنۍ له جوړيدو سره په (۱۶۰۰ ع) کې هند ته راغلل،خو په پښتو ژبه کې د (۱۹۱۰ ع) کال تر شاوخوا پورې د لويديځ ادب اغيزې نه ليدل کيږي.ځينې د خپلې خبرې د ثبوت لپاره د قاسم علي افريدي شعر د معاصر ادب د پيل لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولي په داسې حال کې چې د قاسم ديوان په (١٨١٦ع) کې تمام شوی دی او د ((معاصر شعر)) بيلګه يې دا ده:

د انګريز طنبور ترم دلته غږيږي
نصارا شوه حاکمان فرخ آباد
حکومت د پښتانه له سره لاړی
وارخطا کړه نوابان فرخ آباد
(روهي،١٣٨۴: ۴٧)

په پورتني شعر کې ګرامري نيمګړتياوې او سکتګي ليدل کيږي چې د معاصـر ادب شـعر ورته نه شـو ويلی.د دويمې نظريې په اړه روهي صـاحب وايي،چې لومړی خبره دا چې د انګريزانو چې پر افغانسـتان لومړی يرغل وکړ په دغه وخت کې د افغانسـتان سـاحه پراخه وه،نو ځکـه مؤرخـان د انګريزانو لومړی يرغل لـه (١٨٣٨ ع) کـال څخـه حسابوي. دويمه خبره دا ده،چې له (١٨٣٨ ع) نه د (سراج الاخبار) تر خپريدو پوري د پښـتو ادبي تاريخ په پاڼو کې د معاصـر ادب بېلګې نه ليدل کيږي.

د درېمې نظريې په اړه وايي،چې د پښتو معاصر څرک د امير شـيرعلي خان د پاچاهۍ په دويمه دوره کې لټول هم سـم کار نه دی په دې کې شـک نشته چې د نولسمې پيړۍ په دويمه نيمايي کې د افغانانو په عنعنه يي ژوند کې د يوه نوي تحرک څرک لګيږي،د عصري کېډلو په لور ګامونه اخيسـتل کيږي،د وسـلو کارخانې جوړې شـوې،تجارت پراختيا وکړه،په اداري او نظامي چارو کې نوښــتونه منځ ته راغلل،د شـمس النهار په نامه جريده خپره شـوه،حربي او ملکي ښـوونځي جوړ شـو،عصـري روغتونونه تاسـيس شـو د پوسـتي نوې سـيسـتم جوړ شو،عسکري اصطلاحات په پښتو واوښتل،د پښتو ژبې د تدريس لپاره د (تحفة الامير) په نوم ګرامر هم وليکل شــو او د انګريزانو په ضــد غزا ته د خلکو رابلل پيل او په دې اړه د (روضــــة المجاهدين) په نوم کتاب نظم شو،خو بيا هم په دغه دوره کې موږ د معاصر ادب څرک نه ګورو او هغه څه چې په معاصر ادب کې په کاريږي هغه دلته نشته.لنډه دا،چې څلورمه او پنځمه نظريه هم د تامل وړ ده چې روهي صاحب په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل کتاب (د پښــــتو ادب تاریخ) کې پرې بحث کړی دی او دایې ویلي دي،چې د پښتو معاصر ادب بنسټ د سراج الاخبار د دویم ځل (۱۹۱۱ ع) په خپریدو ســـره ایښـــودل شـــوی دی.د پښـــتو معاصـــر ادب د روښـانتیا،ویښتیا او اوښتون په نامه پړاونه ووهل او د (۱۳۵٦ ل) کال نه راپه دیخوا د افغانستان په پښتو معاصر ادب کې د نوي بدلون نښې ځرګندیږي.(روهي،۱۳۸۴ : ۵۰).

پښـــتو ادبیات د تاریخي بهیر له مخې په دریو عمده برخو یا دورو ویشـل کیږي،چې لرغونې دوره،کلاسـیکه دوره او معاصـره یا اوســـنۍ دورې بلل کیږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري، خو دلته په دې برخه کې مونږ یوازې په معاصـــره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصـلي موضـوع ته ورداخل شـو.د افغانسـتان د خپلواکۍ او د نړیوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پـای تـه رسـیدو په نتیجه کې په ټوله اسـیا کې ملي شـعور او د بیدارۍ احسـاس پیدا شو.هر چا سره دا فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هیواد لپاره ډیر کـار وکړي ترڅو خپـل هېوادونـه ابـاد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښـــتو ادب د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پیل شـوې.دلته په افغانسـتان کې د حکومت پاملرنه زیاته شـوه. لومړی په کندهار کې د پښـتو ادبي انجمن جوړ شـو او بیا پښـتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښـــتونخوا(پیښـــور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم یو سازمان جوړ شو او غوښتل یې،چې د پښـــتنو د ټولنیز ژوند او کلتور د ژوندي ســـاتلو ،د خلکو د پوهولو او ویښــولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخیز کارونه وکړل.همدا ټولنه بیا په (۱۹۲۹م) کال کې د یو سـیاسـي ګوند(خدایي خدمتګاران) په نامه کار پیل کړ. خدایي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شـــوی وو چې پښـــتانه او مســـلمانان د انګریزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته یې پام واړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره يوځای شول،پر بنسټ يې په (۱۳۱٦ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسيدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره يې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې ليکوالان، شاعران او اديبان په حرکت راغلل،چې په نيمه پېړۍ کې يې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې وليکلې.د دې دورې د لومړنيو ليکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي مير احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د يو نوي سبک او ليک ډول اساس ايښی دی،چې د دوی د نثر د ليکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو.

په همدغه وخت کې پښتو ادب د غربي تمدن له اغيزې خالي نه دی.په پښتو کې له انګريزي او نورو ژبو څخه ترجمې شروع شوې او د نوي فکر او نوي خيال مفکوره رامنځ ته شوې ده.د پښتو ژبې پرمختګ لپاره هر ډول ګامونه پورته شوي . مولوي احمد د (ګنج پشتو) په نامه په نثر يو کتاب وليکه،چې په قصصي برخه کې شهکار دی.قاضي مير احمد شاه رضواني د پښتو په ګرامر (وافيه) سربېره په نثر نور کتابونه لکه بهارستان افغاني او شکرستان افغاني هم وليکل،چې زياتره درسي بڼه لري. همدارنګه منشي احمد جان د (هغه دغه)او(د قصه خوانی ګپ) په ليکلو د پښتو نثر لا ډير خوندور کړ او دپښتو نثر لپاره يې ډير خدمت وکړ.همدارنګه غلام محمد پوپلزي هم له اردو ژبې څخه پښتو ژبې ته ډېرې ژباړې کړې دي.

دغه شان مياحسيب ګل کاکاخيل،ميا نعمان الدين او د ده کورنۍ هم په دې لاره ګامونه پورته کړل او پښتو ژبې لپاره يې تر خپله وسه خدمت وکړ،چې ډيرې غوره بېلګې يې د توبة النصوح او نقش نګين ناولونه له اردو ژبې څخه پښتو ته ژباړلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د نوي نثر پيل د امير شير علي خان له زمانې څخه ښکاري په دغه وخت کې يو شمېر عسکري نومونه،اصطلاح ګاني،قاعدې او يوځي بولۍ او چوڼې په پښتو اوښتې دي.د امير عبدالرحمان خان په زمانه کې پښتو نثر سياسي بڼه خپله کړه او سوال او ځواب دولتي ليکنې په کابل کې په پښتو چاپ شوې دي.(زېور، ۱۳۹۴ : ۶).

د امير حبيب الله خان په وخت کې د پښتو لپاره ځني درسي کتابونه وليکل شول او پښتو په ښوونځيو کې په تعليمي نصاب کې شامله شوه.په سراج الا خبار کې د پښتو نثر نمونې او متلونه چاپ شول،په دې ډول پښتو ژبې يو تعليمي او سياسي اهميت وموند او په دولتي ادارو کې هم شامله شوه. د يادونې وړ ده چې معاصره دوره د کتابونو د شومره والي او څرنګه والي له امله ډېره بډايه ده په دې وخت کې ډېر زيات کتابونه وليکل شو.

په دغه وخت کې د نثر پاخه ليکوالان مولوي عبدالواسيع کندهاری،محمد ګل مومند،مولوي صالح محمد،عبدالهادي داوی او نورو نومونه ديادونې وړ دي.د امان الله خان په وخت کې د پښتو مرکې لومړنی مشر مولوي عبدالواسيع د پښتو ژبدود او لغاتو لپاره د خپلو نورو ملګرو په مرسته يو اساس جوړ کړ او د (يوازينۍ پښتو- پښتو پښويه) په نومونو يې د پښتو مرکې له خوا دوه کتابونه چاپ کړل.

د مولوي صالح محمد درسي کتابونه(د پښتو لومړنی درسي کتاب،د پښتو دويم درسي کتاب) د هغه وخت مهم او غوره نثري کتابونه دي.په (۱۳۱۱ ه ش) کال په کندهار کې د محمد ګل مومند له خوا د پښتو لومړنی ادبي انجمن جوړ او د طلوع افغان اخبار په پښتو واړول شو.پښتو انجمن کابل ته راغی او بيا په پښتو ټولنه بدله شوه.محمد ګل مومند د دولتي چارو سره- سره د پښتو په علمي کولو کې هم پوره برخه اخيستې او د نورو اثارو په څنګ کې د (پښتو سيند) او (پښتو ژبې ليار) نومې کتابونه دوه غوره او مهم کتابونه وليکل او چاپ ته يې اماده کړل.پښتو ټولنې هم د پښتو ژبې د ودې لپاره ډېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وکړل او پښــــتو يې د غوره او غني ژبو په کتار کې د ودرولو جوګه کړه.پښـتو ټولنې ښــه ليکوال و روزل ،ډير کتابونه يې چاپ کړل او د پښتو ژبې حق يې تر خپلې وسې ادا کړی دی.

د دې دورې پـاخـه او تکړه ليکوالان عبـارت دي لـه، پوهـانـد عبدلحی حبيبي،قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت،عبدالروف بېنوا،پوهاند صــــديق الله رښـــتين،امين الله زمريالی،محمد اعظم ايازي،محمد ګل نوري،محمـد امين خوګيـانی،غلام جيلاني،پـاينـده محمـد زهير،محمـد عثمـان پښـــتون،مجروح ،ميراجـان ســيـال،جرار،محمـد ارســــلان ســـليمي،عبدالله افغاني نويس،محمد دين ږواک،عبدالله بختيانی،محمد ګلاب ننګرهاری،موســـی شـــفيق،پوهاند عبدالشـــکور رشـــاد،پوهاند تږی،محمد صــديق روهي،ســليمان لايق،ســعدالدين شـپون... او نور د يادونې وړ دي.

په معاصــره دوره کې د پورته نوميالیو کارونه او ليکنې د ســتاينې وړ دي،د دوی ليکـل اثـار او نثرونـه روان او محــاورې تـه نږدې دي.همدارنګه په کوزه پښـــتونخوا کې په اوســـنۍ دوره کې د نوي نثر پاخه ليکوالان،لکه سيد راحت زاخيلي،ماسټر عبدالکريم ،اجمل خټک د ادبي او ســـياســـي نثر جنډې پورته کړي دي. دوســـت محمد کامل مومند،امير حمزه شــينواري د تاريخي او فلســـفي نثر دنيا ته پراختيا ورکړې ده.د دې ترڅنګ په کوزه پښـــتونخوا کې نور ليکوالان لکه: عبدالخالق خليق،ســـمندر خان ســـمندر،مرحوم مولانا عبدالقادر،محمد اکبر خـادم،بهـادر شــــاه کـاکـاخېـل قـاســـمي،انورالحق،عبـدالاکبر اکبر،هلالي،عبدالحليم اثر،فضل حق شيدا،حسين بخش کوثر،صاحبزاده ادريس،حافظ محمد ادريس،نصـرالله نصـر،عظيم شـاه خيال،مهدي شـاه مهدي،روغ ليونی،اياز داودزی،غني خان غني،ســيد رسـول رسـا...او نور مشهور دي.(زېور ،۱۳۹۴ : ۱۰).

په لنډه توګه ويلی شــــو چې په معاصــــره دوره کې په بره او کوزه پښـتونخوا کې نوميالیو ليکوالو تر خپلې وسـې د پښـتو نثر او نظم په برخه کې هلې ځلې کړې دي نثر يې روان او ورځنی محاورې ته نږدې دي.په اوسنۍ دوره کې د پښتو ژبې لپاره ډير زيات کارونه وشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د پرمختګ لپاره په شعوري توګه هلې ځلې پيل شوې او هماغه وو چې نن پښتو ژبه د ډېرو غني ژبو په کتار کې ولاړه ده.

د پښتو معاصر تاريخ په اړه د پښتو ادب تاريخ يو بل ليکوال عبدالواجد واجد په خپل کتاب (د پښتو ادبياتو تاريخ لومړنی،دويمه او درېيمه دورې) کې د محمد صديق روهي د کتاب خبرې راخيستي او هغه يې بيا تحليل کړي دي او واجد هم د محمد صديق روهي په نظر دی،چې معاصر ادب هغه وخت پيلېږي،چې کله منشي احمد جان په نثر ليکلو پيل کوي.نوموړی د معاصر ادب په اړه خپل نظر داسې ليکي: (د شپږمې نظريې ليکوال د معاصر ادب پيل له (۱۳۵۰ ه) څخه ګڼي او دا نظريه د (۱۳۲۵ ل) د پښتو ادب مؤلف وړاندې کړې ده،دلته د مؤلف نظر دا دی چې منشي احمد جان د معاصر ادب بنسټ اېښودونکی دی،په رښتيا چې د منشي احمد جان د ليکنې سبک ډېر ښکلی او په زړه پورې دی،خو محتوا او منځپانګې په لحاظ د مولوي احمد نثر ته ورته دی.د دويمې نظريې د ليکوال په عقيده پښتو معاصر ادب په لره پښتونخوا کې د (۱۹۱۰ ع) کال په شاوخوا د (افغان جريدې) په خپرېدو سره پيلېږي،ځکه چې په دغه جريده کې د پښتو ادب نوي ژانرونه باب شوي ،چې د راحت زاخيلي،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر اکبر غوندې ليکوالو د نوي او معاصر ادب زړي وکرل،خو په افغانستان کې د معاصر ادب بنسټ د (۱۹۱۱ع) د سراج الاخبار د دويم ځل په خپريدو سره پيل شو او د (۱۳۶۵ ه ش) کال نه راپدې خوا په پښتو معاصر ادب کې پراو په پړاو نورې نښې نښانې رامنځ ته شوې.)(واجد ،۱۳۹۵ : ۲۷۸).

پښتو ادبيات د تاريخي بهير له مخې په دريو عمده برخو يا دورو ويشل کيږي،چې لرغونې دوره،کلاسيکه دوره او معاصره يا اوسنۍ دورې بلل کيږي.هره دوره خپلې ځانله ځانله ځانګړنې لري. خو دلته په دې برخه کې مونږ يواځې په معاصره دوره لنډ او ځغلنده نظر اچو ترڅو خپلې اصلي موضوع ته ورداخل شو.د افغانستان د خپلواکۍ او د نړيوالې لومړۍ جګړې(۱۹۱٤-۱۹۱۸ م) د پای ته رسيدو په نتيجه کې په ټوله اسيا کې ملي شعور او د بيدارۍ احساس پيدا شو.هر چا سره دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر او احساس وو، چې د خپل راتلونکي ژوند او هيواد لپاره ډېر کار وکړي ترڅو خپل هېوادونه اباد کړي.په دې وخت کې په لر او بر کې پښتو ادب د پیاوړتیا او پرمختګ لپاره هلې ځلې پيل شوې.دلته په افغانستان کې د حکومت پاملرنه زياته شوه. لومړی په کندهار کې د پښتو ادبي انجمن جوړ شو او بيا پښتو مرکه جوړه شوه.

هلته په کوزه پښتونخوا(پيښور). کې په (۱۹۲۰ م) کال د (انجمن اصلاح افغانه) په نوم يو سازمان جوړ شو او غوښتل يې،چې د پښتنو د ټولنيز ژوند او کلتور د ژوندي ساتلو ،د خلکو د پوهولو او ويښولو لپاره ګامونه پورته کړي،چې دغې ټولنې په دې برخه کې هر اړخيز کارونه وکړل.همدا ټولنه بيا په (۱۹۲۹م) کال کې د يو سياسي ګوند(خدايي خدمتګاران) په نامه کار پيل کړ. خدايي خدمتګاران ګوند د دې لپاره جوړ شوی وو چې پښتانه او مسلمانان د انګريزانو له ظلمونو خلاص کړي او خپل ژوند ته يې پام واړوي.

څو کاله وروسته په بره پښتونخوا کې د کندهار او کابل ادبي انجمنونه سره يوځای شول،پر بنسټ يې په (۱۳۱۶ ه ش) کال (پښتو ټولنه) جوړه شوه او د پښتو د ودې او پرمختګ انګازې هرې خوا د خلکو غوږونو ته ورسيدلې.

په کوزه پښتونخوا کې د (پښتون مجله) چې د ازادۍ لپاره يې په کلکه مبارزه کوله، رامنځ ته شوه .لنډه دا چې په لره او بره پښتونخوا کې ليکوالان،شاعران او اديبان په حرکت راغلل،چې په نيمه پېړۍ کې يې په پښتو نثر کې ډېر کتابونه او رسالې وليکلې.د دې دورې د لومړنيو ليکوالو له ډلې څخه مولوي احمد،منشي احمد جان او قاضي مير احمد شاه رضواني د پښتو په نثر کې د يو نوي سبک او ليک ډول اساس ايښی دی،چې د دوی د نثر د ليکلو ډول د ولس د محاورې سره نږدې او روان وو..(رحيمي ،۱۳۹۶ : ۱۲- ۱۳).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د معاصرې دورې پړاونه

د (پښـــتو ادبيـاتو تـاريخ) ليکوال پـه خپـل دويم ټوک کې د معاصـرې دورې په پړاونو هم بحث کړى دى او معاصـره دوره يې په دريو پړاونو ويشـلې ده.د روښـــانتياپړاو،دويښـــتيا پړاو او د اوښـــتون پړاو،چې پـه دې دريو واړو پړاونو پـه خپـل کې کتـاب کې مفصـــل غړيدلى دى،دا چې د دې موضـــوع يوه برخـه د معاصـــرې دورې پړاونونه دي،نو اړينه ده،چې دلته د همدې درې واړو پړاونو په اړه هم بحث وشـــي،چې هر پړاو يې جدا جدا تر بحث لاندې نيول شـــوى دى.لومړى به په دې بحث کې په روښـــانتيا پړاو خبرې وکړو او د هغوى ځانګړنې او ليکوال به لنډ وپيژنو.

روښانتيا پړاو.

مخکې مو يادونه وکړه،چې معاصره دوره په دريو پړاونو ويشل شوې،چې هره يوه يې جلا جلا تر بحث او څېړنې لاندې نيول کيږي.دلته هم لومړى د روښانتيا پړاو راځي.د د شلمې پيړۍ په شروع کېدو سره په افغانستان کې د معاصر ادب دپيليدو لپاره عيني او ذهني شرايط برابر شوي وو.په همدې وخت کې د کلتور مادي توکونه لکه فابريکه،مطبعه،روغتون،عصري لوازم،د کار وسيلې د عصري ژوند د ښکارندوى په توګه ترسترګو کيږي.عنعنوي ژوند کې د بدلون سره نوې مفکورې هم پيدا کيږي او د معنوي فرهنګ په بڼ کې نوي ګلبوټي تېغونه وهي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

د ليکوا په وينا دا،نو داسې يو وخت دى،چې د نوي ژوند لپاره هر څه اماده دي،هر څوک کوښښ کوي،چې د عصري ژوند سره ځان اماده کړي او د ژوند له ټولو ښکلاو خوند واخلي.په دې وخت کې ټول عصري وسايل منځ ته راځي او انساني ژوند تقاضا لوړيږي او د پرمختګ خوا ته ځي په دې وخت کې د خلکو غوښتنې زياتيږي او په هره برخه کې د پرمختګ څرکونه تر سترګو کيږي.

د ليکوال په وينا : (د افغانستان د فرهنګي ژوند په لوړتيا کې يو بل عمده عامل د امير حبيب الله په دوره کې د هغو فراريانو راستنيدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو،چې د امير عبدالرحمن خان لخوا تبعيد شوي وو.هغی هېواد ته له راستنيدو ووسته د اذهانو په روښانولو کې يې ستره ونډه واخيسته او د معاصرو ادبياتو په بنسټ ايښودلو کې يې مهم نقش درلود.د دغو کسانو په ډله کې د محمود طرزي او غلام محی الدين افغان نومونه په ځانګړي توګه د يادونې وړ دي.همدارنګه د عصري پوهنو د تدريس لپاره له هند څخه ځينې استادان را غوښتل شوي وو،چې د نويو مفکور په ترويج کې يې ډې خدمت کړی دی.) (روهي،۱۳۸۴: ۵۲).

کله،چې د امير عبدالرحمن لخوا ځينې کســـان تبعيد ته مجبور شو په دې کې يو هم محمود طرزی و،چې لومړی پېښور ته لاړ له هغه ځايه ايران او بيا په همدې ترتيب ترکې ته ورسيد،دوی په بهر کې ډېر څه وليدل او د خلکو د نوي ژوند حالات او مشـــکلات يې هم درک کړل،دوی چې کله بېرته د امير حبيب الله خان په وخت کې هېواد ته راستانه شو له ځان سره يې نوې مفکورې او د ترقۍ او معاصر ژوند او ادب لپاره يې ډېر مواد خپل هېواد ته راوړل.دوی د معاصـــر ادب د بنســـټ ايښـــودلو کې مهم رول ولوبو او بله مهمه پېښـــه چې د معاصـــر ژوند او ادب لپاره په هغه وخت کې پيښه شوه هغه له هند څخه عصري پوهنو لپاره د اســـتادانو راوســـتل وو،چې د هغوی په راتګ ســـره هم په خلکو کې نوې مفکورې خورې او د پرمختـګ څرکونـه پـه کې وليدل شو.په دغه وخت کې دفرهنګ په ساحه کې هم مهم کارونه وشو لکه په کابل کې د حبيبې ښوونځي او د حربيې ښوونځي او د سراج الاخبار د جريدې اداره د سياسي فعاليتونو په مرکز و بدل شو.

د مير غلام محمد غبار په وينا : په همدې وخت کې په کابل کې د بهرنيو هېوادنو جريدې لاس په لاس ګرځيدې او د روښـــانفکرانو قشـــر چې په لومړي ســـر کې يې د ملي بورژوازي او ليبرال ملاکانو نماينده ګي کوله وروسته يې د پاچا د بې سرحده واک د محدودولو او د افغانســـتان د خپلواکۍ د ګټلو او د اســـاســـي قانون د جوړولو لپاره په مبارزه لاس پورې کړ.

د تجدد او روښـــانتيا دوران ادبيات د ملي ارمانو د عرادې په توګه د فهرنګ پرمخ بيولو ته وقف شـــوي وو.په دې کې شـــک نشـــته،چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

معاصــر ادب ترڅنګ،کلاسـيک ادب او فولکلوري ادب دواړه په خپل قوت پاتې وو،خو معاصـــــر ادب د محتوا او پيغام درلودلو له کبله نور ادبي جريانونه له خپل عنعنه يي اهميت څخه وغورځول.معاصر ادب د يوه متعهد او رسالتمن ادب په توګه د ټولنې په خدمت کې په کار واچول شــو.په هېواد کې د فقر،بيســوادی،اداري فسـاد،احتناق او ټولنېزې بې عدالتۍ عموميت ټول هېواد پالونکي ازداي خوښـوونکي روښـانفکران دې ته وهڅول،چې د منځنيو پيړيو د رکود له منځه وړلو لپاره ســـخته مبارزه پيل کړي.په دغه وخت کې ادبيات د يوه معنوي مشال په توګه د خلکو د ذهنونو د ورښـــانولو لپاره اســـختدام کړي او ولس د غفلت،بې خبرۍ،ړانده تقليد او بې تفاوتۍ لـه درانـه خوبـه راويښ کړي.د دغـه وخت يو شـــمير نامتو شـــاعرانو او ليکوالو د ادبي تخليقاتو له لارې د خان خانۍ،استعمار،ځانځانۍ او استبداد پر ضد ګړندۍ مبارزه کوله او ځينو يې د خپلو لوړو ارمانونو د پوره کولو په لاره کې د قربانۍ ميدان ته هم ورودانګل او د شهادت جامونه يې وڅښل.(روهي،۱۳۸۴: ۵۳).

په دغه پړاو کې د خلکو په منځ کې شعور زيات شوی،خلک د ښــو او بدو فرق کولی شـــي او ځينو ليکوالو او شـــاعرانو،خو لا خپل شـــعرونه همدې ته وقف کړل،چې د ټولنې په بيدارولو او ويښــولو کې مرسته وکړي.د همدغه ليکوالو او شاعرانو برکت وو چې په خلکو کې د بيداريدو مفکوره قوي شـوه او د پرمختګ خوا ته روان شـو.هغه يوه خبره ده،چې وايي شـــاعر او ليکوال د ټولنې ترجمان دی او دټولنې له منځه خبرې کوي او همداسې ده ځکه که د يوې ټولنې ليکوال او شاعر د وګړو خبره پورته نکړي،نور خلک يې هيڅ په غم او فکر کې هم نه وي.

د سراج الاخبار د جريدې په خپريدلو سره پښتو ژبې او ادبياتو ته هم د انکشـــــاف زمينه برابريږي،په همدې وخت کې په لره او بره پښـــتونخوا کې ډېر داســـې ځوانان موجود وو،چې د نيوي علمونو او اروپـايي ادب مطـالعـه يې کړې وه،نوي ادبي ژانرونـه او فورمونـه يې پيژندلي وو.د خپل خيال د اظهار دپار ه يې نوې لارې په نخښـــه کړې وې او د پښتو د لرغونې ادب پر پاخه بنسټ يې د پښتو د نني ادب ماڼۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل کړه.که څه هم انګریز په (۱۸۹۳ م) کال د ډیورنډ په تحمیلي کرښې سره د افغانستان د وجود یوه ټوټه جدا کړه،خو د دواړو غاړو ادب او فرهنګ یې جدا نکړای شو.دواړو خواو کې په یوه وخت کې ادب او فرهنګ د پرمختګ په حال کې وو.په افغانستان کې(سراج الاخبار افغانستان) د مولوي عبدالرؤف په مشری له چاپه راووتله،خو د لومړي نشر سره سم بیرته بنده شوه او د دوهم ځل لپاره د (سراج الاخبار افغانیه) په نامه په(۱۹۱۱م) کې د محمود طرزي په مدیریت او مشرۍ خپره شوه.په همدې وختونو کې په لره پښتونخوا کې هم د پښتو د معاصر ادب د پراختیا په لار کې ګامونه پورته شوي وو. په پښتو ادب کې نوي ژانرونه باب شو او د راحت زاخیلي ،فضل محمود مخفي،عبدالاکبر خان اکبر او عبدالمالک فدا غوندې نامتو شاعران او لیکوال د دغه نهضت سر لاري وو.محمود طرزي او عبدالرحمن لودین په (سراج الاخبار افغانیه) کې د پښتو نظمونو او مقالو خپرولو ته په اګاهانه توګه پاملرنه وکړه.د پښتو لومړی شعر چې په دغه جریده کې خپور شو هغه د صالح محمد کندهاري شعر و:

دا څه عجب دوران دی
چې راغلی پر افغان دی
رنګارنګ ترقي ده
څه عجب محبوب عنوان دی
دا له کومه سو په موږ کې
چې ظاهر او نمایایان دی
دا خو عصر د سراج دی
چې افغان ټول پرې روښان دی
ته سراج الاخبار ته ګوره
چې د ملک په تن کې ځان دی
اوس بیا نور علی نور سو
په پښتو چې دی ګویان دی

د روښانتیا پړاو نامتو شاعران او لیکوالان عبارت دي له مولوي صالح محمد کندهاری،غلام محی الدین افغان،محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

طرزی،عبدالعلي مستغني،عبدالهادي داوي،مولوي عبدالواسيع او ملا عبدالباقي د يادونې وړ دي.د روښانتيا پړاو شعر او ادب د موډرن يا نوي توب او عصري توب خوا ته روان و.په دغه وخت ليکنو او شعر ونوکې هېواد پالنه،خپلواکي غوښتنه،د فساد پر ضد ودريدل،د تعصب رټنه،د علومو او ټکنالوژی او نوي فرهنګ خپرونه،د ملي وحدت ټينګول د عصري ژوند سره ځان اماده کول او دې ته ورته نورې ډېرې ځانګړنې په دغې دوره کې ترسترګو کېږي.(روهي،۱۳۸۴: ۵۶).

ويښتيا پړاو

دا،چې ويښتيا پړاو کله او څنګه پيلېږي او له کومو مرحلو او مشکلاتو تېرېږي په دې اړه به د موضوع په دې برخه کې مفصل ډول بحث وشي.محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې ويښتيا پړواو هم په بشپړ ډول وړاندې کړی.کله ،چې امير امان الله خان د خپل شپږ مياشتني اوږد او ستړي کېدونکي سفر څخه هېواد ته راستون شو او دلته يې د خپل هېواد د ابادۍ او پرمختګ لپاره متې بډ وهلې،ټولنيز،اقتصادي او فرهنګي اصلاحات رامنځ ته کړل او د ترقي غوښتونکو رشنفکرانو ارمانونه يې تمثيلول د روحانينو،ملايانو،خانانو او محافظه کاره سردارانو له مخالفت سره مخ شو.هرې خوا ته د امير امان الله خان په خلاف دسيسې او پلانونه جوړل شو.که څه هم په ورستيو کې امير امان الله خان د خپلو کړنو څخه څو ګامه په شا ولاړ او پر خپلو ريفورمونو يې نوې کتنه وکړه،خو پاچا په عامه ذهنيت کې وهل شوی و او د ده پر ضد فعاليتونه پيل شول.

محمد صديق روهي په خپل کتاب پښتو ادبياتو تاريخ کې په دې اړه داسې ليکي: (د ۱۹۲۹م کال د جنوری مياشت چې د ۱۳۰۷ ل کال د جدي مياشتې سره سمون خوري حبيب الله نومې (چې د سقاو زوی په نامه شهرت لري) پاچاهۍ ته ورسيد.د اکثرو تاريخپوهانو په نظر د امير امان الله خان د ناکامی او زوال يو عمده علت د انګريزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبليغات او تخريبي فعاليتونه وو،چې نه يې غوښتل په هند کې د آزادي غوښتونکو لپاره پياوړې پشتوانه او تکيه ګاه جوړه شي.انګريزانو له شوري اتحاد سره د اماني دولت د ښو مناسباتو ټينګول هم په خپله ګټه نه بلل.سره له دې د اماني رژيم اساسي علت دا و،چې په افغاني ټولنه کې د نفوذ خاوندان د ريفورمونو مخالف وو او افغاني ټولنه د سايکالوژۍ له مخې د اصلاحاتو منلو ته چا نه وه اماده کړې.(روهي،۱۳۸۴: ۸۲).

له دې خبرو داسې ښکاري،چې امير امان الله خان غوښتل هېواد يې ډېر ژر پرمختګ وکړي او ځان د نړۍ سره سيال کړي،خو د ځينو ناپوه خلکو لخوا له سختو ستونزو سره مخ شو او هغه ارمانونه يې له خاورو سره خاورې شول چې شېږ مياشتې د هغې لپاره در په در ګرځېدلی وو. د سقاو زوی يو بېسواده،جاهل ،لاره وهونکی او نا اهله انسان وو.که څه هم په ظاهره يې ټيپ د افغاني کلتور او فرهنګ سره برابر وو،خو دا ورتيا يې نه لرله چې د يو هېواد سياست دې وساتي او له مشکلاتو يې بهر کړي.د سقاو د زوی په اړه غبار په خپل ليکل شوي کتاب (افغانستان در مسير تاريخ) کې ويلي دي،چې:(د سقاو زوی د يو کلي اداره نه شوه کولی پاتې،خو لا د يو مملکت اداره او نظم).

حبيب الله کلکاني (د سقاو زوی) د خپلې پاچاهۍ په لومړی ورځ اعلان وکړ،چې د بيت الما ل پيسې به په تعميرونو او مدرسو نه مصرفوم او په لومړي ځل يې د پوهنې وزارت لغوه اعلان کړ او د ښوونځيو دروازې يې وتړلې.ده د څو اويا تنو ملايانو په لاسليک سره د امان الله خان د تکفير فتوا صادره کړه.د تفکير ځينې دلايل يې دا وو چې امان الله خان د پګړۍ پر ځای خولۍ رواج کړه،د ږيرې خرېيلو او دريشی اغوستلو رواج يې وهڅاوه،د ښځو ښوونځي يې پرانيستل،قمري مياشت يې په شمسي واړوله او داسې نور.

د ۱۹۲۹م کال د اکتوبر په ۱۰ (۱۳۰۸ ل کال) د ميزان ۲۳ نيټه د کورنۍ اړو دوړ په پای کې محمد نادر شاه پاچاهۍ ته ورسيد.محمد نادر شاه د تدريجي اصلاحاتو پلوی و او کوښښ يې وکړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې له تيرو تجربو څخه په ګټې سره داسې زمينه برابره کړي چې په آرامی سره حکومت وکړي.د ده لومړی کار دا و چې راډيکال مخالفان له صحنې لرېې کړي او د طبقاتي يا صنفي اتحاد له لارې د سوداګرانو ،متنفذو روحانيونو،ديني عالمانو او اعتدال خوښوونکو روشنفکرانو ملاتړ تر لاسه کړي.د همدغه داخلي سياست په ادامه کې يې خارجي سياست هم داسې عيار کړ چې د پرديو د لاس وهنې لپاره بهانه برابره نه کړي،د بيطرفۍ او له ټولو هيوادو سره برابری،د مناسباتو د ټېنګولو تګلارې ته يې د (١٩٣١ م) کال په اساسي قانون کې قانوني بڼه ورکړه.

محمد نادر شاه د دغه فارمول په اساس چې ((سره ټول يې کړه کنټرول يې کړه)) خپل احتمالي پلويان په بېلابېلو ګروپونو کې تنظيم کړل.سوداګران يې دې ته وهڅول چې شرکتونه جوړ کړي او د فابريکو په جوړلو کې ونډه واخلي. دشلمې پيړۍ په ديرشمو کلونو کې پنځلس لوی شرکتونه جوړل شول.په (١٩٣٢م) کې د (افغان ملي بانک) پرانيستل شو،چې په هغه کې په سلو کې (٩٤) سلنه پانګې په ملي سوداګرو پورې اړه درلوده.د روحانيونو او ديني علماوو د رضايت د جلبولو لپاره يې يو لړ اقدامات تر سره کړل.د زادو ديني مدرسو جوړلو ته يې اجازه ورکړه،شرعي محکمو ته يې په کافي اندازه آزادي ورکړه،پر خپلو دولتي قوانينو باندې يې د شرعي مهر لګولو لپاره (جمعيت العلما) تاسيس کړ،يو شمير ديني عالمان په ښوونځيو کې په تدريس لګيا شول.د رسوخ خاوندان لکه روحاني شخصيتونه،ستر ملکان او د سوداګرو د طبقې نماينده ګان يې د ملي شورا مجلس ته جذب کړل.اعتدال خوښوونکي روښانفکران او د (جوانان افغان) د ډلې پاتې کسان يې په ادبي او فرهنګي مؤسسو کې مقرر کړل.په کابل،کندهار او هرات کې ادبي انجمنونه جوړل شول.په (١٣١١ل) کې په کندهار کې د پښتو انجمن په جوړيدلو سره د (پښتو) مجلې په خپريدلو پيل وکړ.(روهي،١٣٨۴: ٨۴).

محمد نادر شاه دا ټول کارونه په ډېر احتياط او هنر سره ترسره کړل او د خپل واک د ساتلو لپاره يې له داسې لارو چارو کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخيســـت چې ټول خلک يې هم ارام کړل او هم يې پرې خپله پاچاهي ومنله.که چېرته محمد نادر شاه دا کار نه وای کړای د دې خبرې امکان لرې نه وو چې د نوموړي په خلاف دې هم بغاوت وشـــي.ملايان يې په ښـــونځيو کې مقرر کړل،ملکانو ته يې په کورنو کې معاشـــونه حواله کړل او د هرې طبقې لپاره يې د کار زمينه برابره کړه او له ټولو يې کار واخيست په همدې اساس يې خپل واک وکړ.د نادر شاه بل مهم کار چې دی يې د خـارجي لانجو خلاص کړ د ټولو هېوادونو ســـره بې طرفانه اړيکې وې او هيڅ هېواد ته کومه بهانه نه وه پاتې چې د محمد نادر شـــاه په خلاف تر يوه وخته مخالفتونه وپاروي،دا ټول دلايل د دې لامل شـو چې محمد نادر شـاه خپله واکمني وکړي. کله،چې محمد نادر شـاه مړ شـو په دې تور يې عبدالهادي داوي هم بندي کړ . د محمد نادر شاه د شهادت نه وروسته د هغه زوی محمد ظاهر شاه پاچا شو.

محمد ظاهر شاه په ۱۹۳۳ م کال (۱۳۱۲ ل د عقرب ۱٦) کې پاچاهۍ ته ورسيد.ظاهر شاه د خپل پلار لاره تعقيب کړه او هغه څه يې وکړل،چې محمد نادر شاه کول.د ظاهرشاه د سلطنت په دوره کې ځينو نړيوالو پيښـــو پر افغاني فرهنګ په تيره پښـــتو ادبياتو خپل ســـيوری واچو.د المان له نيشـنليزم،د هند د نيمې وچې ويش او د ګاونډۍي هيواد شـوروي اتحاد د کمونيسـتي ايډيالوجی له تبليغ څخه عبارت دي.په دغه وخت کې په افغانسـتان کې يو معتدل نيشـنليزم مينځ ته راغی،چې عمده مضـــمون يې ملت پالنه ،د تاريخي مواريثو او عنعنو درناوی،حماســـي ادب،پر ځان ويســا او ملي غرور و.د هند د نيمې وچې د ويش په وخت کې داســـې مفکوره پياوړې شـــوه چې د ډيورنډ د تحميلي کرښـــې په واسـطه له افغانسـتان نه بيله شـوې برخه دې بيرته له خپل پلرني هېواد سـره يو ځای شـي.هغه ريفرنډم چې د هند په نيمه وچه کې د انګريزانو له خوا ترسره شو د افغانانو د منلو وړ نه و.

د ظاهر شــاه د سـلطنت په دويمه لسـيزه کې پښـتو ادب له يوې خوا د پښـــتو ژبې د تعميم او پياوړتيا له جريان ســـره او له بلې خوا په هيواد کې د دموکراسۍ او ريفورم غوښتني له نهضت سره په ملګرتيا کې ډېر ژر نوي پړاو ته داخل شـــو،چې مونږ يې د و(ويښـــتيا پړاو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

بولو.د ویښـــتیا پړاو تر زیاته د ویښ ځلمیانو د غورځنګ ســـره اړه لري.د پښتو ژبې تقریباً ټول نامتو او تکړه لیکوالان او شاعران په دغه غورځنګ کې شامل وو،نو د همدې امله د ویښتیا پړاو اکثر شعرونه او لیکني اجتماعي- سیاسـي رنګ لري.د ویښ ځلمیانو په مرام نامه کې د (پښــتو ژبې له ترقي ورکول) فقره هم شـــامله وه.د ویښـــتیا پړاو ادبي مـیـتـود انـتـقـادي ریـالـیـزم و،چـې پـه عـمـده تـوګـه د اداري فسـاد،بیروکراسـی،اختناق،اتوکراسـي،ارتجاع،ظلم او اسـتثمار پر ضـد مبارزه پکې منعکسـه شـوې ده.همدارنګه د دغې دورې په ادبیاتو کې د پښـتنو او بلوڅو د ملي ازادي بخښـوونکي نهضـت د ښـځو دموکراتیک حقوقو،ټولنیزو ،سیاسي ریفورمونو،د اقتصادي حالت د ښه والي لپاره مبارزه د یادونې وړ ده.په ویښـــتیا پړاو کې د شـــعر،لنډې کیسـي،ادبي ټوټې،ډرامې،طنز او ادبي مقـالو پـه بېلابېلو ژانرونو کې پرمختـګ وکړ.(روهي،۱۳۸۴: ۸۷).

د ویښیتیا په ادبیاتو کې د فورم له پلوه د روښانیتا پړاو په نسبت ویښـــتیا پړاو ډېر پرمختګ وکړ.په دغه وخت کې هنر د هنر لپاره مفکوره وغندل شــوه.په عمومي توګه ویلی شــو،چې د پښــتو معاصــر ادب له ریالیزم نه پرته بل ادبي مېتود چنداني نه پیژني او علت یې دا دی چې ریالیزم پیچلی تکنیک نه لري.ویښـتیا پړاو د پښـتو ادب د ودې او پرمختګ لپاره یو ښه عامل بللی شو.

د ویښـتیا پړاو لیکوال حماسـي ادب ته پاملرنه کوي او حماسـي ادب ته پر غنایي ادب ترجیح ورکوي.محمد صدیق روهي لیکي،چې په دغه وخت کې په عمومي ډول ادبیات د ریفورم له حدوده چندان تیری نه کوي.په دغه وخت ادب کې دنیشـــنلیزم څرک له ورایه ښـــکاري. په دغه پړاو کې د څېړونکو،کره کتونکو،لیکوالو او شـــاعرانو شـــمیر ډېر زیات دی،چې دلته یې یوازې نومونه اخلو او په نومو یې بســـنه کوو.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۱۸)

د ویښـــتیا پړاو د لیکوالو او شـــاعرانو نومونه عبارت دي له:
عبدالحی حبیبي،ګل پاچا الفت،قیام الدین خادم،عبدالروف بېنوا،صـــدیق الله رښــتین،عبدالشــکور رشــاد،نور محمد تره کی،ســید شــمس الدین

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجروح او عبدالرحمن پژواک،چې دا د ويښتيا پړاو د پيل کسان دي همدارنګه د ورستي پير ليکوال او شاعران يې عبارت دي له: موسی شفيق،سليمان لايق،سيد بهاودين مجروح،محمد صديق روهي،عبدالله بختانی خدمتګار،عبدالله غمخور،دوست شينواری،سعدالدين شپون،محمد صديق پسرلی، مجاور احمد زيار،عبدالروف قتيل خوږيانی، نصرالله حافظ،امان الله سيلاب،حبيب الله رفيع،عبدالمنان ملګری او عبدالباري جهاني.دا هغه ليکوال او شاعران دي،چې د ويښتيا پړاو په پرمختګ کې يې ډېره ونډه لرله او پښتو ادب ته يې ډېر څه په ميراث پريښودل.(باجوړی ،۱۳۹۷ : ۲۵).

په ويښتيا پړاو کې نظم او نثر دواړه پرمختګ کوي او په لره او بره پښتونخوا کې په دې وخت کې پرمختګونه کوي.په نثر کې لنډه کيسه،ناول،ادبي ټوټه،طنز،ډرامه او نورې برخې پرمختګ ته رسيږي همدارنګه په شعر کې ازاد نظم،غزل او د شعر نور فورمونه هم وده او پرمختګ کوي.

اوښتون پړاو

معاصره دوره يو بل پړاو هم لري،چې د اوښتون پړاو دی.د ويښتيا پړاو په ادبياتو کې د کيڼ اړخ روښانفکرانو ځينې داسې غوښتنې او ارمانونه هم انګازې کړې دي،چې ريفورميزم له سرحد نه اوړي او د هغو په عقيده يوازې د ملي دموکراتيک انقلاب په برياليتوب سره تحقق موندلی شي.د انقلابي افکارو په وده او چټکتيا کې کورنيو او بهرنيو عواملو لاس سره ورکړی و.په هېواد کې دننه دولتي واکمنانو د اوسني حالت د ساتنې لپاره کار کاوه او د تحول څخه په ويره کې وو.په (۱۹۵۵م) کې د افغان – شوروي تړون هم د افغانستان په اقتصادي او فرهنګي ژوند کې د تحول راوستلو لپاره زمينه برابره کړه.د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د پښتنو او بلوڅو د خپلواکۍ يا داخلي ازادۍ له نهضت څخه د جلا کېدو په نتيجه کې د افغاني حکومت مناسبات له پاکستان او د هغه له متحدينو (امريکې متحده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايـالتونو،ايران،عربي هېوادونو او لويـديځې اروپـا) ســـره پـه عـادي ډيپلوماتيکه ســطحه کې پاتې شــوي وو او له شــوروي اتحاد ســره يې دوستانه اړيکې ټينګې کړې وې.له همدې وخت نه وروسته افغانستان د شوروي د نفوذ په ساحه کې واقع شو.

د ١٩٦٣ م کال په مارچ کې د محمد داود خان په استعفاء سره يو ځل بيا د تحول غوښــــتونکو ځواکونو لپاره د خپل غږ د پورته کولو فضا مساعده شوه.په ١٩٦٤م کې نوی اساسي قانون نافذ شو،چې د فکر او عقيدې د بيانولو،د اعتصاب او مظاهرې کولو او د سياسي ګوندونو جوړولو ته يې اجازه ورکوله.که څه هم ســـازمانونه جوړ شـــول.د ١٩٦٥م کال د جنوری په لومړی نېټه د افغانســتان د خلک دموکراتيک ګوند لومړنی مؤسسه کنګره په کابل کې دايره شوه.د افغانستان د خلک دموکراتيـک ګونـد نشــــراتي اورګـانونو د خلق او پرچم جريـدو پـه سيستماتيک ډول د اوښتون د پړاو ادبياتو په ترويج او دودولو پيل وکړ او د انتقادي رياليزم د ادبي ميتود په څنګ کې سوسياليستي رياليزم هم تيغونه ووهل.د يادونې وړ ده،چې د اوښـــتون پړاو زړي لا پخوا کرل شـوي وو.د نور محمد تره کي (د بنګ مســافری) او نورو کيســو ډېر لوسـتونکي درلودل او د سـليمان لايق (د چونغر تراني) د انقلابي نظم لومړنۍ زمزمې وې،چې په ظاهر شــاهي دوره کې د خلکو غوږونو ته رسيدلې وې.

د اوښتون پړاو ادب چې د کارګرې طبقې او زيار ايستونکو د ايډيالوجی انګازه کوونکی و.د ١٣٥٧ ل کال د ثور د اوومې نيټې له پېښــې څخه وروســته په رســمي او دولتي ادب بدل شــو.دغه وخت د شــعرونو،کيســو،کره کتنو او ادبي څېړنو محوري مفکوره د فيوډياليزم او امپرياليزم پر ضد او د ټولنيز عدالت،ترقی،سولې لپاره مبارزه وه.په همدغه وخت کې د ليکوالو اتحاديه جوړه شـوه او هغه خلک،چې د علم مخالفت يې کولو هېواد پرېښـودلو او يا بندي کېدلو ته اړل شـو.د ثور له پېښې وروسته اکثر شعرونه د شعارونو بڼه خپله کړه او انقلابي ترانې د شـعر اصـلي مضـمون شـو.د داسـتانونو محتوا هم د خان خانۍ سـره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبارزې لپاره وقف شـوه.د ادبي کره کتنو محفلونه او سـیمینارونه جوړ شو.(روهي،۱۳۸۴ :۱۵۴).

په اوښـتون پړاو کې د غزل ژانر په نوي بڼه بدل شـو.رباعي د نوي مفکورو لپاره اسـتخدام شـوه او د مثنوي لمن هم پراخه شـوه.لنډه کیسـه دود شوه.په دې وخت کې یو شـمېر کیسـې او ناولونه هم وژباړل شول.ژباړو ته مخه شوه او له نورو ژبو ژباړې وشوې.د اوښتون پړاو وروســتی مرحله کې د ادب په برخه کې ډېر پرمختګ وشـــو.خلکو غوښـتل نوي شیان واوري او له نوي ادبي ژانرو سره مخ شـي،چې دا کار د اوښـتون پړاو په ورستی مرحله کې وشـو.په هېواد کې یو شـمېر فرهنګي ټولنې جوړې شـــوې،چې په دغوټولنو کې به فرهنګي غونډې او مشـاعرې کېدلې .د فرهنګ او ادب په پرمختګ کې دغوټولنو سـتره ونډه لرله.هغه شـاعران او لیکوال،چې د ویښـتیا پړاو په ورسـتیو کې رامنځ ته شـوي وو په اوښـتون پړاو کې اوج ته ورسـیدل او دلته یې د پښـــتو ادب د پرمختـګ او ودې لپـاره د زړه لـه اخلاصــــه کـارونـه وکړل.دلته یوازې د دې پړاو د شـــاعرانو او لیکوالو نومونو ته اشـــاره کوو.

اوښتون پړاو کې دغه شاعران او لیکوالان لکه: سلیمان لایق،نصرالله حافظ،مجاور احمد زیار،حبیب الله زړه ســـواند،عبدالله بختانی،ابراهیم عطایي،دوســت شـینواری ،عبدالروف قتیل خوږیانی،بریالی باجوړی، لال پـاچـا ازمون،محمـد رفیق،صـــــابر خویشـــکی،زرغونـه زیور ربښـتین،زیورالدین زیور، محمد اسـماعیل یون او داسـې نور لیکوال او شاعران یادولی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

تمثیلي ټوټه

د تمثیلي ټوټې د پېژندنې په اړه مختلفو لیکوالو خپل نظرونه او اندونه وړاندې کړي دي،چې دلته به د موضوع د ښه وضاحت او تحلیل لپاره د مختلفو لیکوالو اندونه او نظرونه راوړو او په هر یو به یې بیل بیل بحث وکړو.

((په فرهنگ فارسی معین)) کې د تمثیلي ټوټې یا ننداریک د پېژندنې په اړه وایي: (تمثیلي ټوټه هغه لیکنه ده،چې په ننداره‌ځای یا تیایتر کې د لوبولو لپاره لیکل کېږي،هنر مندان د هغې له مخې خبرې کوي او د هغې له مخې خپل حرکتونه تنظیموي.(معین ،۱۳۸۲ : ۴۸۱).

پورتني تعریف یا پېژندني ته که وکتل شي،داسې څرگندیږي،چې هره لیکنه چې په تیاتر کې ولوستل شي هغه تمثیلي ټوټه ده.دلته باید یوې خبرې ته پام وشي او هغه دا،چې هغه لیکنه،چې د تمثیلي ټوټې په شکل ولیکل شي او بیا ننداري یا تمثیل ته وړاندې شي تمثیلي ټوټه یا ننداریک ورته ویل کېږي.که چېرته موخه هره لیکنه وي او په تیاتر یا ننداره‌ځای کې وړاندې شي،نو دا بیا پراخ مفهوم څرگندوي،چې د تمثلي ټوټې له بریده اوځي او هره لیکنه تمثلي ټوټه یا ننداریک نه شي کېدای.

په یوه بله پېژندنه کې چې (فرهنگ عمید) یې کوي داسې وایي: (هغه لیکنه،چې په هغې کې یوه کیسه په تیاتر کې د لوبولو لپاره تنظیم شوي وي،لوبغاړي د هغې لیکنې له مخې خبرې وکړي او خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقش ولوبوي،تمثیلي ټوټه یا ننداریک ورته ویل کیږي.(حسن ،۱۳۸۲ : ۹۰۳).

دغه تعریف او پیژندنه هم نیمګړې ښکاري ځکه چې هره تمثیلي ټوټه یوه پوره کیسه نشي کیدالی،پورته تعریف کې وایي چې)(هغه لیکنه چې په هغې کې یوه کیسه په تیاتر وړاندې شي).دلته پورته تعریف ته که وکتل شي،کیسې ځخه موخه معلومه نه ده،چې کوم ډول کیسه ، لنډه کیسه،ناول او که د فلم کیسه،نو ویلی شو،چې په پورته پیژندنه کې هم پوره وضاحت نه دی ورکړل شوای.

د نثري ادب ډولونو اثر لیکوال،چې په خپل اثر کې د تمثیلي ټوټې د پیژندلو په اړه یې مختلف نظرونه راوړي دلته یې دښې پیژندنې لپاره د ځو یادونې کوو:په یوه پژندنه کې وایي چې(تمثیلي ټوټه یا ننداریک هغه لیکنه ده،چې د هغو لوبغاړو د حالاتو،کړو وړو او وینا یا خبرو اترو د انځورولو لپاره ،چې د تیاتر یا په صحنو کې نقش په غاړه لري ،لیکل کیږي او لوبغاړي د هغې له مخې د ننداري او نمایش په بهیر کې خپلې خبرې اترې او حرکتونه تنظیم او وړاندې کوي. پورتنی تعریف تر یوه حده سم او منظم ښودلی شو دی.(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۴۰۸).

د تمثیلي ټوټې تاریخچه

د څیړنې په دې برخه کې به د تمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر لنډ بحث او څیړنه وکړو او وبه ګورو،چې تمثیلي ټوټه کله او څنګه پیل شوه.کله،چې د تمثیلي ټوټې په اړه بحث او خبرې کیږي،نو ویلی شو،چې تمثیل د انسان د ژوند سره سم پیل کیږي.حبیب الله رفیع بیا تمثیل هماغه د هابیل او قابیل له کیسې څخه ګڼه او وایي،چې (کله قابیل د هابیل د وژلو تکل او بیا هغه په عمل کې پلی کوي او بیا یې د کارغانو په تقلید یا تمثیل پیروی هغه خاورو ته وسپاره) دا خپله یو تمثیل ؤ.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۴۰).

همدارنګه د ډرامې یا تمثیل د نوم په اوریدو سره مو ذهن ته یونان راځي او په اړه یې مختلف نظرونه وړاندې شوي .ویل کیږي،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړي ځل لپاره په يونان کې د (اسکايي لس) نومې کس د (THESUPPLIANT) يې يوه ډرامه وليکله او د يونان په ښار (اتن) ښار کې د سټيج پرمخ وړاندې شوه.
(رضا،۱۹۵۵ : ۱۲۶).

که څه هم دا لومړنی ډرامه ياده شـوې ده،خو دا په اصـل کې لومړنۍ تمثيلي ټوټه ده ځکه،چې د تمثيلي ټوټې په تعريف کې يوه خبره دا هم ده،چې د ســـټيج يا دريځ مخې ته د خلکو په وړاندې د په ژوندۍ بڼه وړاندې کيږي،نو ويلی شـــو،چې همدا لومړنی تمثيلي ټوټه ده.لومړني خلک،چې د تياتر،ډرامې او تمثيلي ټوټې بنسـت يې ايښـی هغه د يونان خلک دي،چې هغوی ته به يې (توريوم) وايه.د لومړي ځل لپاره يو يوناني چې(فرينکوس) نومېده په تياتر کې بدلون رامنځ ته کړ او دا بدلون داسې پرمخ لاړ،چې د اميرانو،واکمنو او مشهورو شخصيتونو د ژوند تاريخ يې ننداريې ته وړاندې کړ،چې دا کار يې د تمثيلي ټوټو په شکل وړاندې کولو.تر ميلاد دمخه په ۴۷۶ کال کې د فنقي ښځو په نامه يوه تمثيلي ټوټه ننداريې ته وړاندې شــوه،چې خلک يې راوپارول او په دې وپوهېدل،چې ننداره يا تمثيلي ټوټـه يوازې مـذهبي رنـګ او اړخ نلري،بلکې د ژوند نورې برخې هم تمثيلولوی شـــي.دا ننداره يا تمثيلي ټوټه د د ((آشيلوس)) په نامه يو شاعر وړاندې کړه،چې ارسطو يې هم يادونه کړې ده.(پټيال ،۱۳۸۳ : ۴۷).

له يونان څخه وروســـته بيا د نړۍ نورو برخو ته ننداريک يا تمثيلي ټوټې مخـه وکړه،چې لرغوني بېلګې يې پـه روم،مصــــر ،هند ،چين او.... کې ليدلی شـــو،چې پـه دغـه هېوادونو کې يې بيـا نور هم پرمختـګ وکړ او د ژونـد هرې برخې تـه يې تيـاتر يـا تمثيلي ټوټـه ورداخله کړه.که څه هم په لومړيو کې ننداريې يا تمثيلي ټوټې يوازې مـذهبي رنـګ درلود،خو د وخـت پـه تېرېدو ســـره يې دومره وده او پرمختـګ وکړ،چې د خلکو نـاوړه کـارونـه او نـاولې خبرې د همـدې تمثيلي ټوټو په مرسته خلکو ته رسـواشـوې.په مصـر کې له ميلاد څخه دوه زره کاله دمخه د (ايبي ډوس) په نامه ننداره د وخت پاچا يا واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اوسـي ډوس) د مړينې په وخت ننداري ته وړاندې شـوه.(هاشـمي ۱۳۹۴، ۱۴۱).

په لرغوني هند کې هم ننداره يا تمثيلي ټوټه لرغونی تاريخ لري او کابو دوزره کاله پخوا (عالم بهرتا) په نوم يو کتاب وليکل شـو او پـه دې لړ کې د (کـاليـداس) نوم هم د يـادونې وړ دی،چې پـه سـانسـکريټ ژبه يې د (شـکنتلا) په نامه ننداره يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړه.په لرغونې اريانا کې هم تمثيل يا ننداره لرغونی تاريخ لري ،دلته بـه تمثيل د نڅـا،اکټونو او نخرو پـه ډول پـه ميلو،رسـمونو او نمانځ غونډوکې تر سـره کېدل.بـه مثال يې د ويدي او اويسـتايي سـرودونه دي،چې زرګونه کلونه پخوا وړاندې شـوي دي.همدارنګه د (سـوما) د ګل د راټولو په وخت کې،چې کومې مېلې جوړېدې هلته به هم خلکو د نڅـا او تمثيل پـه ډول خلکو تـه نـنداري وړانـدېـک کولې.(هـاشـمي ۱۳۹۳، ۹۹).

د حبيب الله رفيع په وينا په لرغوني اريانا کې داسـې دودونه او نـنـدارې يـا تمثيلي ټوټې وې،چې د ننۍ ډرامې پيلامـه يې ګڼلی شـو.(سـامانه) يوه لرغونې ميله وه،چې په هغې کې به نجونو او زلمو ګډې ننداري يا تمثيلي ټوټې وړاندې کولې.(رفيع، ۱۳۶۰: ۹۷).

همدارنګه په اروپا کې که څه هم په لومړيو کې کليسـا تمثيل او ډرامې ته سخت ګوزارونه ورکړل او دا هنر يې د شيطاني هنر په نامه ياد کړ،خو د رنسانس دورې په پيل سره ننداري يا تمثيل هم نوی ژوند پيدا کړ او د پرمختک پړاونه يې ووهل.په اروپا کې په ۱۳م پېړۍ کې دانته (ځبنتن کوميډي) ډرامې په ليکلو سره کليسا ولړزوله او د همدې ننداري په وړاندې کولو سره يې په خلکو کې شعور پيدا کړ،څو د کليسا تر اغېز لاندې رانشـي.همدرانګه په اروپا کې د شـکسـپير نوم هم د يادونې وړ دی،چې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې خپلو خلکو ته په ميراث پريښـي دي،چې بيا يې د ډرامې د پلار لقب هم وګټلو.په فرانسـه کې مولر د يادونې وړ دی،چې د خپل وخت د ناخوالو او سـتونز په اړه يې تمثيلي ټوټې او نـنداري وړانـدې کړې.تمثيـل د ژونـد هغـه برخـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده،چې د انسان سره سمه روانه ده.تمثيلي ټوټې يا ننداري په ټوله نړۍ وزر خور کړ او د ژوند هره برخه يې په خپله غېږ کې ونيوله.
تمثيل يا ننداره په اوس وخت کې دې حد او مقام ته ورسېده،چې په ۱۹۴۶م کې د يونسکو نړۍ والې فرهنګي ادارې د ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز د جوړلو تکل وکړ،چې د همدغه هنر درې تنه پياوړي ليکوال او هنروال : فرانساموريايک،جان پريستلي او اشيباله يې وګومارل،چې د ننداري يا تمثيل د نړۍ وال مرکز د جوړولو په باب غور وکړي او همغه وو،چې په ۱۹۴۷ م کال يوې بلې ډلې غونډه وکړه او په دې اړه يې بحثونه وړاندې کړل،چې په پای کې د تمثيل يا ننداري نړۍ وال مرکز په ۱۹۴۸ م کې د نړۍ والې ننداري يا تمثيلي ټوټې پروګرام اعلان کړ او دا مرکز د (ننداري يا تمثيل نړۍ وال مرکز) په نامه ونومول شو.د دې مرکز غړي ۵۵ هېوادونه دي او اصلي ځای يې په پاريس کې دی،چې له ۱۹۶۱ م کال څخه يې يوه ورځ د (تياتر يا تمثيل ورځ) په نامه په ټوله نړۍ کې هر کال لمانځل کېږي.(هېوادمل ،۱۳۶۵ : ۱۴۴).

د دې بحث د پايلې په توګه ويلی شو،چې تمثيل يا ننداره د تاريخ اوږد مزل کړی او سخت پړاونه يې تير کړي دي،ورځ تر بلې په کې نوې پېښې او پرمختګونه رامنځ ته کېږي.تمثيل يا نندراه په ټوله نړۍ کې پرمخ روانه ده او د نړۍ تر پايې به خپل اخر منزل ته رسيږي.

په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې بهير

مخکې له دې،چې په پښتو ادب کې د تمثيلي ټوټې يا ننداري په تاريخي بهير بحث وکړو،لازمه ده د تياتر د پېژندنې په اړه چې له نندارليک يا تمثيلي ټوټې سره ډېرې نږدې اړيکې لري او يو له بله پرته نشي مطرح کېدای لنډ بحث پرې وکړو.

تياتر: د تياتر لغوي معنا ((پښتو – پښتو تشريحي قاموس)) د تماشې ځای،ننداره،د تماشې د ښودلو ځای راخيستی او په ادبي اصطلاحي پېژندنه کې يې داسې ليکي: تياتر هغه ځای دی،چې د لوبغاړو په وسيله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداري،نمایشنامي یا تمثیلي توټې په کې اجراء کېږي.(پښتو- پښتو سنید ۱۳۸۳، : ۷۷۰).

د (نړۍ وال ادبیات) اثر نومې لیکوال پوهندوی جانس خان زړن په خپل کتاب کې د تیاتر په اړه لیکلي چې (د اتن تیاتر درې طبقې او (۷۸) قطاره درلودل،چې له (۱۴۰۰۰) څخه تر (۱۷۰۰۰م) پورې ننداره چیانو به ننداره کوله.په لومړي قطار کې (۷۶) چوکۍ د نندارچیانو لپاره ایښودل شوې وې.)(زړن ،۱۳۹۳: ۵۱).

د تیاتر د لرغونتیا په اړه ویل کېږي،چې لومړی بنسټ یې یونانیانو کېښود، لومړني خلک چې تمثیل ته یې مخه کړې وه هغه د زاړه یونان خلک وو.په زاړه یونان کې هغه خلک چې تمثیل یې لیکه یا یې په کې کردار ادا کولو هغوی ته به یې (توریوم) وایه.دا،چې زمونږ د بحث دا برخه پښتو ادب کې د تمثیلي توټې یا ننداري تاریخي بهیر دی،نو ځکه په پښتو ادب کې یې په تاریخي بهیر بحث او څېړنه کوو.

په اوسني افغانستان کې د لومړي ځل لپاره د امیر شیرعلي خان په دربار کې د فقیر احمد په نوم یو شخص و چې پاچا د (مجلس آرا) لقب هم ورکړی و.نوموړي به ځیني تاریخي پېښې له رزمي شعرونو سره یو ځای د امیر په وړاندې په نندارېزه یا تمثیلي بڼه ویلې.همدارنګه د اعلیحضرت امان الله خان د واکمنۍ په لومړیو کې تمثیل پیل وکړ.نوموړي په ۱۳۰۰ لمریز کال په پغمان کې د تیاتر په نامه ودانۍ هم جوړه کړه چې په هغې کې به تمثیلونه (ننداري) وړاندې کېدلې.په همدې ودانۍ کې په ۱۳۰۲ لمریز کې د هېواد د خپلواکۍ د ترلاسه کولو په جشن کې د (شهزاده جوا) په نامه ژباړل شوی تمثیل وړاندې شو چې په دې تمثیل کې لوبغاړي (عبدالعزیز ناصري،نورمحمد،علي محمد،سرور صبا،حسن جان،محمد اکرام،میر محمد، کاظم هاشمي،سید عبدالله،مولوي غلام محمد،محمد فرخ افندي،قاري دوست محمد او محمد اکبر ضیاء) لوبېدلي وو.

د یاد تمثیل ژباړونکي او ترتیب کوونکي محمود طرزی،فیض محمد ،ذکریا او صلاح الدین سلجوقي وو چې امان الله خان یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننداري ته ناست وو. په دې وخت کې ځيني تمثلونه وړاندې شو لکه (فتح ټل،بچه نازدانه، حاکم ظالم، مادر وطن...) د تمثيلي ټوټو دغه ګرم بازار تر ۱۳۰۷ لمريز پورې روان وو،خو د کورنی جګړو له امله سقوط سره مخ شو.دا بهير تر ۱۳۲۰ لمريز پورې ډېر سست روان و خو د ۱۳۲۰ لمريز نه وروسته چې کله سردار محمد نعيم خان د معارف وزير و يو شمېر فرهنګيانو تمثيل ته بيا مخه کړه.همدارنګه کله چې صلاح الدين سلجوقي د مطبوعاتو مسؤول و د کابل د (پوهنې ننداري) بنسټ هم کېښودل شو چې د همدې امله افغانستان کې تمثيل وده وکړه او په ښوونځيو کې يې هم رواج وموند.په ۱۳۲۸ لمريز کې د کابل ښاروالی په چوکاټ کې د (روحي روزنه يا شهري ننداري) په نوم يو تياتر په فعاليت پيل وکړ.مرستون ننداري يا تمثيلونه هم په همدې کلونو کې مينځته راغلي دي.(۵۲ : ۴۱۷).

د هېواد په مختلفو ولايتونو لکه په ننګرهار کې په ۱۳۳۶ لمريز په پروان کې په ۱۳۴۶ لمريز او پلخمري کې په ۱۳۳۷ لمريز کې تياتر جوړ او تمثيلي ټوټې په کې د خلکو په وړاندې ترسره شوې.په دغه ولايتونو کې مختلفې تمثيلي ټوټې يا ننداري په مختلفو موضوعاتو کې جوړيدلې او د خلکو په وړاندې نمايش کېدلې.په ۱۹۶۶ م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د پښتو تياتر د تاسيس سره سم پښتو تمثيلي ټوټې جوړې او خلکو ته وړاندې شوې.د دې ترڅنګ د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوګ رياست په مرسته په افغانستان کې د تمثيلي ټوټو او ننداړو هنر وده وکړه او پرمختګ ته يې مخه کړه.د ثور د کودتا وورسته هم تمثيل يا ننداره د خلکو د پام وړ وه،خو د مجاهدينو او طالبانو د راتګ سره سم تمثيل له هېواده کډه وکړه او له رکود او زاوال سره مخ شو.

په کوزه پښتونخوا کې د لومړي ځل لپاره عبدالاکبر خان اکبر د پرنګي ښکيلاکګر په خلاف تمثيلي ټوټه وليکله،چې دا تمثيلي ټوټه د اتمانزو په ښوونځي کې د زده کوونکو په مرسته وړاندې شوه.په دغې تمثيلي ټوټه کې د وخت د انګريز خلاف انتقاد شوی وو.ياده تمثيلي ټوټه (ډرامه) په کال ۱۹۲۷ م کې وليکل شوه او د (درې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يتيمـان) پـه نـامـه وه.لـه دې تمثيلي ټوټې يـا ډرامې وروســـتـه پـه لړه پښـــتونخوا کې په ډېرې چټکۍ ســـره حرکت وکړ او په هر ځای کې د ســټيج پر ســر تمثيل کولې.د دې ډرامې لوبغاړو يا اداکارانو په ډله کې نويالی شـــاعر خان عبدالغني خان او خان عبدالولي خان هم شـــامل وو.ځينو د دې ډرامې يـا تمثيلي ټوټې کـال ۱۹۲۴م ښـــودلی.(اعظم ،۱۹۹۹: ۴۰۱).

په کال (۱۹۲۸م) کې قاضـــي رحيم الله خان د (نوې روشـــني) په نامه يوه ننداره يا تمثيلي ټوټه وليکله،چې بيا همدا تمثيلي ټوټه يا ډرامه غازي امان الله خان کابل ته وغوښـــته او دلته يې په تياتر کې ننداري ته وړاندې شـــوه. دهغه وخت ډېرې تمثيلي ټوټې او ننداري د پرنګي ښـکيلاک (سـامراج) په ضد وې اوپرنـګيان هم په دې پوه شوي وو .نوکله به چې کومه تمثيلي ټوټه يا ډرامه ســـتيج شـــوه نودخاورې اووطن دښـــمنان به ورته متوجې وو .اوداخوښـــکاره خبره وه چې په ډيرو ډرامو يـا ننـدارو کې بـه دوطن دميني رنـګ پروت وو .اوهم پرنګيانو په خلاف روحيه په زرغرده ســـره په کې په ډاګه شـــوې وه.دپښـــتو تمثيلي ټوټو اونمايشـنامو ليکنه دخدايي خدمتګار له تحريک ســره يوځای پيل شـوه لکه چې دمخه مووويل لومړنۍ ډرامه يا ننداره په کال(۱۹۲۷ م)کې وليکل شوه.په افعانستان کې په(۱۲۹۹ه ش) کال کې دعليحضــرت امان الله خان په ســلطنت کې ځنې وړې وړې تمثيلي ټوټې (پرچې) دښــووني اوروزنې په چوکاټ کې دپوهنې شـــاګردانوله خوا ننداري ته وړاندې شوي .(نيازی ،۱۳۷۰ : ۶۱).

د تمثيلي ټوټې پيژندنه

د تمثيلي ټوټې يا ننداريک د پيژندنې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شـــوي،چې د موضـــوع په دې برخه کې به يې په هر تعريف او نظر يو ځغلنده نظر تيرکړو او په پای کې به يې د پيژندنې نچوړ وړاندې کړو.پښـتو- پښـتو سـيند کې د تمثيل لغوي معنی داسې کړې: تمثيل مثال راوړل،د يو شي شکل مجسمونه،ډرامه ښودنه،نمايش ښودنه.(پښتو-پښتو سيند ،۱۳۸۹ : ۲۹۷).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ((ادبیات فارسـي)) نومي کتاب لیکوال د تمثیلي ټوټې په اړه داسې ویلي دي: (ننداریک د کیسې یو ډول دی،خو له هغې سره دوه توپیره لري. یو دا،چې په ځو ثابتو صحنو کې د ښودنې او ننداري وړ وي.بل دا چې ټولې پېښې د ښودنې وړ وي،د بېلګې په توګه که د کېسې د اتل افکار او تصورات د نندارې وړ نه وي باید ونه لیکل شي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۰۹).

په پورته تعریف کې ویل شوي دي،چې په ځو ثابتو صحنو کې باید تمثیل یا ننداره شي،معنی دا،چې تمثیلي ټوټه یا ننداره ډېره اوږده نه وي او په ځو معلومو صحنو کې په سټیج یا میدان کې پای ته رسیږي.تمثیلي ټوټه په ژوندۍ توګه وړاندې کېږي.

په یو بل تعریف کې د ((نامه نګاری نوین)) اثر لیکوال د تمثیلي ټوټې د پېژندنې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي او د لنډې کېسې سره یې توپیرونه په لاندې ټوګه ښودلي دي:(ننداریک یوه کېسه ده،چې د نندارې په ځای یا د سټیج پرمخ د لوبغاړو له خوا اجراء کېږي.له کېسې څخه جلا او لرغونې ده.ځکه ،چې له میلاد څخه دمخه پنځمه پېړۍ کې ننداریک یا تمثیلي ټوټه په یونان کې رامنځ ته شوې او اوج ته رسېدلې و. له کېسې سره یې توپیرونه دا دي،چې ننداریک له یوې مخې د مکالمې او ډیالوګ په بڼه لیکل کېږي او په کېسه کې کله کله ډیالوګ او مکالمې ته اړتیا پیښیږي.ننداریک د وخت او موضوع له مخې په بیلو بیلو برخو ویشل کېږي،چې هرې برخې ته یې پرده ویل کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۰۹).

په پورته تعریف یا پېژندنه کې یې د لنډې کېسې سره جوت او ښکاره توپیر ښودلی دی او ویلي یې دي،چې تمثیلي ټوټه د ډیالوګ او مکالمو په بڼه وړاندې کېږي.په تمثیلي ټوټه کې ډیالوګ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او کرکټر باید د تمثیلي ټوټې یا نندارې ټولې مکالمې او صحنې باید په خپل ذهن کې وساتي او په ژوندۍ بڼه یې هره صحنه یو له بل سره اړیکه او رابطه ولري.د نثري ادب ډولونو نومي کتاب لیکوال بیا د ننداریک یا تمثیلي ټوټې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي او وایي: (تمثیلي ټوټه یا ننداریک هغه کېسه ده چې د ډیالوګ او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکالمو په بڼه د ستيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کيږي او بيا د تياتر يا بله ځانګړې صـــحنه کې د خلکو په وړاندې د کردارونو يا لوبغاړو په وســـيله تمثيل او ښـــودل کيږي،ننداريک ورته ويل کيږي.(هاشـــمي ۱۳۹۴، ۴۱۰:).

په پورتني تعريف کې هم ويل شـــوي ،چې تمثيلي ټوټه هغه ډيالوګ دی،چې په ستيج يا ميدان او صـحنه کې بايد تمثيل شـي،که څه هم په اوس وخت کې تمثيلي ټوټې په مختلفو ځايو نوکې اجرا کيږي،لکه تلويزون،راډيو او سينما ته ورته صحنو کې وړاندې کيږي،خو لومړني تمثيلونه به په اوار ميدان يا ســتيج په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدل.کله،چې په کوزه پښـتونخوا کې عبدالاکبر خان اکبر په اتمانزو کې کومه تمثيلي ټوټه وړاندې کړه هغه هم په ژوندۍ بڼه د شـــاګردانو لخوا د ســـټيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې تمثيل شوه.

د دې موضـــوع په پايله کې د تمثيلي ټوټې يا ننداريک لپاره د ټولو پېژندنو په نظر کې نيولو ســـره ويلی شـــو چې: تمثيلي ټوټه يا ننداريک هغه لنډه او وړه موضـــوع يا کيســـه ده،چې د کرکټرونو او کردارنو په وســـيله هره مکالمه د ســـټيج يا ميدان پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه په داســـې ډول وړاندې شـــي،چې هره مکالمه او صحنه د بلې سره اړيکه ولري او هره برخه يې تر پای پورې په منظم ډول تر سره شي.

د يـادونې وړ ده،چې تمثيلي ټوټـه هم لکـه د ډرامې او نورو ژانرونو پـه څېر تراژيدي،کوميډی،تراژيدي کوميډی ډولونـه لري او هره برخـه يې ځانلـه ځانګړنې لري.د تمثيلي ټوټې د ليکنې پر وخـت ليکوال بايد داســـې مکالمې جوړې کړي،چې ډېرې اوږدې نه وي او ممثل وکولای شي تر پايې پورې تمثيلي ټوټه په سمه توګه ورسوي.که چېرې په ســـټيج تمثيلي ټوټه کې مکالمې ډېرې اوږدې شـــي،ممثل له کړاو سره مخ کوي او کله کله داسې هم کيږي،چې کرکټر يا ممثل هغه مکالمه چې ليکوال يا ډايرکټر ورته ښـــودلې له ياده وباســـي او نورې مکـالمې پـه کې ورزيـاتې کړي،خو مکـالمې لنډې او پـه زړه پورې وي،نو کرکټر يا ممثل په ډېرې ارامۍ او ښـــه توګه خپلې مکالمې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـمه توګه پای ته رســـوي او په تمثيلي توټه کې کوم خلل نه رامنځ ته کېږي. پـه تلويزوني يـا راډيويي تمثيلي توټو کې کـه مکـالمې اوږدې وي،نو پروا نه کوي،ځکه چې په راډيو يا تلويزون کې هره مکالمه څو څو وارې تکرار تکرار ثبت يا ريکارډ کېږي او بيا هره برخه دومره اصلاح او ايډيټ کېږي،نو هلته د ممثل لپاره دومره ستونزمنه نه وي.

د تمثيلي توټې چوکاټ،جوړښت، توکي او د ليکنې لار

تمثيلي توټه هغه ادبي ژانر دی،چې ځانله چوکاټ او جوړښـت لري.د جوړښت توکي يې د نورو ادبي داستاني ژانرونو په څېر دي که چېرې ياد توکي يا جوړښـت ونلري کېدای شـي تمثيلي توټه يا نيمګړې شـــي او يا هم مفهوم او پيغام په ســـم ډول وړاندې نکړي.نو ځکه يې لانـدې توکي اړين دي او پـه کـار ده،چې دا ټول پـه نظر کې ونيول شي.لکه:

۱:**کېســـه:** د تمثيلي توټې کېســـه به وړه،خو له مفهومه ډکه او پوره وي.ځکه،چې دا کېســـه د صـــحنې پر مخ د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او ډېر کم وخت کې پای ته رسيږي،نو ځکه يې بايد کېسـه لنډه،واضحه او مکالمې يې بايد لنډې لنډې وي.

۲: **پلاټ:** پلاټ هم پـه تمثيلي توټـه کې پـه پـام کې نيول اړين کـار دی،ځکـه کلـه چې ليکوال د يوې ډرامې يـا تمثيلي توټې پلاټ پـه نظر کې ونه نيسي،نو ټوله کېسه به تږې بې ترتيبه او غېر منظمه شي.پلاټ د تمثيلي توټې هغه برخه ده،چې ليکوال په کې د واقعاتو يا پېښو ترتيب او تنظم په نظر کې نيســـي،چې کومه پېښـــه په کوم ځای کې راولي.د بېلګې په ډول که مونږ د نشـــيي توکو په اړه کومه تمثيلي توټه ليکو،نو لومړی به د هغه کس رول او کرکټر راوړو،چې په نشـــيي توکو اخته وي،که چېرې ســمدلاســه د ډاکټر کرکټر راولو او بيا وروســته د خلکو نظر او بيا ورپســې په نشــه کس انځور وړاندې کوو،نو دلته به دا پلاټ غېر منظم ترسره شي او اثر به يې پر خلکو کم وي.

۳:**کرکټرونـه:** کرکټر پـه تمثلي توټـه يـا ننداراليـک کې ډېر مهم او د ارزښت وړ توک دی.دا برخه بايد په سمه توګه تر سره شي.ځکه ،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تمثيلي ټوټې کېسه د همدې کرکټرونو په مرسته او وسيله پر مخ ځي او ننداري ته وړاندې کېږي.دا،چې په ډرامه کې اصلي او فرعي کرکټرونه موجود دي،نو په تمثيلي ټوټه کې هم مرکزي او فرعي کرکټرونو ته اړتيا وي،ځکه چې دا کرکټرونونه هر يو پر خپل ځای د ارزښت وړ وي.که چېرې هر کرکټر پر خپل ځاې رانشي بيا د تمثيلي ټوټې پلاټ او کېسه بې مفهومه کوي د مثال په ډول.که يو کس د ډاکټر کرکټر تر سره کوي او هغه د دهقان په جامه کې مريض ته راشي،نو دلته دا کرکټر خپل ارزښت له لاسه ورکوي او د ناستو خلکو د پام وړ نه وي.يا که يو کس د دهقان يا ډريور کرکټر لوبوي او هغه د انجينر يا ډاکټر په جامه کې صحنې ته راځي،نو په تمثيل کې ګډوډي راځي او د تمثيل ارزښت او خوند له منځه وړي.

۴:مکالمې: مکالمه هم د تمثيلي ټوټې لپاره مهمه او دپام وړ برخه ده.مکالمه هماغه خبرې دي،چې کرکټرونه يې پرمخ وړي.په تمثيلي ټوټه کې مکالمه همدومره د ارزښت وړ ده لکه څومره،چې کرکټر دی.که کرکټر نه وي مکالمه پرمخ نه ځي او که مکالمه نه وي،نو کرکټر په ټپه ودريږي او د خبرو لپاره د کرکټر سره هيڅ نه وي.مکالمه د تمثيلي ټوټې مهمه برخه ده او له مکالمو پرته تمثيلي ټوټه پرمخ نه ځي.د يادونې وړ ده،چې په تمثيلي ټوټه يا ننداره کې بايد مکالمې منظمې او لنډې وسي،ځکه چې دا په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي،څو د کرکټر په خبرو کې د اوږدو مکالمو په مرسته ګډوډي رانشي.

۵: سپنس يا تجسس: تجسس په کېسه،ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې ډېر مهم توک دی.که کېسه کې تجسس يا تلوسه نه وي ليدونکی يا اوريدونکی له ځان سره نه شي ساتلی.هره تمثيلي ټوټه بايد ډېره جالبه او له تلوسې ډکه وي،ځکه چې دا لنډه او وړه کېسه چې د ستيج يا صحنې پرمخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي د خلکو توجه ځانله نشي جلبولی،نو لازمي ده،چې د لنډې کېسې هره برخه جالبه او له تلوسې ډکه وي او نندارچيان له ځان سره تر اخره په خندا او ولولو وساتي.په تمثيلي ټوټه کې تلوسه او تجسس د ساه يا روح په معنا ده که دا روح او ساه په کې نه وي په خلکو کې شروع او ولولې نه شي راوستلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې جوښـــت او ســـاختمان لري.تمثلي ټوټه د پيل،اوج او پای نقطه لري او په دې ډول پرمخ ځي.ليکوا ل دغه کېســه په مختلفو پردو ويشــي او هره پرده بلې ســره اړيکه نيســي .هره پرده پيل،اوج او پای لري،څو بلې پردې ته داخل شـــي.د هرې پردې پــای پــه داســـې ډول ختميږي،چې بلې پردې تــه د داخليــدو لاره هواروي.مخکنۍ پرده له وروسـتۍ پردې سـره منطقي تړاو لري او په دې ځای کې بايد داسې تلوسه او تجسس ور ځای شي،چې نندارچيان يا ليدونکي بلې صحنې يا پردې ته په تمه شي او تر اخره يې تعقيب کړي.

د تمثيلي ټوټې کېســه ډېره مهمه ده او موضــوع په غوره کولو کې بايد پوره غور او کوښښ وشي.د تمثيلي ټوټې يوه ښېګڼه دا ده ،چې د هر وخت او مهال ســره ســمه موضــوع ورته پيدا کيږي او په خپل وخت هره موضـوع څېړي.که د کېسـې موضـوع په زړه پورې وي،نو کرکټرونه هم کولای شي،چې مکالمې په زړه پورې پرمخ يوسي.تمثيلي ټوټې زياتره په طنز او خندا ولاړ ې وي،که طنز او خندا په کې نه وي جالبيت او خوند يې له منځه ځي،کوښښ بايد وشــي،چې د طنز ژبه يې هم خونـدوره او هم ادبي وي او لـه چوکـاټـه وتلې نـه وي.دلتـه،چې پـه تمثيلي ټوټه کې د طنز خبره راغله نو اړينه ده،چې د طنز د پېژندنې په اړه هم لنډې خبرې ولرو.د ادب پوهنې بنســـټونه نومې اثر ليکوال په خپـل کتـاب کې د طنز پـه اړه وايي (طنز پـه لغت کې نـاز،نخرې کرشمې،پېغور او مسخره کولو ته وايي.)(رفيق ،۱۳۹۵ : ۹۷).

همدارنګه د (معاصـــره ليکوالي) اثر ليکوال وايي (طنز،هزل،مطايبه او فکاهيات يوه معنا لري.ټولنيز مطلب په داســـې خوندورو الفاظو کې را اخلي،چې هم خندونکی وي او هم ملنډې وهونکی.)(زغم ،۱۳۹۴ : ۴۶۴).

نو دا چې د تمثيلي ټوټې ژبه زياتره په طنز ولاړه وي،نو اړينه ده،چې د طنز د تعريف يـا پيژنـدنې پـه اړه هم لنډ بحث ولرو،خو پـه تمثيلي ټوټه کې به طنز داسې نه وي،چې د چا شخصيت يا کوم قوم ته په کې سپکاوی شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدتونه هم مهمه برخه ده.په تمثيلي ټوټه کې (وحدت مکان،وحدت زمان او وحدت عمل) دا مهمه برخه ده او وخت ته په کتو سره باید خپلې مکالمې وړاندې شي.مکان او ځای یې هم باید په نظر کې ونيول شي او د عمل وحدت يې هم باید په پام کې ونیول شي،نو په پای کې ویلی شو،چې د تمثيلي ټوټې یا ننداریک لیکوال باید پورته ټولې برخې او توکي په پام کې ونیسي او هره برخه یې باید په زړه پورې له تلوسو او مکالمو ډکه وي،که لیکوال دا توکي په پام کې ونه نیسي،نو کېسه يې بې خونده او د لیدونکو د پام وړ نه ګرځي.په تمثيلي ټوټه یا بل هر ژانر کې سپنس یا تلوسه د هغه مقناطیس یا هندروبا په معنا ده،چې په شاوخوا کې پرتې د اوسپنې ټولې زرې او ټوټې په ځان پسې راکاږي او راټولوي يې، که په مقناطیس کې کشش کم وي یا په کې نه وي،نو هيڅ کله نه شي کولی چې اوسپنه په ځان پسې راټوله کړي،په کېسه یا تمثيلي ټوټه کې چې تلوسه ،تجسس یا سپنس نه وي،نو کېسه سترې کېدونکې او د خلکو د پام وړ نه ګرځي،نو اړینه ده په کېسه کې ټولې خواوې په پام کې ونیول شي او په ډېر هنر سره د خلکو په وړاندې تمثيل شي.

د تمثيلي ټوټې ژبه

هره لیکنه او کېسه ځانله د لیکنې ژبه لري او د هر هنري ژانر لپاره باید کوښښ وشي،چې د داستان یا کېسې ته په کتلو سره د هماغې کېسې لپاره ژبه وکاروي.ځکه د هرې خبرې او هر کار لپاره خپل ځای او مکان وي.که د هرې کېسې ژبه په پام کې ونه نیول شي،هغه کېسه یا داستان خپل خوند له لاسه ورکوي او لوستونکي یې لوستلو،اورېدلو یا لیدلو ته زړه نه ښه کوي.دا،چې تمثيلي ټوټه څه ډول ژبه لري؟ او د لیکلو او ویلو ژبه یې باید څه ډول وي؟ او د ډرامې له ژبې سره یې توپیر لیدل کېږي کنه؟ د موضوع په دې برخه کې به په همدې موضوع تم شو او دا به جوته شي،چې د تمثيلي ټوټې ژبه باید څه ډول وي.مونږ مخکې په بحث کې وویل،چې تمثيلي ټوټه هم لکه د ډرامې او فلم یو داستاني او ادبي ژانر دی،خو په دې توپیر،چې ډرامه او فلم اوږد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټه وړه او لمنه يې تنګه وي. په خپله لمن کې د خپل قد او وس په اندازه موضـوعات رانغاړي او د ډېرو اوږدو خبرو او موضـوعاتو توان نلري.

نو دلته به د نندارليک يا تمثيلي ټوټې په ژبه بحث وکړو.تمثيلي ټوټه که څه هم ډرامې ته ورته ده،خو ژبه يې نسبت ډرامې ته خوږه،له خندا ډکه او وړه ده.په تمثيلي ټوټه کې زياتره له طنز او مزاح څخه ګټه اخيســـتل کيږي او همدې طنز او مزاح يې ښه او شـــکل خوندور کړی دی.په ندارليک کې د ژبې کارول او څرنګوالی هم په خپل ځای ډېر د ارزښت او اهميت وړ دی.د تمثيلي ټوټې ژبه بايد عام فهمه او د ليدونکو او اوريدونکو د فهم وړ وي.کومې مکالمې،چې په تمثيلي ټوټه کې ليکل کيږي،بايد داسې وليکل شـي څرنګه،چې تلفظ کيږي.له تصـنع څخه په کې کار وانخستل شي.ژبه يې بايد واضحه،اسانه او روانه وسي.مکالمې يې بايد ډېرې ســـختې نه وي.د بېلګې په توګه که مونږ په يوه تمثيلي ټوټه کې د يو کوچي کرکټر لرو او د هغې لپاره په کوچيۍ لهجه خبرې ونه ليکو،نو دلته زمونږ د نندارليک ژبه مصـــنوعي بڼه خپلوي.دلته د بېلګې په توګه څو مکالمې راوړو او ګورو،چې ژبه يې څنګه ده.که کرکټر د کوچي وي،نو هغې ته به لاندې مکالمه راوړو.

۱- کوچی ځوان: اديو وه اديو څه سوې وړ.ای سوای يمه مستې سته که نسته.

۲- د کوچي ځوان مور: نا غلی ســه مســتې له کومه ســوې.مېږې ســر خوړلې شدې نه کوي.

که مونږ د پورته مکالمې ژبه په اصلي بڼه راوړو،نو دلته ده،چې د تمثلي ټوټې يا نندارې خوند له منځه ځي او ليدونکو يا اوريدونکو ته نه په زړه پورې کيږي .دلته به د بېلګې په ډول د ډاکټر نورالحبيب نثار د ليکنې يوه برخه راوړو،چې د ليکنې عنوان يې يې دی (دست خوش) په دغه کېسه کې که څه هم لنډې کېسې ته ورته کېسه ده،خو دا چې خبره د تمثيلي ټوټې د ژبې ده،نو ښه ده چې په مثال کې يې راوړو او وګورو،چې د کوم کرکټر لپاره يې کومه ژبه غوره کړې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دستخوش

پرون لوڼ مازیګر په څه کارپسې له کوره ووتم.ارباب صاحب ګل دین په مخه راغی .ویې پوښتلم ،چې چېرته له خیره.ما ورته وویل،چې باغ قاضي ته ځم،څه کار مې دی او ضمناً به له منډیي څخه سود سودا وکړم. هغوی هم پیسې راکړې ،چې شیرني ورته راوړم.له بده شامته د بېنظیر هوټل لاندې د شیریني فروشی په مخه کې پر ټوپکمارو واوښتم.ویې درولم پوښتنه یې راڅخه وکړه چې فلانی ته یې؟ما بېدو داسې وانګېرله،چې په لوی لاس چا ورته په ګوته کړی یم.هو مې ورته وکړه نور نو چې څو پر ځان پوهېدم ډاټسن ته یې خېژولی وم.تر یوه ښه بنایسته ټوټه مزله وروسته یې خپل مرکز ته ورسولم او نېغ یې خپل امیر ته مخامخ ودرولم،هغه راته کړه:
-مدامین خودت استي؟
- بلی.
- از عاشقان و عارفان استي؟
-بلې
هغه راته د ناستې اشاره وکړه.قلم مې تیار په جیب کې و،کاغذ یې راوغوښت، راته یې وویل:
- تجار صاحب! ای کاغذ بګی، بدست مبارک خود بخانه ات نوشته کو که اګه مه را زنده کار دارین دوصد لک افغاني را تا سبا چاشت روان کنین.
زه لړ څه ډاډه شوم،ځکه ما ته داسې ښکاره شوه چې ادرس یې غلط کړی ،عوضي یې راوستی یم. معافي او معذرت مې ځنې وغوښت او په خندا مې ورته وویل: جناب! بېشکه چې زه محمد امین یم،مګر سوداګر نه یم.زه یو معلم یم چې سر او ږیره مې دواړه له ماشومانو سره سپین شوي ،درست عمر مې کانې په نس پورې تړلي دي، په الوګانو مې ګوزاره کړې ده .که خپل درست سره هست وبود مې دروځنځوم،ستاسو د حوالې حتی اومه – اتمه برخه به هم پوره نه کړای شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو هغوی زما په خوله باور کله کاوه ځکه چې زه یې د بېنظیر هوټل له مخې ورپورته کړی وم.ما ورته دا هم له غوږه تېره کړه چې که دولت د معاشـــانو اســـتحقاقونه اجرا کړي روغ د اوو ،اتو میاشـــتو مو پوروړی دی.ټول به تر ســـتاســـو ځار کړم،خو د هغوی ســـودا نغده وه،نسیه یې نه پېژنده ،څه به مو کړوم خو حواله یې راباندې ولیکله او په خپل منشي یې تر لوستلو وروسته له واره ،چاته ورکړه چې زمونږ کورته یې ورســـوي او زه یې یوې تیاره کوټې ته چې تور غټ قلف ورته پروت و،ور دننه کړم.

کوټه ډېره سړه وه خو ښه و دغه شړی مې راسره وه،له سړو مې ساه ونه خته،که نه نور مې د چا خبره تمامه شـــپه چاقوګان جوړ کړل.یو وخت غالبآ چې چرګبانګ به و شـــرنګ شـــو چې د دروازې زنځیر پورته شو.د کوټې ور راخلاص شو.ټوپک والا و راته یې کړه:هله ژر کوه چې قوماندان صـــاحب دې غواړي،په ما کې په زغرده د ورجګېدا جوکـه نـه وه پـاتې،تر مټ یې ونیوم او وریې وســـتم.کـه ګورم چې د جواری پر لګېدلی او (نیم پته)) ښـه په درز کې روانه ده،قوماندان چې دا وخت هر څۀ بایللي وو،ښـــه په ســـوخت کې راغلی و،ماته یې لاس ونیو او ویې ویل:

- ای داو اخری مه است،دوصد لک بکش.

قطعه چې د چا په لاسـونو کې وه ښـایسـتو کې.ګردکۍ ،ږیره یې لرله.ګومان کوم چې اصلآ د کوچه،خرابات اوسېدونکی و په هر ځل چې به یې ورته بوت اړاوه د قوماندان د تندي په ګونځو کې به رڼا خپرېده ،خو د برېښنا غوندې یو پړک به یې و او بس.ځکه چې وبه یې کاته نو د پاچا پرځای به غلام بهر شـوی و،څو ځله یې دغه وړ تېنده وغوړېده ،خو ډېر ژر به یې تمه ځنې پرې شـوه،خو چې څنګه درسـت سره غلامان بهر شول،پیوسته ورپسې پاچا دننه شو،یخې اوبه پرې تلې شـوې ،قوماندان میدان بایلود.دا چې زه له یوې خوا د خپلو ماشـومانو په غم کې کیوتی وم او له بلې خوا مې خپلې راتلونکې ته په سـوچ کې وم،پر ځان ونه پوهېدم، بېواکه مې له خولې ووتل چې دستخوش،طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانه دستخوش!! د هغه چې دا وخت طبعه ښه راسته وه او زه یې هم کینې ډډې ته ښه برابر ناست وم،نو داسې یوه ګړنګینه څپیړه یې ګرم کړم،چې ازانګې یې لا اوس هم زما په غوږونو کې دي،او راته یې کړه.ځغله،چې شاته ونه ګورې،،.(غضنفر ،۱۳۸۹).

په پورته کېسه کې ژبه عامفهمه او د سېمې په لهجه لیکل شوې ده.که چېرې لیکوال په دې کېسه کې ادبي ژبه کارولای وای،نو شاید دومره خوند به په کې نه وای.نو د دې موضوع په پای کې ویلی شو،چې کوښښ باید وشي د تمثیلي ټوټې ژبه ډېره ساده،روانه او عام فهمه اوسي او د هر کرکټر په پام کې نیولو سره یې ژبه هم په هماغه شان وي.که دهقان کرکټر وي،ژبه یې باید دهقان ته ورته وي نه،کوم ډاکټر یا انجینر ته.که ټکسي ډریور کرکټر وي یا کوم موچي وي،نو د مکالمو ژبه یې باید د هغوی په بڼه وي،نه د داسې کوم کس،چې هغه لوستی یا داسې کس وي،چې د کرکټر او مکالمې ترمنځ واټن موجود وي.د دې موضوع د وضاحت لپاره به بیا د تمثیلي ټوټو په بیلګو کې وګور،چې د تمثیلي ټوټې یا ننداریک ژبه باید څه ډول اوسي.

په لرغونو وختونو کې ننداریکونه یا تمثیلي ټوټې په شعر یا نظم جوړ پدلې او خلکو ته به وړاندې کېدلې،خو ورو ورو د نظم تر څنګ په نثر هم ولیکل شوې او د نولسمې پیړۍ په ورستیو کې چې په ادبي آثارو کې ریالیستي او واقع ګرایي تمایلات زیات شول نثر د ننداریک یا تمثیلي ټوټې لپاره ځانګړی شو او نن تمثیلي ټوټه په نثر او نظم دواړو لیکل کیږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۰).

په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه

د تمثیلي ټوټې په جوړښت او چوکاټ کې مو په کرکټر لږ لنډکی بحث وکړ.اوس د موضوع په دې برخه کې په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو په کارونه بحث کوو.دا،چې کرکټر څه ته وایي لومړی به کرکټر وپیژنو او بیا به یې پر کارونه خبرې وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکټر: کرکټر هغه شخص يا کس ته ويل کيږي،چې په تمثيلي ټوټه کې مکالمو ته د خبرو ژبه ورکوي او هره مکالمه په خبرو راولي.کرکټر ته لوبغاړی يا اداکار هم ويل کيږي. يا کرکټر هغه چا ته ويل کيږي،چې د ستيج پرمخ د خلکو په وړاندې د تمثيلي ټوټې ليکل شوي الفاظ يا مکالمې په ژوندۍ بڼه وړاندې کوي او هرې کلمې ته يو انځور او ساه ورکوي.کرکټرونه يا کرکټر د تمثيلي ټوټې د جوړښت يو اساسي توکی دی.که کرکټر نه وي تمثيلي ټوټه د کاغذ پر مخ تشه ليکل شوې کېسه پاتې کيږي.د تمثيلي ټوټې يا ننداړې کېسه او موضوع همدا کرکټرونه پرمخ وړي او د خبرو ژبه ورکوي.کرکټر هغه څوک دی،چې هرې مکالمې ته ساه ورکوي،هره مکالمه په خبرو راولي او هره مکالمې ته غږ ورکوي.هره ډرامه،فليم ،سريال کرکټرونه لري،نو ځکه تمثيلي ټوټې ته هم د کرکټرونو اړتيا ده او همدا کرکټرونه دي،چې تمثيل د ستيج پر مخ نڅوي او ښکلا ورکوي.په تمثيلي ټوټه يا ننداره کې لکه د ډرامې په څېر اصلي او فرعي کرکټرونه موجود وي.اصلي کرکټر هغه کس وي،چې دا وړه او لنډه کېسه پرې راڅرخي او ترڅنګ يې بيا واړه واړه فرعي کرکټرونه هم رامنځ ته کيږي.

اوس خبره دا ده،چې په يوه تمثيلي ټوټه يا ننداره کې بايد کرکټرونه څنګه او په کوم ځای کې راوړل شي.هره تمثيلي ټوټه جلا موضوع لري او د هرې ټوټې د وړاندې کولو لپاره مختلف کرکټرونه يا لوبغاړي په کار وي.ليکوال بايد کوښښ وکړي،د کرکټر يا لوبغاړي په سمه کارونه کې له دقت څخه کار واخلي.د بېلګې په توګه که مونږ د يوې کليوالې نجلۍ د واده په اړه تمثيلي ټوټه اماده کوو او دا نجلۍ د جګ ولور په بدل کې خرڅه شوې وي،نو دلته به څرنګه لوبغاړي او کرکټرونه کاروو.

لومړی،خو دا،چې واده به په داسې ځای يا ستيج کې اماده کيږي،چې کليوالي بڼه ولري ځکه که د داسې واده صحنه د هوټل په څېر وي،نو بيا د کېسې اصلي مفهوم او محتوا له منځه وړي.بله دا،چې په کېسه کې به ناوې د کليوالو په دود او دستور جوړه وي که چېرې دلته د ناوې کرکټر يوه ښاري نجلۍ پرمخ وړي،نو د کېسې بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدلوي.کومه نجلۍ چې په دې تمثيل کې اصـــلي کرکټر يا لوبغاړې ده هغه به بېسواده او ساده باده کليواله نجلۍ وي.

همدارنګه که زمونږ د تمثيل موضوع د ډاکټرانو په اړه وي،نو بـايـد ټولـه موضـــوع موږ ډاکټرانو راوڅرخي او مرکزي کردار يـا کرکټر بايد د ډاکټر په څېر جوړ شـــوی وي.که چېرې موضـــوع د ډاکټرانو وي او مونږ لوبغاړی د دهقان په شـــکل راشـــي،نو دلته به د موضوع خوند او رنګ دواړه بې خونده کړي.

نو په پای کې ويلی شـــو،چې په يوه تمثيلي ټوټه کې هر کرکټر په خپل ځای کې بايد راوړل شـي او د موضـوع تسلسل ته په کتو سـره هر لوبغاړی او کرکټر په سمه توګه وکارول شـي.هغه يو متل دی چې وايي :(هره خبره خپل ځای لري) نو ليکوال بايد پوره هڅه او کوښښ وکړي،چې د لوبغاړو کاورنه کې تېروتنه ونکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د تمثيلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع په دې برخه کې به په دې بحث وکړو،چې تمثيلي ټوټه کوم ډولونه لري او يو له بل ســـره يې توپير په څه کې دی.تمثيلي ټوټه يا ننداره هم د ډرامې په څېر ځانله ډولونه لري او هر ډول يا نوعه يې په خپل ځای کې د خپل ارزښـــت او اهميت وړ دی.پخوا به تمثيلي ټوټې يوازې د ســـټيج يا دريځ پر مخ په ژوندۍ بڼه وړاندې کېدلې،خو د ټکنالوژۍ د پرمختګ سره تمثيل هم وده وکړه او اوس په راډيو،تلويزون او مجازي نړۍ کې هم پرمخ روانه ده او د پرمختګ پړاونه وهي.اوس به د تمثيلي ټوټې هر ډول جلا جلا روښـــانه او واضحه کړو.

د فورم له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د فورم يا شـــکل له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه په لاندې ډول دي،چې هره ډول يې جلا جلا تر بحث لاندې نيسـو او کوښـښ کېږي، چې د هر ډول لپاره بېلګه راوړل شي.

سټيج تمثيلي ټوټه

مخکې له دې،چې پر ســټيج تمثيلي ټوټه بحث وکړو،لومړی به سټيج وپېژنو،چې څه ته ويل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســـتيج: انګليســـــي کلمه ده،هغه لوړ او جګ ځای ته ويل کېږي،چې مجلس،تمثيلي ټوټې او غونډې په کې تر سـره کېدی شـي. يا په بله وينا سـټيج يا په سـاده اصـطلاح چوتره هغه ځای ته ويل کېږي،چې ممثلين پکې د تمثيلي ټوټې د وړاندې کولو لپاره راځي او خلکو ته يې ننداره کوي.سـټيج بيا ډېر ډولونه لري،خو دلته يې د ډولونو له وضـحات څخه تېرېږو او په همدې تعريف يې بســـنه کوو.ځکه،چې زمونږ اصـــلي موضوع نده.

سټيج تمثيلي ټوټه يا نندارليک

هغه تمثيلي ټوټه ده،چې په يو لوړ ځای کې يې ټول لوبغاړي په خپل وار خپلې مکالمې په ژوندۍ بڼه د ناســـتو خلکو پر وړاندې اجرا کوي او د خلکو پام ځانله راګرځوي.يا ســـتيج تمثيلي ټوټه يا ننداړليک هغه تمثيلي ټوټه ده،چې د سټيج پرمخ د ښودنې لپاره ليکل کېږي او بيا په تياتر يا بله ځانګړې صـحنه کې د خلکو پر وړاندې په ژوندۍ بڼه د کردارنو په وسيله تمثيل او ښودل کېږي.(هاشمي ،۱۳۸۹ : ۱۹۹).

د يادونې وړه ده،چې د ژوندۍ تمثيلي ټوټې لپاره ســـټيج يا صـــحنه ضرور ي ده او بې له سټيج څخه د ياد ژانر يا فن په سمه توګه نه شي تر سره کېدلی.د تمثيلي ټوټې د بڼه اجرا لپاره سټيج ته اړتيا وي.

دلتـه بـه د ســـتيج تمثيلي ټوټې لپـاره يوه بېلګـه راوړو او وبـه ګور،چې يـاده تمثيلي ټوټـه څومره اغېز نـاکـه ده او پـه ټولنـه يې کومه اغېزه کېدلی شـــي کنه.په دغه تمثيلي ټوټه کې ټول څلور کرکټرونه يا لوبغاړي برخه اخلي.يو کرکټر په کې د نجلۍ دی،چې په افغاني ټولنه کې د ولور پـه مقـابـل کې پـه خـارج کې داســـې يو کس تـه ورکول کېږي،چې يولاس او پښــه يې معذوره وي،خو د نجلۍ پلار د پيســو په لالچ کې راځي او د خپلې لور سرنوشت د خاورو سره خاورې کوي.د نجلۍ رول يا کرکټر د (احمد شـــاه) په نوم يو ممثل وړاندې کوي.بل کرکټر د نجلۍ پلار دی،چې د خپلې لور په غم کې نه وي،خو د پيســـو په اوريدو سره يې هر څه له ياده اوځي او خپله لور په خارج کې هغه معذوره کس تـه ورکوي .د نجلۍ د پلار کرکټر د (حکيم الله) پـه نوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کس تر سـره کوي.دريم کرکټر د نجلۍ غوښـتونکی دی،چې پلار يې د نجلۍ پلار تـه ډېر غـټ او لوړ کس معرفي کوي او ورتـه وايي،چې زوی مې په خارج کې ډېره ښه دنده لري.

د نجلۍ غوښـــتونکي کرکټر د (نيازالله) په نوم کس تر ســـره کوي. څلورم کرکټر د هلک د پلار دی،چې په جرګه د نجلۍ پلار ته ورځي او د خپل زوی لپاره رشته غواړي.دا کرکټر (تميور شاه) لخوا وړاندې کېږي.د تمثل د وړاندې کولو ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار دی،چې په ۱۳۸۹ لمريز کال کې کله ګل اغا شـيرزی د ننګرهار والي وو.په ياده غونډه کې د ښوونځيو د زده کوونکو ترمنځ د سيالۍ په جريان کې ياده تمثيلي توټه د ســلګونو ځوانانو او مشـــرانو په وړاندې تمثيل او ننداري ته وړاندې شوه.د يادونې وړ ده، دا چې په ننګرهار او په ځانګړي ډول د ښــځينه ممثيلنو پيدا کول ډېر ګران کار دی،نو ځکه په دغه تمثيلي توټه کې د هلک ښخه نجلۍ جوړه شـوې وه،چې د نجونو پوره لباس ورته ورکړل شوی او خپل کرکټر يې د غړ په بدلولو سره د نجلۍ په ډول وړاندې کړ،چې مرکزي کرکټر يا لوبغاړې هم همدا نجلۍ وه.په ياده تمثيلي توټه د وخت والي يادو کسانو او ممثلينو ته د خپل وس په انداز نغدي ډالۍ هم ورکړلې.

بېلګه

دتمثيلي توټې نوم: د رواج په لمن کې

ليکوال: تاج محمد

لوبغاړي:

احمد شاه د (نجلۍ په کرکټر)

حکيم الله (د نجلۍ پلار)

تيمور شاه (د هلک پلار)

نيازالله (د نجلۍ غوښتونکی ځوان)

د ننداري ځای د ننګرهار ولايت د غونډو تالار

د رواج په لمن کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ (ګل پري): له ښـــوونځي راځي او په ډېرې خوشـــحالۍ پلار ته وايي.پلار جانه سلام څنګه يې.
د نجلۍ پلار: لورې ښه يمه ته څنګه يې له ښوونځي نه پخير راغلې.
نجلۍ(ګل پري): پلار جانه هو پخير راغلم،نن مو ډېر درسونه ولوستل او ډېر په زړه پورې وو.
د نجلۍ پلار: لورې ته څومره بختوره يې،چې نن ښـــوونځي ته ځې. زمونږ په وخت کې نه ښوونځی وو او نه درسونه.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا،خو ســتا مهرباني ده،ګنې زه،نو چا درس ته پريښودلم.
د نجلۍ پلار: لورې بس درس دې وايه.... او رښـتيا لور جانې غوښـتل مې يوه خبره درته وکړم... او ستا نظر واخلم.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه څنګه خبره خدای دې خير کړي.
د نجلۍ پلار: ګل پري لورې،مور دې خدای وبخښــــه که هغه ژوندۍ وای نن به يې زما خبره منله او هيله ده،چې زما خبره ته هم ومنې.
نجلۍ(ګل پري):پلار جانه خبره څه ده،ته خو يې ووايه کنه.
د نجلۍ پلار: لورې هغـه د کچول خـان نوم خو بـه دې اوريدلی وي،د هغې زوی،چې په لندن کې دی،هغه لاتو درته يادوم.د هغې پلار راغلی وو او غوښـتل يې،چې سـتا رشـته رانه وغواړي،زه خو وايم چې لورې هغه هلک ډېر ښه دی او خارج کې هم دی،نو ژوند به دې ورسره جوړ شي.
نجلۍ(ګل پري):هههههههههه پلار جانه ز ه اوس واده کولو ته تياره نه يمه لومړی خپل درســونه وايمه له هغې وروســته به بيا ګورمه چې څه کيږي.
دنجلۍ پلار: نه لورې درســـونه به بيا په خارج کې ووايې اوس دا کار وکړه دا دسرو زور مرغۍ مو له لاسه ونه اوځي.
نجلۍ(ګل پري): پلاره اول خو زه واده نه کوم او که بيا مې ته ډېره مجبوروې،د هغه لاتو ســـره خو يې هيڅ نه کوم،هغه شـــل ګوډ دی په هغې څه وکړم. هغه يو بې پروا او نا اهله انســـان دی،نه غواړمه خپل ژوند برباد کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: لورې ډېرې خبرې به نه کوې ســـبا د لاټو پلار او لاټو راځي او زه دې دســـمال ورکوم او ډېرې نخرې به نه کوې ګنې خه به درته نه وي.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه سوال درته کوم،زارۍ درته کوم،داســې مه کوه،ګنې بيا به ډېر پښـيمانه شـې،زه غواړم خپلې زده کړې پوره کړمه بيا به ستا په خوښه واده وکړم،خو اوس دې کار ته اماده نه يمه.

د نجلۍ پلار: په غوســـه او قهر له کوره اوځي او خپلې لور ته وايي،دا زما وروستۍ خبره ده او نورې خبرې کوم ارزښت او اهميت نلري.

(نجلۍپه سروسترګو ژاړي او په دې سوچ کې وي که لاټو او د هغې پلار راشــــي څه بايد وکړي،په همدې فکر کې د ځان لپاره د مړو يا مړکانو دارو پيدا کړي،په اوبو کې حل کړي او لـه ځـان ســـره يې وساتي،که چېرې د لاټو کورنۍ او د دې پلار نوموړې مجبوره کړي،نو دا زهر به وڅکي ګل پري ځان اماده کړي او په ســـوچونو کې ډوبه وي،چې په دې وخت کې لاټو،د لاټو پلار او د نجلۍپلار پـه کور را دننه شي،ګل پري په ژړا ژړا د پلار پښتو ته وغورځي او داسې زارۍ ورته پيل کړي.)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه خير دی،داســې مه کوه که.که د پيسو لپاره دې دا کار وکړ زه ځان وژنم.

د لاټو پلار: ګوره لورې لاټو وګوره څومره ښـايســته ځوان دی ته يې ځوانۍ ته وګوره.

لاټو (نيازالله): ههههه هو کنه دغه دی دا ،ته ما ته لږ وګوره څومره ښايسته يمه،دغه دی دا.

د نجلۍ پلار: لورې خير دی ته ولې ضد کوې،لاټو به دې له ځان سر ه خارج ته بوځي هلته به ښه ژوند ولرې.

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه ته دې لاټو ته وګوره کوږ وږ لکه د تنور اورلړونۍ،زه به له دې سره څنګه ژوند وکړمه،داسې مه کوه.

لاټو (نيازالله): خه خه خه پلاره ګوره ما ته يې اور لړونۍ وويل زه څومره ښايسته شهزاده يم او دا په ما کبر کي.دغه دی دا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجلۍ پلار: د لاټو پلاره راځه راځه چې په چوکۍ کېنو دا نجلۍ ده يوه ورځ نيمه به ژاړي بيا به خپله عادت شي،د لاټو جان سره به ډېر ښه ژوند وکړي،چې زه او ته خپله خبره خلاصه کړو او ګوره درکړم،چې خوله خوږه کړې.

لاټو (نيازالله): نه نه زه ګوره نه خورم لډو خورم لډو ،دغه دی دا.ګل پرۍ جانې ته به هم خوله کې لډو ورکړم.

(په دې وخت کې د ګل پري پلار،د لاټو پلار او لاټو په چوکيو ناست وي،خپلو کې خبرې کوي،چې خوله خوږه کړي،ګل پري په منډه راوځي او د زهرو بوتل يې په لاس کې وي،خپل پلار او د لاټو پلار ته وايي،که تاسو دا کار وکړ زه دا زهر خورم او ځان وژنم.)

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه دا زهر ګورې که زما دسمال دې ورکړ دا زهر خورم او ځان وژنم.

د نجلۍ پلار: ګوره ګل پري جانې لورې داسې مه کوه،ولې زما خبره نه منې،زه ستا دسمال نن ورکوم،که ته هر څه کوې ويې کړه.

لاټو (نيازالله) : دغه دی دا پلار جانه دا بوتل کې ورسره شربت به زه هم لږ وخورم په خارج کې له دې نه غټ بوتلونه مونږ په شپې نڅاځايونو کې څکل ،دغه دی دا.

د لاټو پلار: غلی شه لوچکه خوله بنده کړه دا زهر دي،او هغه تا چې څکل هغه شراب وو،خوله دې بنده کړه.

نجلۍ(ګل پري):پلار جانه تاسو ته ټوکې ښکاري،خو زه يې په رښتيا څکم بيا به ډېر ارمان وکړې،د خدای لپاره زما ژوند مه بربادوه.

د نجلۍ پلار: لورې خير دی داسې مه کوه ،دوی به ما ته ډېرې روپۍ راکړي زما به هم ژوند جوړ شي او ستا به هم جوړي.

(د نلجۍ پلار لا په همدې خبرو کې وي،چې نجلۍ د زهرو بوتل په سر راواړي او خپل پلار ته داسې وايي)

نجلۍ(ګل پري): پلار جانه دا دی زه لاړمه ته پوهه شه او ستا پيسې ته د پيسو او ولور په رواج کې دومره ډوب يې،چې زما ژوند درته ارزښت نلري.زه درنه لاړمه د خدای په امان.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(نجلۍ په ځمکه راولويږي مړه شـــي ،پلار يې په چغو وژاړي ،لاټو او د لاټو پلار وتښـــتي او د نجلۍ پلار په دغه پيغام خپله تمثيلي ټوټه پای ته ورسوي.)
د نجلۍ پلار: ای خلکه غرق شـوم،تباه شـوم،برباد شـوم،د څو روپو په لالچ کې مې د خپلې لور خون په غاړه واخيســـته.خدای ته وګوری،دا ناسم رواجونه مات کړی،په خارج کې د لور ورکولو سزا خپلو بچو ته مه ورکوی.زه به هيڅ کله ځان ونه بخښم.
(تمثيلي ټوټه د نجلۍ د پلار په ژړا ژړا پای ته ورسيږي.)
پورتنۍ تمثيلي ټوټه چې د سټيج تمثيلي ټوټې د بېلګې په توګه مو رواړه په ژوندۍ بڼه د خلکو په وړاندې ننداري ته وړاندې شــــوه،چې په هغه وخـت کې د ډېرو خلکو د خوښــــې او د چکچکو په بـدرګـه پـای تـه ورسېده.د پورته تمثيلي ټوټې پيغام خلکو ته دا وو،چې د خلکو په وعدو او پيسـو مه غوليږی،که خپله لور او خور ورکوی،نو د پيسـو په مقابل کې نه بلکې د انسانيت او تعليم په مقابل کې يې ورکړی،څو هم تاسو او هم مو اولاد په ژوند کې خوښ او خوشحال اوسي.(رحيمي،١٣٨٩).

راډيويي تمثيلي ټوټه

راډيويي تمثيلي ټوټـه هغـه تمثيلي ټوټـه ده،چې پـه راډيو کې د خپريـدو لپـاره ليکل کيږي.پـه دې ډول تمثيلي ټوټـه کې هر کرکټر يـا لوبغاړی خپل رول تر ســـره کوي.راډيويي تمثيلي ټوټه په يوه ســـټوډيو کې ثبت وروســـته ايډټ او بيا د خپرولو لپاره اماده کيږي.نسـبت سـټيج تمثيلي ټوټې ته راډيويي تمثيلي ټوټه لږه اســـانه وي او دا ځکه چې که چيرې په راډيويي تمثيلي ټوټه کې کومه غلطي يا ستونزه رامنځ ته شي نو د بيا تکرار چانس يا موقع له کرکټر ســـره وي،خو په ســـټيج تمثيلي ټوټه کې د تکرار چانس له لوبغاړي ســـره نه وي او هلته ممثل هره څه په پوره هوش او عقل ســـره تر ســـره کوي،څو کومه ســـتونزه يا غلطي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترسره نکړي.په راډيويي تمثلي ټوټه يا ننداره کې اکثره هغه موضوعات راخيستل کېږي،چې په غږ پورې اړه لري او تصوير يا نځور ته يې اړتيا نه وي.په دې ډول تمثيلي ټوټه کې غږونه انځورونه جوړوي او هر غږ ځانله يو انځور وي.دا ډول تمثيلي ټوټې د يو ښه پروډيوسر او ايډيټر په مرسته برياليتوب ته رسيږي.پروډيوسر يا ډايرکټر بايد تمثيل داسې اماده کړي،چې اوريدونکی له ځان سره يوسي.او تر اخره يې د تلوسې په مرسته له ځانه سره وساتي.په دې ډول تمثيل کې تلوسه او تجسس ډېر اړين دی که تلوسه ونلري يو بې معنی او هڅې غږونه به وي.په راډيويي تمثيلي ټوټه کې موزيک او سازونه ډېر رول لوبوي .

ببلګه

پخوا به هر کور حريم او برف انداز درلوده،نو ځکه به نه ګاونډيان ترې په عضاب وو او نه هم خپله،خو د ډالرو سيلابونو هم د کورنو حريمونه ويوړل او هم برف اندازونه.اوس زياتره خپلې واورې د نورو په سرونو او بامونو غورځوي لکه داسې.

د تمثيل نوم: د خپل بام واورې سمبال کړئ.

لکيوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

١: حيا اورياخيل

٢: صادق سپين غر

لومړی يوه ښځه د ګاونډي د کور دروازه په ډېره غوسه او قهرټکوي او د کور نه چې کوم سړی راوځي . ښځه او سړی خپلې مکالمې داسې پيلوي.

ښځه(حيا اورياخيل) : دا څومره بې شرمه خلک دي.

صادق سپين غر: خورې څه دې ويل؟

(حيا اورياخيل) : هو. هغه زوی دې د خپل بام واورې زمونږ انګړ ته را اچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپين غر: نو چېرته يې واچوي؟
(حيا اورياخيل) : په انګړ کې راسره شريک يې!؟
صادق سپين غر: شريک نه يم.
(حيا اورياخيل) : نو ولې واورې راچوئ.
صادق سپين غر: ځای نشته ،نو چېرته يې واچوو.
(حيا اورياخيل) : نو دا خو دتاسو مشکل ده ته ورته د حل لاره پيدا کړه.
صادق سپين غر: خورې په غوسه کېږه مه.دتاسو ګټه هم په کې شته. په انګړ کې مو ونې دي او چې هر څومره ډېرې واورې په کې ولوېدې هماغومره به مو نيالګي تازه وي.د واورې اوبه ځمکه جذبوي او ذخيره کېږي.

ښځه(حيا اورياخيل) : واه واه ! چې دومره هوښيار وې،ولې دې انګړ ته ځای نه پرېښود.
صادق سپين غر: مونږ دې کوټو غم وکه،چې کوټې ډېرې شي،ځکه انګړ ته ځمکه پاتې نه شوه.
ښځه(حيا اورياخيل) : او اوس واوره زمونږه انګړ ته راچوی؟
صادق سپين غر: دومره واوره نده.هځې دې زړه ورته په تنګ دی.پرېږده چې څو ورځې ماشومان لخچکونه پرې وخوري.خواران به چېرته لاړ شي.
ښځه(حيا اورياخيل) : ګوره وه وروره! دا يوه ورځ نه ده.يو کال ندی د ټول عمر خبره ده. ځان ته دې د واورو اچولو ځای پيدا کړه،زه دې نور نه پرېږدم چې زمونږه انګړ ته واوره واچوې.
صادق سپين غر: خورې!په غوسه کېږه مه. دغه سږ کال مې تاسې پرېږدی.بل کال ته يې دغه بل ګاونډي انګړ ته اچوم.که په بام يې پرېږدم کوټې څڅېږي.لږ خو تاسو هم زړه راباندې خوږ کړئ کنه.
ښځه(حيا اورياخيل) : په خپل ځان به دې خپله زړه خوږ کړئ وو او انګړ به دې پرېښی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

صادق سپين غر: څه خير دی خورې! اوس سهوه راڅخه شوې ده.تاسو لږ ګوزاره راسره وکړئ.

ښځه(حيا اورياخيل) : مونږ ګوزاره نه شو کولی،چې هر څنګه يې کوې،زمونږ انګړ ته به واوره نه اچوې.

صادق سپين غر: خه که داسې وکړم،چې د تاسې انګړ ته يې واچوم او بيا يې دتاسې له انګړه دباندې کوڅې ته اوباسم.څنګه به وي؟

ښځه(حيا اورياخيل) : ته نو په هماغه خپل خره سپور يې او نه تربنه کته کيږې.همدا اوس لومړی د کوڅې خلک درباندې راخبروم او بيا په حوزه کې عريضه درباندې کوم.

صادق سپين غر: نو دې ته مې مجبورې چې په ټول کور دې دعوه وکړم.چې د کور نيم قيمت دې رشوت ورکړم، دا کور دما دی،ته په نرمه ژبه پوهه نه شوې.

ښځه(حيا اورياخيل) : څه خير دی.سږ کال يې واچوی بيا دې نه پريږدم.(ننګيارناآشنا ،١٣٩٨).

په پورته تمثيلي ټوټه کې،چې د ازادۍ راډيو د ګوړې اچار خپرونې لپاره ليکل شوې ،د ټولنې هغه قشر او خلک،چې خپلو مسؤليتونو ته نه متوجې کيږي او په ټولنه کې د نورو لپاره مشکلات او ستونزې جوړي او د بل په تاوان او شر کې خپله ګټه او خير لټوي،يو درس او نصحيت وړاندې شوی او ټولنه يې دې ته متوجې کړې،چې هيڅ کله هم بايد د نورو په مشکلاتو کې ځان لپاره سهولت مه لټوی او په دې تمثيل کې يې هغه متل هم راخيستی چې وايي د (دخپل بام واورې د بل په بام مه غورځوی).ټولنه کې د همدې ډول تمثيلي ټوټو په مرسته سمون او بدلون راتللی شي او کوښښ بايد وشي،چې د تمثيلي ټوټو څخه مثبته ګټه پورته او منفي ته يې شا کړو.

د راډيويي تمثيلي ټوټې بله بېلګه

دغه راډيويي تمثيلي ټوټه چې د مرکې په شکل پرمخ وړل کيږي،دوه کرکټرونه چې يوه ښځه د مرکه کوونکې په شکل او بل سړی د ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويونکي په شـــکل تمثيل کوي دغه تمثيلي ټوټه د ليکونو او ځوابونو په شکل سره ترسره کيږي.

ليکوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي :

سپوږمۍ

هارون ګلزاد.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : فيلفوس کړتو صيب ليکونه راواخلم

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): را وايخله مه ورته ګوره.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : دغه لومړی ليک مونږ ته N.O.T له صفر پنځه حوزې نه راليږلی دی.او له سلامونو ورسته وايي،چې د شاوخوا کورونو کې مو زوغالي بخارۍ ايښـــې دي او ټول دودونه يې زمونږ کور ته راځيN.O.T وايي،چې د ګاونډيانو د بخاريو دودونو تورې پيشـــوګانې راڅخه جوړې کړي دي.د ورځې درې څلور ځله ارايش يا سنګار کوم.خو هيڅ ګټه نه کوي.

هلـک کرکټر کړتو(هـارون ګلزاد): نو ليـک کومې نجلۍ يـا ميرمنې راليږلی دی؟

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : هو کړتو صـــيب هغه وايي،چې که کړتو صـــيب دې خلکو ته لږ نصـــيحت وکړي او دا راته ووايي،چې مونږ څنګه وکړو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): د N.O.T سلامونو ته وعليکم سلام وايم او د پوښـــتنې په هکله به يې ووايم چې نحصـــيت ګټه نه کوي،دا ځکه چې اوس چا ته نصـحيت کوې،هغه نور هم ضـد درسـره کوي او په اوبو کې پورته ځي.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : خـه نو دا څنګـه وکړي،چې دود يې مخ خراب نکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): دا دې داسې وکړي،چې سهار وختي دې مخ پلسـتر کوي او د شـپې چې له کاره خلاصـيده بېرته دې پلسـتر لرې کوي. او که دې ما منې،نو تر پسرليه دې له ارايشه تېره شي. چې خدای مکړه نوره توره نشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : خه دغه بل لیک ســـمندر خان رالیږلی او پوښـــتنه یې کړې ده چې مونږ کومې خوا ته روان یو د پرمختګ که شاتګ لور ته.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه مونږ د نړۍ والو مخالف لور ته روان یو،نوځکه په هر منفي کار کې لومړی مقام اخلو.مثلآ په بې امنیتی کې،په اداري فســـاد کې،په تقلب کې،په ککړتیا او نورو ټولو برخو کې لومړي مقامونه لرو.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : سـمندر خان وایي،چې مونږ ته ازار شـوی که نه پو هیږو؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): سمندر خانه ازار به هم شوی وي او ځان هم نه پو هو.هغه کار کوو،چې سمدلاسه ګټه راته رارسوي.لکه په بخاریو کې زغال سـوزو چې خه تاوده شـو.خو دودونه او ضـررونه یې نه سنجوو،چې په راتلونکي کې څومره تاوان راته رسوي.

نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : نو اخربه څنګه شي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): اخر یې نو خدای ته معلومه ده.نړۍ خو یې له ټولو ډالرو سره معالجه ونه شوه کړی،بل لیک راوخله.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : دغـه بـل لیـک پوډري خـاني رالیږلی او وایي،چې حکومت مو په غم کې ندی په دې ســـاړه ژمي کې مو نه احوال اخلي او نه راباندې ګرځي.د پولې ســـوخته لاندې په کوټو کوټو پراته یو ،خو حکومت یوه بخاری هم راته کېښـــوده.که کړتو صـــیب حکومت راباندې خبر کړي.

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): خانی مســت دی مســت.کنه حکومت په روغو ندی خبر څه خو لا پوډریان دي.بیا د پولې ســوخته لاندې خو بخاری څه ګټه نلري.هســـې هم پوډریان یو د بل په تخرګ کې ننوتلي دي. او ځانونه تودوي.

نجلۍ کرکټر(ســـپوږمۍ) : نو پوډریان خواران له یخنۍ ســـره څه وکړي؟

هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): امر دې واخلي او چاړواکو د کورنو دیوالونو ته دې ډډه ووهي،چې تاوده شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ کرکټر(ســپوږمۍ) : دغه بل ليک ددک راليږلی او وايي،چې د وسلوالو غلو له ويرې له کوره نه شـي راوتلی.څنګه وکړو،کاروبار ته څنګه لاړ او راشو.
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله رښــتيا هم ډېر شــوي دي او د سړي له تالاشی وروسته ډز کوي او سړی وژني.که رښتيادرته ووايم زه هم په ډار ډار له کوره راوځم.ددک نه چې ټول ښـــاريان مجبوره دي.داســــې دې وکړي،چې لــه يوه کوره دې بـل تــه لاره پرېږدي او همداسې له يوه کوره بل ته او له بل کوره دې بل کور ته لاړ شی ترڅو سـرک ته اووځي.يا دې هم ددک يوه کراچۍ واخلي.سـهار دې له کوره کثافات په کې باروي او چېرته دې دوکاندار ته دروي.مازيګر يا ماښـام دې بېرته له کراچۍ ســـره کور ته راځي.چې غله ګومان وکړي،غريب سړی دی او پيسې نلري.
نجلۍ کرکټر(سپوږمۍ) : که کراچۍ ترې واخلي؟
هلک کرکټر کړتو(هارون ګلزاد): غله زياتره په موټر ســـايکل ســـپاره وي،کراچۍ نه شــــي وړلی. هههههههههههههه دلته تمثيلي ټوټه په يو موزيک پای ته رسيږي.
پورته تمثيلي ټوټه،چې دوه کرکټرونه يو د هلک چې کړتو نوميږي او بله يې نجلۍ ده،چې دواړه خپل تمثيل په ليکونو پيلوي.نجلۍ ليک وايي او له کړتو يې ځواب غواړي.کړتو هم خپل ځوابونه ورکوي او خلکو ته په طنز کې نصــــيحتونه او د ســـمې لارې خبرې کوي.،چې پورته تمثيلي ټوټــه کې د ټولنې د ســــمون او جوړونې خبره شـــوې ده. (ننګيارناشنا ،۱۳۹۸).

تلويزوني تمثيلي ټوټه

تلويزوني تمثيلي ټوټه هم سـټيج تمثيلي ټوټې په څېر په ليدلو او اوريدلو پورې اړه لري،خو په دې توپير چې په ســـټيج تمثيلي ټوټه کې ليـدونـکی يـا اوريـدونـکی هر څـه پـه ژونـدۍ بڼـه ګوري او دلتـه يې د تلويزون پر پرده ګوري.په تلويزوني تمثلي ټوټه کې مختلفې منظرې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

صـــحنې وړاندې کېږي او هر ډول ســـټوډيو ورته جوړېږي.تلويزوني ننداره يا تمثلي ټوټه هم د راډيويي تمثلي ټوټې په څېر په ســـټوډيو کې جوړېږي.که کومه صـــحنه غلطه شـــي په تکرار ډول جوړيږي.په دې ډول تمثيلونو کې د کرکټر کړنې او عمل ته ډېره پاملرنه کېږي او کله کله د ډېرو خبرو پر ځای يوه کتنه هم لوی کار کوي او خپل مطلب اغېز ښـــندي.مکالمې بايد د کرکټر يا لوبغاړي له حال او شـــان ســـره مناســـبې وي.پـه تلويزوني تمثلي ټوټو کې ډيزاينر،لايټ مين يـا رڼـا خورونکی،کمره مين يا کمره لرونکی،ســـنګاروونکي او ايډيټر پورې زياته اړه لري.ديادونې وړه ده،چې په دې ډول تمثيلونو کې د پروډيوسر لاس ډېر پراخ وي او په ډېرې هوښياری سره هره صحنه اماده کوي. پـه تلويزونـي تمثيلي ټوټـه کې لوبغـاړي ډېر راحتـه او اســـوده ځکـه وي،چې که کومه مکالمه تري غلطه شـــي،نو په تکراري ډول يې بيا ريکارډ کوي،خو په سټيج تمثيلي ټوټه کې بيا هر څه په ژوندۍ بڼه وي که لږه غلطي هم وشي،نو لوبغاړی مجبور دی خپله مکالمه ترميم کړي او نندارچيانو ته دا موقع ورنکړي،چې هغوی په دې پو هه شـــي،چې لوبغاړی يا کرکټر سهوه شو.

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم: کروناويروسه مړ شې

ليکوال: شير احمد شيری

لوبغاړی:

۱: شيری

۲: شامو (مستعار نوم)

د خپريدو ځای: لمر نړۍ وال تلويزون

د خپرونې نوم: د خندا شپه

د خپريدو نيټه: جمعې شپه،۱۳/۱/۱۳۹۹

لمر راډيو تلويزون،چې د نړۍ په ډېرو ځايونو کې ليدونکي لري او په پښـــتو ژبه مختلفې خپرونې خپروي،چې يوه خپرونه يې د خندا شـــپه ده.ياده خپرونه کې مختلف ميلمانه او کوربانه وي.د خندا شـــپه خپرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه تفریحي او له ټوکو ډکه خپرونه ده،چې په همدغه خپرونه کې یوه تلویزوني تمثیلي ټوټه د دوه کسانو لخوا چې یو یې شیر محمد شیری او بل یې د شـــامو په نوم کس دی،د کورنا ویروس په اړه یوه تمثیلي ټوټه جوړه او خپره کړه.یاده تمثیلي ټوټه کې شـــیری د کرونا ویروس رول لوبوي او شـامو د یو خبریال په څېر له کرونا ویروس (شـیري) څخه پوښـتنې کوي،چې په یاده تمثیلي ټوټه کې له ویروس څخه د خوندیتوب پـه اړه یو لوی پیغـام هم پروت دی،نور بـه یې پـه تمثیلي ټوتـه کې وګورو،چې څه ډول پیغام دی.

شـــامو: نن مو مو د خیره ســـره د کرونا کرونا ماحول کې د کرونا د ویروس سره مرکه ده،چې دا ولې په څه خاطر دلته راغی،او ولې یې د دنیا ټول انســـانان په وارخطایی کې واچول.څوک وژني،څوک مریض کوي،څوک یې د فکر او ســوچونو څخه لیوني کړي دي.نو کرونا جانه له تا مې لومړی پوښتنه دا ده،چې اول راته دا ووایه چې ته ولې دومره وحشـــي یې،ولې په دومره وحشـــي حالت کې راغلې،چې د دنیا ټول انسانان چې د هر مذهب دي،لیوني او سرګردانه دې کړل.

شیری (کرونا ویروس): آففففرین افرین،لا تر اوسه پورې پوهه شوی نه یې،چې زه د څه شـي لپاره رغلی یم.مکمله پټی شـپټله مو خلاصـه کړه.اوس هم په تاســو د موږک ګمان وکړم چې دا موږکان دي.خود به راځمه،په دې دنیا کې کوم حالت روان دی،خیر څنګه رانشـم،ورور – ورور وژني،مســلمان د مســـلمان حق خوري،ظلم کوي،وینې رواني دي،بیچچچاره بیببې مـانـا وینې رواني دي،زه مجبور شـــومـه چې راغلم،همدا اوس هم تاسو ته چانس دی،توبې وباسی توبې.

شـامو: یعنې ته عذاب یې؟شـه نو که دا راته وویاست چې ستا دوستان څوک دي؟ په دغه انسـانانو کې ستا دوستان څوک دي،ته خو د کرونا ویروس یې حتما به دوستان او دشمنان لرې؟

شیری: بببببرړړړ زما دوشمنان.....

شـــامو: نه د دشـــمانانو پوښـــتنه نه درنه کومه هغه بیا وورســـته کوم،دوستان دې څوک دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

شــــيرى: ببببرررړ،دوســـتان زما هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر خبرې نه مني،ماسـک نه اچوي،دسـتکشـې نه په لاس کوي،فاصـله نه مراعت کی،هغوی تـه کرونـا ټوکې ښــــکاري ،خو چې کلـه مې ونيو ببببرررړ.

شــامو: شــه يعنې هغه څوک دي دوســتان دي چې د ډاکټرانو خبرو ته غوږ نه نيســي او بې پروايي کوي.ښــه دا راته ووايه چې دښــمنان دې څوک دي؟ کرونا ويروسه.

شــيرى: دوشـمنان مې هغه څوک دي،چې څوک د ډاکټر په خبرو عمل کی،ببببرررړ دستکشي په لاس کی،فاصله مراعتوي، او مخ ته ماسک اچوي،دا مې دښـــمنان دي دښـــمنان ،ولې چې زما زور پر هغوی نه رسيږي.هغوی رانه په مفتو کې بچ کيږي.

شامو: شه ستا ولې له انسانانو سره دشمني ده ؟ ولې له حيواناتو سره دشـمني نه کوې؟ څه دليل دی چې انســانانو ســره دشـمنی لپاره راغلی يې؟

شــــيرى: وی وييیی وی وی، تا کله کوم حيوان ليدلی چې حيوان د بل حيوان غيبت وکړي؟نـه يې کی.تـا کلـه حيوان ليـدلی ،چې بـل حيوان وژني؟ نه يې وژني. تا کله حيوان ليدلی چې د بل حيوان حق وخوري؟ نه يې خوري،نو ځکه مې حيوانات پريخوستل دا مرض ټول په انسانانو کې دی،هماغه ده چې انسانانو باندې عذاب نازل شوی دی.او زه راغلی يم.

شـــــامو:ته دومره وحشـــــي ويرويس يې،چې نه زوړ پيژني،نه ښــځه ګوري،نه ځوان ګوري،نه ماشوم ګوري، هر چا ته راراوان يې دا ولې؟

شــيرى: بلکل ،بلکل که هر څوک بې پروايي وکړي،ډېر خلک داســې وايي،چې ما کرونا نه نيسي،زه مسلمان يمه،خو مونږ ته مسلمان،مونږ ته هر مذهب والا،چې په چا مو وس بر شــــو او د ډاکټر خبرې ونه مني،ببببررررررړ نو بيا په جامعه کې رانه شپه نه شي تيرولی.

شامو: ته يو چا جوړ کړی يېيييييې او که خپله دا دنيا ته راغلی يې؟

شــيرى:دا کېســې پريږده،چې زه چا جوړ کړی يم،زه الله ج جوړ کړی يم،خو بيا هم درته وايم چې همدا اوس هم تاســـو ته چانس شـــته،توبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وباسی، سجدې وکړی،لمونځونه وکړی خپل،تیر شی د بل د حق خوړلو نه،د بیت المال د مال چورولو نه،دیتیم او غریب د حق د خوړلو نه،ګڼې اوس خو قرنتین استی،بیا به ټول عمر قرنتین شی،

شامو: ستا څخه کرونا ویروسه ویره په کار ده او که یا تاسره دوستي؟

شـيرى: بلکل زه نه د دوستـی یم او نه د خپلوی،زه د ډار شـی یم،زه د خوف شی یم،ولې چې زه د چا دوست نه کیږم،ما درته وویل چې زه د هغه چا دوســت یم خخخخخههههه،زه خوشـــالیږمه چې د چا دوســت،چې د ډاکټر خبرې نـه مني،مخکې مې درتـه دا ټولې خبرې وکړې،لوده ته خو هیڅ په خبره نه یې،ځې که نه تا هم ونیسم او قرنتین دې کړم.زه د هغه چا دوست یم چې د ډاکټرانو خبرې نه مني او د هغه چا دوشمن یم چې د ډاکټرانو خبرې مني.

شامو: ته دومره وحشی یې،چې د خلکو په سوچونو او فکرونو او کله کله په خوبونو کې ورځې،ولې دومره ظالم یې؟

شيرى: بلکل –بلکل،تر څو دا خلک اصلاح شي،که اصلاح نه شي،هی پو هیږې بله اســماني ډېره هم درپســـې راروانه ده. په هغې به نور هم زلیله شی،اوس هم درته چانس شته توبې وباسی،توبې.

شامو: دوستانو تاسو د کرونا ویروس د خطرونو،د دوستۍ او دشمنۍ په اړه خبرې واورېدې،په دې هیله چې ټول لـه کرونـا ویروس څخـه ځان وسـاتی اوس ما او کرونا ته اجازه راکړی د خدای په امان. (شـير ١٣٩٩،).

ببلګه

لیکوال: سید فخرالدین هاشمي

د تمثیلي ټوټې نوم: ته زما د پلار نښانه يې (د ټکان خپرونې زندان)

لوبغاړي:شیر احمد شیری ،سیف الدین خندان او ملګری يې

د نشر ځای: شمشادنړۍ وال راډيو تلويزون،ټکان خپرونه،٢٠١٧م

دغه تمثیلي ټوټه چې ټول په کې درې ممثلینو برخه اخیستې ده او د شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون له خوا په ټکان خپرونه کې ،خپره شوې ده.په دغه تمثیلي ټوټه کې چې د ټولنې د هغې طبقې چې جرمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي او بیا زندان ته راځي،د هغوی د ژوند په اړه لیکل شــوې ده،چې دا د تلویزوني تمثیلي ټوټې یوه بېلګه ده.مرکزي لوبغاړي یې شیر احمد شیری او سیف الدین خندان دی.

ســـرتیری (شـــیر احمد): وی د دې زندان منځ کې پیپل نو... په دې بندي جانان مې وایه سلامونه

والاکه ســـرتیریه ،هغه د بندیانو د بند موده چې پوره شـــوې ده، او د خوشې کېدو امر یې شوی،له زندانه یې خوشې کړه،چې خپلو کورنو ته لاړ شي.زر شه هله نو.

ســرتیری (شــیر احمد): خه قومندان صــیب په ســترګو ته بې غمه اوسه... ای مبارک دې شه لاس دې راکه خه شو چې راخوشې شوې. ځوانه دا راته ووایه چې په کوم جرم بندي شوی وې.

زنداني: صیب ما خپله میرمن په چاقو وهلې وه ځکه بندي شوم.

ســرتیری (شــیر احمد): ای خدای دې غرق کړه،میرمن مې په چاقو وهلې وه،په ښــځه نو څوک وار کوي.بې شــرمه په دې کار دې چې تا کړی دی،بدبخته انسانه.

زنداني: خو صیب څه وکړم په چیړقه یې ویشتلی وم.

سرتیری (شیر احمد): څه څه مخ دې ورک کړه بې شرمه.په چیړقه یې ویشتلی یم،فقط په ټوپک یې ویشتلی یې.دا مونږ لکه چې چیړقي نه خورو.ای هلکه بل بندي راخوشـــې کړی.بل بندي،راوځه باتوره.تا څه جرم کړی وو،چې بندي شوې وې.

دویم بندي: صیب ما مې له خواښې سره جنګ کړې وو. ومې وهله او دوه غاښونه مې پرې مات کړل.

ســرتیری (شــیر احمد): هههههههههههههههههههههههه وایم دا دې ایله د ســړي توب کار کړی دی. هههههههههههههههه دغه ســتا جرم لګ د منلو وړ دی. ههههههههههه ډېر دې خه کړي ډېر دې ښــه کړي. خدای دې ژوندۍ لره ،جنګونه مه کوه،په چا غاښـــونه مه ماتوه،په چا پټکه مه کوه، دغه شـــان به بندي کیږې. دې څټ ته دې ګوره .... خواښـــې دې وهلې ده....عجیبه خلک دي.څوک خواښـــې وهلی، چا خواښــې وهلې،څوک میرمن په چیړقه وهي....دغســې جرم کوی بندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږی،ولې جرم کوی... وا هلکه بل بندي راخوشـــې کړه.هی هی هی کاکا ودریږه.دا راته ووایه چې تا کوم جرم کړی ته خو ســـپین ږیری سړی یې ته یې ولې بندي کړی یې.

دریم بندي (سیف الدین خندان): ما جرم اوس نه ،جرم مې پخوا کړی وو،ما خپله ځواني په زندان کې تیره کړه.

سرتیری (شیر احمد): داسې وایې بابا دا.

دریم بندي (سیف الدین خندان): ما شل کاله خپله ځواني په دې زندان کې تېره کړه،په هغې وخت کې ســتا مرحوم پلار په دې زندان کې امر وو،لکه نن چې ته یې .

سرتیری (شیر احمد): د سرتیری د ژړا غږ. خخخخخخخخخخه .

دریم بندي (سیف الدین خندان): ژاړې ولې ؟مړي دې خدای وبخښي.

ســرتیری (شــیر احمد): د ژړا په حالت کې.ګوره بابا،ته له دې زندان څخــه تـلـلـی نــه شــــې،تــه بــه ټــول عــمــر زنــدان کــې پــاتــې کیږې.خخهخخخخخخخخه

دریم بندي (سیف الدین خندان): زه خو ازاد شوی یم دا ته څه وایې.

ســرتیری (شــیر احمد): کاکا ته زما د پلار د دې زندان د لاس نخښــه یې،دا ځکه .

دریم بندي (ســیف الدین خندان): پرېږده ته دا څه کوې،زه ځم نور په دې زندان کې نه پاتې کیږم.

سرتیری (شیر احمد): ننته ته نه شې تلی راځه هله نو بېرته زندان ته داخل شه. (هاشمي ،۲۰۱۷).

د لوستلو تمثیلي ټوټه

دا هغه ډول تمثیلي ټوټه ده،چې په ســټیج یا بل کوم ځای کې د اجراء کېدو او په هغې کې د نقش لوبولو په وړاندې ستونزې وي او په نندارېزه توګه وړاندې کیدای نه شـي،یوازې د لوستلو لپاره لیکل شـوي وي.دا ډول تمثیلي ټوټې زیاتره یوازې لوســتل کیږي او کرکټرونه په کې رول نه شـــي لوبولی.دا ډول تمثیلي ټوټه د یوکس له لورې لوســتل کیږي.دا ډول تمثیلي ټوته ځکه نندارې ته نشـــي وړاندې کېدلی،چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کيدای شـي،پېښــه يا موضـوع يې داسـې وي،چې ليکوال يا ممثل ته يې ســتونزې پېښــي شـــي،نو ځکه يې ننداريې ته د ممثلينو په مرســـته نه وړاندې کېږي.دا ډول تمثيلي ټوټې ډېرې کمې او په نشـت حسـاب دي.د دې ډول تمثيلي ټوټې ليکل ليکوال لپاره هم ستونزمن وي .

يو اکټيزه تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټه هغې تمثيلي ټوټې تـه ويـل کېږي،چې د يو کس له لورې پر مخ وړل کېږي.په يوه صـــحنه کې ټولـه تمثيلي ټوټه راټوليږي دا ډول تمثيلي ټوټه ډېره لنډه او په زړه پورې وي.ياده تمثيلي ټوټه د وخت د ضايع مخه نيسي او خلک يې زياته خوښوي.په دې ډول ننداره يا تمثيلي ټوټه کې يو کس يا يو کرکټر کېدای شـي د دوو يا زياتو کســانو اکټونه او مکالمې وړاندې کړي او همدا يو کس کيدای شـــي،څو مختلف غږونه او انځورونه د خلکو مخې ته تمثيل کړي.په يو اکټيزه تمثيلي ټوټه کې لوبغاړی يا کرکټر بياد ډېر ځيرک او هوښـيار وســي،د تمثيل هر اړخ او د نندارچيانو د توجه او پاملرنې راړول د ممثل لپاره ډېر اړين دي،ځکـه چې پـه دې ډول تمثيلونو کې ممثـل يو کس وي او هره خوا او لوری بايدکنترول کړي،څو کولی شي،نندارچيان ستړي او تنګ نه شي.د دې ډول تمثيل د بيلګې په توګه به په لاندې ډول يو تمثيل وړاندې کړو.

بېلګه

دا يو اکټيزه تمثيلي ټوټـه ده،چې د يوه کس لخوا پرمخ وړل کېږي.په دغې تمثيلي ټوټه کې ليکل شـــوې کېســـه په ځانله ځان پرمخ وړي او خپل ليکل شـــوی پيغام خلکو ته په ډېر مهارت او هنر ســـره رسوي،چې بېلګه يې په لاندې ډول وړاندې کېږي.

د تمثيلي ټوټې نوم: د دوبۍ لندن د شرکت خبرتيا

ليکوال: نګيار نا اشنا

لوبغاړی: بری افغانپور

د خپريدو ځای: ازادۍ راډيو د ګوړې اچار خپرونه،۱۳۹۹\۱\۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوبۍ لندن د شرکت خبرتيا

۱: د دوبۍ لندن شرکت يو تن داسې د اداري چارو کارپوه کس ته اړتيا لري،چې لاندې مهارتونه بايد ولري.

- لومړی: په نورو شرکتونو او مؤسساتو کې پنځويشت کاله کاري سابقه ولري.

- دوهم: عمر يې بايد له ديرشو کلونو زيات او له پنځلسو کلونو کم نه وي.

- دريم: په اداره او منجمنټ کې د ليسانس او ماسترۍ برسيره د نړۍ د يو معتبر پوهنتون څخه د دوکتورا او فوق دوکتورا سند هم ولري.

- څلورم: په انګليسي،فرانسوي،جاپاني،چينايي او لږو ډېرو نورو ژبو رواني خبرې او ليکنې وکړي.

- پنځم: قد يې بايد ار تجاعي خاصيت ولري، يعنې د ريس په مخ کې دوه نيم لويشتې او دماموړينو په وړاندې دونيم متره اوسي.

- شپږم: د ويښتانو،سترګو او مخ رنګ يې مهم نه دی او ارايش يې هم خپله سليقه ده که يې کوي او که يې نه کوي.

- اوم: د ډريورۍ،خوشامند او سټايل لسنس لري او که يې نلري شرکت يې په کېسه کې ندی او حوصله يې تر ټولو مهم شرط دی او هغه هم دومره چې که د شرکت خاوند ورته په يوه ساه سل کنځلې وکړي، دی ورته څه ونه وايي. ځکه چې بيکاري زياته او کارونه کم دي.نو بايد ځان د شرکت د خاوند نادودو او ناخوالو ته ټينګ کړي. مينه وال دې ډېر زر خپل غوښتنل ليکونه د خپلو پنځلسو عکسونو سره يوځای د نوموړي شرکت د خاوند کور ته ورسوي.د انټريووګانو نېټې د ټيلفون د لارې اعلانيږي.(ننګيارناآشنا ،۱۳۹۸).

(c) ketabton.com: The Digital Library

انټرکټ تمثیلي ټوټه

دا هم د تمثیلي ټوټې او ننداري په زړه پورې بڼه ده.دا تمثیلي ټوټه له وړو ټوکو ټکالو څخه واخله تر مبالغې او ظرافت پورې ځرګندونه کوي.د جوړښت په لحاظ په کې تمسخر او پېغې زیاتې وي.ژبه یې تر ډېره په طنز پوښــــلې وي.جملې یې لنډې او خوږې،خو په زړه پورې وي.د طنز مالګه په کې دومره ډېره وي،چې ناست خلک له خندا شنه کوي.انټرکټ تمثیلي ټوټه زیاتره کومیډي بڼه لري،ډېر کم داســـې پېښـــېږي،چې په تراژیدي ډول دې وړاندې شـــي.(ځدراڼ ،۱۳۸۵ : ۲۳).

بېلګه

په دغه ۱۴ ثانیې انټرکټ ویډیو کې دوه هلکان ناست دي،چې یو سره په لاس کې موبایل دی او د ژورنالیست دنده پر مخ بیایي او بل ته یې خولې ته میک نیولی وي او په لاندې ډول ورسره مکالمه کوي.

۱:روره ته ولې داسې بې حاله ناست یې؟

۲:واده په کار دی واده واده. دوه زره شلم کال راغی او غریب تباه دی.

۱:ستا حکومت نه څه غوښتنه ده؟ سترګې دې چا ته دي؟

۲:سترګې خو مې جنکو ته دي. او له حکومت نه مې غوښتنه ده،چې څومره ژر کېدلې شي واده راته وکړي.

۱: ~~هههههههههههههه~~ (۵۸).

بله بېلګه

په دغه ۸ ثانیې ویډو کې ،چې یو نفر په کې غټه ږیره پرېښـــې او د وعظ او تبلیغ په شـــکل خپلې خبرې کوي او په لومړیو کې کس فکر کوي،چې دا به کومه ښه مسله بیانوي چې کله یې اخر ته غوږ شي بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه وي مکالمه يې په لاندې ډول ده.دا يو انټرکټ تمثيلي ټوټه ده،چې يوه ټوکه يې په کې تمثيل کړې ده.

- زما مشـرانو او کشـرانو ورونو يوه خبره کوم او هغه دا ده چې دا کله څوک په لارو کوڅو کې جنګ کوي.
- نو مونږ او تاسو له په کار دي،چې مونږ ښه په قراره باندې شاته کینو.
- چې هغه شاته ولاړ کسان هم دا جنګ وګوري.

په پورته مکالمه کې که څه هم د طنز په ژبه يوه لنډه ویډیويې مکالمه ده او ځیني خلک به دا فکر کوي چې دې نفر د کوم مولوي تمثيل کړی او دا يې ښـه کار ندی کړی، خو په حقيقت کې نوموړي د جنګ نه د نفرت لپاره دا ویډیو جوړه او خلکو ته وړاندې کړې چې دا د طنز په ژبه هغه خلکو ته يوه درنه سپیړه ده چې کله دوه کسان جنګ وي او دوی ورته ولاړ وي او يوازې سيل يې کوي. (abdurahim44@ ۱۴۰۰،).

د محتوا له مخې د تمثيلي ټوټې ډولونه

د محتوا له مخې هم تمثيلي ټوټه مختلف ډولونه لري،چې دلته بـه يې هر ډول جلا جلا معرفي او بحـث بـه پرې وشـــي.کلـه چې د ډرامـايي يـا تمثيلي هنر خبره کېږي،نو حتمـا بـه تراژيـدي او کميـډي انځورونه به د ليدونکو يا لوســتونکو ذهن ته راځي.د موضــوع په دې برخه کې لاندې هر ډول تر بحث او څېړنې لاندې نيول کېږي.

تراژيدي تمثيلي ټوټه

دا هغه تمثيلي ټوټه يا ننداراليک دی،چې د غم،درد،ژړا ،وير حالت او پېښې په کې راغلې وي.دا ډول تمثيلي ټوټه په غمجن ډول پای ته رســـيږي.د دې ډول ننداري ليکل يو څه ســـتونزمن ځکه وي،چې کرکټر په کې ځان داســـې اماده کوي،چې خلکو ته وابښـــايي ،چې دې څومره غمجن دی او د خلکو په زړونو کې د همدردۍ او ترحم جذبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راولاړه کړي.دا ډول تمثلي ټوټــه پــه خلکو ډېر اثر کوي او خپلو مسؤليتونو ته يې متوجه کوي.

بېلګه

يتيم ماشوم

د تمثيل نوم: يتيم ماشوم

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: شوکت (ماشوم)

الياس (ښوونکی)

ښــوونکی: بچيه پلار دې څه کار کوي،چې ته داســې خيرن او ناپاک ښوونځي ته راځې؟

شاګرد: (ماشوم په سلګو سلګو) استاد جانه پلار مې په ځانمرګي بريد کې شهيد شو،زه اوس بې وسه او بېکسه يم،پلار نلرم،مشر ورور مې نشته،مور سره مې پيسې نشته چې ماته پاکې جامې واخلي او زه هم د نورو زده کوونکو په څېر پاک ستره راشم.

ښـوونکی: ځويه کله او په کوم ځای کې دې پلار په چاودنه کې شــهيد شو.

شاګرد: (په وړه ژبه د خپل پلار کېسه داسې کوي) استاد پلار مې په کابل کې په يوه چاودونه کې شهيد شو،زه دومره بې وسه يم چې کله له ښــوونځي نه کور ته لاړ شــم،له خپلې بکســې نه کتابونه لرې کړم،په همدې بکســـه کې بيا د بوټانو رنګ،بورس او پالش واچوم.مور مې په ســرو ســترګو ژاړی او زه ورته وايم مور جانې ژاړه مه زه ښــار ته ځم،مور مې په ســر ښــکل کړي او په ژړا ژړا راته وايي زويه څه الله دې مل شه.

ښوونکی: خه زويه چې کله ښار ته لاړ شې بيا څه کوې؟

شاګرد: استاد د ښار په يوه څنډه کې کينم او د خپلې بکسې نه برس،ټوټه او رنګ راوباســم او بيا د دې ښــــار ړندو خلکو ته داســې ناري وهم.ماما،کاکا راشه بوټان درته رنګ کړم،په لس روپۍ يې رنګوم،ډېر ښــايســته يې رنګوم خير دی راشــه که خوښ دې نه شــو پيســې يې مه راکوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښوونکی: بچیه ته د ښار خلکو ته ړانده ولې وایې؟
شــاګرد: ځکه ورته ړانده وایم چې تر ننه رانه چا پوښــتنه ونکړه چې ماشومه په دې بکسه کې خو خلک کتابونه ګرځوي،نو ته په کې ولې د رنګ ډبی،برس او پالش ګرځوې ،ولې درس نه وایې تر ننه زما د حال پوښتنه چا ونکړه،هر څوک مې رټي او له ځانه مې لرې شړي.
ښوونکی: زویه له چا ګیله لرې کنه؟
شــاګرد: نه اســتاد له هیچا ګیله نلرم ځکه کله چې د انســان د احســاس ســترګې ړندې او غوږونه یې کاڼه شــي له هغوی ګیله کول کومه معنا نلري. دلته چا کې رحم نشـته،دلته انسـانیت نشـته،دلته څوک زړه نلري هر څوک خودخوا او د ځان غوښــــتونکي دي،زما هم خدای شـــته له بندګانو یې نه غواړم خپل همت او محنت په مرســــته د خپلې کورنۍ لپاره حلاله نفقه ګټم او بس.اســـتاد زه به د قیامت په ورځ د خدای په وړاندې د دې ظالمانو څخه شـکایت وکړم او خدای به یې ټولو ته سـزا ورکړي. (ماشـوم په ژړا ژړا له سـټیج کوزیږي او تمثیلي ټوټه پای ته رسوي).(رحیمي ،۱۳۸۷).

کومیډي تمثیلي ټوټه

دا ډول تمثیلي ټوټه په خوندرو او له خندا ډکو کلمو او حرکتونو پیلیږي.د دې ډول تمثیلي ټوټو لوبغاړي یا کرکټرونو خبرې هم کومیډي جوړیږي،څو وکولای شــي د خلکو پام ځانله راوګرځوي او د هغوی د توجـه وړ وګرځي.دا ډول تمثیلي ټوټـه پـه ټولنـه کې پـه هغو کړنو او خلکو ملنډې او رشخند وهي،چې ټولنیز مسولیتونه نه پیژني او د خپلې ټولنې د خدمت لپاره کار نه کوي.کومیډي تمثیلي ټوټه یا ننداریک له پیل نه تر پای په خندا او طنز ډکه وي او هره برخه یې د خلکو پام ځانله راګرځوي.په دې ډول تمثیلي ټوټه کې مهمه خبره دا ده چې هر کرکټر د خپلو مکالمو ســره ســمه څېره ځانله جوړه کړي څو وکولای شــــي د خلکو خندا او زړه لاس ته راوړي.په دې ډول تمثیل کې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټوکو،مســخرو او خندا د ټولنې د ښــکته او ټيټې طبقې احســاســاتو او جذباتو د وړاندې کولو هڅه کيږي.

ببلګه

د تمثل نوم: ښه واده دې کړی بيا خو دې ممبارک شه
ممثلين: عالم زيب مجاهد او نظر محمد
نشر ځای: نشتر حال ستوډيو, مهران سی ډی هاوس

په دغه تمثيلي ټوټه کې،چې د ســتيج پر مخ د خلکو په وړاندې ننداره کيږي،دوه کسان،چې يو يې عالم زيب مجاهد دی او بل يې نظر محمد دی.دواړه يې پرمخ وړي.عالم زيب مجاهد څخه په کې پوښــتنې کيږي او هغه ځوابو نه ورکوي.تمثيل په دې ډول پيليږي،چې لومړنی کس وايي،چې نن زمونږ ســره داســې ميلمه دی،چې مور ورته وايي واده وکړه او دی انکار کوي،چې نور به له ميلمه څخه پوښــتنې وکړو او خپل تمثيل پيلوي. همدا د کوميډي تمثيلي ټوټې يوه ډېره ښــه او په زړه پورې ببلګه ده.

عالم زيب مجاهد : اوس راځي زما زلمی ميلمه.زلميه په خير راغلې؟
نظر محمد: خير اوسې.مالې روره لږ اوزګار يې؟
عالم زيب مجاهد : ولې څه کار دې دی.
نظر محمد: او جی
عالم زيب مجاهد : څه کار دې دی؟
نظر محمد: ما ويل چې دا مچ راڅخه وشــړې.های های دې مچ ته هم معلومه شــوې ده،چې ما واده کړی دی.هر وخت مې لکه خوابنــې په غوږ کې بنګيږي.
عالم زيب مجاهد : ښه نو واده دې کړی،بيا دې مبارک شه
نظر محمد: هههههه پاک مولا دې په داســې بلا واړوه لکه زه چې پرې اوړيدلی يم.
عالم زيب مجاهد : دا ولې ته خو ډېر ګيله من غوندې يې؟
نظر محمــد: روره ګيلــه من بــه نــه يمــه.بې تنخوا نوکر يم،د خپلې خوابنې،اوو د خپلې ښځې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زيب مجاهد : بس ژاړه مه،ښه نو دا واده دې ولې کولو؟
نظر محمد: هاجي بس نو مور مې راته ويلې زويه زه به مړه شمه،خو ســتا په ســـر به څهره (ګلان) ونه وينمه،ما ورته وويلې چې مور لږ صبر خو وکړه چې په خپلو پښو خو لږ ودريږو.
عالم زيب مجاهد : نو بيا مور دته څه ويل؟
نظر محمد: نو مور ته ويل،ستا دا کجې پښـې ما ته معلوميدي،هيڅ کله هم په خپلو پښو نه شې ودريدلی.بس ويل يې واده وکړه واده وکړه واده.
عالم زيب مجاهد : ژاړه مه،ښه نو بيا دې څه وکړل؟
نظر محمد: بس جی لکه د کالج د هلکانو ،د بس په ســټاپ ودريدم،خو مور مې دا فرمايش کړی وو،چې زه بوډۍ يمه ځانله به خپله ښځه پيدا کوې.بس نو د څوارلسـمې سـپوږمۍ په شـان تکه سـپينه،داسـې غټې سترګې،داسې اوږدې زلفې او ونه د چينار ټيک يې په اوربل.
عالم زيب مجاهد : ښه ته نو په بس سټاپ باندې ودرېدې؟
نظر محمد: اوجی بس لکه د کالج د هلکانو د بس په سټاپ ودريدم.بس هرې جينۍ ته به موسکی کيدمه. چابي مې په لاس کې تاووله.
عالم زيب مجاهد : دا د موټر چابيانې (کيلي ګانې) وې؟
نظر محمد: نه جې دا زما د زوړ سـايکل چابيانې وې.ما پرې هســې د وچې شوشـا ورکوله نن سبا خو ټول خلک همدا چل کوي.هغه سـايکل هم صيبه چا رانه پټ کړ.
عالم زيب مجاهد : څه مړه خدای به بل ســـايکل درکړي،خودا راته ووايه چې چا لفټ (در وکتل) درکړو کنه؟
نظر محمد: او جي بس خدای مهربانه شـــو او مور له په منډه منډه راغلم،ما ويل مورې ممبارکه شه اينږور مې درله وکته.
عالم زيب مجاهد : خا،نو مور دې څه ويل؟
نظر محمد: نو مور مې راته ويل خا اينږور دې راله وکته،خو دا راته ووايه چې سپياکې (خوشيان) تپلی شي کنه؟
عالم زيب مجاهد : نو تا ورته څه ويل؟
نظر محمد: ما ورته ويل مورې،ســپياکې څه چې يوه ورځ به تا هم ديوال سره وتپي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عالم زیب مجاهد : خه نو ډولی دې راوړه؟
نظر محمد: هو غم مې کور ته راوړو.
عالم زیب مجاهد : دا ولې ته خو بیا ژاړې ؟
نظر محمد: اخ اخ اخ اخ هاااااااااااااااا
عالم زیب مجاهد : نا نو ته به خپلې ناوې ته ښه فروټ (میوه) راوړې او مور ته به یې نه ورکوې نو ځکه به درله خبرې کوي؟
نظر محمد: ویم ژاړم په دې هماغه مور چې ما ته به یې ویل چې ستا په سر مې ځهره نه وي لیدلي مړه به شمه،اوس راته وایي ورک شه.بیکارشاه وی ښځې نه تاویږې راتاویږې ېېېېېېېېېې
عالم زیب مجاهد : نااا تا له په کار دي ،چې د مور خیال ساتې چې کله میوه راوړې،نو مور ته یې هم ورکوه کنه.
نظر محمد: د فروټو خبره دې وکړه،پرون مې یو کیلو امروت او نیم پاو مې غوزان (چارمغز) راوړل،نو ښځې ته مې ویل ستا غاښونه کلک دي،ته دا امروت وخوره او مور ته مې ویل ستا غاښوونه نشته دي،تا دا غوزان په خوله کې اړوه را اړوه.
عالم زیب مجاهد : نو په هغې یې درته خبرې وکړې؟
نظر محمد: نو په هغې یې راته دومره خبرې وکړې غوزان یې راته هلته اااااا
عالم زیب مجاهد : جنګ جګړه مو خو نه وه کړې؟
نظر محمد: بس هغوی خپلو کې جنګ شروع کړو او وهلم یې زه.(ژړا)
عالم زیب مجاهد : هسې ته ښه په رښتیا ژاړې ما ته لږ وګوره.
نظر محمد: کور کې مې وهل خوړلي،مړه تاسې ټول وهل خوری خو چا ته حال نه وایې.
عالم زیب مجاهد : اوس دې د زړه خبره وکړه.
نظر محمد: بس ټول نارینه په یوه کشتۍ کې سپاره یو. (مجاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ميلو تمثيلي ټوټه

ميلو له يوناني ژبې څخه جوړه کلمه ده،چې معنا يې سندره ده او په اصطلاحي توګه دا هغې ډرامې يا تمثيلي ټوټې ته ويل کيږي،چې سندرې په کې زياتې وي او هم پکې جذباتو او احساساتو ته ډېر زور ورکړل شوی وي.ظاهري شان او شکوت په کې مهم ګڼل کيږي.(هاشمي ،١٣٨٩: ١٩٩)

د تمثيل دا ډول هم ډېر مهم وي او د ټولنې منفي کرکټرونه د سندرو په ويلو سره د خلکو په وړاندې تمثيليږي.دا ډول تمثيل که څه هم يو څه ستونزمن وي،خو په خلکو يې اغېز ډېر وي او د شعر يا سندرو په ژبه خلک دې ته اماده کوي،څو له بدو رواجونو او کړنو څخه ځان وساتي او د ټولنې سمو رواجونو او کړنو ته مخه کړي.دا ډول تمثيلي ټوټې ډېر لرغونی تاريخ لري ان د يونان لرغوني تمثيلونه په همدې ډول تر سره کېدل.نن سبا په ځينو تلويزونو کې دا ډول تمثيلي ټوټې زياتې وړاندې کيږي،لکه د لمر نړۍ وال تلويزون په خندا شپه نومې خپرونه کې او همدا رنګه په ډنډوره خپرونه کې هم ترسره کيږي.

ببلګه

ليکوال: شير احمد شيری

د خپريدو وخت او ځای: لمر نړۍ وال تلويزون،د خندا شپه خپرونه،ماښام ٧ بجې.

ممثل: شامو (مستعار نوم)

د تمثيلي ټوټې نوم: کرونا خپله دې کوه خپله کومه

په دغه ببلګه کې، د يوې سندرې په ډول چې په سر کې سروکی او بيا وريسې يوه يوه لنډۍ اچول شوې ده،د طنز په شکل سره وړاندې شوې او د ټولنې د هغې ستونزې چې کرونا ويروس يادونه يې کړې ده،چې په نن سبا کې ورسره لاس او ګريوان دي.په دغه ميلوډي تمثيلي ټوټه کې،يو کس،چې شامو نوميږي،د خپلې چمبې يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

داریا ســـره یادې ټپې په ډېرې هنر او تمثیلي غږ ســـره اوریدونکو ته وایي او دا پیغام ورکوي،چې خلک ځان له دې وژونکي ویروس څخه وژغوري او خپل ځانونه پاک وساتي.

ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
کرونا په تلو راتل وزیاتیږي
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
جانانه دلته مه راځه نه به درځمه

=====

ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که قرنتین یې غږ را وکړه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
که کرونا شوې بیا دې نه راځي غږونه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه

===

د صحت عامې وزیر غوسه دی
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې جوړ دی ولونه ولونه
په کور کې کېنی ګنې ټول به وتړمه
ګل په شرنګ شرنګ هی ګل په شرنګ شرنګ
تور اوربل مې خور دی ولونه ولونه
(شیر ،۱۳۹۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

تراژيدي کوميډي تمثيلي ټوټه

دا ډول تمثيلي ټوټې يا ننداري هم تراژيدي او هم کوميډي برخه لري.په دې ډول تمثيلونو کې دواړه اړخونه په يوه برخه کې تراژيدي يا خفګان او ژړا او په بله برخه کې يې کوميډي ،خندا يا مسخره راوړل کيږي.په اوسنيو راډيويي او تلويزوني تمثيلي ټوټو کې داځانګړنه جوته ده او ليکوال هڅه کوي چې په ليدونکي يا اوريدونکي کې د ليدلو او اوريدلو تلوســـې د زياتولو په موخه په تمثيلونو کې دا دواړه خواوې رانغاړي.په دې ډول تمثيلونو کې د ټولنې منفي خواواې کله په خفګان او کله په خندا يا رشخند او مسخره ټولنې ته وړاندې کيږي او ټولنه په دې اګاه کوي،چې خپلو منفي کړنو ته يې پام شـــي او په راتلونکي کې ترې ځان وساتي.د دې ډول تمثيل ليکل ليکوال ته سخت او ستونزمن وي.

بېلګه

تمثيلي ټوټې نوم: يوه دعا به وکړو.

ليکوال: اسعماعيل شاهد

لوبغاړي: اسماعيل شاهد،سيدالرحمن شينو او ملګري يې.

د نشر ځای: نشتر هال تياتر،مسافر سي ډي هاوس له خوا.

دغه تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه برخه ده او کله چې يو څوک مړ شـــي،نو خپل خپلوان او دوســـتان يې د مړي کور ته راځي او د غمرازی لپاره خپلې خبرې کوي،کله کله دا غمرازي دومره ستړې کوونکي شـي،چې د مړي د کور خلـک ترې تنـګ شـــي،چې پـه دغـه تمثيلي ټوټـه کې همداســې يوه ســتونزه انځور شــوې ،چې په لاندې ډول يې ګورو. ياده تمثلي ټوټه هم تراژيدي او هم کوميډي ده.ځکه هم په کې ژړا او هم په کې خندا ده،چې په لاندې ډول يې د بېلګې په توګه وړاندې کوو.

اسماعيل شاهد: يا الله ته يې وبخې،جنتونه يې نصيب کړې،يا الله هغه دنيا يې ښايسته کړې،مرګ حق دی خلاصی ترې نشته.

شامپرک: راځی چې يوه دعا وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسماعیل شاهد: بس خدای دې وبخي،هغه دنیا دې ورله خدای ښایسته کړي.
شامپرک: موږ خبر شو،خفه شو،چې پلار دې مړ شو.
اسماعیل شاهد: مه ژاړی،خدای دې وبخي،ټول مرو دا حق لاره ده.
شامپرک: های کاکاجي مړ شو،ډېر ښه سړی وو.
اسماعیل شاهد: بس حقه لار ده نور مه ژاړئ په ژړا څه نه کیږي.
شامپرک: یوه دعا به بیا وکړو.
اسماعیل شاهد: خدای دې وبخي،بس حقه لار ده ټول مرو. خدایه دا ځوک چې ژاړي ته ورله صبر ورکړې،نور یې ورپسې ونه ژړوې.
شامپرک: دا مړ شو ؟دا په څه مړ شو.
اسماعیل شاهد: هو مړ شو،بس حقه لار وه .
شامپرک: ډېر ښه سړی و ما ته به یې هره ورځ پنځه روپۍ راکولې.یوه دعا به وکړو.
اسماعیل شاهد: هو هغه سخي سړی وو هر فقیر ته یې پیسې ورکولې،خدای دې وبخي.
شامپرک: خه نو دا څنګه مړ شو؟
اسماعیل شاهد: بس بیمار و،څو ورځې بیمار وو وخت یې پوره شو او مړ شو....
شامپرک: خه نو څو ډاکټرانو ته مو وړی و؟
اسماعیل شاهد: بس کړه نورې خبرې پرېږده بس وخت یې پوره شو او مړ شو.
سید الرحمن شینو: په چغو او ژړا صحنې ته راځي او خپلې خبرې داسې پیلوي:. وای خخخخخخه واییی الله دې وبخي مړ شو،اخر هم مړ شو،ما ته خو به یې لږ صبر کړی وو کنه.
اسماعیل شاهد: بس ډېر وارختا و.
سیدارحمن شینو: بس یوه دعا به وکړو،نرئ باران وو پاس په لوړو یې وروینه ....ما ویل یو تمبو یا تجیر به مو ودرولی وی چې باران ونه شي.
اسماعیل شاهد: نه تمبو مو لږولی باران نشته بس خدای دې وبخي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو،دا به د پاک الله رضـا وي.چې خداى باک هغه په حق ورسولو.

اسماعيل شاهد: چپ شه مړه مونږ دې له ځان سره غلط کړو په مړي کې څوک سندرې نه وايي.

ســـيدالرحمن شـــينو: په ما باندې ډېر ګران وو،وايم په ما ډېر ګران وو،زما دوست وو،ما پرې ځان قربان ولو.

اسماعيل شاهد: بس زما په پلار هم ته ډېر ګران وې خو حقه لار ه ده ټول په همدې لاره روان يو.

سيدالرحمن شينو: نه نو ستا پلار په رښتيا هم مړ شو؟

اسماعيل شاهد: نه مړ نه دى ژوندئ دى،خو مړ ى دى دا حقه لاره ده او بس مړ شو.

سيدالرحمن شينو: يوه دعا به بيا وکړو؟

اسماعيل شاهد: بس کړه مړه تنګ دې کړم بس خداى دې وبخي.

سيدالرحمن شينو: څه جنازه يې شوې ده.

اسماعيل شاهد: خود يې جنازه شـوې مسـلمان وو او اوس خښ شـوى دى.

ســيدالرحمن شــينو: خداى دې يوزلې بيا وبخي زما ډېر ګران ملګرى وو،زما په اړه يې درته څه نه وو ويلي.؟

اسـماعيل شـاهد: هو هو سـتا په اړه يې راته ويلي وو کنه.نو م دې څه دى؟

سيدالرحمن شينو: نوم مې انځر ګلی دى؟

اسـماعيل شـاهد: هو انځرى يې ياد کړى دى کنه مونږ خو تا پســې په اسـمان کې ګرځيدو خو ته خداى په ځمکه راکړې.په تا خو زما د پلار پنځوس زره روپۍ وې هغه به له تا اخلم.

ســـيدالرحمن شـــينو: څه څه نه نه زه هغه نه پېژنم په ما دچا پيســـې نشـــته،کيداى شـــي ما مړى غلط کړى وي زه به کوم بل مړي ته تلم...(شاهد،۲۰۰۰م).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د موضوع له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه

د موضـــوع له مخې تمثیلي ټوټې یا ننداریکونو کې کوم بندیز نشــته،ټول هغه څه چې د بشــر او انســاني ټولنې په ژوندانه پورې اړه لري د تمثیلي ټوټو موضــوع ګرځېدای شي.موضـوع هغه اساسي فکر او مطلب ته وایي یا هغه انګیزه او محرکه قوه ده چې د لیکوال د لیکلو عملیه پر هغې راڅرخي او مخکې تر لیکلو نه ذهن کې پخه شـــوي وي. د موضـــوع په دې برخه کې به لاندې هر ډول تر بحث لاندې ونیسو .
(هاشمي ،۱۳۸۹: ۲۰۶).

اخلاقي تمثیلي ټوټه

په دې ډول تمثیلي ټوټـه کې د ټولنې د اصـــلاح او اخلاقو د ســـمونې کوښـــښ کېږي.دا ننداره یا تمثیلي ټوټه زیاتره د ټولنې منفي خواوې پـه ګوتــه کوي او خلکو تــه وړانـدې کوي.لیکوال کوښـــښ کوي،چې د ټولنې د اخلاقو لومړی منفي خواوې خلکو ته په ګوته او بیا وورسته ورته د نصحیت په ډول د مثبتو او ښو اخلاقو نمونه وړاندې کړي،څو ټولنه وکولای شي د سمون خواته حرکت وکړي.په دې ډول تمثیلي ټوټو کې کومېډي او تراژیدي دواړه خواوې راتلی شـــي او یا کېدای شي یوازې کومېډي یا تراژیدي خوا غوره شي،خو په اصل کې موخه د ټولنې اصلاح او سمون دی.دا تمثیلي ټوټې کېدای شي،په ستېج په ژوندۍ بڼه او یا هم په راډیو یا تلویزون هم خپرې شـــي.که په هر ځای کې خپرېږي،خو موخه او هدف به یې د ټولنې د سمون او اصلاح کول وي.د لیکوالۍ هنر نومې کتاب لیکوال د اخلاقي تمثیلي توټې په اړه خپل نظر داســـې څرګندوي:(اخلاقي تمثیلي توټه یا ننداریک هغه ننداریک ته ویل کېږي،چې موضـوع او مضـمون یې د نېکۍ او بدۍ پـه پرتلنې ولاړ وي.د دغوننداریکونو یـا تمثیلي ټوټو،چې لـه مذهبي نمانځنو یې ســرچینه اخیســتې،د رنســانس د دورې تر لومړیو پورې رواج درلود.).(هاشمي ،۱۳۹۳: ۲۲۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسي تمثیلي ټوټه

ولســـــي تمثیلي ټوټې زیاتره د ولس په منځ کې راټوکیږي او د ولس د منځ څخه بح ث کوي.که چیرې د ماشــومونو لوبو او کیســو ته غوږ شو هغوی هم خپلې لوبې او کیسې په تمثیلي ډول پر مخ وړي.که ماشـــومان له یوې خوا ځانګړې کیســـې لري،خو د کیســـو د تمثیل او ښودنې لپاره یو لړ حرکتونه او خوځښتونه هم د کیسې له تړاو سره سم تر ســره کوي.د بېلګې په توګه د ماشـــومانو د نانځکو جوړول او بیا د هغوی واده کول او هغوی ســـره خبرې کول دا خپله د ولســـي تمثیلي ټوټې بېلګه ده.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۵۴).

ماشومان خپله هره کړنه تمثیلوي او نورو ته یې وړاندې کوي.د بېلګې په توګه د چینترو لوبه که وکتل شي هلته ماشومان تمثیل کوي او د خپل ســـاعتیرۍ یوه وســـیله همدا لوبې او تمثیلونه ګڼي.یوشـــمېر څېړونکي انګیري چې آتڼ تر ویدي پیر د مخه هم دود وې چې دا هم د تمثیل یو ډول دی،چې اوس هم د پښـــتنو د ملي اتڼ په نامه یادیږي او د هر عمر خلک کولای شـي په اتڼ کې برخه واخلي.د پښتو ادبیاتو په ولسـي ادب کې هم ولســـــي تمثیلونه یا تمثیلي ټوټې فولکلوریکې بېلګې لري،چې د تمثیل هنر په کې پالل شوی دی.د بېلګې په توګه پښتو لنډۍ،د اتڼ نارې یا کاکړۍ غاړې،چې پېغلې یا ځوانان په کې رنګ رنګ حرکتونه او تمثیلونه کوي،چې مثال یې په لاندې ډول راوړو:

بېلګه:

هلک: ستادې قسم په حسن خپل وي
که یار دې بل وي ماته راکړه جوابونه
نجلۍ: زما دې قسم په حسن خپل وي
که یار مې بل وي زه دې اور واخلم مینه
نجلۍ: زما په مخ دې پرار جوړ کړ
زه به بخیلې مور ته څه ځواب وایمه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
زه له ګړي سره ویالې ته وولویدمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ: مور به مې داسې راته وايي
ګړی دې روغ پر خولې دې راوړل پرهرونه
هلک: مور ته دې داسې ځواب ورکړه
ګړی په خته زه په ګټه وولېدمه
(سنګروال ،۱۳۹۰: ۲۵۸)

دې ته ورته نورې بېلګې يې هم په پښتو ولسي ادب کې ليدلی شو،خو اوس دلته د ولسي تمثيل خبره ده،نو ويلی شو ولسي تمثيل هغه تمثيل ته ويل کېږي،چې د ولس له منځه راوتی وي او د ولس هر قشر په کې ونډه لرلی شي.ښه مثال يې مونږ د اشر ورکولی شو،چې ولس په يوه چغه د يو کار لپاره راوځي او هغه کار په ګډه ترسره کوي. يا ولسي تمثيل يا ننداريک هغه تمثيلي ټوټې ته وايي،چې زياتره کليوال او ولسي ژوند پورې اړوند مسايل په کې انځورېږي او په ساده ولسي کچه په مختلفو بڼو وړاندې کېږي،چې مخکې يې مونږ د بېلګو يادونه وکړه.

د اتلولۍ تمثيلي ټوټه

دا هغه ډول تمثيلي ټوټې دي،چې زياتره په کې د اتلانو کارنامې او کيسې وړاندې کېږي.دا ننداريکونه په لرغونو زمانو کې ډېر دود وې،چې اتلان به يې نوميالي جنګيالي او توريالي وګڼي وو.په اوس وخت کې هم دا ډول تمثيلونه په ځانګړو مراسمو په ځانګړي ډول د افغانستان د ازادۍ، دروسانو د وتلو يا انګريزانو د ماتو ورکولو په ورځو کې په ځينو مجلسونو او پروګرامونو کې وړاندې کېږي. ښه بېلګه يا مثال يې د د افغانستان د ازادۍ د ۱۰۰ سلمې کليزې په مناسبت په شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون کې جوړ شوای پروګرام وو، تمثيلي ټوټو کې راتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي تمثیلي ټوټه

دا هغه ډول نندارلیکونه دي،چې د یوې ټولنې تاریخي پېښې په کې انځورېږي.په دې ډول تمثیلي ټوټو کې د ټولنې تاریخي پېښــو ته پاملرنه کېږي.بــــه مثال یې انګریزانو ته د ماتې ورکولو او د ملالۍ د لنډۍ د ویلو پېښــه ده.یا د احمد شـاه بابا د وخت تاریخي پېښــې دي،چې دې ته تاریخي تمثیلي ټوټه ویل کېږي.د یادونې وړ ده،چې په دې ډول تمثیلونو کې ټول تاریخ نه بلکې د تاریخو پېښـــو غورچاڼ په لنډ ډول وړاندې کېږي،ځکه چې د تمثیلي ټوټې غېږه تنګه وي،نو نه شو کولای ټوله پېښه په کې انځور کړو .

غوټه لرونکي تمثیلي ټوټه

دا هغـه تمثیلي ټوټې دي،چې پـه منځنیو پېړیو کې دودو وې ،چې اصــلي موخه او هدف یې په اروپا کې د مســیحي دین ترویج او تبلیغ و.په اوس وخت کې غوټه لرونکي تمثیلي ټوټې ډېرې نه ترسترګو کېږي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۲).

په دې ډول تمثیلي ټوټو کې د موضـــوع ســـپړل لیدونکي یا اوریدونکي ته پرېښودل کېږي او قضاوت کوونکی یې خپله لیدونکی یا اوریدونکی وي.په اوس وخت کې د عیســـویت د ترویج لپاره په ځینې هېوادونو لکه پاکســتان،هند،ایران او نورو هېوادونو کې ځینې رســنۍ شـــته ،چې په تمثیلي توګه د عیســـویت تبلیغ تمثیل کوي او د خلکو په ذهنونو کې د یاد دین په اړه یو ذهنیت ورکوي.

مذهبي تمثیلي ټوټه

هغه تمثیلي ټوټې،چې ټولنېز مشـــکلات او ســـتونزې په کې په انتقادي ډول مطرح او د حل لاره یې ښودل شوي وي.دا ډول تمثیلونه مذهبي بنه لري،خو په افغانستان کې د دې ډول تمثیلونو د لیکلو لیکوال ډېر کم دي او دا ځکه،چې په دې ســـنتي ټولنه کې مذهبي تمثیلي ټوټې وړاندې کول نور مشــکلات او ســتونزې زېږوي،خو په نورو مذهبونو کې د دې ډول تمثیلونو وړاندې کول ازاد دي او هغه ټولنې چې غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل مذهبي مشـکلات او سـتونزې د تمثل په بڼه خپلو خلکو ته وړاندې کړي او د حل لاره ورته پيدا کړي.

بېلګه

دتمثيلي ټوټې بېلګه

ليکوال :عبدالبصير مينه پال

د تمثيلي ټوټې نوم: زه څنګه په لمانځه کولو راغلم؟

يو ځوان چې له لمانځه څخه غافله شوی وو، هيڅکله به يې لمونځ نه کوو. نومووړی وايي ډېر ساده او آسانه په لمونځ کولو راغلم. يوه ورځ په ټولګي کې ناست وم، د ديني علومو ساعت شروع شو، ښوونکی چې څنګه ټولګي ته راغی؛ نو پوښتنه يې وکړه: ستاسو په نظر کوم ډول خلک لمونځ نه کوي

لومړني زده کوونکي: د معصوميت په بڼه وويل : هغه خلک چې مړه شوي دي، لمونځ نه کوي

دويم زده کوونکي:د ندامت په ډول وويل:هغه خلک چې لمونځ يې زده نه وي، لمونځ نه کوي

دريم هلک: له خپل ځای څخه ولاړ شو او معقول ځواب يې ورکړ:هغه خلک چې مسلمانان نه دي، لمونځ نه کوي. (په همدې شکل څلورم هم وويل) :هغه خلک لمونځ نه کوي، چې کافران دي (په ترتيب سره پنځم هم وويل) :هغه خلک چې له الله تعالیٰ څخه نه وېرېږي، لمونځ نه کوي (ټولو زده کوونکو خپل نظرونه څرګند کړل، خو زه په فکر کې ډوب شوم او له ځان سره مې وويل؛ چې زه له کومې ډلې څخه يم؟ آيا زه مړ شوی يم؟ نه، زه خو ژوندی يم !آيا زما لمونځ نه دی زده؟ نه، لمونځ مې هم زده دی .آيا زه مسلمان نه يم؟ الحمدللّٰه! مسلمان يم .آيا زه کافر يم؟ نعوذباالله .آيا زه له الله تعالی څخه، نه وېرېږم؟ ولې نه! الله تعالی قهار ذات دی، ماته په قهر نشي !نو ولې لمونځ نه کوم؟ له ځان سره مې وويل: ښه! که د قبر په اوله شپه کې پوښتنه راڅخه وشي .ژوندی وې . لمونځ دې هم زده وو .مسلمان هم وې .له الله څخه هم وېرېدلې؛ نو ولې دې لمونځ نه کاوه؟ څه ځواب به ورکړم؟ څو ټکانه مې وخوړل او له هماغې ورځې مې کلک تصميم ونيوه چې نور به په هيڅ حالت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ نه پرېږدم .راځئ! تاسي هم له ځان سره په دې اړه يوه شيبه فکر وکړئ !!!رسول الله فرمايلي- :بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاة. (مسلم: ۸۲) ژباړه- :د مسلمان او کافر تر منځ فرق په لمانځه کې دی .ګرانه وروره !همدا اوس الله ته توبه وباسه او قوي اراده وکړه چې، له نن څخه وروسته به يو لمونځ هم نه قضاء کوم، که چېرې پدې تمه يې چې، سبا يا هم بل وخت به توبه وباسم؛ هسې نه چې، مخکې له توبې ويستلو څخه مړ شې، هسې نه چې بدعمله له دې فاني نړۍ څخه ولاړ شې، داسې ډېر ځوانان تللي چې، بيا هيڅ نه وي راغلي .ګرانه وروره !هيڅکله د الله تعالی له رحمت څخه مه ناهيلی کېږه، هغه ډېر مهربانه ذات دی، د خپلو ګناهونو بخښنه وغواړه او اميد ساته چې ماته به بخښنه کوي

اشاروي تمثيلي ټوټه

اشـــاروي تمثيلي ټوټه هغې تمثيلي ټوټې ته ويل کېږي،چې ټوله مکالمه او کرکټر يې په اشـــارو خبرې کوي.په دې ډول تمثيلونو کې له اشـــارو ،علامو او کنايو کار اخيســـتل کېږي.ښـــه بېلګه يې مونږ د الجزيرې تلويزون د ګونګيانو د خبرونو مثال ورکولی شـو. په افغانسـتان غوندې ټولنه کې د اشـــاروي تمثلي ټوټې ارزښـــت په دې کې دی که څوک نه شـــي کولای د يو چا منفي ټکي په خوله بيان کړي،نو په اشـــارو خو يې بيانولی شـــي.يا ښـــه مثال يې په ښـارونو کې په دېوالونو د هغه انځورنو جوړول،چې د فساد،رشوت او ناوړه کړنو په اړه جوړ شوي وي.

بېلګه

دا يوه تمثيلي ټوټه ده چې په اشاروي توګه ترسر ه کېږي

لومړی کرکټر شپونکی

په لومړي سـر کې يو تن چې د شـپونکي په بڼه يې ځان جوړکړی وي، لويه چپنې ته ورته کورتی يې په تن،ملا يې په ځادر تړلې او په لاس کې يې يو لوی لرګی (ډانګ) د سـتيج مخ ته راځي لکه د کوچي روان وي رمو پســې شــپيلي وهي او د حيواناتو په ژبه غږ کوي. په بيګرونډ کې ورپسې د ميږو او پسونو اوازونه غږيږي.داسې فکر کېږي چې ياد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ممثل عمل یوه رمه مخکې کړې او روان دی. شــــپونکی لا په خپلې رمې پسې روان وي چې په دې وخت کې یو بزګر راشي.

دویم کرکټر بزګر

په دویمه صحنه کې یو سپین ږیری سړی چې شلیدلې جامې یې په تن وي د غنمو بوری یې پر شاه راروان وي کله چې خپل پټي ته رسیږي بوری په ځمکه ږدي،د تندي خوله په لســـتوڼي پاکه کړي او بیا غنم په لمن کې واچوي او خلکو ته داســـې ښـــایي لکه دی چې په پټي کې غنم شیندي.

دریم کرکټر خټګر

بزګر لا په کرونده کې بوخت وي چې سټیج ته دریم کس چې بېلچه یې په اوږده ده راروان دی او خپل لویدلی دیوال جوړوي خټه تیاروي او پسخه وهي.خټکر په خپله خټه جوړولو بوخت وي کار کوي چې په دې وخت کې یو نجار صحنې ته راشي.

څلورم کرکټر نجار

نجار ســره په لاس کې تیشــه،اره او د نجارۍ نور واړه وســایل وي او صــحنې ته راشــي.د راتګ ســره سم خپل متر یا (پیته) له بوری څخه راواخلي او په اندازه کولو پیل وکړي داســې ښــایي چې نوموړی عملي لګیا دی یوه دروازه یا کړکۍ اندازه کوي او د دروازو د جوړلو اندازه یا ناف اخلي.

پنځم کرکټرموچي

کله چې موچي صــحنې ته راشـــي خپل بورس،رنګ او بوټان له خلتې راوباســـي او په بوټانو ګنډلو او رنګولو پیل وکړي.دوی لا په خپل کا کې بوخت وي،چې د دوی تر شاه د ښوونځي ماشومان چې دوه هلکان او یوه نجلۍ وي راشـــي په ټولګي کې د خپلې تختې مخ ته کېني او په درس ویلو پیل وکړي او ښـــوونکی یې راشـــي په درس پیل وکړي.کله چې صـحنه له دې ټولو کسـانو څخه ډکه شـي نو په دې وخت کې یو بل کرکټر راشي چې د هغې کړنې په لاندې ډول وي.

پردی یا بیګانه کرکټر

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو كس چې تورې جامې او نقاب يې پر مخ وي د شيطان په څېر راشي كله چې وګوري ټول خلک په خپلو كارونو بوخت دي او د خپل وطن په ابادۍ مصرو ف دي، نو سر وخوري او له ځان سره وايي چې دوی ټول به په جنګ اچوم. لومړی راشـــي ښـــوونكی ووهي او هغه له ښـــوونځي څخه په وهلو وهلو وشـــړي.بيا له تختې څخه ټول ليكل پاک كړي څو ماشومان له ليک او لوست څخه محروم پاتې شي.له ماشومانو كتـابونـه ټول او څيرې يې كړي ښـــوونځی وران ويجـاړ كړي،تختـه وغورځوي ټولګی وسـوزوي...د افغانســتان لويه نقشــه ولاړه وي هغه ســـرچپه كړي او د كراس يا چلي پا علام پرې راكاږي.كله چې نقشـــه ســـرچپه كړي او د چليپا علامه پرې راكش كړي نو په دې وخت كې همدا شـيطان نما انسـان چې څهره يې وحشـتناكه وي او پردی جاسـوس او غلام وي خپل نوكان ترنګوي او هغه شپونكي ته ووايي چې دا نقشه نجار چپه كړې.بيا دهقان راولي او ورته وايي چې نقشــــه چوپان چپه كړې بيا همداســي موچي او نجار ته شـيطاني وكړي او په دې سـره په صـحنه كې ټول وګړي لاس او ګريوان شـــي او شـيطان ډېر خوشـحاله وي چې هېواد وال خپل وطن ورانوي او خپلو كې جنـګ كوي.جنـګ دومره ګرم شي چې په ټولو سرې وينې رامتې شي په وينو كې لت پت پراته وي.اخ و ډب شروع شي خپلو كې سره په جنګ شي.همدا شيطان نما انســان ټولو ته په لاس كې وســله وركړي او يو بل ته وايي چې په ټوپک يې وولی څو مړه شي.ښوونځی وران شي، هر څه ګډوډ شي او بيا په دې وخت كې دا سندره وغږيږي.

په خپل وطن كې جنګ راته جوړ دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
پردی غوبل دی پردی اثر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم
زما ګريوان يې ريشې ريشې كړو
زما وجود يې ټوټې ټوټې كړو
زما ګريوان يې ريشې ريشې كړو
زما وجود يې ټوټې ټوټې كړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردی ټوپک دی پردی سنګر دی
هلته هم زه مرم دلته هم زه مرم

د همدې سندرې د غږېدلو په دوران کې يو بل تن چې سپينې جامې يې پر تن وي هک پک حيران پاتې شـــي هرې خوا ته ګوري هر څه ګډ وډ وي،نو راشي او هر يو زخمي په خپل غېږ کې راجګ کړي او پخلا يې کړي او سـندره همداسـې روانه وي د سـپينو جامو والا له سـترګو اوښـکې بهيږي.له هر يوه ټوپک واخلي او لرې يې ګزار کړي.کله چې يو يو تن راجګ شي يو بل ته ګوري حيران شي هغه سپينو جامو والا ټوپکونه مات مات کړي او لرې يې ګزار کړي.بيا لاړ شي د افغانستان نقشه راواخلي او د لطيف ننګرهاري دا سندره شروع شي.

لو لپه شوم اور مې واخيست په فرياد او په سوران يم
نور مې بچ کړی ای! بچيان ستاسو کور افغانستان يم
څوک مې ويشي په څو برخو بېلوي رانه اندام
څوک مې غواړي چې ما خرڅ کړي جوړوي رانه غلام
بس دی بس دی خدای لپاره لړ مې پرېږدی په قراره
زه له هر څه يم لويدلی ورکه شوې رانه لاره

......

دا سندره لا ختمه نه وي چې په تالار کې يو شور او چک چک شروع شـي کله چې دا ټول خلک سره پخلا شـي د تالار زيات ناسـت خلک د سـتيج مخ ته راشـــي او دې هر يو ته غاړه ورکوي او د پخلا کولو کوښـښ يې کوي.سـپينو جامو والا شـخص د ټولو لاسـونه لاس په لاس کړي او يو موټی او يو زنځير ترې جوړ کړي.د اتحـاد او اتفـاق يو سـمبول ترې جوړ شـي.سـتيج مخ ته ډېر خلک راټول شـي د افغانسـتان نقشـه په ټولو لاسـونو کې ونيسـي او يوه خوشـحالي جوړه شـي او بيا له همدې ممثلينو څخه يو تن دا لاندې شـــعر وايي او دا تمثيلي ټوټه په همدې ځای پای ته رسيږي.

مونږ د همدې ځانګې ګلونه يو مونږ مه بېلوه
لکه دا ستوري سره ورونه يو مونږ مه بېلوه
زمونږ په زړو کې د يوې مېنې څراغ بليږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوې مينې ارمانونه يو مونږ مه بېلوه
اوس خو مو دلته اړولې چړې مه راښايه
ټول د يوې ځنې خالونه يو مونږ مه بېلوه
زمونږ د ټولو مراد يو دی چې ډېوې بلو
ګډې زاری ګډ تکلونه يو مونږ مه بېلوه
مونږ تل په خپلو کې ټول عمر سره مينه کړې
د خدای لپاره مينه زړونه يو مونږ مه بېلوه
زما (سرتېر) د وطن خاوره څه چې غرونه وايي
مونږ د همدغه وطن غرونه يو مونږ مه بېلوه
د تمثيل پای
(ښادمن ،۱۷ ۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم څپرکی

په معاصر ادب کې تمثیلي ټوټه

ادب یا ادبیات د وخت په تېرېدو ســـره پرمختګ کوي او نوي بدلونونه پــه کې رامنځ تــه کېږي.پــه هر دور او هر پیر کې نوي تحولات او بدلونونه زغمي.که چېرته لرغونې دورې ته پام وشـــي هلته ادب دومره پرمختګ نه دی کړی لکه څومره یې،چې کلاســـیکه دوره کې وکړ.بیا په کلاســـیکه دوره کې هغه بدلونونه او پرمختګونه نلري لکه اوس یې چې معاصـــره دوره کې لري.په معاصـــره دوره کې ډېر بدلونونه راغلـل،ازاد نظم،ســـپین شـــعر،هـایکو،ټپیزه،ټکوریزه،نـاول،لنـډه کېسه،کېسه ګۍ،تمثیلي ټوټه،ډرامه فلم،سریال او ... داسې نور ډېر نوي تحولات پښـتو معاصــر ادب ته را داخل شــو او د پرمختګ پړاونه یې ووهل.په دې ډله کې یو هم تمثیلي ټوټه ده،چې معاصـــرې دورې او په ځانګړي ډول لـه شـــلمې م پېړۍ لـه پیلـه یې ډېر پرمختـګ او وده وکړه.دا،چې معاصــر یا اوســني ادب ته تمثیلي ټوټه څنګه راغله او له کومو پړاونو راتېره او پرمختګ یې وکړ په دې موضــوع به دلته پوره بحث وشي.

پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ

د تمثیلي ټوټې په لرغونتیا په تېرو بحثونو کې خبرې وشوې او نور یې په لرغونتیا بحث ته اړتیا نه لیدل کېږي.د موضوع دا برخه دې ته ځانګړې شوې،چې معاصر ادب ته تمثیلي ټوټه کله راغله او څرنګه یې پرمختګ وکړ؟ په دې اړه به بحث او څېړنه وکړو،چې څه اړتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه،چې تمثيل په دې سيمه خپل سيوری وغوړو.لکه څرنګه،چې په دې سـيمه د انګريز واکمني قايمه وه او په پښـتنه سـيمه د وخت جابر نظام ظلم او ستم دومره حد ته ورسولو،چې خلک يې دې ته مجبور کړل،چې د يو تحريـک لانـدې د خپـل ژونـد د بقـا لپـاره مبـارزه وکړي.همـاغـه وو،چې د ډېرو هلو ځلو وروســته خدايي خدمتګار نهضــت يا تحريک رامنځ ته شــو،خو دا تحريک او نهضــت د جنګ لپاره نه بلکې د عدم تشدد لپاره جوړ شو او خلکو ته به يې همدا ويل،چې تاسو وسلې ته مه لاس کوی ځکه که وســله مو لاس ته درشـــي،نو دا ســيمه به نوره هم برباد شي.خلکو د خدايي خدمتګار خبره ومنله او د عدم تشدد سلسله يې روانه کړه.

په دې سـلسـله کې د عدم تشـدد پلويانو زندانونه او مشــکلات وليدل،خو انګريز دوی په ارامه نه پرېښـــودل،نو هماغه وو،چې د دې تحريک غړو په اخبارونو او مجلو کې ليکل پيل کړل،چې په دې ليکلو هم سخت زندانونه وليدل شول،په دې تحريک کې يو هم عبدالاکبر خان اکبر و،چې د لومړي ځل لپاره يې په ۱۹۲۷م کې د درې يتيمانو په نوم يوه تمثيلي ټوټه وليکله او د اتمانزو په ښوونځي کې تمثيل او د خلکو په وړاندې نندارې ته وړاندې شـــوه.دې تمثيل يا ننداره په خلکو زيات اغېز وکړ او له دې وروســـته په کراره کراره په نورو ښـــونځيو او مدرسـو هم ورته تمثيلي ټوټې او برنامې جوړې شـوې.له دې وروسـته پښتو ادب ته تمثيل ورو ورو مخه کړه او پرمخ روانه شوه.

عبدالاکبر خان اکبرد جونګړې او خدايي خدمتګار په نوم نورې تمثيلي ټوټې يا ننداره وليکلې.خدايي خدمتګار يې دومره مشهوره شوه،چې له ښـودلو وروسـته يې يو شـمېر خدايي خدمتګاران،چې په دې ننداره يا تمثيلي ټوټه کې يې ونډه اخيسـتې وه ټول يې زندان ته ولېږل او سـختې سزاګانې يې ورکړې.خدايي خدمتګار تمثيلي ټوټه يا ډرامه په ۱۹۳۰ م کې د سـټيج پر سـر په ژوندۍ بڼه ننداره ته وړاندې شـوه.په پښـتونخوا کې بـل کس،چې پـه هغـه وخـت کې يې تمثيلي ټوټو تـه مخـه کړه هغـه قاضي رحيم الله وو،چې په ۱۹۲۸م کې د (نوې روښنۍ) په نوم تمثيلي ټوټه وليکله همدا تمثيلي ټوټه يا ننداره بيا غازي امان الله خان افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راوغوښــته او په ښــوونځيو کې تمثيل او ننداري ته وړاندې شــوه.(سنګروال ،۱۳۹۰ : ۲۱۷).

په کوزه پښـــتونخوا کې تمثيلي ټوټې ځکه ډېره وده وکړه،چې هلته له انګريزۍ څخه اردو او له اردو ژبې څخه په خپل وخت کې پښــتو ژبې ته راداخېله شــوه.هلته بيا د ســمندر خان ســمندر نوم هم د يــادولو دی،چې لومړيو کې يې تمـڈيلي ټوتې او بيــا يې ډرامې ولېکلې.همدارنګه د حافظ محم ادريس نوم هم نه شــو هېرولې نوموړی د ښــوونځي ښــوونکی هم وو.نوموړي د (اســتاد او ښــوونځي) په نوم تمثيلي ټوټې وليکلې او په ښوونځيو کې د زده کوونکو لخوا د سټيج پر مخ ننداري ته وړاندې شوې.په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټې يا ننداري ډېره وده وکړه او خپل پړاونه يې ووهل.په کوزه پښــتونخوا کې د سرحد ارټ له خوا د پېښور په نشتر هال کې په ۱۹۹۲م کې د پښتو خاکو يا تمثيلي ټوټو د نشـــر لپاره لاره هواره شـــوه او هلته يې پښـــتو تمثيلي ټوټو د نشر او خپريدو سره په کوزه پښتونخوا کې پښتو تمثيلي ټوټه نوره هم مشهوره او وده يې وکړه.په دې لړ کې د نظر محمد ليکلي ((ديوانه مســتانه)) د نثار احمد زاهد(د دريو ښـځو ځښـتن)) د خالقداد اميد (کوټه پيسه) د طارق ناياب (پام کوه اشنا) او د فرمان عمرزي (ناوې څه شـــوه؟) تمثيلي ټوټې د يادونې وړ دي.(رضـــا ،۱۹۹۵ : ۱۲۶).

په بره پښــتونخوا يا افغانســتان کې بيا د تمثيلي ټوټې يا نندارليک په اړه دا نظر دی،چې د امير شــير علي خان په دربار کې د فقير احمد په نوم يو شـــخص و،چې پاچا د (مجلس آرا) په لقب نمانځلی و.نوموړي به ځيني تاريخي پېښــې د رزمي شــعرونو ســره په تمثيلي ډول د پاچا په وړاندې تمثيل کولو.(سرور ،۱۳۷۹ : ۴۲).

خو تر کومه ،چې د اوســـني تمثيلي ټوټې يا نندارليک خبره ده،نو دا برخه د غازي امان الله خان د واکمنۍ په لومړيو کلونو کې پيل کيږي.کله چې په ۱۳۰۰ لمريز کال په پغمان کې د تياتر ودانۍ جوړه شـــوه همدغه تياتر کې د لومړي ځل لپاره نندارليک يا تمثيلي ټوټې وړاندې شــوې او له همدې ځايه په افغانســتان کې تمثيلي ټوټه وزېږدله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او رو رو د ځوانۍ مرحلې ته ورداخل شــو.په همدې تیاتر کې په ۱۳۰۲ لمریز کال کې د ځپلواکۍ د جشـن په ورځ د (شـهزاده جوا) په نامه ژباړل شوې ننداریک یا تمثیلي ټوټه ننداري ته وړاندې شو.د دې تمثیلي ټوټې ننداري ته غازي امان الله خان خپله هم ناست وو.

د یادونې وړ ده چې یاد تمثیل د فیض محمد ذکریا،محمود طرزی او صــلاح الدین سـلجوقي وو،چې همدوی یې ترتیب او پروډیوسـري هم کړې وه.په دې تیاتر یا سټیج باندې بیا نورې ننداري او تمثیلي ټوټې هم وړاندې شــوې چې عبارت دي له: فتح ټل،بچه نازدانه،حاکم ظالم،مادر وطن او داسې نورې ننداري او تمثیل شوې.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۶).

کله،چې په افغانســـتان کې په کال ۱۳۰۷ لمریز کې کورنۍ ګډوډي جوړه شوه،نو تمثیلي ټوټه هم له سـکوت سره مخ شوه،چې تر ډېره په دې ډګر کې زیاته پاملرنه ونه شـــوه اوډېر خندونه ورته جوړ شـو،خو کله چې په کال ۱۳۲۰ لمریز کال کې محمد نعیم خان د پوهنې وزیر شو،نو په دې وخت کې ځینو فرهنګیانو یو ځل بیا د تمثیل هنر ته وده ورکړه او کله،چې سلطان صلاح الدین سلجوقي د مطبوعاتو مستقل رییس شـو،نو په کابل کې یې د پوهنې د ننداري بنسټ ډېره کېښـوده او تمثیلي ټوټې یا ننداریک ته یې یو ځل بیا ســـاه ورکړه.د ســـلجوقي په مرسته تمثیلي ټوټې دومره پرمختګ او وده وکړه،چې هره اونۍ کې به یې نوې نوې ننداري او تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کولې.

د تمثیلي ټوټې د پرمختګ ســره په ولایاتو کې هم ننداریک او تمثیلي ټوټو وده وکړه. په ننګرهار،پروان او پلخمري کې د تمثیلي ټوټو د ننداري لپاره مرکزونه جوړ شـــو او هلته به هم مختلفې تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې کېدلې.په ۱۳۳۹ لمریز کال په کابل کې د ښځو لپاره د (زینب ننداره) په ۱۳۳۸ لمریز کې د عســکری کلوپ په چوکاټ کې (لښــکري ننداري) تاسـیس شـوې او دا مرکزونه د همدې لپاره جوړ شـول،چې تمثیلي ټوټې په کې ننداري ته وړاندې شـي.په همدې کلونو کې په کابل کې هم یو مجهز او په هر خه ســمبال تیاتر جوړ شـو او د همدې تیاتر په جوړېدو سره په کابل کې هم تمثیلي ټوټې وده وکړه او د پرمختـګ پر لور یې قـدمونـه او ګـامونـه پورتـه کړل.همـدارنګـه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعاتو د رياست په چوکاټ کې د تياتر د هنري مؤسسې جوړيدلو،په ۱۹۶۳ م کال د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې د ښــــکليو هنرونو د مؤســـــې جوړيدل او په ۱۹۶۶م کې د پښــتو تمثيلي ټوټو د اســـاســـي فعاليتونو پيل کېدل ،د کابل راډيو په چوکاټ کې د ډرام او ډيالوګ رياســــت جوړيدل.دا ټول هغه څه وو،چې په افغانســــتان کې تمثيلي ټوټې ته يې وده او پرمختګ ورکړ.

کله،چې د ثور کودتا مخ ته راغله تر دغه وخته هم په افغانستان کې تمثيل او تمثيلي ټوټې وده وکړه او د يوې ښې وسيلې په توګه يې په خلکو کې پرمختګ وکړ،خو کله،چې د مجاهدينو او طالبانو واکمني منځ ته راغله،نو له دې ريژيمونو وروســــته په افغانســــتان کې تمثيلي ټوټې ځـان د رکود غېږ تـه وغورځـاو او تر ډېرو کلونو پورې تمثيل خپله ساه ورکړه.

د تياتر در افغانســــتان ليکوال چې د نثري ادب ډولونو ليکوال يې نظر راخيســـــتی ياد ليکوال په هېواد کې د تياتر او تمثيلي ټوټې له پيلامې يعنې ۱۳۰۰ لمريز کـال څخـه تر ننـه د بيلابيلو دورو د ننداره ليکونکو،لوبغاړو او ډايرکټرانو د نومونو مفصل ليست خپور کړی،چې دلته به يې د نمونې په توګه د ځينو نومونه راوړو.

په ننداره ليکونکو کې

استاد عبدالغفور بريښنا،استاد عبدالرشيد لطيفي،عبدالرحمن بينا،غلام علي اميد،عبدالرشـــيد جليا،اســـتاد قيوم بيســـد،عبدالطيف نشــاط ملک خېـل،اســـتـاد علي کهزاد،غرغښــــت،يوســـف کهزاد،عبـدالرحمن پژواک،غلام حضــرت کوشـــان،عبدالغفور روان فرهادي،ســـيد مقدس نګاه،عبدالروف بېنوا،محمد عثمان صـــدقي،منان ملګری،فضـــلي،اکبر پامير،محمد يوســـف آيينه،مهدي دعاګوی،پير محمد خاوري،خان آقا سرور،اسدالله حبيب او ... داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډايرکټران:

استاد صلاح الدين سلجوقي،بهره هروي،استاد عبدالغفوربرښنا،استاد غوث الدين رســـام،اســـتاد رفيق صـــادق،غلام علي اميد،محمد علي ورق،فيض محمد خيرزاده،حميد جليـا،راز محمد فراز،عصـــمـت الله انصاري،سيد مهدي شفا،ستار جفايي،پووند،فضلي،منان ملګرى،محمد اکبر روش،ډاکټر محمد نعيم فرخـان،محمـد عظيم رعـد،وزير محمد نګهت،رشـــيد پايا،تواب لطيفي،ســـردار محمد امين او... داســـې نور. (هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۸).

په هر صـورت په هېواد کې تمثيلي ټوټې وده او پرمختګ په لور روان وو.تر کومه،چې په افغانســـتان کې د ننداريک يا تمثيلي ټوټې خبره ده،نو ويلی شـــو،چې د دې غورځنګ د پيلامې څخه څو کاله دمخه د ننداريک لومړي څرکونه د مولوي صـــالح محمد کندهاري په هغه لومړي درسي کتاب کې وينو،چې د حبيبې د ليسې د زده کوونکو لپاره يې ليکلی او په ۱۹۱۶م کال کې چاپ شوي دي.په دې کتاب کې داسې ډيالوګونه راغلي چې هغه به زده کونکو د تمثيلي ټوټو په توګه د ســتيج دپاسه لوستل.(رفيع ،۱۳۷۱: ۹۹).

په دې لړ کې د ۱۳۰۰ لمريز کال شاوخوا د مولوي صالح محمد د (غېر حاضري) په نوم يوه لنډه تمثيلي ټوټه ده،چې د پوهنې زده کوونکو د اعليحضـرت امان الله خان په وړاندې يې د سـټيج پر مخ لوبولې وه.(انځور ،۱۳۷۱ : ۱۸۶).

دننداريک يوه بله بېلګه،چې مخې ته راځي هغه د محمد اعظم ايازي د(ازاد افغان او ســـپين ږيرى) تر ســـرليک لاندې ليکلې او د کندهار پښـتو ادبي انجمن د خپرندويه ارګان پښـتو مجلې په يوه ګڼه کې خپره شـــوې ده.د دې دورې پـه ننـداره يـا تمثيلي ټوټو ليکونکو کې اروابښـــاد عبدالروف بنېوا،اروابښـــاد قيام الـدين خـادم،محمـد نـادر ايوبي،غلام رحمن جرار او جان محمد پکتيا نومونه دياداونې وړ دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۱۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۲۲ لمریز کې د پوهنې ننداري په چوکاټ کې هم ډېرې پښتو تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوې او په کال ۱۳۳۲ لمریز کې په مرکز او ولایاتو کې په پښتون میشتو ښوونځیو کې هم ډېر تمثیلونه او نندارلیکونه د سټیج پرمخ ښودل شوي ،خو له بده مرغه په دې اړه لیکلي اسناد او شواهد نشته،چې کومې تمثیلي ټوټې په دې ښوونځیو کې ننداره شوي دي.اروابناد سرمحقق عبدالله بختاني خدمتګار په خپله یوه مقاله کې،چې ((فرهنګ مردم)) مجله کې ((په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر بېلګې)) تر ســـرلیک لاندې خپره کړې یادونه کړې،چې په خپله یې په ۱۳۲۲لمریز کال په کابل کې په یوه نندارلیک یا تمثیلي توټه کې،چې د اروابناد نورمحمد پوونده په ډایرکټرۍ د (مات کنډول) تر سـرلیک لاندې په کابل کې ننداري ته وړاندې شـوې په کې یې کار کړی.(بختاني خدمتګار ،۱۳۶۵ : ۷۷).

همدارنګه په ۱۳۳۶ لمریز کال په ننګرهار کې د ننګرهار د ښـــاروالۍ په چوکاټ کې د نندارو لپاره یو تیاتر یا نندارتون هم جوړ شـو،چې په دې تیاتر کې به مختلفو لیکوالو خپلې تمثیلي توټې لیکلې او په همدې تیاتر کې به یې ننداري ته وړاندې کولې.(هاشـــمي ،۱۳۹۴: ۴۲۰).

په ورو ورو په هېواد کې په مختلفو ولایاتو کې هم تمثیلي ټوټې رواج او د پرمختګ ګامونه یې پورته کړل.بختاني صـــاحب د ځینو تمثیلي ټوټو لیکوونکو نومونـه داســـې راپېژني.(غلام دســـتګیر ړنګ،عبدالروف قتیل،عبدالله بخاتي،عبدالطیف ګردیوال او... داســـې نورو نومونه په ګوته کوي.) او د هماغه وخت د ممثیلینو نومونه یې هم په خپله مقاله کې یاد کړي لکه،اســـتاد نورالدین مهموم،اســـلام دین هنریار،اسدالله شینواری،اسدالله نصـرتي،نثار احمد نثار،غلام دستګیر ړنګ،بختاني صـــاحب،ګردیوال او خانګل نومونه یې یاد کړي دي.د همدغه یادو لیکوالو او ممثیلنو پر مټ په ننګرهار کې د تمثیلي ټوټې هنر دومره وده او پرمختګ وکړ،چې ډېر مېنه وال یې پر ځان رامات کړل او دا هنر د هر چا د خوښـــې وړ وګرځېد.همدارنګه د ننګرهار د ولسوالیو په لیسو لکه، د کامې په مراد عالي لېسه،د کړېږ د شیخ ملکیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېسه،د روښان لیسه،د روداتو د احداد لیسه،د کوز سلطانپور د میا فقیر الله جلالابادي لیسه،د ښېوې جمالي لیسه او ... دې ته ورته نورو ډېرو لیسو او ښوونځیو کې همد تمثیلي ټوټې یا ننداري وړاندې کېدلې او دا کار د دې لپاره کېده،چې د خلکو پام زده کړو ته راجلب کړي او له هېواده د بې سوادۍ لمن ټوله کړي.

په مشرقي کې وخت پر وخت مختلفې تمثیلي ټوټې ننداري ته وړاندې شوي دي،چې په هغې کې یو هم د عبدالله بختاني د (سیدو ملنګ) ننداره د پام وړ ده،چې په کال ۱۳۳۸ لمریز کې ولیکل شوه او څو ځلې ننداري ته وړاندې شوه.د ننګرهار د لیسې د فعالیت په نتیجه کې بیا د ننګرهار ښاروالۍ په مرسته (ننګرهار ننداره) هم جوړه شوه.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۱).

دې ته ورته په کندهار او د هېواد په نورو ولایاتو کې هم د تمثیلي ټوټې هنر وده او پرمختګ وکړ او د خلکو پام یې ځان ته راوګرځو.په دغه وخت کې د تمثیلي ټوټې پیلیدل یو لوی کار او لوی هنر ځکه و،چې نني عصري وسایل نه وو او خلکو له همدې لارې خپل هنري ذوق ماتولو.د پښتو تمثیلي ټوټې یا ننداري د راتګ او پرمختګ بل پړاو بیا په کال ۱۹۶۶م کې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت په چوکاټ کې،چې کله د پښتو تیاتر یوه څانګه جوړه شوه او مسؤولیت یې ارواښاد پاینده محمد پوونده پر غاړه واخیسته،نو نور یې هم پرمختګ او وده وکړه.ښاغلي پوونده څو کاله په دې ډګر کې خدمت وکړ،خو کله چې د تمثیلي هنر یوه ډلګۍ کندهار ته لاړه او هلته یې په فعالیت پیل وکړ،نو پوونده همهلته کندهار کې پاتې شو او په کابل اطلاعاتو او کلتور وزارت کې د پښتو تیاتر یا تمثیلي ټوټې په ټپه ودرېدې.

د یادونې وړه ده،چې د ښاغلي پوونده په وخت کې،چې چا په تمثیلي ټوټو کې برخه اخیستې وه،د هغوی نومونه په دې ډول دي.(فضل محمد فضلي،منان ملګرى او زلیخا فخري) وو.چې له دې اداري له ختمیدو وروسته یې په راډیو افغانستان کې د ډیالوګ او راډیو ډرام

(c) ketabton.com: The Digital Library

په برخه کې يې کار پيل کړ.فاطمه،صـــايمه مقســـودي،محمد اصـــف وردګ،حاجي کامران او عبدالرشـــيد پايا په دغه اداره کې د ډايرکټرۍ تر حده رسيدلي وو،خو کله،چې د عبدالاحد صالحي په مشرۍ د ثقافت او هنر رياست بيا په فعاليت پيل وکړ،نو پښتو تمثيل او تياتر هم ورسره وده او پرمختـــګ وکړ،چې پـــه دې لړ کې جـــان محمـــد پلار،جميلـــه يامن،فضل محمد فضلي،منان ملګري،رشيد پايا او محمد اصف وردګ ورســـره بيا فعاليت پيل کړ او پښـــتو تمثيل ته يې له ســـره ســـاه ورکړه.(سرور ،۱۳۷۹ : ۱۱۸).

د نثري ادب ډولونو ليکوال،چې تياتر در افغانســـــتان د ليکوال نظر يې راخيستی ليکي،چې کله په راډيو افغانستان کې د راډيو د هنر او ادبياتو اداره کې د تفريحي او تربيوي پروګرامونو لپاره مســـــتقله اداره جوړه شـــوه د دې لارې چارې برابرې شـــوې،چې د پښـــتو تمثيلي ټوټو پروګرامونـــه يې پـــه مســـــتقل او خپلواکـــه توګـــه کـــار کولو تـــه مجبور کړل،چې له همدې لارې د فضـــل محمد فضـــلي په ډاريکټرۍ پښـــتو تمثيلي ټوټې ته د پام او قدر وړ خدمتونه وشو او د پرمختګ لور ته يې ګړندي ګامونه پورته کړل.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۴۲۲).

ددې بحث د پايلې په توګه ويلی شـو،چې پښـتو تمثيلي ټوټې په لره او بره پښتونخوا کې بلکې په ټوله پښتنه سيمه کې له لوړو او ژورو راتير شوی او هر وخت يې مشکلات او ستونزې ګاللي دي.همدارنګه ويلی شـو،چې پښـتو معاصـر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ په يودمي توګه ندی شوی بلکې د وخت په تېرېدو سره په کراره کراره يې پښتو ادب ته سر ښکاره او بيا يې ورو ورو د پرختګ قدمونه پورته کړل،چې په دې وروستيو کې يې ګامونه دومره ګړندي شول،چې اوس د هېواد پـه هر تلويزون او راډيو کې د تمثيلي ټوټو لپـاره ځـانګړي پروګرامونه او خپروني جوړې شـــوي دي.په افغانســـــتان کې مختلف تلويزوني چينلونه لکه شـمشـــاد نړۍ وال راډيو تلويزون،ژوندون نړۍ وال راډيو تلويزون،لمر نړۍ وال تلويزون،افغان تلويزون. په کابل کې او همدارنګه په لوی مشـــرقي کې بيا انعکاس راډيو تلويزون،شـــرق راډيو تلويزونه،مرام ،صفا راډيو او د هېواد په نورو ولاياتو کې مختلفو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رســـنیو او همدارنګه په یوټیوب چینلونو،فیس بوک او نورو مجازي چینلونو کې پښتو تمثیلي ټوټې وده او پرمختګ وکړ او ځان یې د د اوج پړاو پر لور روان کړ.د یـادونې وړ ده،چې پـه افغـانســـتـان او کوزه پښـتونخوا کې تمثیلي ټوټې په سـتیج ښـودل کېدې،نو ځکه یې کتابي یا چاپي بڼـه نـده لرلې یوازې پـه مختلفو خورو ورو لیکنو او مقـالو کې ورته اشـــاره شـــوې ده،نو ځکه یې زیاتې بېلګې په لاس کې نلرو،خو اوســـني تمثیلونه او ننداریک لیکونه له نېکه مرغه په یوټیوب،فیس بوک،ټیک ټاک او نورو اجتماعي چینلو او رسنیو کې شته او هر وخت که څوک وغواړي لیدلی او ګټه ترې اخیستلی شـي.د موضـوع دا بحث دلته د څو تنو مشــهورو پښـتو ننداره لیکونکو د نومو په یادونې پای ته رســـول غواړم: عبـدالاکبر خـان اکبر،رحیم الله ،عبـدالرحمن پژواک،عبدالروف بینوا،محمد اعظم ایازي،صـالح محمد کندهاری،قیام الـدین خـادم،پـاینـده محمـد پوونـد،عبـدالله بختـاني خـدمتګـار،قتیـل خوږیانی،منان ملګری،فضـــل محمد فضـــلي،واحد نظري،محمد اکبر پـامیر،جـان محمد پلار،احد ژونـد،ممنون مقصـــودي،محمد اصـــف وردګ،عنایت الله شـــفق،ننګیار نا اشـــنا،تاج محمد رحیمي،امام جان مجبور... او داسې نور د یادونې وړ دي او په دې برخه کې نوي ځوان ممثلین هم نـه شـــو هېرولی لکـه : امـام جـان مجبور،ممنون مقصـــودي،حضـــرت ګل زنداني،ضـــیاءالرحمن لالاخیل،محمد یونس داودزی نومونه د یادونې وړ دي.

په پښتو ادب کې د مشهورو تمثیل لیکونکو پېژندنه او د ځینو تمثیلي ټوټو بیلګې

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې ده،چې د ځینو مشـــهورو تمثیل لیکونکو لنډه پېژنـدنـه او د ځینو یې بېلګې وړانـدې کړو.دا،چې په پښـــتو ادب کې ډېر زیـات ننداره یـا تمثیـل لیکوونکي لرو،نو د ټولو راوړل او معرفي کول،د موضوع لمنه پراخوي ،نو ځکه د ټولو له ډلې یواځې د څو تنو پېژندنه او د تمثیل بېلګې راوړو،څو و

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولی شــو،د څېړنې دا برخه هم پرې غني کړو،نو په همدې اســاس به دلته د ځينو تمثيل ليکوونکو په پېژندنه پيل وکړو او که د کوم ليکوال بېلګه مو تر لاسه کړه هغه به هم ورسره مل کړو.

عبدالاکبر خان اکبر

ښــاغلی عبدالاکبر خان اکبر د عبدالقادر خان زوی او د ســخي ارســلا خان لمســـی په ختټه محمد زی او په ۱۹۰۰ م کال د پېښــور د چارســـدې په عمرزو کلي کې زېږدلی دی.لومړنی او منځني تعليمات يې په خپله ســيمه کې تر ســره کړي وو.بيا وروســته د لوړو زده کړو لپاره د پېښــور په اســلاميه کالج کې شــامل ،خو له بده مرغه د کالج په دويم کال کې وو،چې د وخت ظالم نظام له امله يې کالج پرېښـــود. د پښــتونســتان له مجاهدو شــاعرانو او ليکوالو څخه دی.نوموړي د خپل ژوند زياته برخه په خدايي خدمتګار تحريک د خان عبدالغفار خان ســـره په مبارزه کې تير کړ.د وطن د ازادۍ لپاره يې قلمي او ځاني مبارزه دواړه پر غاړه اخيســـتي وو.هم يې د قلم او هم يې د توري په برخه کې د وطن لپاره خپل ژوند قربان کړ.په کوزه پښـــتونخوا کې لومړنی تمثيلي ټوټه يا ســـټيج ډرامه ليکوونکی دی،چې لومړنی تمثيل يې د درې يتيمان په نوم او بيا وروسته يې د خدايي خدمتګار په نوم يوه تمثيلي ټوټه وليکله،چې په ښـــوونځي کې تر تمثيلولو ورســـته يې ټول لوبغاړي د وخت ظالم نظام زندان ته ولېږل.

په دې پســې يې يوه بله ســټيج ډرامه يا تمثيلي ټوټه د (جونګړه) تر نوم لاندې په ســـټيج تمثيل کړه،چې ياده ډرامه يې په کتابي شـــکل هم وليکله،خو کله چې د وخت پوليســـو د نوموړي کور تالاشـــي کړ د نوموړي ټول ليکلي اثار يې له ځان ســـره ويوړل او تر اوســـه يې هيڅ درک نشته.تعليم جديد،تهذيب جديد ،تربور او کاروان روان دی دا هغه تمثيلي ټوټې دي،چې ښـــاغلي عبدالاکبر اکبر ليکلي او په ښـــونځيو کې يې ننداري ته وړاندې کړي،خو لـه بده مرغـه د نوموړي هيڅ تمثيلي ټوټه په ليکلي بڼه نه تر لاســـه کېږي او د وخت نظام يې ټولې ليکنې له ځان سره وړي دي.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فرهنګ ادبیات پښتو دوهم ټوک لیکوال یې د مړینې نېټه داسې یادوي چې نوموړی په کال ۱۹۷۷ م د اکتوبر د میاشـــتې په یوولســـمه نېټه له دې نړۍ سـترګې پټې او ابدي دنیا ته رخصـت شـو.(هېوادمل ،۱۳۶۵: ۲۲۵).

عبدالله جان اسیر

عبدالله جان اسیر د مقرب خان زوی او د شېر زمان خان لمسی د ۱۹۱۰م کال د جولای په څوارلســمه د مردان د ســمیې د ســوابۍ په زیده نومې کلي کې زیږدلی دی.لومړنی زده کړې یې د خپل کلي په مدرســه کې تر سـره کړې دي. د محکوم پښــتونسـتان شـاعر او لیکوال دی.نومړی هم د خدایي خـدمتګـا تحریـک غړی وو.نوموړي پـه یـاد تحریک کې نه ستړي کېدونکي خدمتونه وکړل.ښاغلی اسیر د شاعرۍ ترڅنګ یو ښه او تکړه لیکوال هم وو.نوموړي د درس عبرت په نوم د ثمیلي ټوټو یو چاپ شـــوی اثر هم لري،چې په لومړینو تمثیلي ټوټـه لیکونکو کې یې نوم د یادونې وړ دی.نومړی په ۱۹۷۸ م کال د نومبر پـه دیـارلســـمـه نېټـه ومړ.دا،چې زیـاتره تمثیلي ټوټې پـه کتـابي بڼـه نـه دي،خپرې شـوي ،نو ځکه یې د ځینو بیلګو له راوړلو عاجز یو.(بېنوا ،۱۳۸۸: ۸۲).

محمد اکبر پامیر

محمد اکبر پامیر د بهاولادین زوی او د ګل جان لمســـی په کال ۱۲۹۸ لمریز د ننګرهار د کامې ولسوالۍ په سنګر سرای نومې کلي کې نړۍ ته سترګې پرانیستې دي.په پښتو او فارسي ژبو یې ډېرې لیکنې کړې دي.لومړنۍ زده کړې یې د خپل کلي له ملا څخه تر ســره کړې دي.بیا لوړو زده کړو لپاره د وخت حکومت د نورو هلکانو سره یوځای ترکې ته ولیږه.لوړې زده کړې یې په ترکیه کې تر ســـره کړې او په کال ۱۳۲۱ لمریز کې د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځی استاد شو.نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې لوی لاس درلود،چې د ځينو نومونه يې په لاندې ډول دي: مجنون، ګژدم،ديوانه،محبت،مجرم،قاتل،دوست،بخت ازمايي ،بندي او ...داسې نورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي دي.د نوموړي بندي منظوم تمثيل د ډېرو خلکو پام ځانله راوګرځو،ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه يې په کال ۱۳۲۸ لمريز له کابل راډيو څخه د پښتونستان په پروګرام کې خپور شو او دې کې د پاکستان د حکومت ظلم پر پښتونستاني بنديانو باندې تمثيل شوی دی.ښاغلی پامير په کال ۱۳۵۱ لمريز په کابل کې وفات شو.(بېنوا ،۱۳۹۳: ۱۹۳).

بېلګه

ليکوال: محمد اکبر پامير

د تمثيلي ټوټې نوم: بندي

کرکټر يا لوبغاړي: مستعار نوم بندي

دلته به يې د بندي منظوم تمثيل يوه برخه د بېلګې په توګه راوړو

بندي

کرکټر يا کردار يې په دې ډول دی،چې (بندي په ډېر غم او درد د ځان سره خبرې کوي او خپله منظومه مکالمه داسې پيلوي):

بندي:

دا دنيا ده ورونو کله تياره کله رڼا وي
کله کاندي څوک خندا کله چاباندې ژړا وي
د طبعيت نظام او عدل هيڅکله نه ورکيږي
د حقيقت لويه بريښنا په ګوتو نه پټيږي
(بندي لږ مکث او مسکا وکړي او د اضطراب نه ډک اوسيلې وباسي او بيا وايي)
د ازادئ په لار کې بنديتوب وي او که مرګ
دواړه يو دي دواړه يو دي سره غبرګ
هغوی ګمان لري چې په ظلم او ستم بيا
کاږه واږه فکرونه به شي ښېر ته سم بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ظلم او تحکم زور کېدای شو په عدالت
نن به نه و په دنیا کې ژوندی هیڅ یو ملت
(د بندي د غټو بوټونو آواز کرار کرار رانژدې کیږي په دې وخت
کې بندي په لوړ او مسخره غږ وايي او له ځان سره خاندي)
بیا څه وايي لېونیه آواز دې نه پټیږي
آواز مې مکث ته زما نه ډېر بېریږي
راته ښکاري نور دې عقل کوچېدلی دی له سر نه
نور دې تللی دی بلکل دید له بصر نه
ته ړوند کوڼ یې.........
(بندی بیا په غرور سره وايي) :
.... رښتیاده........ درانه دې غوږونه
ستا خبیث آواز چې اورم غوځیږي مې هډونه
زه حېران یمه تاته چې څنګه دې زړه خاندي
سبا غر غره کیږې................
هغه وخت به نه ته خاندې.....
دا دنیا دغه یې حال او دا یې روزګار دی
څوک کاندي غلامي او باداري د ځېنو کار دی
څوک د حق په لاره درومې شهیدانو هدیرې ته
څوک ناست وي په کرسۍ کې بادارانو امر یې ته
زما و ستا منځ کې موجود یو لوی توپیر دی
زه عاشق د آزادۍ یم خو اجنبي د ستاسو پیر دی
ترپایه..(بېنوا ۱۳۹۳، : ۱۹۳ – ۱۹۴).

په پورته منظوم تمثیل یا ننداریک کې د کوزې پښتونخوا پر بندیانو د ظلم او ستم کېسه د یو کس لخوا پر مخ وړل کیږي،چې هغه د بندي په شکل کې خپل ځان جوړ کړی وي او ټوله کېسه تمثیل کوي او د وخت د ظالم نظام پر وړاندې د خپلو بندي ورونو د خلاصون او پرې د ظلم نه کولو هڅه او تمثیل کوي.یاد تمثیل په کابل راډیو کې تمثیل او په پښتونستان خپرونه کې ننداري ته وړاندې شوی دی.ښاغلی پامیر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثيلي ټوټـه او ډرامـه کې لوی لاس لري او د قلم ښـــکلا يې د بنـدي منظوم تمثيل نـه لـه ورايه ښکاري.روح دې يې ښاد وي.

محمد رضا رضا مومندي

محمد رضـا رضـا مومندي د عبدالعزيز خان زوی د پښتو ژبې تکړه ليکوال او شاعر وو.په کال ۱۹۲۵ م د پښتونستان په هزار خانئ سيمه کې چېرته چې د رحمان بابا مزار دی زېږدلی او په ۱۹۴۱ م کې د ميټرک يا لســـم ټولګي څخه فارغ او په ليډی ريډنګ هســـپتال کې د نرس يا کمپوډر په حېث دنده تر ســـره کړې ده.نوموړي د (کوډې) تر ســـرليک لاندې يوه وړه تمثيلي ټوټه يا ننداره په ډيالوګي شـــکل ليکلې اوپه ۱۹۶۰ م د اکتوبر په مياشـت کې د پېښـور په (غنچه) نومې مجله کې چاپ او خپره شـوې ده چې دلته به يې د نمونې په توګه راوړل ښـه وي.نوموړی په کال ۱۹۹۹ مې کې د اګســـت په ديارلســـمه وفات او د هزار خانې په مشـــهوره هديره کې خاورو ته وســـپارل شـــو.مخکې له دې،چې يې ببلګـه راوړو د ځو اثـار نومونـه بـه يې ذکر کړو.رواچي زنـدان تمثيلي ټوټې،غنچـه ډرامې،د کوچنيـانو لپـاره.ديـادونـې وړ دي.(انځور ،۱۳۷۱ : ۲۳).

ببلګه

ليکوال: محمد رضـا رضـا مومندي
د تمثيلي ټوټې نوم: کوډې
لوبغاړي يا کرکټرونه:
۱: شمعه
۲: ثمرو
۳: بلقيس

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوډې

اول تمثيل يا اوله ننداره

(په يوه کور کې د واده نه څو ورځې پس)

شمعه: وای (ثمرو) خور ! نړوور ده که سور اور دی سور اور؟ د راتلو سره يې راته په کور کښې هغه ويجاړی شروع کړي دي چې تپوس يې مه کوه.

ثمرو: دا څه وايې؟ شمعې خور! بلقيس ګنې دومره بده ده؟

شمعه: وای خورې! بده ده که زه درته وايم،بغمه يې کړه راته.

ثمرو: نو آخر غواړي څه؟

شمعه: ببلول! اوف! شپه او ورځ په دې علتونو او شيطانو پسې لګيا وي چې کله به وي چې د سليم زړه د مور نه تور کړم او ترې نه بېل شي.

ثمرو: وای خورې! دا ما چې اورېدلي وو غلط و څه؟

شمعه: تا څه اورېدلي او د چانه؟

ثمرو: خورې! ما ته خو دلبرو خور د بلقيسې دومره صفتونه کول چې د حد نه تېر،ويل يې که ښځه ده،نو بلقيسه ده.په کټوی څمڅۍ کې هوښياره ،په وينځلو،ګنډلو کښې مړنۍ،د خوابښې سخر په خدمت کښې لکه د وينځې شپه او ورځ چابکه،او که څوک سرې سروټکې ورته په سر کې نوبه د حيا نه ورته اوف قدرې ونه کړي..

شمعه: وای خورې! دا ټول دروغ دي،ورکه بلقيس شه او ورکه يې نامه شه،زه درته وايم مصيبيت دی مصيبت! هيڅ نه ورځي او هغه که ورتلل نو هم يې هېر يې کړل.بس د زړه بداوی ده نور څه نه ده ګورې... های های خورې په رڼا ورځ خدای شمکوره کړم،زه څه خدای وهلې وم چې د زوی دپاره مې داسې مصيبت خوښولو...

ثمرو: خورې! وای خورې! دا زوی دې ورته هم څه نه وايي چې داسې بې اسرې ده؟

شمعه: وای ثمرو! زوی مې د ښځې شو اوس يې ځما نه زړه موړ شوی دی،هو زه درته وايم داسې بده پرې لګم لکه د دښمن،خدای خبر چې بلقيسې پرې څه جادو کړی دی ځما خو هډو اوري نه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: خورې ! سليم اوس هغه سليم نه دى چې زه به کله راغلمه ځما تلې به يې ښکلولې،د واده نه پس داسې بدل شوى دى لکه ورځ چې شپه شي،که زه ورته سمه کوم نو دى راسره په ورانه ځي خورې.زمانه خرابه ده د خپل عزت راسره خيال دى . د حيانه د الف نه ب ورته نه شم کولى.

شمعه: نو خورې! ترځو؟ آخر به يوه ورځ راشي چې د دې شامدام بغمونه به مې زړه پرق وچوي.

ثمرو: واى خورې! خداى مکه د بلقيسې زړه خو دربانډې داسې يخ مکړه.

شمعه: آو! آمين ! خو خورې په هېڅ علاج يې نه رسم،نو چې دا کور وته پرېږدم او که زهر وخورم؟ما نه خويې دوه درې خطا کړي دي،بس خو چې راغلې ده نه څه خبره راسره نښلي د ذرې ذرې خبرې سره لکۍ ترې او سليم ته يې په غوږونو کښې ورمنډي.

ثمرو: شمعې خور! بلقيس خو خير اوس رامعلومه شوه چې د شر لکۍ ده ولې زه وايم چې سليم څنګه بدل شو؟ هغه خو فرښته وه هغه خو چرې په عمر کښې ستا زړه ته درد نه و رسولى.

شمعه: واى خورې! اور د اور نه لګي کنه سليم خو پاک و،خو چې دا ګنده بوټۍ ورسره شوه، نو پليد يې کړو.خورې! اوس سليم هغه سليم نه دى پاتې کنه کوم چې د واده نه وړاندې و،سليم خو اوس د ښځې په لاس کښې لکه د ګوډاګي لوبېږي.هغه اوس په ما څه کوي په ما توکي څه؟زه خو ورته اوس توره بلا شوم توره بلا. رانه لرې تښتېدل غواړي.

ثمرو: شمعې خور! ځما په زړه کښې بوه بله خبره راغله هسې نه چې بلقيسې په تا ګوډې کړې وي.

شمعه: واى خورې! دغه خو زه هم ژاړم کنه چې سيم داسې زر ولې بدل شو؟د سليم په سترګو کښې زه اوس ولې اغزى اغزى کېږم؟سليم ولې ما ته د موروڼۍ پام نه کوي؟ دا کار بې د کوډو نه چرې کېدى شي؟ضرور د بلقيسې کوټنۍ مور څه کړي دي.هغه خو په دې خبرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښني د پخوا راسې مشهوره ده او ځما دا پوره یقین دی چې د خپل مراد د تر سره کولو دباره په کور دا د شکونې غشی هم دې اچولی دی.
ثمرو: د شــکونې غشــی؟ های الله! دا خو ضــرور د چا پوخ دښــمن کار دی.
شمعه: وای ثمرو خور! زه خو د بلې زمانې ساده ښځه یم له دې حرام کارونونه تر اوسه خدای ساتلې یم ما له خو یې هیڅ څه علاج نه راځي او نه مې د چا نه څه اوریدلي دي،هســې اورم چې په یو ښــه او د اتفاق کور کښې چې داسې یکدم څه بې اتفاقي راپیدا شي نو د هغې لویه وجه سپېره فال او کوډې کېدی شي.خورې! که تاله مې څه علاج درځي نور راته یې اوښایه کنه؟
ثمرو: شمعې خور! ما خو درته یو ځل خور ویلي دي او خدایګو چې د دې قســــې په اورېدو ســــره خو درته د ډېر ه غمه لکه د مومو ویلې شوم.خلق وایي چې په ننګیالي خوړ کښې د یو پالي فقیر جونګړه ده او هغه دد ې کوډو په کار کښې ډېر منلی شوی دی ،که خوښه دې وي نو وربه شو.
شمعه: وای خورې ! ته به راسره دومره ښېګڼه کوې او زه دې تلی نه ښکولوم؟ زه خو وایم چې هډو اوس ورشو
ثمرو: اوس؟
شمعه: هو اوس! خو دامې ویل چې که کوډې راوختلې نو ځای نښې به یې راته هم ښآیي او که نه؟
ثمرو: یه خورې! زه درته وایم داســـې پوره پوره نښـــې پتې به یې درکړي چې حېرانه به شې ورته،څه معمولي پالي نه دی کنه خورې؟ د کلو کلو خلق ورته راچلیږي او خپل مرادونه پرې ترسره کوي.
شــمعه: ښــه ده خورې! دا به دې ماســره لویه نېکي وي چې زما هډونه اوس په اورسوځي زه ګوره نوره نه شم حصاریدی.
ثمرو: ښــه ده خورې! راځه چې دې ورله بوځم خو شــکرانه د لســو نه کمه نه اخلي چې څه دځان سره واخلې ګوره.
شــمعه: یه خورې! شــل خو دې واخلي خو چې ځما کوډې راوباســي! راځه چې ځو،دا دې روپۍ راسره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثمرو: ښه راځه چې ځو (دواړه) حرکت وکړي.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ ـ ۴۸۴).
په پورته تمثیلي ټوټه کې،چې په څو مختلفو ننداړو کې وړاندې شوې ده دوه ښځې چې یوه یې ډېره ساده او بله یې ډېره چانسګره او هوښیاره ښکاري شمعې د زوی ناوې بلقیس په اړه خبرې کوي د بلقیس خواښې چې له خپلې اینږور نه سر ټکوي او زړه خوري ثمرو چې بله ښځه ده او ځان شمعې ته ډېره نږدې ښایي هغه دې ته مجبوري چې کوډګر او پالي ته ورشي.له دې تمثیلي ټوټې څخه زمونږ د کلیوالو میرمنو هغه ساده توب او ناپوهي هم ډېره ښه ترسترګو کېږي چې څوک ورته څه ووایي هماغه مني.دا دواړه کرکټرونه زمونږ د ټولنې نمونه په ګوته کوي .یاد تمثیل چې په سټیج هم تمثیل شوی ډېر په زړه پورې او ښکلې انځور وړاندې کوي او خلکو ته داښایي چې په کور کې د جنګونو نتیجه دا رامنځ ته شي چې بیا خواښې او اینږو په یو بل بد ګمانه شي.ښاغلي رضا مومندي دې ته ورته نور ډېر تمثیلونه هم لیکلي خو دلته مو دا یوه نمونه راوړله او په همدې بسنه کوو.

غلام دستګیر رڼګ

غلام دستګیر رڼګ د محمد سرور خان زوی په خټه ابراهیم خیل خوګیانی په ۱۳۰۶ لمریز کال د خوګیانو په کړه کې زیږدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې د کړې په لومړني ښوونځي کې ترسر ه کړي او په ۱۳۱۸ لمریز د کابل په اساسي دارلمعلیمن کې شامل شو.په ۱۳۳۰ لمریز کې د ننګرهار د لېسې لومړی سرښوونکی او بیا یې مدیر مقررشو.په ۱۳۳۶ لمریز کې د ننګرهار د پوهنې لوی مدیر شو. ښاغلی رڼګ د شاعری سره سره یو ښه لیکوال هم دی.نوموړي ځینې تمثیلي ټوټې او ډرامې هم لیکلي چې عنوانونه یې په لاندې ډول دي. د غم منګی:تمثیلي ټوټه، مجبور غل: تمثیلي ټوټه، خیر او شر: ډرامه.د حق تبلیغ،ټولنه او ښوونکی دا د نوموړي ډرامې او تمثیلي ټوټې دي،دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې نمونې يې زمونږ لاس ته راونه رسـيدلې نو ځکه مو کومه نمونه رانه وړه.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۴۸۳ – ۴۸۵).

عبدالله بختانی خدمتګار

عبدالله بختانی خدمتګار د ملا اغا جان زوی د ننګرهار د سره رود ولسوالۍ د بختان نومي کلي کې په ۱۳۰۵ لمريز کال کې زېږېدلی دی.لومړنۍ زده کړې يې په ننګرهار کې تر سره کړي په پښتو،فارسي او عربي ژبو يې ديني او متادوله زده کړې تر سـره کړي دي.د پوهنې په برخه کې مختلفې دندې تر سره کړي،خو يادونه يې ځکه نه کوم،چې زمونږ له موضـوع څخه بهرکېږي. نوموړی د يو حسـاس شـاعر تر څنګ يو تکړه،پوه او هنرمند ليکوال هم وو.پښـتو ژبې او ادب ته يې ډېر خدمتونه کړي دي،چې يو په هغو کې د تمثيل يا ننداره ليکنې هنر دی،چې نوموړي په دې برخه کې زيات زحمت وګالله او د هغه وخت د ننګرهـار تيـاتر لپـاره يې ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې وليکلې،چې دلته يې مونږ د نمونې په ډول د سـيدو ملنګ تمثيلي ټوټه راوړو. (بېنوا ،۱۳۸۸ :۹۵۴).
د يادونې وړ ده،چې د سيدو ملنګ ننداره يا تمثيلي ټوټه په څلور نندارو کې وړاندې شـوې،چې دلته يې مونږ د يوې صـحنې يا ننداری ښېلګه وړاندې کوو.

ښېلګه

د سيدو ملنګ

لومړی تمثيلي ټوټه يا ننداره

لوبغاړي

سيدو: مشر ورور

نوروز: منځنی ورور

ګلاب:کشر ورور

لالۍ: کشره خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل:د سيدو اشنا
شاهين: د نوروز انډيوال
ريدی: د ګلاب ملګری
د ګاونډيانو نه يوه ښځه
ځای: د يوې غريبې کورنۍ کور له غريبانه لوازمو او وسايلو سره (يعنې ستيج يې ورته داسې اماده کړی وو،چې د يو غريب کور انځور يې ورکولو)
مور: (د کور خلک سره ناست دي،سيدو ويده دی.مور يې ورته غږ کوي: سيدو! يا سيدو ګيه! پاڅېږه غرمه ده....)
سيد: په کټ کې کښيني سترګې مښي،زنګيږي،بېرته پريوځي.
موريې: يه سيدوګيه پاڅهه،په هلکانو سبا ناری ناوخته کيږي،دوی ځي کار لري.
سيدو: سيدو بيا کينې غزونې کوي بيرته پرېوځي.
نوروز: مورې زر شه زه بيا غير حاضريږم مزدوري مې سوزي.
ګلاب: هو! ادې جانې نن زمونږ سبقونه هم سخت دي،امتيانونم نژدې دي،زر شه مورې څنګه وکړو؟اوس که هغه ځوانيمرګ ويښ شي. د لېرې نه د ساز غږ راځي ساز ډېر په جوش کې دی مخامخ کوڅه کې خلک وار په وار تېرېږي راتېرېږي چا د قولبې غويان مخکې کړي او د قولبې سامان يې په اوږه دی.د يوه پايڅه پورته بله ښکته بيل په اوږه،يو دريشي کړی بل په درشې کې له بايسکل سره، يو نيمه ښځه د سرې ټوکری په سر تېرېږي.بزګران،ماموران،مزدوران،مکتب يان،نارينه،ښځې،غټ،واړه تيريږي.
مور: پاڅه کنه دا څنګه خوب دی.
سيدو: پاڅي سترګې مښي،غزونې کوي.د ساز غږ ته غوږونه بوڅوي،دروپ بېرته لويږي او څادر په ځان کش کړي.

د سندر غاړي غږ:

سحر سبادی خلک ټول کاروله ځينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور: بچیانو وخت ناوخته دی هغه چې پاڅېدو بیا به زار زقوم وخوري.

د سندر غاړي غږ:

په شوګیرو چې خوار مانده شي
نو تر غمې پورې ویده شي
زما پرې څه که نر کټۍ وزېږوینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

ګلاب: هو مورې مونږ ته یې راوړه،لالا مې بیګا سیل ته تللی و،شوګیرې یې کړي دي. خدای (ج) زده چې کله به پاڅیږي.
نوروز: هغه به تر غرمې ویده وي بیا به تیارې شکرۍ ته ناست وي،په کور کې به توده ډوډۍ وهي.مونږ به خواري مزدوري کوو،په بازاري ډوډۍ به ساټ تیر کړو،په لوږه په تندې، او دانه شرمیږې چې مفته ډوډۍ خوري.
مور د دلاسایني په لهجه: خیر دی بچو یو یې ګټي سل یې څټي.زه به سبا ناری راوړم.
نوروز: اخر به څنګه شي؟ نه د کور سودا ورسره ده،نه مونځ اودس پیژني،نه د کار او غریبۍ نه خبرد دی،بس یو چرس پیژني او بل سیل.
ګلاب: لالا مې خوب او خوراک هم پیژني.
د سندر غاړي غږ:

نی د ډوډۍ غم و سودا ده
نه یې د دین نه د دنیا ده
چرسو نشه کې ټول کارونه هیروینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

نوروز: اخر به څنګه شي ،نه د کور سودا ورسره ده.نه د مړي ژوندي غم کوي،نه وایي چې موږ په مخکې ودونه لرو دې زمانه کې یو واده د غریب ســـړي کور ورانوي،که مرګ راشـــي نو مړی به په څه خښ کړي،خو که مړشـــي مونږ به دا ســـیالي له کومه کړو لالی او مور یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سبا ناری راوړي ،لالی دسترخان غوړوي.مور یې د شرمبو کاسه بړدي ټول راټولیږي او په خوراک پیل کوي.

د سندر غاړي غږ:

دی لږ نه خوري ډېر ه نشته
وايي د ولږې ویره نشته
پاس د موری نه خدای (ج) ډوډۍ راغورځوینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

په دې وخت کې سیدو کېنې غزونې کوي سترګې مښې او د ساز غږ ته غوږونه بوڅوي،په کلانکاری پاڅي وايي لالی جانې کوزه راکړه.

مور: هو نیمه ډوډۍ پاتې ده،ستا برخه د شړمبو سره...

سیدو: سیدو په مخ اوبه ووهي. مورې ولا ډېر بې خوبه یم که راته یو شیر چای راکې چرت به مې ساز شي.

مور: به تعجب سره هن شیر چای ! که د اشتها سره پراتې ورسره وي ځنګه.(لږ په تندۍ) دا خو نه وايي چې مور مې غریبه ټوله ورځ غوا پیايي،وروڼه مې خپل کار پسې ځي،زه خو یوه ورځ دې خپلې غوا ته یو پنډ واښه راوړم...

سید: (په کشاله او متاثره لهجه) چې نه یې راکوې مه یې راکوه (لږ جدي) زه شومړو سره ډوډۍ خوړی نه شم.

نوروز: (په استهزا)ډېره نشته او دی لږه نه خوري.

سیدو: (په قهر) ستایې په څه،تې ژر ژر تاووه (په دې وخت کې سیدو د نوروز د خوراک پېښې کوي) د ځان غم وکه چې ډنګر نه شې.

نوروز: زه خو هم د ځان غم کوم او هم ستا،خو ته لږ فکر وکړه یو کار روزګار ؟

سیدو : (د نوروز پېښې کوي) یو کار روزګار (لږ جدي) څه کار روزګار؟ بیا په جدي لهجه وايي: تاسو باندې خو خدای (ج) راوستې ،زه خو داسې کارونه نه شم کولی.

نوروز: (په هار او استهزا سره) شیر چای خو غوښتی شې؟

سیدو: (د نوروز پېښې کوي) شیر چای خو غوښتی شې؟ ستا پرې څه ما خو مې د مور نه غوښتي(غږ لوړوي) تا ته زور درکوي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوروز: خود ماته زور راکوي،ته یا سیل کوې یا اوده کیږې ما په ځان شپه ورځ یوه کړې ده مزدوري کوم بیا زما یې په څه؟
سیدو: داسې مزدوري خو ولا که کولی شم،د ورځې په لسو دولسو روپو ولاکه دومره کړاو په ځان تیرولی شم.

نوروز: په یو دفتر کې خو پیادګي کوه کنه!!.
سیدو: هو! سر به یې په یوه ټنګه نه ارزي،زه به ورته ټنډیک ولاړ اوسم،څه ده چې د میاشتې په اخر کې اته شلې روپۍ راکوي.
نوروز: اوس دې ګټه څومره ده؟
سیدو: که ګټه نه لرم خدای (ج) خو مهربانه دی،که خدای (ج) مهربان (په دې وخت کې اسمان ته ګوري او وایي) بیا نو.....
نوروز: زه وایم چې ډېره نشته او لږه نه خورې.
سیدو: هو کنه خدای (ج) روزي رسان دی.
نوروز: خدای (ج) خو هیچاته د مورۍ نه ډوډۍ نه غورځوي.
شاهین: (په کوڅه کې تېرېږي غږ کوي) نوروزه! ځه چې ځو چې حاضریږي تیریږي.
د سندر غاړي غږ:

ادکې مورې لږ تلوار که
سبا ناری ورته تیار که
که غوسه شو بیا کاسه چپه کوینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

(ریدي د ګلاب مکتبي انډیوال د کوڅې نه ورته غږ کوي هغه خپل سامان اخلي روانیږي د روانیدو په وخت کې وایي) لالا ته مې زر سبا ناری ورکړئ،چې پرون یې هم کاسه واړوله (د سیدو مخ پریمنځل شوی ناست وي،مور یې نیمه ډوډۍ د شړمبو سره ورته ږدي.)
سیدو: ما ماته شیر چای وکه!
مور: (په نرمۍ) زویه! هره ورځ شیر چای خورې خیر دی که نن یې شړمبو سره وخورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیدو: (په قهر او غوصه) خير نه شر (کنځلې) زه.....لکه......چې ستا ميرى زى يم اوس ځامن دې ووتل په خداى (ج) چې سر در باندې مات کړم.

مور : په قهرجنه لهجه وايي : خداى دې ځوانيمرګ که!.

سیدو: (په قهر او تندۍ) خداى دې تا ځوانيمرګه کي،خداى (ج) دې پلار په قبر کې ځوانيمرګ کي!

مور: په قهرجنه خندا کې ووايي : ليونتوب ورباندې اثر کړى دى.

سیدو: (په قهر او تندۍ سره) د ليونۍ لورې (د شومړو کاسه په مور واړوي)

د سندر غاړي غږ:

د غوا خوسي نور کارونو
دلو او لور او دغوبلونو
هغه شرميږي ځکه ځان ترې پټوينه
لالا زنګيږي خوب يې وړينه

(سيدو بد بد ګوري مور يې د کاسې ټوټه په لاس کې نيولې) د همسايه ښځه د غندل مور راځي وارخطا وايي ،بيا څه چل دى هره ورځ ستاسو دا حال دى؟

د سيدو مور: خداى (ج) مې دې په سيدو باندې بوره کړي!

سيدو: خداى مې دې تانه خلاص کړي.

د سيدو مور: د غندل مور ته وايي : کار نشته،روزګار نشته،د غوا - خوسي نه خبر نه دى په لو -لور شرميږي،بې غېرتۍ په سر اخيستى،ښه کالي او ښې ډوډۍ غواړي او کا ته يې ....ملا ماته وي بلا وهلى دى.خداى(ج) مې دې په سيدو بوره کړي.....

د غندل مور: خير دى ښيرا مه کوه! (په کوڅه کې غندل تيريږي، د دروازې نه غږ کوي) سيدوګيه! او سيدوګيه!

سيدو: غندليه ته ځې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غندل: ســـیل ښـــه لګیدلی دی،د زړه ورخان د زوی واده دی عجب ښـــایســـته هلکان راغلي دي (هغه د ښـــی لاس ګوته د کیڼ لاس په اورغویي د چرس پخولو په صـورت ښـیې) همدا پیدا کړي،ځانونه به ورته نیشه کړو.

سیدو : یه د نر بچیه په پیر دې رحمت،د چلم راک چې شوی دی غټ کار دې کړی دی،زه خو ړوند او کوڼ وم (سـیدو ځي غندل سـره لاس په لاس روانیږي)

د سندر غاړي غږ:

لالا نارام دی نه سمیږي
زور د هیچا پرې نه رسیږي
نصر افغان به یې په کوتکو سموینه
لالا زنګیږي خوب یې وړینه

په همدې غږ سره دا تمثیلي ټوټه پای ته رسیږي او ټول نندارچیان چې ننداري ته ناسـت وي ټول ورته چک چک کوي او صـــحنه پای ته رســـیږي.پورته تمثیلي ټوټه د ټولنې هغه ناخوالې په ګوته کوي،چې زمونږ زیاتره ځوانان په نشـو او تماشـو سـر وي.نه کور پيژني،نه مور او نه پلار.ټوله ورځ په نشـو او تماشـو پسـې ګرځي.دا یو ډېر بد انځور دی،چې زمونږ پـه ټولنـه کې اوس هم لیـدل کیږي او زمونږ زیـاتره ځوانان د همدې ناوړو اعمالو له امله په ټولنه کې د ناســـور دانه جوړه شوې ده.(هاشمي،۱۳۹۴ : ۴۲۴ – ۴۲۹).

د عبدالرؤف قتیل خوګیاني لنډه پیژندنه

نوم یې عبدالروف تخلص یې قتیل او په قوم خوږیانی دی له همدې امله خپل تخلص ســـره خوږیانی یو ځای لیکي.په ختټه ابراهیم خیل دی.پلار یې محمد ســـرور خان او نیکه یې لعل محمد خان نومیږي.په (۱۳۰۸ل) کال د خوږیانو په کږه کې زیږیدلی دی.لومړنۍ زده کړې یې د کږې په لومړني ښـــوونځي کې ترســـره کړي دي او په ۱۳۲۴ لمریز کال کې یې له دغه ښوونځي څخه بریلیک اخیستی دی.د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدغه کال په میزان میاشــت کې د پغمان د شــرعیه علومو په مدرســه کې شــامل او په ۱۳۳۰ لمریز کال کې د نوموړي مدرســې له دولسم ټولګي څخه فارغ او د شرعیاتو په پوهنځي کې چې هغه وخت د حقوقو د پوهنځي یوه څانګه وه شامل شو.په ۱۳۳۳ لمریز کال د مزار شریف د ســلطان غیاث الدین په ښــوونځي کې معلم وټاکل شــوبیا په ۱۳۳۳ لمریز کال د قوس په میاشــت کې د بلخ د مومندانو په ښــوونځي کې د سرښوونکي په توګه وګمارل شو.همدارنګه بیا په ۱۳۳۴ لمریز کال د جدي په میاشــت کې د ننګرهار ولایت د پوهنې د لوی مدیریت د مفتش په حیث مقرر شـــو.په ۱۳۳۶ لمریز کال د ننګرهار د عالي لیســـې د تدریسي مدیر په حیث معرفي شو.په ۱۳۳۸ لمریز د حوت په اوله نیټه د جلال اباد د دوهم لمبر ښوونځي ته د ښوونکي په حیث تبدیل شـو.په ۱۳۳۹ ل کال د کابل د ابن ســینا ښــوونځي کې د پښــتو مضــمون د ښـــوونکي په توګه وګمارل شـــو او په ۱۳۴۰ لمریز کال د پښـــتو د تدریساتو لوی مدیریت د مامرینو د پښتو ښوونکي په حیث راتبدیل شو. همدارنګه ښــاغلي قتیل په مختلفو مجلو کې هم دنده ترســره کړې،چې دلته یې یوازې نومونه یادوو لکه د زیري اونیزې مجلې،د پوهنې مجلې او داسې نورو مجلو کې دنده ترسره کړې ده.ښـاغلی قتیل خوږیاني په ۱۳۹۸ لمریز کـال کې لـه د فـاني نړۍ څخـه ســـترګې پټې او وفـات شـــو.ښــاغلي قتیل ډېر زیات اثار لیکلي چې دلته یې د نمونې په توګه د هغو اثارو نومونه اخلو چې د تمثیل یا ډرامې په شکل یې لیکلي دي.لکه : میراث تمثیلي ټوټه چې په څلورو پردو کې لیکل شـــوې ده.د دهقان لور ډرامه په څلور پردو کې لیکل شوې،ولور ډرامه په پنځو پردو کې لیکل شوې،د جامعې مکروب اصلاحي ډرامه په څلور پردو کې لیکل شـــوې،د جونګړې ملنګ یې بله ډرامه ده چې په څلور پردو کې لیکل شــوې،مړه شــمعه،ســره میاشــت،ښــوونکی،ګوره چې څه کیږي،تور دیو،چرســـي،ظالم کاکا یې د ډرامو او تمثیلي ټوټو نومونه دي. دې ته ورته نور ډېر اثار هم لري،خو دلته ترې موږ د څو نومونه د نمونې په توګه راوړل.د یادونې وړه ده چې نوموړي په خپله هم د تمثیلي ټوټو د ممثل په توګه په ځینو تمثیلونو کې برخه اخیســـتې ده.د قتیل ټولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمثیلي ټوټې او ډرامې پښـــتني کرکټرونه لري او هر کرکټر يې په زړه پورې انځور کړی دی،چې دلته به يې د نمونې په توګه یوه تمثیلي ټوټه راوړو.(شيرزاد ،۱۳۹۷: ۸).

بېلګه

د تمثیلي ټوټې نوم: میراث

لیکوال: عبدالروف قتیل خوږیانی

کارکوونکي:

د شمینې مېړه

شمینه د جمال ښځه

چابک د جمال نوکر

سلیم د جمال وراره

لومړی پرده

د تمثیل سټیج

یو متوسط کور له مختصرو لوازمو سره

کله چې پرده پورته کېږي یا سټیج جوړېږي جمال او ښـځه يې په چرت کې ناسـت دي،جمال خپلې ښـځې (شـمینې) ته مخ راګرځوي او وایي چې:

جمال: شـــمینې مانه خو بیخي لاره ورکه ده او هیڅ نه پوهېږم چې څه وکړم څه مال او هســتي چې د پلار نه په میراث راپاتې شــوې وه هغه خو سلیم راسره نیمه کړه،خدای شته چې دومره زور يې راکړ لکه چې په پڅه چاړه يې رانه د وجود غوښــې بیلې کړې وې،افسـوس چې پنځو کسو ملامتولم او که نه نو د سر په کاسه کې به مې اوبه ورکړې وې...

خیر څه چې وشـــول هغه وشـــول اوس دې خدای خیر کړي ګورو به... په هر حال خو زه نه پوهېږم چې څه وکړم او څنګه دا خپل کـارو بـار برابر کړم.هر څومره چرت چې وهم فیصـــــلـه رانـه ورکـه ده.هغه د هوښــیارانو خبره چې: ((که مېړونه غرون دي،نو ښــځې يې اړمونه دي)) نو له تاســره هم ســلا مشــوره په کار ده،بیا به وایې چې ســړیه کار دې وکړو او زه دې پکې ونه پوښــتلم او...(شــمینه په خبرو کې ورلوېږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـمينه: سـړيه! په سـليم څه پېره اچوې وړيا خو دې ندی ورکړی چې احســـان پرې کوې.خپل وراره دې و او د خپل پلار حق يې درنه بيل کړ.

جمال: (په تونده لهجه) ته اوس قاضـــي کېږه مه راته دا ســـمه ده چې پردي راته نه دی خپل وراره مې دی،زوی نه راته ګران دی،خو ښځې لږ فکر خو په کـار دی،د کومې ورځې نـه يې،چې د خپل پلار برخـه رانه بيله کړې ده په يوه حيلی مې پوښـــتنه نکوي،چې کاکا څهه حال لرې او څنګه يې،اګر چې د خدای فضل دی زه سليم ته احتياج نه يم او نه اړه ورته لرم. ځکه اوس هم هر څه لرم،خو زه دې ته حيران يم چې زما او د سليم برخه برابره وه اوس چې زه فکر کوم د هغه مال زما نه زښـــت زيات دی او زما دا دومره مال د هغه د مال په مقابل کې هيڅ شی نه دی.

شـــمينه: برخې خو د دواړو يو شـــی وې تا په بې ځايه خرڅونو او جواری برباد که او هغه ترې کار واخيست.

جمال: ښځې نور نه پو هيږم داسې يو چل په کار دی چې د سليم مال او شـته ټول زما شـي،زما خو بيخي خوب ورک دی،ټوله شـپه په کټ کې اوړم را اوړم او په همدې سـودا کې ډوب يم چې د سـليم مال به په څه ډول لاس ته راوړم او خپلوم به يې.که واده يې وکړ او د کمال لور يې کورته راوستله نو بيا به....

شمينه: نو بيا به څه وشي؟.

جمال: بيابه داسې وشي چې پخپله به ورته حيرانه وې او په پرتوګ به يې نه پو هيږې،خو همدا اوس يې غم په کار دی.

((په دې کې چابک د جمال نوکر راننوځي او سلام کوي))

چابک: باداره خان باداره سلام اليکم.

جمال: واليکم سپيره چېرته ورک وې.

چابک: باداره ورک نه وم کار مې کولو.

جمال: ښه نور.

چابک: نور ښه نور،ته ودرېږ باداره چې زه فکر وکړم چې څه وو نور ښه باداره نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ورک شه،لوده غالمغال پریده.
چابک: باداره غال مغال خو مې نه دی کړی په نور کې فکر کوم،ریښتیا باداره یاد شو،ښه نور ولا باداره په زړه مې ګرځې خو دا ستونی مې لږ تنګ دی خولې ته نه راجګیږي.
((شمینه پاڅیږي))
چابک: باداره سلامت اوسې بي بي مه پاڅابوه چای نه څښم
جمال: ورک شه ما ځانته راغوښتی دی.
چابک: مونږ څه خبرو وو زما نوم دې پکې واخیستو ما وې که زما غم دې وخوړ،ریښتیا باداره هغه د نور خبره پاتې شوه.
جمال: ښه ته اوس خبره کوه.
چابک: د نور خبره،نور خو دا چې باداره زه چې حویلی ته راننوتلم سلیم جان ډېره کلکه ستړې مشي وکړه او دا یې هم راته وویل چې کاکا ته مې سلام وایه.
جمال: کښېنه لوده،کاکا ته مې سلام وایه تم د خبرو شوې،سلیم کله زما پوښتنه کوي.
چابک: نه باداره په سلیم جان خو ته ډېر ګران یې په هر ځای کې دې صفت کوي.
جمال: چوپ شه ورک شه .په سلیم جان خو ډېر ګران یې ،تم په ګرانښت پوه شوې بدبخته!زه به هغه وخت په سلیم ګران وم چې یو ځای راسره اوسیدلای خپل مال او دولت یې ټول راسپارلی وای.
چابک: ریښتیا دې ووې باداره.په دې کې خو په سلو کې سل ملامت دی.دا خو ډېر بد کوي چې مال درنه منع کوي،اخر تره یې یې د خپل زوی غوندې دې ساتلی دی.باداره که خوښه دې وي زه به ورته ووایم چې در یې کړي.
جمال: دا لوده وګوره دا،هغه زما نه مني چې د زوی په شان مې لوی کړی دی،خو له ګوره او خبرې.
چابک: زه څه خبروم ما وې که زما ومني.
جمال: لوده!منل منل پریده یوه سمه چاره ورته ګوره
چابک: د څه شي چاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: د دې چاره چې دا مال او دولت يې ټول زما شي.
چابک: نور مال هم غواړې اوس خو ټوله ورځ ناکراره يم،که د سـليم جان مال دې خپل کړ،نو بيا به د شپې هم په کرار نه يم.
جمال: ته کم عقل يې،د سـپيره زويه که د سـليم جان مال زما شـو نور نوکران به دې د لاس لاندې پيدا شي او ته به وربانديې اولداري چلوې.
چابک: نور نوکران!باداره په نورو نوکرانو کې دې نه يم بيابه راسـره جنګ کوي نور کـارونـه بـه درنـه پـاتې وي ايلـه بـه ټولـه ورځ زمونږ جنګونه خلاصوې،نه نه په نورو نوکرانو کې دې نه يم.
جمال: لوده د اولدار سره څوک جنګ نه کوي.
چابک: ښه سمه ده باداره
((په دغه وخت کې سـليم د خپل کاکا خواته راځي او کاکا يې ورته په مکر شروع کوي.))
جمال: سليم جانه پلار دې خداى وبخښه(د مکر ژړا) د هغه هم د مرګ دوه کاله پوره شول نور نو ورته مه ګوره بچيه په ژوند څه باور دى،زه هم اوس سـپين ږيرى يم دا مې ارمـان دى چې د واده ډولۍ دې پـه غړيدلو سترګو وګورم.
سليم: ولا کاکا جانه ګورو به.
جمال: بچيه! زه پوهيږم چې د کمال لور دې خوښـه ده،زه چې کله کله انګړ نه ووځم د باجې غږ اورم چې د هغې په باره کې سـوي،سـوي زګيروي کوي.
چابک: خان باداره د څه شي زګيروي،سليم جان خو څه ناجوړه نه دى چې زګيروي کوي.
جمال: چوپ هلکه ته په دې خبرو نه پوهيږې،نو سـليم جانه زويه که خوښه دې وي هماغه به درته وکړم چې سات دې ورسره تېر وي.
سليم: کاکا جانه زما خوښه خو ستا په لاس ده ته چې څه وايې زه ترې غاړه نه غړوم.
جمال: اوس ستا خوښه ده.
چابک: زما هم خوښه ده.
سليم: کاکا جانه ته چې هر څه کوې زما پرې رضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمال: ښه ده چې خوښه دې ده تاسي چاى سره وڅښئ زه به ورشم او ورسره فيصله به يې کړم.
سليم: زه هم خپل اتاق ته ځم درسونه مې لږ مشکل دي ګورم يې.
چابک: بادار جانه د سليم جان بادار کار مې زر خلاص کړه.
((دوى پاڅېږي او پرده همدلته خلاصـــيږي)). (شـــيرزاد ،۱۳۹۷ : ۱۵۶ _ ۱۶۰).

عبدالمنان ملګرى

عبدالمنـان ملګرى د مرحوم مولوى نياز محمد زوى د لغمان ولايـت د علي خيلو پـه کلي کې پـه ۱۳۱۹ لمريز کـال کې زيږيـدلى دى.نوموړى د يوې غريبې کورنۍ څخـه دى.نوموړى د دونيمو کـالو ماشـــوم و چې پلار يې وفات شـــو.منان ملګرى د اووخويندو ايکي يو ورور دى.نوموړي لومړنۍ زده کړې په خپل کلي او د فقهې علوم يې د خپل پلار له شـاګرد مولوي عبدالله څخه تر سـره کړې دي.په ۱۳۳۷ لمريز کې د لومړي ځل لپاره کابل ته ولاړ او هلته يې په پښـــتو ټولنه کې خپلـه دنـده پيـل کړه.نوموړي پـه خپـل ژونـد کې ډېر تکليفونـه او مشکلات ګاللي لکه خپله چې په يو بيت کې وايي:

د غو ټولو ناخواليو
اوس يو غوټه د فولاد کړم
د څټکو په قوت مې
هيڅوک نه شي بدلولى

منان ملګرى يو ښـــه او ســـترګور ليکوال وو د نورو ليکنو ترڅنګ يې تمثيلي ټوټې او ډرامې هم ليکلي دي.د نوموړي تمثيلي ټوټې او ډرامې په راډيو افغانستان خپرې شوي دي.نوموړى په ۱۳۷۸ لمريز کال په پېښـــور کې د ســـرطان د ناروغۍ له امله د ۵۸ کالو په عمر وفات شـــو.نوموړى د پوهنې ننداري د پښـــتو تياتر په زړه پورې ممثل او ايکټور هم چې په يوه ډرامه کې چې (ســـاده دل) نوميده د هيرو يا د ډرامې مرکزي کردار يې هم تمثيـل کړى دى.(بېنوا ،۱۳۹۳ : ۱۰۶۶).

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد عارف ننګيار نا اشنا

محمد عارف ننګيار نا اشـــنا د فضـــل ا لرحيم زوی،په ۱۳۳۸ لمريز کال د ميدان وردګو د ولايت نرخ د ولســوالۍ د کريمداد په کلي کې زيږيدلی دی. په ۱۳۴۶ لمريز کې د نرخ په عالي لېســـه کې چې اوس د شـــهيد صـــابريار لېســې په نوم ياديږي په رســمي زده کړو پيل وکړ.زده کړې يې تر دولسم ټولګي پورې د نرخ په ولسوالۍ کې ترسره کړي او په ۱۳۵۹ لمريز کال چې له هېواده هجرت ته اړ شو په پېښور کې ورته د لوړو زده کړو لپاره زمينه برابره نه شـــوه،نو ځکه ترې محروم پاتې شـــو.نوموړی په ليکوالۍ کې لوی لاس لري،د طنز برخه يې ډېره غني ده،خو په اوس وخت کې د ازادۍ راډيو ســـره د ګوړې اچار د خپرونو په لړ کې ځانګړي او په زړه پورې طنزونـه ليکي.(ننګيارناشنا ،۱۳۸۵: د پښتۍ ورستۍ مخ).
نوموړي په ۱۳۶۵کال کې دجلا وطنۍ په ستومانه ژوند کې دآزادۍ جريدې دپښتوبرخې دمسؤل په توګه وګومارل شو بيايی له ۱۳۶۸کال دشهادت د ورځپاڼې دليکوالو دشورا غړي په حيث اوپه ۱۳۷۱ هجری لمريز کال ددې ورځپاڼې استازي په حيث په کابل کې کار کړی دی دمجاهدينو دحکومت له ړنګيدو روسته خپلې سيمې ته راغی اود خالد بن وليد په عالي ليسه کې دښونکي مقدسه دندده يې په پوره ايمانداری سره سرته ورسوله چې دغه دوره دړې نيم کاله وه او با لاخره په ۲۰۰۲م کال کې دازادۍراډيو دګوړې اچار دطنزي خپروني دليکوال اوپروډيسورپه توګه کارته دوام ورکړی دی ددې کار نو ترڅنګ يې دمختلفو اخبارونو اومجلو سره کار کړي چې له هغو ډلې څخه هيله مجله چې له ډانمارک څخه خپريده ، شفق مجله ، آزادي ورځپانه شهادت ورځپانه ، النورجريده ،هيله مجله ،ګوربت مجله ،،مړوند ،وردک اوګڼې نورې مجلې او ورځپاڼې دنوموړي په ليکنو او طنزونو ښکلې وي دښونځي له نهم ټولګي څخه يی په شعر ويلو اوليکلو پيل کړی ده چې تر اوسه يی دسياسی اخبارونو سرمقالي ، لنډي کيسې ، ادبي ټوټې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوطنزونه دبيلابيلو مجلو او ورځپاڼو څخه خپاره شويدي . راډيويی ژرناليزم په برخه کې يی څه باندي پنځلس کاله کارکړی . دهغو له ډلي ديوه طنز په خپروني چي سريال ډوله ده اود (شمسو کيسې) نوميږي ۲۶۰ برخي يی دازادي راډيوڅخه نشر شويدی جوړکړيدی ، پاتي دي نه وي چي شعرونه يې هم دمختلفو مجلو او و رځپاڼو څخه خپاره شوی. (ننګيارناشنا ،۱۳۸۲ : د پښتۍ ورستی مخ).

ببلګه

د تمثيل نوم: ولې؟ ځکه چې!

ليکوال: ننګيار نا اشنا

لوبغاړي:

ثناء زرمتی

بری افغانپور

۱ : ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې؟ د کابل ښار د غرو سرو اوسيدونکو ته سرکونه نه جوړوي؟

۲ : بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې حکومت غواړي په ژمي کې يخمالکونه وخوري او ساعت تير کړي. ههههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی(پوښتنه کوونکې): ولې د انتخاباتو نتايج نه اعلانوي؟

۲ : بری افغان پور(ځواب ورکوونکی) : ځکه چې بيا د خلکو د زړه سودا اوځي.ههههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی (پوښتنه کوونکې): ولې د واورو وريدو په ورځ چاروالکي په واورو کې قدم وهي؟

۲ : بری افغان پور (ځواب ورکوونکی): ځکه چې خلکو باور راشي،چې دوی هم د ځمکې موجودات دي.ههههههههههههههه

۱ : ثناء زرمتی (پوښتنه کوونکې): ولې دومره ډير مشاوران مقرر شوي دي؟

۲ : بری افغان پور (ځواب ورکوونکی): ځکه چې د ډيرو خلکو خولې بندې وي.هههههههههههههه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱: ثناء زرمتی (پوښــــتنه کوونکې): ولې چارواکي په دروغو نه شرميږي؟
۲: بری افغان پور (ځواب ورکونکی): ځکه چې رښـــتيا کم وايي.
هههههههههههههههه

پورته تمثيلي ټوټه چې د دوو نفرو لخوا پر مخ وړل کيږي،چې يو يې پوښـــتنه او بل يې ځواب ورکوي.د طنز په ژبه چاروااکو ته پيغور ورکوي او دې ته يې متوجې کوي،چې خپلو کارونو ته يې پام شـي،ياده تمثيلي ټوټه يوه انتقادي ټوټه ده. (ننګيارناشنا ،۱۳۹۸)

زيتون بانو

زيتون بانو د پير سـيد سـلطان محمود شـاه لور او د پير سـيد عبدالقدوس لمسۍ ده. د کوزې پښتونخوا په پيښور ښار د خليلو تپې په سپينه وړی کلي کې په کال ۱۹۳۸ م د جون د مياشتې په ۱۸ نېټه نړۍ ته سترګې پرانستلې دي.د نوموړې د بخاري سادات کورنۍ پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې يې دپيښــور اســلاميه کالج های ســکول څخه فارغه شــوه.د لوړو زده کړو په نيت په زنانه فرانټير کالج کې شــامله شــوه،خو د ځينو مشــکلاتو له امله يې ونه شــو کولی چې تر ســره يې کړي.ميرمن بانو د پښــتو نثر ډېره تکړه شــاعره او ليکواله ده،چې په دې لړ کې يې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې ليکلي دي. د دې ليکوالۍ تر څنګ نوموړې يوه ښــه او تکړه ممثله هم وه،د تمثيل په هنر کې يې ډېر پــه زړه پورې کــار او خــدمتونــه کړي دي.د مرمن بــانو تمثيلي ټوټې،زمونږ په لاس کې نشته،خو د ځينو ډرامو او تمثيلي ټوټو نومونه به يې دلته وړاندې کړو. خړه لفافه،کچکول،آينه،د نخترو ونه او داســې نورې ډرامې او تمثيلي ټوټې يې پښـــتو ادب تـه وړانـدې کړي دي.(يوسفزی.۲۰۰۸م : ۱۱).

تاج محمد رحيمي

تاج محمد رحيمي،د اقبال شـــاه زوی په ۱۳۶۷ لمريز کال د ننګرهار ولايت د بهسـودو ولسـوالی چې اوس اتمه نايحه ده او په ښـار

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړونـديږي د بلنـد غرو پـه جوی ډاګ کلي کې پـه يوه غريبـه کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.کله،چې په هېواد کې اخ و ډب زيات شـو، نوموړی د ۳ مياشـتو وو،چې د خپلې کورنۍ سـره پاکسـتان ته مهاجر شـو.لوموړی په متـه کيمپ کې اوسـېدل،بيا له هغې وروسـته د منډا يکه غونډ سـيمې ته کوچ شـو او بيا له هغه ځايه د مهاجرت تر وورسـتۍ ورځو د پېښـور په خزانې کيمپ کې پاتې شـول.۱۳۸۱ کال کې خپل هېواد افغانستان ته راستون شو او په خپل پلرني کلي بهسودو کې يې ژوند پيل کړ.لومړنۍ زده کړې يې د پېښـور په يو خصـوصـي ښـوونځي،چې انصـار خصـوصـي ښـوونځی نوميده هلته تر سـره کړې،خو کله چې هېواد ته راستون شو ثانوي زده کړې يې د ننګرهار په عالي ليسـه کې پای ته ورسـولې او په کال ۱۳۸۷ لمريز کال له ننګرهار عالي لېسې څخه په لوړه درجه فارغ شو،په کال ۱۳۸۸لمريز کې د کانکور ازموينه ورکړه ،چې په هماغه کال د ننګرهار پوهنتون د ښوونې او روزنې پوهنځي پښتو ادبياتو څانګې ته بريالی شو،چې د هماغه کال د سنبلې په ۱۵ يې خپلو درسونو ته دوام ورکړ او په ۱۳۹۲ د جوزا د مياشـتې په ۱۵ تاريخ په لوړه درجه له ياد پوهنځي څخه فارغ شوی.

همدارنګه يې خپلـه ماسـتري د ننګرهـار پوهنتون د ژبو او ادبياتو پوهنځي کې د ازادې سـيالۍ له لارې په ۱۳۹۴ لمريزکې شـامل او په ۱۳۹۶ لمريز کال له ياد پوهنتون څخه فارغ شو او په خپله رشته کې يې د ماسترۍ سند تر لاسه کړ.نوموړي په مختلفو ځايونو کې دندې تر سـره کړي،چې له هغې جملې څخه لومړی دنده يې په مرام راډيو کې هغه وخت تر لاسه کړه،چې کله لا د پوهنتون په لومړي ټولګي کې وو يعنې ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سره دنده پيل کړه.،بيا ورپسې په هميشـه بهار راډيو او صـفا راډيو ګانو کې هم دنده ترسـره کړې ده.همدارنګه په کابل کې د ودان افغانسـتان موسـسې سره يې د ۱۳۹۲ لمريز څخه تر ۱۳۹۴ لمريز پورې د ښـوونکو د روزنې په پروګرام کې د ټرېنر په توګه دنده ترسره کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې ترڅنګ د کابل ژورنالیزم په انستيټوټ کې د حق الزحمه ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې او له ۱۳۹۵ لمريز څخه تر ۱۳۹۶ لمريز پورې يې د پيکار عالي دارلمعلين سره يې د ښوونکي په توګه دنده ترسره کړې،خو کله چې له ماسترئ فارغ شو،نو په ۱۳۹۶ لمريز کال کې يې د پنجشير لوړو زده کړو موسسه کې د رسمي ښوونکي په توګه مقرر او تر اوسه په ياده موسسه کې ښوونکی دی.نوموړی،چې کله په ښوونځي کې وو،له ليکوالئ او په ځانګړي توګه د تمثيلي ټوټو سره يې زياته مينه وه،نو هماغه وو،چې څو تمثيلي ټوټې يې ليکلي،چې عبارت دي له: ناپوهه ډاکټر،د رواج په لمن کې،راشه د بلې دې خبر کړم،دا خلک به څه وايي او داسې نوري تمثيلي ټوټې او ننداري يې ليکلي دي،چې په دې کې يې ځيني په مرام راډيو کې خپرې شوي ،چې د هغې جملې څخه يوه تمثيلي ټوټه د (ناپوهه ډاکټر) په نوم ده ،چې په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمريز کې په ننګرهار عالي ليسه کې خپره او بيا په کال ۱۳۹۲ لمريز کال کې هماغه تمثيلي ټوټه د مرام راډيو په څپو کې خپره شوه.همدارنګه (راشه د بلې دې خبر کړم) تمثلي ټوټه او ننداره هم په مرام راډيو کې خپره شوې ده.،چې دلته د نمونې په توګه يوازې د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثيلي ټوټه د بېلګې په توګه راوړو.

بېلګه

يادونه: د (ناپوهه ډاکټر) تر عنوان لاندې تمثيلي ټوټه په لومړي ځل په کال ۱۳۸۵ لمريز کال په ننګرهار عالي ليسه کې په يوه لويه غونډه کې ننداري ته وړاندې شوه او د دويم ځل لپاره په مرام راډيو سټيشن کې په کال ۱۳۹۲ لمريز کې خپره او ننداري ته په راډيويي بڼه وړاندې شوه،چې دلته يې د بيلګې په توګه راوړو.

د تمثيلي ټوټې نوم: (ناپوهه ډاکټر) يوه صحنه کې پای ته رسيږي

ليکوال: تاج محمد رحيمي

لوبغاړي: عبدالله : (ډاکټر پروفيسور ګل کوکو)

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمت الله : د صفا کار په حیث
نیاز الله: د پیواز په حیث
تیمور شاه : د مریض په حیث
حکیم الله : د عسکر یا پولیس په حیث
دا،چې په هېواد کې د ډاکټرانو بازار ګرم دی او هرې خوا ته د ډاکټرانو امبار دی. هر څوک ځانله ډاکټر وایی ښه او بد،پوهه او ناپوهه،لایق او نا لایق ډاکټر په کې هیڅ نه معلومیږي،نو همدې اړتیا ته په کتلو دغه تمثیلي ټوټه ولیکل شوه او د ټولنې په وړاندې تمثیل شوه.
تیمور شـــاه(مریض) : وای،وای مړ شـــوم.د خدای لپاره ډاکټر مې بوزی،یا صحت عامه راولی،مړ شوم خیټه مې وچاوده.
نیازالله (پیواز) : لږ صبر وکړه.چغې مه وهه،اوس دې ډاکټر ته وړم.
تیمور شاه(مریض) :اوف،خو زر کوه کنه مړ به شم،لږ زر شه خیټه مې چوي وای مورې.
نیازالله (پیواز) :ښه سمه ده راځګ شه چې په شادې کړم.
تیمور شاه(مریض) :ته ړوند یې نه ګورې په ما خبېته پړسیدلې او ته وای راځګ شـه څنګه در جګ شـم ته مې پورته کړه کنه.وای خدایه توبه مړ شوم خیټه مې وچاوده.
نیازالله (پیواز) :خه خه مه غوسه کیږه،خو لږه کمه به دې خوږلې وه کنه،که خیټه پردئ وه،نو ډوډئ،خو دې خپله وه کنه.
(مریض چغې وهي او پیواز یې په شـا کړي او دواړه روان شـي،کله چې ډاکټر ته رسیږي،هلته د ډاکټر صفا کار په میز صافي وهي او له ځان سره دا سندره وایي)
حکمت الله (د ډاکټر صفا کار): که دلته نه وي په کنډو وریږي واوړه

ما ته د لونګو بوټي راوړه
ماته د لونګو بوټي راوړه
راوړه ماته د لونګو بوټي راوړه

===

ادکئ مورې مانو له څمه
د بوډیالئ توتان ږلئ وهلي دینه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانو ،مانو مانو له ځمهههههه
ياره،چې د دې ډاکټر په شان زه هم ډاکټر وای ځومره به خه وه،اوس به مې له پيسو سره لوبې کولې،بس خلک هم ښه بيسواده دي،چې داسې بېسواده ډاکټر ته راځي.(په دغه وخت کې يو درز شي،پيواز خپل مريض په ميز واچوي او چغې کړي)
نيازالله (پيواز) : هله ډانټر صـيب زر راشــه لالا مې مړ کيږي،خيټه يې چوي،زر کوه هله نو د خدای لپاره.
حکمت الله (صـفا کار): ولې څه پرې شـوي هله دلته يې په دې تخت څملوه ،چې زه يې درته اوس علاج وکړم.
نيازالله (پيواز) : لالا راشـــه په دې تخت څمله چغې مه وهه اوس به هر څه سم شي ډانټر صيب ډېر تکړه دی.
(صفا کار) :ولې چغې وهې هر څه به سم شي اوس به دې داسې علاج وکړم چې کله به يې تا تصور هم نه وي کړی.
(صــفا کار لا لړيا وي له مريضــه تاويږي راتاويږي،چې په دې وخت کې ډاکټر راشـي او په صـفا کار غوسـه شـي او ورته وايي ته نو په څه پوهيږې.مريض چغې وهي او فرياد کوي)
مريض: وای مړ شوم،خدای لپاره مرسته وکړی خيټه مې وچاوده.
ډاکټر پروفيسـور ګل کوکو :ای جرلنډو ژر شــه هغه تلســکوف راوړه چې زه يې معاينه کړم.
(صـفاکار تلسـکوف راوړي او ډاکټر مريض څملوي کله تلسـکوف په پښو او کله يې ورته په خيټه ږدي او ورته وايي ژوره ساه واخله)
مريض: ډانټر صيب ژر کوه مرم لږ څه دوا موا راکړه چې خه شم.
ډاکټر پروفيسـور ګل کوکو :دا څه دې خوړلي خيټه دې داسـې ده لکه د ځو مياشـــتو چې وي،خو غم مه کوه اوس چې ما ته راغلی يې ډېر ژر به هر څه سم شي.
مريض: ډانټر صــــيب څه خاورې ايرې مې خوړلي فقط، درې غوري شـوله،ځلور کورنۍ ډودۍ،دوه کاسـې شـومړه،دوه کاسـې قورمه،يو چارک امونه،درې درجنه کيلې،يوه دانه هندوانه،نيمه کيلو زولوبۍ،يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غټ بوتل پیســـپي،او لږه ټکه ټوکه خوراک مې کړی،نور مې هیڅ نه دي خوړلي.

ډاکټر پروفیســور ګل کوکو :ولا ښه‌شــکه دې،تا خو هیڅ نه دي خوړلي دومره خو انسانان هم خوري ته خو لا....

پیواز: ډانټر صیب زما لالا ته داسې دوا ورکړه چې ډېر ژر ښه شي.

ډاکټر پروفیسور ګل کوکو: سمه ده ته لاړ شه دا نسخه ورته راوړه.اته بوتله د ټوخي شـــربت،پنځه پاکټه د ملاریا ګولۍ،لس پاکټه د معدې ګولۍ،پنځه بوتله د اشتها شربت،پنځه ځلویښت دانې پیچکارۍ،شل دانې سیرومونه ... او داسې نوره دوا.

پیواز: ډانټر صـیب دا د څومره وخت دوا ده،دا خو انســان دی څه غوا خو نه ده کنه.

ډاکټر پروفیســـور ګل کوکو: که غوا نه وای دومره خوراک به یې نه کولو ،دا د یو کال دوا ده او پوره به یې خوري.

پیواز: خه ډانټر صـــیب د خوراک طریقه یې څنګه ده او ســـتا فیس څومره شو؟

ډاکټر پروفیســـور ګل کوکو: دا به په داســـې وخت کې خوري،چې نه سهار وي،نه غرمه،نه مازیګر،نه ماښام ،نه ماسختن او نه نیمه شپه.نه به یې په نهار ه خوري،نه په مړه.دا یې د خوراک لاره او طریقه ده.

(پیواز بیرون اوزي او هلته پولیســـو ته زنګ وهي څو راشـــي او دا ډاکټر ونیسي،دا ځکه چې دوی د یوې پلمې او چل له مخې یې یو ځان مریض کړی وو او بل یې پیواز وو... د ډاکټر صـــفاکار په منده ډاکټر پسې راځي او ورته وایي ډاکټر صاحب تښته چې پولیس راځي)

صـفاکار: هله ډاکټر صـاحب تښـته پولیس راځي دوی مریضـان نه دي غواړي تا غوندې ناپوهه ډاکټران پولیسو ته وسپاري.

ډاکټر پروفیســـور ګل کوکو: هله جرلنډو ژر کوه هغه زما ســـاعت او چپن هم له ځان ســره واخله .(څو چې پولیس راځي ډاکټر او صــفاکار دواړه تښـتي پولیس راځي ،مریض او پیواز دریواړه د ډاکټر دوکان بند کړي او مریض خپـل پیغـام وړانـدې کوي او تمثیلي ټوټـه پـای تـه رسیږي.)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مريض: ای خلکو د خدای لپاره داسې بېسواده او ناپوهه ډاکټران مه پرېږدی خلکو ته يې رسوا کړی ځکه،چې دوی د پېښور په کارخانو کې ځانله اسناد جوړ کړي او دلته راځي د افغانانو په ژوند لوبې کوي. خدای دې داسې ناپوهه ډاکټران له هېواده ورک کړي.ټول په يوه چغه وايي امين.(رحيمي ،۱۳۹۲).

د پورته تمثيل څخه موخه په ټولنه کې اصلاح راوستل او د داسې خلکو مخه نيول دي،چې په خپل مسلک کې ناپوهه وي او کار نه شي کولی،په جعل او فريب يې ځانله اسناد جوړ کړي وي او بيا په ټولنه حاکميت کوي،نو دا يو اصلاحي او انتقادي تمثيل وو،چې د ټولنې د اصلاح او سمونې لپاره په کې هڅه شوې وه.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل

کله مو چې وغوښتل د لالا خېل په اړه معلومات ترلاسه کړو،دا چې نوموړی ډېر بوخت دی،نو ويل يې چې لږ وخت پيدا کړم زه به خپله ځان دروپېژنم،چې کله نوموړي لږ وخت پيدا کړ د خپلې پېژندنې په اړه يې راته خپل معلومات راولېږل او خپل ځان داسې راپېژني.زما نوم سيد ضياءالرحمن او تخلص مې لالاخېل دی.د سيد عبدالوارث ملنګ زوی،د سيد عبدالواجد لمسی د سيد حسين کړوسی او په خټه پښتون سادات يم.په ۱۳۶۲ لمريز کال د ننګرهار ولايت د کوټ ولسوالۍ په زربچې کلي کې زېږېدلی يم.نوموړی وايي،چې د نسب لړۍ يې په څلويښتم پښت کې حضرت محمد(ص) ته رسيږي. کله،چې په هېواد کې حالات خراب شول،نو د نوموړي پلار هم د نورو خلکو په شان مهاجرت ته زړه ښه کړ او کوچنی ضياءالرحمن يې له ځان سره ګاونډي هېواد پاکستان ته مهاجر کړ او د پاکستان په شمشتو کېمپ کې يې د مهاجرت ژوند پيل کړ.

سيد ضياء الرحمن لالاخېل چې کله د لومړني ښوونځي د تلو شو ، نو خپل پلار يې سمدستي په يو نږدې ښوونځي کې چې د افغان ماشومانو لپاره د خېمو څخه جوړ شوی ؤ شامل کړ .د لالاخېل له وړکتوبه له سبق سره ډېره زياته مينه وه او ښوونځي ته به په ډېره مينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او شـــوق ســـره تللو او د ښـــوونځي تر څنګ يې ســـهار لمانځه مهال د جومات له ملا امام څخه د بغدادۍ قاعدې او بيا يې د قران عظيم الشـان زده کړه پيل کړه ، چې الله تعالی ورته د درس په زده کولو کې ښــــه پوهه ورکړې وه ، چې د اول څخه دوهم ټولګي ته اول نمره بريالی شو او دغه اول نمره ګي يې تر نهم ټولګي پورې وســــاتله .د ښـــوونځي د وخت څخه يې وروسته ماسپښين مهال په يوه ديني مدرسه کې شـامل کړ . دا مدرســـه د يوه مذهبي تنظيم (جماعة الدعوة الی القران والســـنه)لخوا جوړه شــوې وه ، چې ســيد ضــياء الرحمن لالاخېل پکې په څه باندې دريو مياشـتو کې ټول قران کريم په ناظره زده کړ . تر څنګ يې ســـل احاديث شـــريفونه هم زده کړي ؤ . نوموړي په ښـــوونځي کې د تراني د ټيم مشـــري هم کوله چې په هغه وخت کې په ځينو جايزو هم نازول شـــوی و.کله چې لالا خېل له مهاجرته بېرته خپل ټاټوبي ته راغی،نو بيا يې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او د کوټ په عالي لېســـه کې يې د نهم ټولګي څخه خپلې زده کړې پېل کړې،خو د وخت حالاتو او مشکلاتو دې ته اړ کړ،چې ښوونځی ترې پاتې شي.نوموړي د قران کريم حفظ د خپل ماما قاري خليل الله هاشـــمي څخه وکړه او تجويد يې له قاري ګل علي څخه تر ســـره کړ، خو کله چې حالت لږ ســـم شـــو،نو نوموړي د دريم ځل لپاره په۱۳۸۴لمريز کال بيا په کوټ عالي لېســـه کې خپلې نيمګړې زده کړې پيل او په ۱۳۸۶ لمريز کې د ياد ښوونځي د دولسم ټولګي څخه فارغ شو،خو تر ننه د لوړو زده کړو څخه محروم پاتې شو.

لالاخېل لومړي ځل لپاره په ۱۳۸۳ لمريز کال ګردي اتمانزو په ابتدايه ښوونځي کې د ښوونکي په توګه دنده پيل کړه،چې يادې دندې يې يو کال دوام وکړ .په ۱۳۸۴ لمريز کال کې د ســپين غر راډيو ســره د ډرامو او طنزيه خپرونو په برخه کې کار پيل کړ،چې هلته هم د يو کال لپاره په دنده پاتې شو او تر ۱۳۸۵ لمريز همدلته په سپين غر راډيو کې يې دنده پر مخ وړله.په ۱۳۸۶ لمريز کې د شــــرق راډيو تلويزون

(c) ketabton.com: The Digital Library

سـره خپله دنده پيل کړه چې تر ۱۳۸۷ لمريز کال د جوزا تر شـلمې پورې په ياده راډيو کې د ډرامې څانګې مسؤل،ليکوال او لاربنود پاتې شـو.همدارنګه په ۱۳۸۸ لمريز کې د مرام راډيو سـره هم د طنزيه خپرونو په برخه کې همکار پاتې شـوی دی.په همدې جريان کې په ۱۳۸۸ لمريز کې د ننګرهار ملي راډيو تلويزونه سـره هم د ډرامو او تمثيلي ټوټوپـه برخـه کې همکـاري کړې ده.پـه ۲۰۰۹ م کـال کې د جنورۍ په مياشت کې د پېکټ راډيو ادارې سره يې په پېښور کې خپله دنـده پيـل کړه. پـه يـاده اداره کې يې د(پولې پورې ډرامې) د مسؤل،ليکوال او ډايريکټر په توګه خپله دنده ترسره کړې ده. همدارنګه د دويم ځل لپاره يې په ۱۳۹۰ لمريز کې د شـرق راډيو تلويزون سـره يې بيا دنده پيل کړه،چې اوس د انعکاس راډيو تلويزون سـره د تمثيلي ټوټو او ډرامو په برخه کې د ليکوال او ممثل په توګه خپله دنده پر مخ وړي.

د همدې مسـلک سـره د مينې له امله يې په دې برخه کې په ډېرو روزنيزو سـيمنارونو او ورکشـاپونو کې هم برخه اخيسـتې لکه ژورنـاليزم،ډرامې او راډيو تخنيـک روزنيز ورکشـاپونـه يې پرمخ وړي.نوموړي د ډرامـه ليکنې پـه برخـه کې پـه لومړي ځل د سـلام وطندار راډيو د ډرامې برخې ټرينر اسـتاد عبدالله صـاحبزاده څخه د ډرامې په کېسه کې زده کړې تر سره کړي دي. همدارنګه يې د نړيوال ژورنالست او بي بي سي راډيو پخواني خبريال جان محمد بټ څخه يې هم د ډرامې په برخه کې ډېر څه زده کړي دي.نوموړي د تمثيلي ټوټې او ډرامې په برخه کې ډېر کار کړی او خپله د يو ښـه ممثل په توګه پاتې شوی دی.

سيد ضياءالرحمن لالاخېل په ډرامه ليکلو کې په زړه پورې قلم لري نوموړي په تراژيدي او کوميډي دواړو برخو کې ډرامې او تمثيلي ټوټې ليکلي،خو کوميډي برخه يې ډېره غوښـنه ده.کله چې لالا خېل په سـپين غر راډيو کې کار پيل کړ له هماغه وخته يې په تمثيلي ټوټو او ډرامـه ليکنـه پيـل وکړ.ډېرې پـه زړه پورې تمثيلي ټوټې او ډرامې يې ليکلي او ټولنې ته يې وړاندې کړي دي.د نوموړي ټولې تمثيلي ټوټې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډرامې د طنز په مالګه ککړې دي.نوموړي د لومړي ځل لپاره د مارتول بابا په نوم یوه کومیډي تمثیلي ډرامه ولیکله چې د تمثیلي ټوټو په ډول به پرمخ وړل کېده.په دغه تمثیلي ټوټو کې نوموړي خپله د مارتول بابا په نوم کردارد ترسره کولو،چې د یوه پاخه عمر سړي غږ به یې ویستلو.یاده ډرامه یې په ۱۳۸۵ لمریز کال د سپین غر محلي راډیو لپاره ولیکله،چې پنځه دېرش تمثیلي ټوټې ترې جوړې شوي دي.

د یادونې وړه ده چې همدا تمثیلي ټوټې یا ډرامه د دوهم ځل لپاره په ۱۳۸۶ لمریز کې د شرق راډیو تلویزون لخوا خپره شوه.د نوموړي بله کومیډي ډرامه د چمن ګل داستان نومیږي،چې په ۱۳۸۶ لمریز کې ولیکله چې دا یې دویمه ډرامه وه.یاده ډرامه په پنځه اویا برخو کې د شرق راډیو لخوا خپره شوه.د چمن ګل داستان ډرامه د سید ضیاء الرحمن لالاخېل د ډېر زیات شهرت لامل وګرځېده ، د دغې ډرامې موضوع او هدف د ټولنې ناوړه او غلطو رواجونو بیانول او د مخنیوي لپاره یې د حل لارې چارې وړاندې کول ؤ ، چې هره صحنه یې خلکو ته د اصلاح په موخه په ادبي او طنزیه ډول وړاندې کېدله او خلکو ترې د خندا او خوشحالۍ تر څنګ پند او نصیحت هم اخیست .حلال فصل او حلال رزق ډرامه ،چې ۱۷ برخې لري په کال ۱۳۸۷ ل کې ولیکل شوه او د ننګرهار ملي راډیو تلویزون څخه خپریدله او لالا خېل یې مرکزي کرکټر وو.بله ډرامه یې دوزخي ارواه نومېږي،چې په ۱۳۸۸ لمریز کې یې په ۱۸ پردو کې ولیکله او د ننګرهار ملي راډیو او راډیو افغانستان لخوا خپره شوه.د پولې پورې ډرامه د لالا خېل بله ډرامه ده چې په ۲۰۰۹ م کال کې د لالاخېل په لیکوالۍ او لاربښوونه جوړه شوې او په ۱۴۰۰ پردو کې وړاندې شوه.یاده ډرامه د افغانستان په ډېرو ولایاتو لکه ننګرهار،لغمان،خوست،پکتیا،قندهار ،کابل او په ځینو نورو ولایتونو کې د ایف ایم راډیوګانو لخوا خپرېدله. د یادونې وړه ده چې لالاخېل د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال ترخنګ یو ښــه ممثل هم دی،چې دلته به د ښــاغلي لالا خېل د یوې تمثلي ټوټې نمونه راوړو.

دتمثیلي ټوټې بېلګه

لکوال: سید ضیاءالرحمن لالا خیل

د تمثیلي ټوټې نوم: پلاره واده ځنګه شو.

کارکوونکي:

چمن ګل،صابر او شریف خان

چمن ګل: ځان سره ؛ سترګه رپېږي زما لکه چې پلار مې راځي ــ زړګی خوږېږي زما لکه چې کار نه دی شوی ــ خدایه پاکه ته خو راباندې ورحمېږې.

صابر: خداکې ،یا هلکه چمن ګله اشنا دا بیا په کومو سوچونو کې تللی یې.

چمن ګل: صــابره محترمه دا خو ته راغلې ما ویل که پلار محترم مې راغی.

صــابر: دا نن ځنګه د پلار محترم په انتظار ناسـت یې؟تا خو کله د هغه دومره انتظار نه دی کړی.

چمن ګل: ده ته ګوره،وایي ځنګه د پلار په انتظار ناست یې-ولې هغه ستا مخکې مې ورته ونه ویل،چې د واده نېټه راته کېده.

صابر: نو ستا پلار هغه خبره ومنله څه؟

چمن ګل: او کنه بس اوس به دخیره راشــــي او د واده زېری به مې راوړي.

صــابر: یاره ګومان خو مې نه شـي چې سـتا خسـر دې داسـې په اسـانه سواده ورکړي.

چمن ګل: صــابره محترما دا څه بې مالګې او پیکه خبرې کوې ، مړه دې وخت کې خو لږ مالګیني خبرې کوه ، کنه ډېر نازک وخت دی ــــ ژړه غونی ؛ زما واده لکه د شــنې توری په ونه محترمه زنګېږي او ټالی خوري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

صابر: ولې وارخطا يې اوس به د هر څه معلومات وشي،خو چې پلار محترم دې يو ځل راشي.

چمن ګل: ياره پيره بابا راورسيږې که پلار مې د واده زيرې راوړی وي،نو پيره بابا زه ستا د زيارت په نوم غټه شکرانه ورکوم.

صابر: دا څه وايې چمن ګله ټول کارونه خو هغه الله کوي،چې ټوله دنيا يې پيدا کړې ده،د پير بابا په دې کې څه کار دی.

چمن ګل: چپ شه صابره محترما خوله به دې کړه شي،ادې مې دې خدای وبښي هغې به ويل چې وليان د برخې خاوندان دي.

صابر: د برخې خاوندان دي،خو په دعا کې چې مونږ او تاسې ورته دعا وکړو نه دا چې نعوذبالله مونږ ورنه د خپلو حاجتونو سوالونه وکړو-ګوره اينده کې دا کار ونه کړې-دا ګوره په شرک کې راځي.

چمن ګل: هله صابره محترما هاغه وګوره پلار محترم مې راراوان دی،خو داسې خپه غوندې دی الله په کې خير واچوي.

شريف خان: دا څنګه د لارې په سر دواړه ياران ناست ياسی؟

صابر: شريف خان کاکا اشنا مې همدا ستا لار څارله چې ته ورته د واده زيری راوړې.

شريف خان: صابره وراره ستا د اشنا په قسمت کې وادنه نشته.

چمن ګل: پلاره محترمه دا څه بې تبې خبرې دې وکړه واده مې څنګه قسمت کې نشته؟هغه سر خوړلي سخرو خو به مې درته انکار نه وي کړی.

شريف خان: انکار يې نه دی کړی خو چې ما ورته څنګه د غمو نوم واخيسته نو بس خسر محترم دې بې هوشه شو او ستا د واده خبره همداسې په ځای پاتې شوه.

چمن ګل: نو تا ته چا ويلي و چې ته ورته د غمو نوم اخله،تا ته خو ماکوګې معلوم دی چې د غمو د ټينګې نه دی.

صابر: چمن ګله اشنا کېدای شي په دې کې دې خير وي.

چمن ګل: صابره محترما خير په کې کوم دی،ښکاره شر دی خدای مه که زما سخرو مړ شي نو زه به څه کوم... ژړا صحنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېغام پکي په دې ډول ؤ ، چې :د چمن گل داستان دغه صحنه کې د هغه ناپوهه کلیوالو ناوړه اعمالو ته پکې اشاره شوې ده چې د اسلامي شریعت سره په ټکر کې دي ، لکه :د الله تعالی څخه بغیر د بل چا په نوم نذر ورکول او یا ترې مرسته غوښتل دي .(لالاخیل ،۱۳۹۸).

امام جان مجبور

امام جان مجبور د گلاب شاه زوی د جمعه خان لمسی دی.اصلا د ننگرهار ولایت د بهسودو ولسوالۍ د خوشکنبد کلي د نهر شاهي په سیمه کې په ۱۳۵۰ لمریز کال کې نړۍ ته سترگې غړولې دي،چې اوس دا سیمه د جلال اباد ښار اتمې ناحیې پورې اړه لري.لومړنۍ زده کړې یې د خوشکنبد ښوونځي،منځنۍ زده کړې یې په عبدالوکیل لېسه کې او په پای کې د ننگرهار عالي لېسې څخه په کال ۱۳۶۸ لمریز کې فارغ شوی دی.همدارنگه په ۱۳۹۲ لمریز کال کې د ننگرهار له عالي دارالمعلین څخه یې په پښتو ادبیاتو رشته کې د څوارلسم پاسی سند تر لاسه کړ.په ۱۳۹۸ لمریز کال کې په ادراک لوړو زده کړو خصوصي موسسه کې شامل او په ۱۳۹۹ لمریز کال کې یې د لیسانس سند هم له همدې خصوصي لوړو زده کړو موسسې څخه تر لاسه کړ. نوموړي له ۱۳۷۲ لمریز راپدیخوا په تمثیلي ټوټو کې کار کوي.تر اوسه یې په بې شمېره ډرامو او تمثیلي ټوټو کې ونډه اخیستې ده.د یادونې وړ ده چې مجبور د یو تکړه ممثل ترڅنگ یو تکړه تمثیل لیکوونکی هم دی.(ننگرهار اخبار ،۱۳۹۷: ۳).

سید اختر سیدي

سید اختر سیدي د سیدگلون زوی په کال ۱۳۶۹ لمریز کې د ننگرهار ولایت د خوږیانو ولسوالۍ د وزیرو په پیرخیلو کلي کې په یوه دینداره کورنۍ کې زیږیدلی دی.لومړنۍ او ثانوي زده کړې یې په کوزه پښتونخوا کې د امام حسین په لېسه کې ترسره کړي دي.نوموړی د ښوونځي د زده کړو ترڅنگ د سینما او هنر سره هم نږدې پاتې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شـــوی دی.پـه ډېرو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فلمونو کې یې کـار کړی دی.لوړې زده کړې یې د کـابل پوهنتون د ژبو او ادبیـاتو پـه پوهنځي ترســـره کړي دي.د پوهنتون په جریان کې یې د افغانســـتان ملي راډیو تلویزون ســره د هنر او ادبیاتو اداره کې د مثمثل په توګه دنده ترســره کړې ده.نوموړي په کوزې پښــتونخوا په ځینو تمثیلي ټوټو،ډرامو او فملونو کې د ممثل په توګه کار کړی دی. همدارنګه د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو د ممثل په توګه پاتې شوی دی.بناغلی ســیدي د انعکاس راډیو تلویزون ســره د کومیډي خپرونو په برخه کې همکاري کوي.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

یونس کامه وال

یونس کـامـه وال د ګلاجـان زوی د ننګرهـار ولایـت د کـامې ولسـوالۍ د ارباب بانو په کلي کې په کال ۱۳۶۳لمریز کال کې زیږدلی دی.نوموړي خپلې لومړنۍ زده کړې په کوزه پښــتونخوا کې د شـــهید روح الله په لیســه کې تر اتم ټولګي پورې ترســره کړي دي او بیا یې د ځینو مشـــکلاتو لـه املـه ونـه شـــو کولی خپلې زده کړې پـای تـه ورســـوي.نوموړي پـه ډېرو تمثیلي ټوټو او کومیډي ډرامو کې برخه اخیستې ده،چې زیاتره یې سټیج تمثیلي ټوټې دي.کله چې خپل هېواد ته راســتون شــو پـه مختلفو رســنیو کې پـه تمثیلي ټوټو او کومیډي خپرونو کې دنده ترسـره کړې.د ننګرهار ملي راډیو تلیوزن په کومیډي خپرونو کې یې د ممثل په توګه کار کړی دی،همدارنګه په شرق راډیو تلویزون او انعکاس راډیو تلویزون ســره پـه مختلفو کومیډي خپرونو کې د ممثل په توګه پاتې شـــوی دی.یونس کامه وال په ځینو راډیویي ډرامو لکه د (پولې پورې اصــلاحي ډرامه)کې یې هم د یو ښـــه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلمان شهابي

سلمان شهابي د مولوي شهاب الدين زوی د ننګرهار ولایت د ښېوې ولسوالۍ په ملک زيو کلي کې په کال ۱۳۶۳ لمريز کې په يوه ديندار‌ه کورنۍ کې نړۍ ته سترګې غړولې دي.لومړنۍ او ثانوي زده کړې يې په سيد جمال الدين افغان ليسه کې ترسره کړي دي او بيا په ننګرهار دارلمعلين کې د اجتماعياتو په برخه کې تر څوارلسم ټولګي خپلې زده کړې سر ته رسولي دي.نوموړي په ننګرهار راډيو تلويزن کې په کوميډي خپرونو کې د يو تکړه ممثل په توګه کار کړی دی.همدارنګه په طلوع او لمر تلويزونونو کې يې هم د يو ښه ممثل په توګه دنده ترسره کړې ده. په اوس وخت کې په ننګرهار کې د انعکاس راډيو تلويزون سره په کوميډي خپرونو کې په تمثيلي ټوټو کې دنده پر مخ وړي.(انعکاس راديو تلويزون ،۱۳۹۹).

د عبدالبصير مينه پال پېژندنه

عبدالبصير مينه پال،چې ډېر هنري نومونه لري لکه کندهاری ډون،جنجالي،ګلابتون،اغاجان ماما... او داسې نور د حاجي ميراجان زوی دی په کال ۱۳۷۶ لمريز د سرطان په شپږمه نېټه د کندهار په نهمه ناحيه کې زېږېدلی دی.مينه پال په قوم پوپلزی دی.خپلې لومړنی زده کړې يې په کندهار کې ترسر ه کړي.ټولې زده کړې يې تر دولسم ټولګي ترسره کړي او د ځينو ناخوالو له امله ترې لوړې زده کړې په نيمه کې پاتې شوي دي.نوموړي د خپل ژوند په دې سفر کې د يو تکړه او زړور ممثل په توګه خپل دنده ترسر ه کړې ده. په ۲۰۰۹ م کال کې يې په تمثيل ليکلو او اجرا کولو پيل کړی دی.

د ممثلۍ ترڅنګ د تمثيلي ټوټو ليکوال هم دی.د کندهار په ځينو محلي رسنيو کې په دندو کې پاتې شوی دی.په روبنا راډيو کې د طنزيه خپرونو مسؤل په توګه پاتې شوی.همدارنګه په وړانګه راډيو کې هم د طنزيه خپرونو چلونکی او مسؤول پاتې شوی.په تبسم راډيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې یې هم کار کړی او هلته یې هم د طنز په برخه کې خپله دنده پرمخ وړې ده.په زیور محلي راډیو کې د ایډیټر او تمثیلي ټوټو مسؤل پاتې شوی.د دې ترڅنګ د افغانستان د ملي راډیو تلویزون په چوکاټ کې یې هم دطنز او تمثیلي ټوټو په برخو کې دنده ترسره کړې ده.د دې ترڅنګ نوموړی د (بي ایم سټیډیو) په نوم خپل شخصي پروډکشن لري چې په کې هغې تجارتي اعلانونه،تمثیلي ټوټې او نورې ګڼې خپرونې جوړوي او ټولنې ته یې وړاندې کوي.په همدې پروډکشن کې تر پنځوسو ډېر ښځینه او نارینه ممثلین په عملي زده کړو بوخت دي.نوموړي په تمثیلي ټوټو طنزیه خپرونو او سټیج ډرامو کې ډېر کار کړی دی.لومړنی تمثیلي ټوټه یې د (ګران افغان) سره په یوه سالون کې ترسره کړه.یاده تمثیلي ټوټه چې لیکوال یې ګران افغان وو نوموړي په کې تراژیدي رول لوبولی دی.ښاغلي مینه پال په څو محلي فلمونو او پروډکشنونو سره هم کار ترسره کړی دی.د عمر تر دې دمه یې ټول ټال په دوه دېرش فلمونو کې د یو تکړه ممثل په توګه کرکټرونه لوبولي دي. عبدالبصیر مینه پال تر اوسه مختلفې ډرامې او تمثیلي ټوټې لیکلي چې عبارت دي له (ولور،رشوت،سیاسي بعث،درواغجن،مغروره،میله،بدنامي او رواج) د یادونې وړ ده چې نوموړی خپلې تمثیلي ټوټې په مختلفو ټولنیزو رسنیو لکه یوټوب، فیسبوک، انسټګرام، ټویټر، ټیک ټاک کې خپروي.د نوموړي د تمثیلي ټوټې یوه بیلګه په مذهبي تمثیلي ټوټه کې راوړل شوې ده،نو دلته یې د بېلګې له راوړلو ډډه کوو.(انعکاس راډیو تلویزون ،۱۳۹۹).

په ټولنه د تمثیلي ټوټې اغېزې

هره ټولنه جلا او ځانګړی فرهنګ او کلتور لري،یوه ټولنه له بلې د بیلوالي یوه لاره هم همد ټولنیز رواجونه،کلتورونه او عادتونه دي.که مونږ اسیایي او په ځانګړي ډول افغاني ټولنه وغواړو له اروپایي یا امریکایي ټولنې سره پرتله کړو،نو ډېر زیات توپیرونه به سره ولري.په اروپایي او امریکایي ټولنه کې لوڅ سر ګرځېدل کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

عیب او شـــرم نه دی،خو په افغاني ټولنه کې د اســـلامي او فرهنګي اصـولو سـره په ټکر کې راځي او څوک دا جرت نه شـي کولی،چې په عام بازار او لارو کوڅو کې لوڅ سر وګرځي.

همدارنـګه که اروپايي،امریـکايي،پنجابي،ایراني،اردو یا نورې ډرامې راواخلو او افغاني ډرامو،فلمونو،ســریالونو او یا هم تمثیلي ټوټو ســـره پرتله کړو،ډېر زیات او د پام وړ توپیرونه لري.د هرې ټولنې کلتور او فرهنګ په هماغه ټولنه ښــــه د تطبیق وړ دی.که مونږ هندي تمثیلي ټوټې وګور او له خپلو ســـره يې پرتله کړو د ځمکې او اســـمان فرق لري.د هرې ټولنې ادبیات او کړه وړه د همـاغې ټولنې پـه خلکو ښه اثر کولی شي.اوس راځو دې خبرې ته،چې په افغاني ټولنه کې،چې اسلامي اصول،کلتوري او فرهنګي محدودیتونه او ناسم رواجونه حاکم دي په داســـې ټولنه تمثیلي ټوټه څرنګه اغېزې لري؟ ګټه يې ډېره وي که تاوان؟ایا خلک ترې مثبت اړخونه خپلوي که منفي د موضــــوع په دې برخه کې به په همدې مسایلو بحث وکړو او روښـانه به شــي،چې د تمثیلي ټوټو مثبتې اغېزې ډېرې دي که منفي؟ او څرنګه کولی شـو،چې له هر شي یا هر هنر نه مثبت اړخونه خپل کړو او منفي ته يې شا کړو.

د تمثیلي ټوټې مثبتې اغېزې

په دنیا کې ډېر کارونه او اعمال داســـې وي،چې مثبتې او منفي اغېزې لري.که مونږ د پښتنو رواجونه او دودونه وګور،ځېنې يې مثبتې او ځینې يې منفي تـاثیر او اغېز ې لري. کـه لنـډې کيســـې او ناولونه ولوسـتل شــي،په هغې کې هم ځینې منفي او مثبت کرکټرونه او مـکـالـمـې شـــتــه،چې دواړه اړخـونــه پــه کـې لـیـدل کـېـږي.کـه فلمونه،ډرامې،ســـریالونه او تمثیلي ټوټې وګورو په هغې کې هم ځینې اړخونــه مثبــت او ځینې يې منفي دي.پــه ځــانګړي ډول اوســـنۍ ډرامې،فلمونه او سریالونه په ښکاره مثبتې او منفي اغېزې ښندي.اوس خبره د تمثیلي ټوټې ده،چې تمثیلي ټوټه په ټولنه او په ځانګړي ډول په پښـــتنه ټولنه کومې مثبتې اغېزې لري او څومره مو ترې ګټه اخیســـتې ده.مونږ پـه تیرو بحثونو کې وویـل،چې لومړنۍ تمثیلي ټوټـه اســـتـاد

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالاکبر خان اکبر ولیکله ،هلته هغې تمثیل په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې په خلکو کې یې د ازادۍ شعور او فکر پیدا کړ.د خدایي خدمتګار تمثیل،خو په خلکو دومره مثبت اغېز وکړ،چې د خدایي خدمتګار په لسګونو پلویان د وخت د ظالم نظام لخوا زندانونو ته ولېږل شو.دلته په بره پښتونخوا کې،خو یې په خلکو دومره اثر او اغېز وکړ،چې غازي امان الله خان په خپل وخت کې د تمثیلي ټوټو د ننداررو لپاره تیاترونه او د ننداري ځایونه جوړ کړل.د امان الله خان په وخت کې د (فتح تل) په نوم یوه تمثیلي ټوټه ننداري ته وړاندې شوه،چې خپله غازي امان الله خان یې هم ننداري ته ناست وو.په خلکو یې دومره مثبت اغېز او تاثیر وکړ،چې د انګریز په خلاف بغاوتونه رامنځ ته شو.همدارنګه همدا تمثیلي ټوټې دي،چې زمونږ د ټولنې لګام او واګې یې په خپل لاس کې نیولي او له ډېرو ناوړو کارونو یې منع کوي.په اوس وخت کې تر ډېره د ولور اخیستلو رواج،په بدو کې د لوڼو ورکولو رواج،زیارتونو ته د تګ او د زیارتونو تیږي په خپل بدن وهل او هلته زانګو تړل.... او دې ته ورته نور ډېر رواجونه او رسمونه دي،چې تر ډېره له منځه تللي دي.دا که یو خوا د علماو برکت دی،نو بلخوا د همدې تمثیلي ټوټو په مرسته یاد رواجونه په کراره کراره له منځه ځي.همدارنګه د همدې تمثیلي ټوټو،ډرامو او ځینو اصلاحي فلمونو په مرسته،د ټولنې ډېرې ناخوالې خلکو ته ښودل کېږي،چې زیاتره خلک ورته متوجې کوي.ځینې تمثیلي ټوټې او خپرونې دي،چې د ځینو سیاسیونو د کنترولو لپاره ښه وسیله ګرځېدلې ده.همدا تمثیلي ټوټې دي،چې د ځینې دولتي چارواکو د منفي کړنو مخه یې تر یوه حده نیولې ده.که د ځینو رسنیو تفریحي خپرونې وکتل شي او په هغې کې تمثیلي ټوټو ته پام وشي،نو زیاتره اصلاحات او سمون یې په خلکو کې راوستي دی.همدا انتقادي تمثیلي ټوټې او خپرونې دي،چې خلک یې خپلو منفي کړنو ته متوجې کړي او هر څوک کوښښ کوي،چې تر ډېره له هغه کارونو ځان وساتي،چې په ټولنه کې خلکو ته بد ښکاري.د دې موضوع د پایلې په توګه ویلی شو،چې تمثیلي ټوټې که کومیډي وي که تراژیدي او که دواړه یوځای وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې ښکاره او په زړه پورې مثبت فکر او مثبت بدلون راوستی دی.

د تمثيلي ټوټې مفني اغېزې

مخکې مو هم يادونه وکړه،چې په ژوند کې ډېرې کړنې داسې وي،چې په ټولنه خپلې مثبتې او منفي اغېزې ښندي.تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم او سريالونه که له يوې خوا په ټولنه مثبتې اغېزې کوي،خو منفي اړخونه هم لري او ټولنه کې ځينې داسې ځوانان هم شته،چې ډېر ژر منفي اړخونه خپلوي.دا،چې دلته خبره د تمثيلي ټوټې او د هغې منفي اغېزې دي،نو دا معلومه خبره ده،چې زمونږ ټولنه د علم په لحاظ ډېره وروسته پاتې ده.دلته که هر څه راځي،نو تنکي ځوانان يې نسبت مثبت اړخ ته منفي ته ژر متوجې کېږي.ښې بېلګې يې د کوزې پښتونخوا د پښتو فلمونو او ډرامو اغېزې دي.کله،چې هلته کوم نوی فلم يا ډرامې راځي،پر پرده له ښودلو وروسته په ټولنه کې د هماغه ډرامې يا فلم منفي کرکټرونه دومره ډېر شي،چې انسان حيران شي،چې دا ټولنه ولې داسې کوي.که تاسو ته ياد شي،کله چې په کوزه پښتونخوا کې د سواتي په نوم کوم کرکټر فملونو ته راغی،يوه پايڅه يې پورته او بله خکته وه،نو ډېرو ځوانانو په لارو کوڅو کې هماغه شان ځان جوړ کړ او ډېر ژر يې ياد تمثيل په خپل ځان عملي کړ.

يا که په افغانستان کې د ځينو انځوريزو رسنيو سريالونو ته پام وکړو،کوم کرکټر يا لباس چې په ياد سريال کې راشي.په سبا يې هلکان او نجونې هماغه شان ځان جوړې او په ټولنه کې ورته ځان ډېرلوړ او با کرکټره ښکاري،حال دا،چې دا په ټولنه ډېره بده او ناوړه اغېزه ده.همدارنګه په ځينو تمثيلي ټوټو او ډرامو کې داسې کرکټرونه راځي،چې هغه منفي وي،خو د ټولنې د اصلاح او سمون په خاطر يې تمثيل کول يا لوبول ډېر اړين وي،خو د ټولنې تنکي ځوانان يې د مثبتو پر ځای منفي ته زر فکر کوي او هغه په خپل ځان عملي کوي.ښه مثال يې،د طلوع تلويزون د (شبکه ای خنده) د خپرونې تمثيلي ټوټې دي،چې هغه د اصلاح او سمون لپاره ځينې مکالمې او کرکټرونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړي،خو ځوانان په ځای د دې،چې مثبت اړخ يې وسنجوي منفي ته يې مخه کوي او ټولنه د بدبختی خوا ته بيايي.

دې ته ورته نورې ډېرې تمثيلي ټوټې او ډرامې شته،چې په ټولنه کله کله منفي اغېز کوي،خو په دې برخه کې عامه پوهاوي ته اړتيا ده. او دا د کورنۍ مسؤوليت هم دی،چې خپلو اولادنو ته وروسته له ډرامې يا تمثيلي ټوټې دا يادونه وکړي،چې په ياده ډرامه يا تمثيلي ټوټه کې پلانکی کرکټر يا مکالمه سمه نه ده او د اصلاح او سمون لپاره يې بيا د خپلو اولادنو ته لارښوونې وشي،چې له بده مرغه زمونږ په ټولنه کې د اولادنو په روزنه کې په هغه اندازه چې لازمه ده کار نه کېږي،نو د دې موضوع د پايلې په توګه ويلی شو،چې هره تمثيلي ټوټه،ډرامه،فلم،سريال او نورې کړنې مثبتې او منفي خواوې لري او کوښښ بايد وشي،چې د مثبت اړخ په اړه يې فکر وکړو او منفي ته يې شا کړو.ځکه دا ټولنه سمون ته اړتيا لري او همدا ننداري او ډرامې دي،چې د ټولنې د سمون لپاره ليکل کېږي او بيا ننداري ته وړاندې کېږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم ځپرکی

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج

د موضـــوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه د پرتلنې وړ ده کنه؟او دا به هم روښـــانه او معلومه شـــي،چې ډرامه څه شـــی دی او تمثيلي ټوټه.په دې موضـــوع کې به دې ته هم اشـــاره وشـــي،چې لومړنۍ ډرامه چې په لرغوني يونان کې رامنځ ته شـوې ايا ډرامه ده که تمثيلي ټوټه دې ټولو پوښـتنو ته به د موضـوع په دې برخه کې په تفصـيل سـره ځوابونه پيدا او پرتلنه به يې سـره وکړو او همدارنګه په ډرامه کې به هم په تمثيلي ټوټه لنډ هر اړخيز بحث او څېړنه وکړو،دا چې تمثيلي ټوټه په تېرو بحثونو کې واضـحه او پېژندنه يې وړاندې شـــوه،نو دلته يې له پېژندنې تېرېږو او د ډرامې په پېژندنه به پيل وکړو.

د ډرامې لنډه پېژندنه

دادب ددې ښـــکلي صـــنف دانوم ((ډرامه)) د يوناني ژبې ټکي څخه اخيستل شوی دی ډراو په يوناني ژبه کې عمل ته وايې ډرامه اوعمل د يو بل سره تړلي څيزونه دي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۷).

د ادب تيوري نومې اثر ليکوال پوهاند جمشـيد رشـيدي په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه ويلي دي چې: (ډرامه د يوناني لفظ ډراو نه اخيسـتل شـوې ده،چې مانا يې عمل يا په کولو سـره ښـودل دي.او دغه وجه ده ،چې په خالص ادب او ډرامه کې فرق ښکاره کوي.).(رشيدي ښېنوا ،۱۳۹۱: ۱۴۹)

دنثري ادب ډولونو ليکوال يې په خپل کتاب کې د ډرامې په اړه وايي (ډرامه يوناني ژبې د ډراو د کلمې له ريښـې څخه د ((عمل او کړنې)) معنا لري ،په انګليسـي ژبه کې مشـتق شـوې کلمه ده چې لغوي معنايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګونو: تمثیل،نمایش او ننداره ښودلې ده.په ادبي اصطلاح ډرامه د نثري هنري داستاني ادبیاتو یو ډول دی،چې ادبپوهانو یې د پېژندنې په اړه بیلابیل تعریفونه،توضیحي او تشریحي یادونې او څرګندونې کړې دي.(هاشمي ،۱۳۹۴: ۱۳۶).

د ډرامې په اړه مختلف نظرونه او اندونه وړاندې شوي ،چې دلته به د څو تنو نظرونه راواخلو چې ډرامه څه ته وایي د دوی د نظرونو وړاندې کول هم اړین دي.

۱- یونانیي لیکوال سیسرو د ډرامې په اړه خپل نظر داسې څرګندوي:دژوند نقل ددود دستور ائینه اودرینستینوالی یعنې دحقیقت عکاسی ته ډرامه ویلی شي.(رضا ،۱۹۹۵ : ۸۶).

۲- سارسي یو بل لیکوال دی،چې د ډرامې په هکله وایي : مونږ دډرامې فن تعریف داسې کوو چې دادیو څو عناصرو مجموعه ده چې د هغو په مددمونږ ژوند په تهیټرکې پیش کوو. اودتماشګیرو دولس څوګنې ته دحقیقت یوتت غوندې تصویر وړاندې کوو.

۳-کالرج بیا د ډرامې په اړه خپله خبره په دې ډول کوي :ډرامه د حقیقت نقل دی دفطرت پیښې دي .

(هاشمي ،۱۳۹۴ : ۱۳۶).

۴-هیډلن د ډرامې په اړه خپله خبره داسې راغبرګوي: په ډرامه کې په سټیج د واقعاتو ښودنه داسې کېږي،لکه څنګه چې د دوی پیښدل پکار دي،نه داسې لکه څنګه چې پیښ شوي دي.(شهسوار ،۱۳۸۱: ۱۸).

۵_شکسپیر بیا وایي چې دنیا ټوله په مثال دیو سټیج ده ټول سړي او ښځې لوبغاړي دي دوی په دې سټیج ځي راځي او یوکس په خپل وخت کې کارونه کوي . (واجد ،۱۳۹۵:: ۱۳۶).

۶-حمزه شینواری چې د غزل بابا او په نثر کې د ډرامو تکړه او پوه هنر مند او لیکوال دی. د ډرامې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي: مونږ دیو قام دتمدن تهذیب او ذهني ارتقا اندازه دهغه ملک دډرامونه کولی شو.

۹- ارواښاد عبدالخالق خلیق صاحب د ډرامې په اړه وایي چې: دیومقصد داظهار لپاره ډرامه ډیره موثره طریقه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهنراوادبیاتو په تاریخ کې دډرامې په هکله اودډرامې دپیدایښت په هکله ډول ډول نظریات موجوددي .خوداخبره لا تراوسه سپینه او څرګنده نه ده اونه چاپه بشپړه توګه لوڅه کړې چې دهرچا لپاره دمنلووړوي .چې ډرامه دبشر په تاریخ کې څه وخت اوچیرته رامنځ ته شوې ده ؟ خورازرازنظریات شته چې ځینې نظریات په ځانګړي توګه یوه ټاکلې زمانه په ګوته کوي، لیکن له ځینو نظریاتو نه دانشي جوتیدای چې بیخي او بلکل دې داسې وي. دساري په تو ګه یوه ډله پوهان وایي :

کله چې ځینې فلمونه لیدل کیږي اوبیا په هغو کې ځینې مذهبي نڅاوې ګورو سړی فکرکوي چې لومړی ډرامه به البته په همدې بڼه موجوده وه که څه هم دا فلمونه د ځینې لرعون پیژندونکو لخوا دځینو نښو نښانو له مخې انځورګری دهنر په برکت جوړ اوممتاز شوي دي.(د دوران طلایي تیاتر) کتاب لیکوالان هم ددې نظریې ملاتړ کوي. چې(کنث مک ګوین)(او رویلیام ملنتز) نومیږي. بیاهم دیوې ریښتینې ډرامې نوم نشو ورکولای خو ځینې ځانګړي ډراماتیک حرکتونه چې دهغه وخت په انځور ګرۍ کې شته چې لیدلا ی یې شو.دځینو نښو نښانوله مخې داسې هم څرګنده شوې ده چې دمیلادنه سوونه سوونه کاله د مخه داتن په ښارکې ډرامه وه چې دیو پرمختللي ډرامې او تیاتر شته والی ښایي ، نو پوښتنه پیداکیږي چې ولې داسې اسناد په واک کې نشته تر څو په یقیني ډول سره دانظریه دهر چالپاره دمنلو وړشي.لیکن دمیلادنه تقریبا پنځه سوه کاله پخواچې دادمنلو هم ده دیونان ډرامه دهنري او ادبي شهرت لوړې پوړ ۍ ته رسیدلې وه . ((پدې عصر کې دومره ستر ډرامه لیکونکي تیرشوي دي چې یوا ځې د انګلستان شکسپیر اود فرانسې راسین له هغو سره سیالي کولای شي . دلرغوني یونان دتراژیدۍ ستر لیکوال (ایسګلیس ٥٢٥ -٤٥٦) سوفو کلیسز ٤٥٦ _ ٤٩٦) او (یورپیدیس٤٠٦ _ ٤٨٠) ق .م .دی سوفو کلسیز په ډرامه لیکنه کې شل ځل لومړۍ درجه ادبي جایزه ګټلې ده.(شهسوار ،١٣٨١:: ٨).

(c) ketabton.com: The Digital Library

همداراز دیونان په ادبي او هنري تاریخ کې نورې ډیرې ادبي او هنري څیرې هم شــته چې ددوی هنري او ادبي هڅې چې په خاص او ځانګړي ډول یې دډرامې هنري ژانرته ســرته رســولې دســتاینې وړدي. لکه: شـیلوس او ارسـتو فانس او نور .داشـیلوس په وخت کې دیونان داتن په ښــار کې یو هنري فســیتوال رامنځته ته شــوچې بیا هرلیکوال خپل هنري اوډراماتیک اثارکاندید کړل ...ویل کیږي چې اشــیلوس پوره نوي (۹۰) ډرامې لیکلي چې ددغـه ډراموپـه لړکې دیارلسو (۱۳) ډرامو لومړی درجه جایزه ګټلې ده. په هغه وخت کې به کله چې چا جایز ه وګټله نو بیابه یې دســروزرو تاج ورکاوو او یا دســپینوزرو تاج.ځینې بیا ددې نظرپلوي دي او په دې ټینګارکوي چې لومړی ډرامه ((اسکای لس)) لیکلې ده اوددرامې نوم یې ((سپلي اینټ)) ده . ځینې وایي چې داډرامه ((دسلیټ نومیږي چې داتن په ښارکې ستیج شوې وه)) .

یوه ډله پو هان بیاپه دې ټینګارکوي چې په (۵۳۵) پنځه ســوه پنځه دیرش ق م کې د(تس پیس) په نوم یوتن فنکار په یونان کې یوه ډرامه اجراکړه چې دغه تن دجهان اونړۍ لومړی اکتورګڼل کیږي .

ویـل کیږي چې دهغـه وخـت اکتورانو اولوبغـاړو بـه یو ډول ځانګړي ماسـکونه دهرې صـحنې مطابق په مخ غوړول او هم به یې له هرې صـحنې سره خپل کالي بدلول داځکه چې مختلفو رولونو کې به یې برخه اخیسته .ددې لپاره چې ننداره چیان یې ونه پیژني .

که چیرې ددغو ادبي او هنري شـخصـیتونو کوم چې دمخه یې یادونه وشـوه ، اثارو اوداثارو نوښــت ، پاینــت او پرمختیاته ځوک ځیر شـــې چې پـه هغـه وخـت کې هنري جـایزې ورکول کیدې او فیستوالونه جوړیدل نو دې نتیجې ته رسیږي چې له دوی نه دمخه هم هرو مرو دډرامې هنر موجود وو داځکه چې دامسابقې دډرامې دهنر یو پرمختللې بڼه ښایي.

له بده مرغه هیڅ یوه لیکوال هغه وخت داتکلیف په ځان نه دی منلی اویاورته متوجې شــوی نه دی چې دهغه وخت ډرامه، دډرامې هنریت دډرامې څرنګوالی ،دډرامې بڼـه او ځـانګړتیا څـه ډول وه ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

وليکي . په خواشـينۍ سـره چې څه نه دي ليکل شـوي ترڅو دهغه وخت په هنري ځانګړنه او ټولنيزو شـرايطو څوک پوه شـوي واې- داځکه چې ډرامه هم دنورو هنري ژانرو په څيريوداسـې هنردی چې يوټاکلی زمان په ګوته کوي.

د ((فيورټي))خبره هغومره چې معـاصــراو ســني ليکوالانو اوهنرمنـدانودڅونـد لـه هر اړخيزو ځـانګړتيـاوڅخـه خبريو دلر غونو ليکوالانو دڅوند دحالاتوپه باب بشپړ معلومات نه لرو.

ريښـــتيـا کـه چېرې موږ د ځينو ليکوالانو چې نړيوال او جهـاني شـــهرت هم لري د زيږيدو يا مړينې نيټه په سـمه توګه تر لاســه کړو- ځينې وخت د ځنيو شـــخصـــيتونو په هکله مشـــکله کيږي . مثال: د سـوفوکليز د زيږيدو نيټه که چېرې په ريښـتنې توګه تر لاســه کړو نو ځکه به بريالي نه شـــو چې ځينو څېړنکو دده د زيږيدو په هکله ډول ډول نظريات ليکلي دي .

له پورتنيو څرګندونو او نظرياتو څخه ښـکاره شـوه چې ډرامه دځينو اسـنادو او مدرکونو له مخې د ميلاد نه تقريباً پنځه پيړۍ د مخه ښـــه پر مختللې ډرامه موجوده وه او ددغې نيټې په شـــاو خوا کې ځنې اسناد هم تر لاسه شوي دي او هغه هم د يوې پر مختللې ډرامې په باب که د يونان نه راتير شـو او بيادمصـر ډرامې په هکله نظريات واورو هلته خو بيخي خبره د ميلاد نه پخوا زرګونو کلونو ته رسيږي .

پوهانو او څيړونکو څرګنده کړې ده چې د ډارمې هنر د ميلاد نه څلور زره کاله د مخه په مصـر کې ليدل شـوی دی . دمصـر د اثارو او نښو نښانو نه ښکاره ده چې په هغه ملک کې ناټک دوه زره ياکيدای شي درې زره کاله قبل مسيح موجود وو.))

که چېرې د مصـر لرغونې تاريخ ته سـرې ځير شـي نو بيا به دې نظر ته د شـــک په ســترګه ونه ګوري دا ځکه چې ځينې د نظر خاوندان په ځانګړه توګه ځنې فيلسـوفان په دې عقيده دي چې له نن نه زرګونه کاله پخوا لو مړني نظريات چې فلســـفي رنګ يې لره په ((مهروبابل)) کې را منځ ته شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فلســـفي نظریات ((د دیمو کرت)) څه چې آن ((چاروا‌ګي)) او به خاوره ، باد، اور او د هندو چین د فلســـفي نظریاتو نه بیا هم لس ګونې پیړۍ دمخـه موجود وو .چې اوس هم دا نظریـات د ((مهر وبـابـل)) فلسفي په نوم شهرت لري.

دا چې زرګونه کاله پخوا د فلســـفي داســـې پیچلي نظریات موجود وو نو له حقیقته به لرې نه وي چې د ډرامې هنر دی هم هغه وخت کې موجود وي .!؟ خو بیـا هم همغـه خواشـــینونکی خبره چې لیکلي اســـناد د ډرامې د هنر په هکله په مصـــر کې هم موجود نه دي .

ځنې پوهان او لرغون پیژندونکي له دې نه هم وړاندې ګوري او په دې نظر دي چې ښـــایې د ډرامې تاریخ او نېټه له دې نه هم وړاندې وي او دومره وړاندې چې کله انســـانانو معاشـــرتي او ټولنیز ژوند پیل کړ او په هغه وخت کې د خپل محیط او چاپیریال په بنا سـره ابتدائی او لومړنی لوبې او مســـتي اجرا کولې نو پـه دغـه وخـت کې بـه د دوی لومړنیو لوبو کله کله ډراماتیکه بڼه او شکل غوره کاوه .

خبره په ټولنیز او اجتماعی ژوند رایاده شـوه او ریښـتیا ده چې د ټولنیز ژوند هســـتي ډیره پراخه ده او په دغه پراخ ډګر او میدان کې هر څه شـــته کیږي ، د مادي فرهنګ ته ســـر بیره معنوي فرهنګ هم غوړیږي ، ادب او هنر هم غوړیږي دا ځکـه چې هنر د ټولنیز او اجتمـاعي شـــعور شـــتمني جوړوي او د ډرامې هنر هم د ټولنیز او اجتماعي ژوند د بېلا بېلو اړخونو هغه هنداره ده چې دژوندانه دحالاتو ژوندي تصویرونه په کې لید لای شو.
انسانانو د خپل ټولنیز پیدایښت له مخې مخکې له هغې چې په خبرو پیل وکړي او خپلې ګډې ســونزې او مشــکلات د خبرو له لارې حل کړي.
او یا دخپل محیط او چاپیریا ل او زمانې د حالا تو څخه خبر تیا ترلاسه کړي ، یادا چې ځان او جهان وپیژني. نو د تمثیل په بڼه به یې له بدن د غړو دحرکاتو په واســـــطه خپل مطلب بیاناوه ... تر هغې چې غږن غړویې وده او تکـامـل وکړ. اوس هم د کوچنیوالي پـه زمـانـه کې د همدغو حرکاتو په اســـتفاده کوچنیان د بدن د غړو له مخې خپل مطلب

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرګندوي- نو ځکه څېړونکي په دې ټينګار کوي چې د تمثيل هنر انسان ته تر بل هر هنر څخه ډېر نږدې دی.ددې ټولو خبرو سره سره د نظر خاوندان دې نتيجې ته رسېدلي او هغه اسناد او مدارک چې په لاس کې دي دا ښايي چې په واقعي ، بشپړه او سمه بڼه (شکل) ډرامه د ميلاد نه پنځه پيړۍ د مخه په يونان کې رامينځ ته شوې ده . او بيا يې پر مختيا او پراختيا موندلې ده. له دې وروسته ډرامه د نړيوال او جهاني شهرت له مخې يونان په خاوره کې منحصره نه پاتې کيږي بلکې په نورو هيوادونو هم اغيزه او تاثير کوي لکه روم ، اسپانيا، انګلستان ، فرانسه اوهمداراز دهندوچين سنتي ډرامې هم له همدې بابته متاثرې شوې دي .(معين ،۱۳۸۲: ۸).

دهندوستان د هنر اوادبياتوپه تاريخ کې تقريباً دوه زره کاله وړاندې دډرامې هنر ډېره ترقي اوپرمختګ کړی وو اودمذهب په خپرولو کې يې لويه ونډه اخيستې وه. له همدې ځايه دډرامې هنر اندونيشيا، چين اوجاپان ته ورسيد. بيا دغه هنر ډېره پراختيا وموندله .ويل کيږي چې دنړۍ دټولونه لومړنی کتاب دډرامې دهنر په هکله سنسکريټ ليکل شوی دی .د((بهرت مني)) ناتيه شاستو دډرامايي ادب لومړې مستند کتاب ګڼلې شو.په سنسکريټ ډراموکې سندروته هم ځای ورکړ شوی وو اود سنسکريټ بهترينه شا عري په ډراما يې ادب کې موندلای شو- دستسکريټ ښه ډرامه ليکونکي :ااشوکهوس ، بهاس ،سومل ،شودرک ،کاليداس ،دهرش ،دبهوبهوتي اودوشواکهاوت دي .کاليداس هغه څوک دی چې دنړۍ اوجهان دنورو ليکوالواوهنر پوهانو په څيرنړيوال شهرت لري .چې د((شکنتلا))ډرامه يې له ډيرې ستاينې وړده . اريايانوهم په ويدي اويستايي عصر کې ځينې داسې لوبې دودونه ،عنعنوي اوفلکلوريک حرکات درلودل چې دتمثيل هنر ښيګڼې په کې له ورايه ترسترګو کيدې دسوما او فوما دراټولولودود داپه ګوته کوي چې دتمثيل هنر په ار يايي ټاټوبي کې له ډيرى پخوانه دود وو..... ويدي سره رودونه اوپه اويستاکې دارباب الانواعولمانځنه دبيلګې په توګه يادولې شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پوره ته بحث کې مو په دې خبرې وکړې،چې ډرامه څه شي ده؟څنګه او د کومې اړتيا له مخې رامنځ ته شوه او د تاريخ په اوږدو کې يې څنګه پرمختګ وکړ.پوره بحث به په همدې راونغاړو،چې انسان کله پيدا شو،نو ډرامې هم ورسره سر راپورته کړ او تر ننه يې خپل ګامونه لا پسې ګړندي کړي دي،خو يوه خبره د يادونې وړ ده او هغه دا ،چې کوم کومه لومړنۍ ډرامه يادوو هغه هماغه تمثيلي ټوټه ځکه چې په تمثيل کې يوه خبره ډېره واضحه ده چې د سټيج پر سر د خلکو په وړاندې په ژوندۍ بڼه خپرېږي او هره تمثيلي ټوټه په يوه پرده کې پای ته رسيږي،خو ډرامه کېداشي ډېرې پردې اوصحنې ولري يا په بله وينا تمثيلي ټوټه يوه لنډه موضوع رانغاړي،خو ډرامه ډېرې موضوګانې په خپله لمن کې رانغاړي او ځای ورکوي او يا هم په بله وينا د تمثيل لمن لنډه او تنګه ده او د ډرامې لمنه پراخه ده او ډېر موضوعات په کې ځای کولی شو.

په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې ځرکونه

د موضوع دا برخه مو دې ته ځانګړې کړې،چې ايا په يوه ډرامه کې تمثيلي ټوټه راتللی شي کنه؟ په دې برخه کې به د ځينو ډرامو نومونه راوړو،چې په هغې کې د تمثيلي ټوټو يا نندارو ځرکونه ليدل کيږي،همدارنګه په دې به هم بحث وشي،چې څه اړتيا ده،چې په ډرامه کې دننه کومه تمثيلي ټوټه راوړل شي.د دې موضوع بحث مو همدې خبرې ته ځانګړی کړی او په تفصيل سره به پرې بحث وکړو.په ډرامه کې کله کله ځينې برخې داسې وي،چې د تمثيلي ټوټې بڼه او شکل لري او دا کار د دې لپاره کيږي،چې په ډرامه کې يو نوی اړخ راپيدا شي او ليدونکي،نور هم ځان ته حيران او راجلب يې کړي،نو ليکوال دا کار کوي،څو په ډرامه کې دننه يوه بله صحنه يا تمثيلي ټوټه وړاندې کړي.ډرامه که څه هم د څو صحنو څخه جوړيږي او هره صحنه يې يوه تمثيلي ټوټه ،خو فرق يې دومره دی،چې ډرامه څو کيسې يا څو موضوګانې په خپله لمن کې رانغاړي،خو تمثيلي ټوټه يوه برخه پر مخ وړي او په ډېرکم وخت کې پای ته رسيږي.نو ويلی شو،چې په ډرامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې هم ځينې برخې تمثيلي ټوټې يا ننداريې ليدل کيږي،د بېلګې په ډول به د (جاله ډوب) ډرامې يوه برخه يا صـــحنه چې تمثيلي ټوټه ده دلته راوړو

جاله ډوب

جالا ډوب په نومې ډرامه چې مزاحيه ،طنزيه او له خندا ډکه ده،چې د فرمان عمرزي په هدايتکارۍ او ليکوالۍ وړاندې شوې،پروډيوسر يې مشـــال خان دی،کمره مين يې هارون نعيم خان دی،ايډيټر يې حســـن جمال دی،د مشـــال پروډکشـــن لخوا جوړه شـــوې ډرامـه ده..يـاده ډرامه،انتقادي،اصلاحي او ټولنيز شکل لري او د ټولنې د اصلاح لپاره وړاندې شـــوې،چې په ياده ډرامه کې يوه برخه د تمثيل په ډول راوړل شـــوې.دوه کســـان،چې يو په افريدۍ لهجه خبرې کوي او بل په عادي لهجه خبرې کوي.د افريدي لهجې ولا خور دې بل کس ته واده شـــوي وي،هغه مړه شوې وي،کونډ کس غواړي بل واده وکړي،خو اوښـی يې نه پريږدي،خو چې کله کونډ ورته د لس جريبه ځمکې او شـــل لـکه روپيو وړانديز وکړي،بيا ورته اجازه ورکوي او تمثيل په لاندې ډول پيليږي.

بېلګه

د تمثيلي ټوټې نوم : (د خور مېړه بل واده به نه کوې)

ليکوال: فرمان عمرزی

لوبغاړي: مهتاب او الياس

(د خور مېړه بل واده به نه کوې)

مهتاب: ميدان له روشـــه،نن بې له تو ســـره کســـم،خو زېما خور لوړه خاورو له.ايتو دې لاســـه،ويږيکه ايتو مطلب څه دی.دا کســـه دا راشـــه ماما زوی دې ليونـای دی.

الياس: خبرې له غوږ کېده.

مهتاب: هن

الياس: واده کول خو څه جرم نه دی کنه،نو چې ښځه مې مړه شوه نو څه وشو چې بل واده وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهتاب: ته به روته بل واده کوې او دغه دوه خورتې به مې رو له همداسې لغړ ګرځي.
الياس: هغی له به مم وکم کنه.
مهتاب: ويړيکه د سړي بچی شه،ګنې څرمن دو وباسم.
الياس: خبره خو واوره کنه خير دی ته خو لړ غوړ شه کنه.
مهتاب: هن وايه څه يايې.
الياس: ته خو مې خبرې له غوړ شه کنه
(په دې وخت کې لومړی کرکټر دويم کرکټر په ســـوباړي وهي او د هغې خبرې له غوړ نه ږدي.)
مهتاب: زما خورتو ته ويدونه کوې کنه که دا سر نه دې بې غم کړم او له تونې نه دې غوخ کړم.
الياس: کوم يې ورله ته خو غوړ شه زه درته څه وايمه.تاته خو څه پته ده ،چې زما ډېر جايداد دی.دولت راسره څه ډېر دی ،بس يو شل جريبه پټی به تاپسې وليکم څنګه دې خوښه ده.او لس لکه روپۍ به هم درکړم.
مهتاب: ته رشـــتيا يايې ،تا دې خولای ووهي دروغ خو به نه يايې،څه نو زه بې پرې سوچ وکړم.
الياس: ســـوچ پرې مه کوه خبره ومنه ګټه دې ده.ماله اجازت راکړه چې بل واده وکړم ژوند خراب دی.
مهتاب: که موله دې دا پټی او پيسې روکړې کنه ،نو خدای دې ستاسو د درې واړو خانه خرابه کړه.،هېو هغوی خروتو ته مې هيڅ ودونه مه کوه،خو موله موال روکړه.
مهتاب: پيسې در کوم،خو ماته اجازه راکړه.
(په همدې خبرو سره ياد تمثيل پای ته رسيږي.).(فرمان شـهسـوار ،۲۰۱۰م).
د دې موضـــوع د پايلې په توګه ويلی،چې په ځينو ډرامو يا فلمونو کې ځينې صحنې،د تمثيلي ټوټو يا ننداړو بڼه لري او د اړتيا په صورت کې ليکوال کوښښ کوي،د ليدونکو د تلوسې د زياتوالي لپاره په ډرامه کې يوه داسې نوې صـحنه وړاندې کوي،چې اوريدونکي د ډرامې تر پايې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې له ځان سره وساتي او ليدونکي ستړي نه شي،نو ځکه ليکوال دا کار کوي.

د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه

د ډرامې او تمثيلي ټوټې په پېژندنه مو په تيرو بحثونو کې زياتې او په بشپړ ډول بحث وکړ،پېژندنې مو وړاندې کړې او د نورو ليکوالو او پوهانو نظرونه مو هم وړاندې کړل.اوس بحث دا دی،چې ايا تمثيلي ټوټه او ډرامه دواړه يو شی دی او که کوم توپير او د پرتلنې وړ بحث لري.ډرامه او تمثيل دوه بيل هنري ژانرونه دي،که څه هم ځينو ليکوالو او پوهانو دواړه يو ډول ژانر بسودلی،خو په اصل کې تمثيلي ټوټه يا ننداراليک بيل او ډرامه بيل ژانر دی.کله،چې انسان پيدا شو،له هماغه وخته انسان يو ډول نه يو ډول تمثيل کوي او د ژوند هره برخه جدا جدا پرمخ وړي.که خوشحالي پرې راشي،خفګان په کې نه کوي او که خفګان پرې راشي خوشحالي په کې نه کوي.که په کور کې يې اولاد پيدا شي،دا بيل تمثيل او ننداره ده.په تمثيلي ټوټه کې يوازې يوه موضوع پر مخ وړل کيږي او لمنه يې نسبت ډرامې،سريال او فلم ته تنګه ده.

اصلا د ډرامې صحنې له تمثيلي ټوټو څخه جوړيږي،خو په دومره توپير،چې ډرامه په ځان کې نور موضوعات رانغاړي او تمثيلي ټوټه يا ننداراليک يوه موضوع پر مخ وړي.تمثيلي ټوټه او ډرامه داسې دي،لکه لنډه کيسه او ناول.په لنډه کيسه کې کرکټرونه کم،موضوع يې لنډه او وړه وي،خو ناول اوږد او کرکټرونه يې زيات او د موضوعاتو لمن يې پراخه وي،نو په لنډه توګه ويلی شو،چې د ډرامې او تمثيلي ټوټې ترمنځ اړيکې او توپيرونه دواړه شته،د پرتلنې وړ دي،چې په لاندې ډول يې پرتلنه او توپيرونه وړاندې کولی شو.

١: ډرامه اوږده،خو تمثيلي ټوټه لنډه وي.

٢: په تمثيلي ټوټه کې يوه موضوع،خو په ډرامه کې څو موضوعات پر مخ وړل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳: په تمثيلي ټوټه کې کرکټرونه کم وي ان کله کله يو کس هم کولی شي،چې يوه تمثيلي ټوټه پرمخ يوسي،خو ډرامه ډېر کرکټرونه لري او په زياتو لوبغاړو پرمخ وړل کېږي.
۴: د تمثيلي ټوټې موضوع لنډه او تنګه،خو د ډرامې موضوع اوږده او پراخه وي.
۵: تمثيلي ټوټه په يوه صــــحنه کې پای مومي،خو ډرامه له يوې څخه زياتې صحنې لري او په ډېرو صحنو کې پای ته رسيږي.
۶: د تمثيلي ټوټې لپاره يو ســــټيج يا د تمثيلولو ځای جوړيږي،خو د ډرامې لپاره ډېرو سټيجونو يا د وړاندې کولو ځايونو ته اړتيا وي.
۷: تمثيلي ټوټه اشــاروي يا د لوســتلو شــکل هم لرلی شــي،خو ډرامه په اشاروي يا د لوستلو په شکل نه شو وړاندې کولی.
۸: پـه تمثيلي ټوټـه کې کلـه کلـه ممثـل خپلـه د خپـل ځـان ډايرکټري کوي،ځکه چې زياتره وخت تمثيلي ټوټه په ژوندۍ بڼه وړاندې کېږي او ډايرکټر نه شي کولی چې په ژوندۍ صحنه کې يو ممثل ته هدايت يا لارښـــوونه وکړي،خو په ډرامه کې ممثل خپله د ځان ډايرکټري يا لارښوونه نه شي کولی.
۹: تمثيلي ټوټه لږ وخت نيســـي،نو ځکه يې مينه وال زيات وي،خو ډرامه حد اقل له يو ســـاعت څخه زيات وي،نو ځکه ځيني مينه وال ستړي کوي او نه يې خوښوي.
۱۰: په ډرامه کې کيداشـــي ډېرې ســـندرې ورځای کړل شـــي،خو په تمثيلي ټوټه کې ډېرو سندرو ته اړتيا نه ليدل کېږي.
دې ته ورته نورډېر واړه توپيرونه هم کېدای شـــی ولري،خو مونږ د موضوع په همدې توپيرونو بسنه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم څپرکی

پایله

(پښتو معاصر ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر سرلیک لاندې علمي،څېړنیز اثر،چې د پوهنملی علمي رتبې د ترفیع لپاره لیکل شوی،چې په پنځو لویوبرخو کې بشپړ شو.د څېړنې د ارزښت،موخې، د څېړنې د مېتود او د موضوع مخینه (شالید) وروسته په لومړی برخه کې د معاصـــرې دورې ته لنډه،خو هر اړخیزه بحث او څېړنه پرې شـوې.د معاصـرې دورې درې پړاونه،روښـانتیا پړاو،ویښـتیا پړاو او اوښـــتون پړاو باندې هر اړخیز بحث شـــوی،چې په دې پړاونو کې د ځینو ډرامه لیکوونکو نومونه هم ذکر شوي دي.

د موضـــع دویمه برخه کې په تمثیلي ټوټه بحث شـوی،چې په دې برخه کې د تمثیلي ټوټې تاریخچې باندې مفصـــل بحث شـــوی، په پښتو ادب کې د تمثیلي ټوټې بهیر،د تمثیلي ټوټې پېژندنه،د تمثیلي ټوټې چوکاټ او جوړښـــت او همدارنګه توکي او د لیکنې لار،د تمثیلي ټوټې ژبه او په تمثیلي ټوټه کې د کرکټرونو کارونه باندې هر اړخیز بحث او څېړنه شوې.

د موضـــوع دریمه برخه مو د تمثیلي ټوټې دولونو ته ځانګړې کړې ده،چې په دې برخه کې د فورم له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې په هغې کې ســـټېج تمثیلي ټوټه،راډیویي تمثیلي ټوټه،تلویزوني تمثیلي ټوټه،د لوستلو تمثیلي ټوټه او د محتوا له مخې د تمثیلي ټوټې ډولونه،چې تراژیدي،کومیډي،میلو او تراژیدي کومیډي تمثیلي ټوټې تر بحث لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيول شــوي دي.همدارنګه اخلاقي،ولســـي،د اتلولۍ،تاريخي،غوټه لرونکي،مذهبي او اشـــاروي تمثيلي ټوټې هم تر بحث لاندې نيول شوی،چې د ځينو لپاره يې بيلګې هم راوړل شوي دي.

د څېړنې څلورمه برخه چې تر ډېره د موضوع اصـلي برخه هم جوړې په معاصـــر ادب کې تمثيلي ټوټې ته ځانګړې شــوې، چې پښـــتو معاصـــر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ باندې پوره بحث او څېړنه شوې ده.همدارنګه پښتو ادب کې لومړني مشهور تمثيل ليکوونکو پېژندنه او د ځينو يې تمثيلي بيلګې هم راوړل شــوي دي او دا چې په ټولنه تمثيلي ټوټه څه اغېزې لري په دې برخه کې پرې بحث شوی دی.

د څېړنې پنځمه او ورســـتۍ برخه د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتليز جاج ته ځانګړې شــوې ده.په دغه برخه کې په ډرامه لنډه بحث شــوی،په ډرامه کې د تمثيلي ټوټې څرکونه او د تمثيلي ټوټې او ډرامې پرتلنه شــوې ده او دغســې دغه څېړنه په پايله،مناقشــې،وړانديزونو او سرچينو بشودلو سره ياده څېړنه پای ته رسېدلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

په دې برخه کې هڅه کوو،ټولو هغو انګېرنو او احتمالي پښـــتنو تـه لنډ،خو کره ځوابونه ومومو،چې لوســـتونکو ته پيدا کېږي.بنـــايي ځينو دوستانو ته پوښتنه پيدا شي،چې په پښتو ادب کې ډېر نور موضوعات شته،چې بايد پرې کار وشي،نو څه اړتيا وه،چې دا موضـوع مو غوره کړه. د دې پوښتنې په ځواب کې به زه داسې ووايم چې بېشکه په پښتو ادب کې ډېر نور مسايل هم شته،چې کار پرې وشي،خو پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ دا داسې يوه موضوع ده چې څېړنه او ســپړنه يې ډېره اړينه وه او دا ځکه چې هنر ي نثر ډېر ژر په ټولنه اغېزه کولی شـي او په ټولنه کې د سـمون يوه ډېره ښــه او هر اړخيزه لاره ده،نو ما لازمه وګڼله چې په دې برخه کې کار وکړم او د خلکو او لوستونکو ستونزو ته تر يوه حده حل پيدا کړم.

د دې څېړنې متوقع نتـايج دا دي، چې وبـه توانېږو د تمثيلي ټوټې په ارزښت او اهميت پوه شو،تمثيلي ټوټو ته چې پښتو ادب کې چا کار کړی،د هغوی ســره به اشــنا شــو.يوه تمثيلي ټوټه څنګه بايد وليکل شي،کرکټرونه او مکالمې يې څنګه ځای پر ځای شـي.د تمثيلي ټوټو په تاريخي بهير به هم لوســتوکي پوه شـــي. له بله پلوه به د تمثيلي ټوټې يا ننداري ليک په غني کولو کې هم مرســته وکړي او په دې اړه به ډېرنوي مســايل او معلومات وســپړي.دا ښــکاره خبره ده،چې په تمثيلي ټوټو يا ننداري ليکونو خورې ورې ليکنې او يادونې شـــوي دي او په راتلونکي کې به پرې هم کېږي.

،خو دا چې زما موضــوع د نورو د شــوو کارونو ســره څومره توپير لري او څومره ګټور دی غواړم خپل شـوی کار د نورو ليکنو سـره په لنډه توګه پرتله کړم.د تمثيلي ټوټې په اړه په ځينو کتابونو کې يادونه شــوې او هلته يوازې د تمثيلي ټوټې،پېژندنه،د تمثيلي ټوټې شــاليد او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو برخو بحث او سپړنه شوې،د بېلګې په توګه د نثري ادب ډولونو نومې اثر کې،د تمثیلي ټوټې په اړه لنډ معلومات ورکړل شوي دي،خو د تمثیلي ټوټې په ارزښت،ډولونو،بېلګو... او نورو برخو په بشپړ ډول بحث نه دی شـــوی. عبدالقدیم پتیال،چې د تیاتر تاریچې تر عنوان یې یوه مقاله لیکلې ده،یوازې د تیاتر په تاریخي بهیر او په عمومي توګه یې د تمثیلي ټوټو او ډرامو لنډ بحث کړی،په یاده مقاله کې په بشپړ ډول د تمثیلي ټوټې او په ځانګړي ډول په معاصـــر پښـــتو ادب کې د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ په اړه په کې څه نه لیدل کېږي.

دې ته ورته نورو ډېرو مقالو او ځینو لیکنو کې یوازې د تمثیلي ټوټې په تاریخي بهیر لنډ بحث شـوی،چې په ډرامه کې یې ور ګډ کړی دی او تمثیلي ټوټـه یې لـه ډرامې څخـه نـه دی جلا کړی.دلتـه بـه د موضـوع د لا ښـه وضـاحت لپاره د ځینو هغو اثارو یا کتابونو نومونه راوړو،چې په یاده موضوع په کې لږه ډېره اشاره شوې ده.د نثري ادب ډولونه نومې اثر لیکوال په خپل اثر کې د تمثیلي ټوټې لپاره د ننداریک نوم کارولی او په دې برخه کې تر یوه حده په تمثیلي ټوټه یا ننداریک بحث کړی،خو په بشـپړ ډول یې سـپړنه او څېړنه نه ده شـوې.د نثري ادب ډولونه چې په کال ۱۳۹۴ لمریز کال د علومو اکاډمۍ لخوا چاپ او خپور شوی،د تمثیل د پېژندنې په اړه په کې هم بحث شوی دی.

همدارنګه محمد اعظم اعظم په خپل کتاب (پښـــتو ادب کې کردارنګاري) نومې اثر چې په کال ۱۹۹۳ م کې د پېښـــور پوهنتون ،پښـــتو اکیډیمی لخوا چاپ او خپور شـــوی،تمثیلي ټوټه یې په ډرامه ورګډه کړې ،خو ځینې برخې یې داســـې دي،چې په تمثیل یا کرکټر یا کردار یې هم بحث لرلی دی.شـــهســـوار ســـنګروال نیازی،چې په کال ۱۳۷۰ لمریز کې یې د ډرامې تاریخ او فن نومې کتاب د یونیورســـټی بک ایجنســـی لخوا چاپ او خپور شـــوی،د ډرامې په اړه په بشـــپړ ډول بحث او څېړنه کړې،خو تر کومه چې په معاصره دوره کې پښتو ادب ته د تمثیلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،نو په دې اړه کوم ځانګړی بحث نلري.عبدالرحیم ځدراڼ په خپل اثر ادبي ژانرونه نومې اثر،چې په کال ۱۳۸۵ لمریز کې د الازهر خپرندویې ټولنې لخوا چاپ او خپور

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی په ۲۳ مخ کې يوازې د يادې موضوع د پېژندنې په اړه لنډ بحث شوی،خو په بشپړ ډول په کې څه نه ليدل کېږي.

دې ته ورته په نورو ډېرو کتابونو،مجلو او ليکنو کې د تمثيلي ټوټې په اړه لنډ بحثونه شوي ،خو ترکومه چې پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ دی،په دې اړه په کې کوم ځانګړی بحث او څېړنه نشته او نه ترسترګو کېږي،نو ويلی شم،چې زما ليکنه د نورو د ليکنو سره پوره او جوت توپير لري او په ځانګړې موضوع بحث او څېړنه شوې ده.

دا څېړنه به د محصلينو او د ادب مينه والو ته نوې مسايل او نوي معلومات مخ ته کېږدي ،همدا لاملونه وو چې زه يې دې ته وهڅولم څو وکولی شم د(پښتو معاصر ادب ته د تمثيلي ټوټې راتګ او پرمختګ) تر عنوان لاندې موضوع په بشپړ او هر اړخيز ډول وپلټم او څېړنه پرې وکړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړانديزونه

دا،چې تمثيلي ټوټه د ټولنې يوه اړتيا ده او هره ټولنه ورته د سمون او اصلاح له مخې جدي اړتيا لري او همدا تمثيلي ټوټه ده،چې د ټولنې په سمون کې مهم رول لوبوي،همدې اړتياو ته په کتنې سره زه د دې برخې د وړانديزونو په توګه په شـــماره وار ډول خپل وړانديزونه وړاندې کوم.

۱: د تمثيلي ټوټې د ودې لپاره دې ټول هغه مواد چې د مقالو يا اثارو په ډول خواره واره دي،راټول او چاپ شي.

۲: د تياتر په برخه کې دې،خلکو ته سـمينارونه جوړ او د تمثيلي ټوټې د اهميت په اړه دې اګاهي ورکړل شي.

۳: د اطلاعاتو او فرهنګ وزارت په چوکاټ کې ،چې د پښـتو تياتر په نوم کومه اداره جوړه شـــوې وه،هغه بېرته په منظمه توګه فعاله او د پښتو تمثيل د ودې لپاره دې ځانګړې برنامې جوړې شي.

۴: د افغانستان راډيو تلويزون کې دې پښـتو تمثيلي ټوټو لپاره ځانګړې برنامې جوړې او خلکو دې وړاندې شي.

۵: په افغانستان کې نورې تصويري يا غږيزې رسنۍ ،چې تمثلي ټوټې خپروي بايد کوښښ وشـي،چې د پښـتو کلتور او محدوديتونه په پام کې ونيسي ،داسې نه شي چې د کوم قوم يا ژبې توهين په کې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچینې

۱: اعظم،محمد اعظم.(۱۹۹۳م).پښتو ادب کې کردار نګاري،پېښور پوهنتون،پښتو اکېډيمي. مخ:۴۰۱ .
۲: انځور،زرين.(۱۳۷۱ل).په افغانستان کې د پښتو د هنر او داستاني نثر رامنځ ته کېدل او پرمختګ،مقاله.
۳: انشاء،ميا سهيل.(۱۳۷۹ ل). دشلمې پېړۍ ادبي ستې،سباون مجله،پنځمه ګڼه،مخ ۲۳.
۴: انعکاس راډيو تلويزون.(۱۳۹۹ل).د ميلمنو خپرونه،ننګرهار.
۵: باجوړی،بريالی.(۱۳۹۷ل). د پښتو ادبياتو معاصر تاريخ د وېښتيا پړاو،کابل:جهان دانش خپرندويه ټولنه. :مخ ۱۸.
۶: بختاني خدمتګار،عبدالله.(۱۳۶۵). په ننګرهار کې د تمثيلي هنر بېلګې(مقاله)،فرهنګ مردم مجله، دويمه ګڼه،د کتلور دولتي کميټه،د فرهنګ مردم آمريت. مخ: ۷۷ .
۷: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۹۳ل) . اوسني ليکوال بشپړ متن، دويم چاپ ،صداقت خپرندويه ټولنه،کندهار: مخ:۹۹ .
۸: بېنوا،عبدالروف.(۱۳۸۸ل) .اوسني ليکوال ،کندهار: علامه رشاد خپرندويه ټولنه،صحاف نشراتي مؤسسه.مخ:۹۵۴
۹: پټيال،عبدالقديم.(۱۳۸۳لمريز) ،(ژباړن)،د تياتر تاريخچه،(مقاله)،هوډ مجله،دوه مياشتنۍ خپرونه،لسمه ګڼه، کندهار: د لوی احمد شاه بابا علمي او کلتوري مرکز.مخ ۴۷.
۱۰: پښتو – پښتو سيند.(۱۳۸۹لمريز) د افغانستان د علومو اکاډمي،د ژبو او ادبياتو انسټيټوټ:کابل،اريانا خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۹۸.
۱۱: پښتو –پښتو تشريحي قاموس.(۱۳۸۳ ل).لومړی ټوک،دويم چاپ،د افغانستان د علومو اکاډمی د ژبو او ادبياتو مرکز.مخ:۷۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲: ځدران ،عبدالرحیم.(۱۳۸۵ ل).ژباړه،ادبي ژانرونه،الازهر خپرندویه ټولنه،پېښور ،مخ: ۲۳.

۱۳: حسن،عیمد.(۱۳۸۲ل). فرهنګ عمید فارسی،دویم ټوک،پنځم چاپ،مؤسسه انتشارات امیر کبیر،تهران:مخ۹۰۳.

۱۴: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۹٦ ل). په پښتو معاصره دوره کې د ملي ژبو یو بل ته د منظومو ژباړو ژبنۍ څېړنه،د ماسترۍ تیزس. :مخ ۱۳- ۱٤

۱۵: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۸۷ل) . یتیم ماشوم،تمثیلي ټوټه،ننګرهار عالي لیسه،ننګرهار.

۱۶: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۹۲ لمریز). ناپوهه ډاکټر،مرام راډیو سټیشن سټوډیو ،جلال اباد ښار.

۱۷: رحیمي،تاج محمد.(۱۳۸۹ل). د رواج په لمن کې تمثیلي ټوټه،ننګرهار ولایت د غونډو تالار.

۱۸: رشیدي،جمشیدخان.(۱۳۹۱ل). ادب تیوري،لومړی چاپ،کابل: انتشارات نامي خپرندویه ټولنه،کابل.مخ: ۱۴۹.

۱۹: رضا،افضل.(۱۹۵۵م)،ډرامه،دریم چاپ،یونیورسټي بک ایجنسي،پېښور.مخ:۱۲۶ .

۲۰: رفیع،حبیب الله.(۱۳۶۰لمریز). زرینې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمی،د ژبو او ادبیاتو مرکز،زیري جریده.مخ:۹۷.

۲۱: رفیع،حبیب الله.(۱۳۷۱ ل).زرینې ځانګې،د افغانستان د علومو اکاډمۍ د ژبو او ادبیاتو مرکز،د زیري جریده،مخ:۹۹ .

۲۲: رفیق،محمد رفیق.(۱۳۹۵ ل). د ادبپوهنې بنسټونه،جلالکوټ: ختیځ خپرندویه ټولنه. مخ: ۹۷.

۲۳: روهي،محمد صدیق.(۱۳۸٤ ل).د پښتو ادبیاتو تاریخ،پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.: مخ ٤۵.

۲۴: زړن،جانس خان.(۱۳۹۳ ل). نړۍ وال ادبیات د لرغوني یونان ادبي تاریخ ته یوه کتنه،جلال اباد: مومند خپرندویه ټولنه. مخ: ۵۱.

۲۵: زغم،احمد شاه.(۱۳۹۴ ل). معاصره لیکوالي، د افغانستان ملي تحریک،فرهنګي څانګه. مخ: ۴۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۶: زیور، زیورالدین.(١٣٩٤ ل).پښتو ادبیاتو اوسنۍ دوره، جلال اباد: مومند خپرندوینه ټولنه.:مخ ٦.
۲۷: سپېدې مجله،پرله پسې ۱۴ گڼه،د افغانستان کلتوري ټولنه،پېښور ،مخ:۱۸۶.
۲۸: سرور،خان اقا.(۱۳۷۹ ل).تیاتر در افغانستان،پېښور.مخ:۴۲ .
۲۹: سنگرروال،شهسوار.(۱۳۹۰ل). داستاني او هنري ادبیات، دویم چاپ ،لندن:افغان ادبي جرگه.مخ:۲۵۴.
۳۰: شهسوار ،سنگر وال.(۱۳۸۱ ل). د ډرامې تاریخ او فن (په نړۍ،لره او بره پښتونخوا کې) ،یونیورسټي بوک ایجنسي پېښور. مخ ۱۸.
۳۱: شاهد،اسمعایل.(۲۰۰۱م). یوه دعا به وکړو،نشترهال تیاتر،مسافر سي ډي هاوس،پېښور.
۳۲: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا خپله دې کوه خپله کومه،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۳: شیر،شیرمحمد.(۱۳۹۹ل). کرونا ویروسه مړ شې،لمر نړۍ وال تلویزون،د خندا شپه خپرونه،جمعې شپه،ماښام ۷ بجې.
۳۴: شیرزاد،خان فراز.(۱۳۹۷ل). د عبدالروف قتیل خوږیاني په منثورو اثارو کې د هنر ونډه،د ماستري تیزس.مخ ۱۲۰.
۳۵: ښادمن،حکمت الله.(۲۰۱۷م). د تمثیلي ټوټې نوم یو موټی افغانستان، د ملي سوداگر حکمت الله ښادمن لخوا په کندهار کې د افغانستان دځلور دېرشو ولایاتو د ښاروالانو لپاره جوړه شوې غونډه،کندهار.
۳۶: غضنفر.(۱۳۸۹).داستانونه.دوه میاشتنۍ مجله.دریم کال –دوهمه گڼه.
۳۷: فرمان، عمرزی.(۲۰۱۰م)،جاله ډوب، مشال پروډکش.
۳۸: لالاخېل،سید ضیاء الرحمن.(۱۳۹۸ل). چمن گل داستان،شرق راډیو تلویزون،جلال اباد.
۳۹: مجاهد،عالم زیب.(۲۰۰۰م) .ښه واده دې کړی، نشترهال،مهران سي ډي هاوس.
۴۰: معین، محمد.(۱۳۸۲ ل). ،فهرنگ معین فارسی،څلورم ټوک،شلم چاپ،موسسه انتشارات امیر کبیر تهران .:مخ ۴۸۱.
۴۱: نا اشنا،ننگیار.(۱۳۹۹ل). د دوبۍ لندن د شرکت خبرتیا،تمثیلي ټوټه،ازادۍ راډیو،د گوړې اچار خپرونه، کابل فوسټ بکس شمیره ۱۴۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۲: ننګرهار اخبار.(۱۳۹۷ل). شپږ. دېرشمه ګڼه، د ننګرهار اطلاعاتو او فرهنګ رياست خپرونې ارګان، د ننګرهار ازادۍ مطبعه.مخ ۳.
۴۳: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف .(۱۳۸۲ل).هو صيب نه صيب،دانش خپرندويه ټولنه، د پښتې وروستی مخ.
۴۴: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف ،(۱۳۹۸ل).ولې؟ځکه چې!.د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو، کابل فوسټ بکس شميره ۱۴۷۱.
۴۵: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۸۵ ل).تخنوم دي،نور نشراتي مرکز،کابل: د پښتۍ وروستۍ مخ.
۴۶: ننګيار نا آشنا ، محمد عارف.(۱۳۹۸لمريز).د ګوړې اچار خپرونه،ازادۍ راډيو ،فوسټ بکس شمېره،کابل: ۱۴۷۱.
۴۷: نيازی ، شهسوار سنګروال .(۱۳۷۰لمريز). ډرامې تاريخ او فن ،پېښور: يونيورستي بک ايجنسی .مخ: ۶۱ .
۴۸: واجد،عبدالواجد.(۱۳۹۵ ل).دپښتو ادبياتو (لومړنی،دويمه اودريمه دوره)،کابل: ميهن خپرندويه ټولنه.: ۲۷۸ .
۴۹: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۸۹ ل).د نثري ادب ډولونه،وحدت خپرندويه ټولنه،مخ:۱۹۹.
۵۰: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۳ ل).د ليکوالی فن، پېښور:ميرويس خپرندويه ټولنه.مخ ۹۹.
۵۱: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۴ ل).د نثري ادب ډولونه،د علومو اکاډمي د اطلاعاتو او عامه اړيکو رياست،همايون مطبعه.مخ: ۴۰۸.
۵۲: هاشمي،سيد محی الدين.(۱۳۹۵ل).د ليکوالۍ هنر،پېښور: ميهن خپرندويه ټولنه. مخ: ۲۲۶.
۵۳: هاشمي،سيدفخرالدين .(۲۰۱۷م) ، ته زما د پلار د لاس نخښه يې،تکان خپرونه، شمشاد نړۍ وال راډيو تلويزون.
۵۴: هېوادمل، زلمی.(۱۳۶۵ل). فرهنګ ادبيات پښتو،دوهم ټوک،کابل.مخ ۲۲۵.
۵۵: يوسفزی، اباسين.(۲۰۰۸م).زيتون بانو شخصيت اور فن،اسلام اباد: پوسټ افس فاونډيشن پريس،خپرندويه ټولنه .مخ:۱۱.
۵۶: @abdurahim44.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچينې| 175

:۵۷TIKTOK STORE /PASHTO FUNY VIDIOS

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library